

Sändlista

Ert tjänsteställe, handläggare	Ert datum	Er beteckning
Vårt tjänsteställe, handläggare	Vårt föregående datum	Vår föregående beteckning
STRA UTVS, övlt Michael Sjölund,	2001-02-26	23 210:62 144
Avdir Anna Bolin	2002-02-28	23 210:62 285

Årsrapport från perspektivplaneringen 2002-2003;
Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004 – rapport 7
(En bilaga och nio underbilagor)

Bilagd årsrapport utgör en redovisning av Försvarsmaktens perspektivplanering.

Rapportens inlednings- och omvärldsutvecklingskapitel är en fortsättning på föregående rapporter 5 och 6 från perspektivplaneringen och innehåller därför i huvudsak sammanfattningar och slutsatser. Kapitlen vägvalsfrågor och målbildsinriktningar tillsammans med Försvarsmaktens inriktning och prioriteringar utgör tyngdpunkten i årets rapport. I de avslutande kapitlen redovisas även slutsatser, behov av omedelbara åtgärder och övergripande riktlinjer för fortsatt arbete inför Försvarsbeslut 2004. I rapportens underbilagor redovisas bland annat resultat från fördjupningsområden med därtill hörande frågor som ställt från regeringen.

Under det gångna perspektivplaneåret (2002-2003) har fokusering främst inriktats mot att ta fram fyra målbilder i det 10-åriga perspektivet med därtill hörande vägvalsfrågor. Dessa målbilder och vägvalsfrågor beskriver alternativa långsiktiga utvecklingsvägar för Försvarsmakten. Mot bakgrund av de förändringar i omvärldsutveckling som skett sedan föregående försvarsbeslut förordas i rapporten att Försvarsmaktens långsiktiga utveckling inriktas mot målbild Z, i vilken stärkt internationell insatsförmåga i närtid kombineras med nationell långsiktig kompetens och utvecklingsförmåga.

Rapporten understryker att de säkerhetspolitiska och militärstrategiska förändringarna i vårt närområde kräver en fortsatt reformering av Försvarsmakten mot ett insatsförsvar med god förmåga att lösa förelagda uppgifter. För att åstadkomma en fortsatt reformering bör tolkningen av Försvarsmaktens uppgifter vidgas och ambitionen den emellan ändras. På kort sikt kan kraven på att möta traditionellt väpnade angrepp tonas ned till förmån för internationella insatser. Detta kräver dock en reformering av personalförsörjningssystemet för att kunna öka tillgängligheten vid våra stridskrafter.

()

Nästa tillfälle att genomföra ytterligare steg i reformationen är under försvarsbeslut 2004. Underlagsframtagande och fortsatt planering inför detta försvarsbeslut bör därför ges högsta prioritet de närmaste åren.

Spårbarheten som beskriver kopplingen mellan omvärldsutveckling, krav på operativa förmågor och kompetenser samt stridskrafternas utformning redovisas i separat hemlig skrivelse (Datum 2003-02-28, HKV beteckning H 23 210:80 268 "Spårbarhetsredovisning").

Beslut i ärendet har fattats av general Johan Hederstedt varvid föredragande har varit generallöjtnant Johan Kihl. I den slutliga handläggningen har deltagit och generalmajor Claes Göran Fant, kommandör Bengt Johansson och överstelöjtnant Michael Sjölund.

Johan Hederstedt

Johan Kihl

Sändlista; skrivelse**Regeringen**

Försvarsdepartementet 1

Försvarsmakten

MD S	1	
MD M	1	
MD N	1	
MD G	1	
FMV	1	
FOI	1	
FHS	1	
KBM	1	
SACO Försvar	1	c/o CF
SEKO Försvar	1	
OFR/S	1	Försvarsförbundet
Värnpliktsrådet	1	

Inom HKV:

ÖB	1	
Stf C ÖB	1	
C STRA	1	
Stf C STRA	1	
STRA UTVS	25	Samtliga
C STRA PLANS	1	
PLANS PLAN	2	
PLANS EK		
PLANS INT	1	
C KANSLI	1	
PERS Utv	1	
INFO	1	
C KRI	1	
Ledningsinspektören	1	
KRI PLAN	1	
KRI MTRL	1	
KRI LED	1	
KRI MARK	1	
KRI SJÖ	1	
KRI HKP	1	
KRI LUFT	1	
KRI UH	1	
KRI VÄD	1	
C GRO	1	
GRO PLAN	1	
Arméinspektören	1	
Marininspektören	1	
Flygvapeninspektören	1	
Utbildningsinspektören	1	
RIKSHVCH	1	
GL	1	

C OPIL	1
C ATK	1
C MTK	1
C FTK	1
MUST	1
MUST PLAN	1
C JUR	1
ÖB CONTR	1

Sändlista; tryckt publikation

Riksdagen

Försvarsutskottet FöU 25 ex

Regeringen *Regeringskansliet*

Försvarsdepartementet Fö 25 ex

Försvarsmakten

HKV (avsett för bokförrådet) 200 ex

MD S, MD M, MD N, MD G 10 ex vardera

Förband 20 ex vardera

LG, I 5, I 19, K 3, K 4, P 4, P 7, P 10, P 18, A 9, Lv 6,
Ing 2, S 1, T 2,
1. ubflj, 2. ysflj, 3. ysflj, 4. minkriflj, Amf 1, Amf 4,
MarinB S, MarinB O,
F 4, F 7, F 10, F 16, F 17, F 21, Hkpflj, 2. hkpbat, 4.
hkpbat,
FMLOG, ÖVM, FMF

Centra och skolor m fl 10 ex vardera

MHS K, MHS H, MHS Ö, MSS, ATS, ÖS, AmfSS, F
20, HvSS, FMHS, SWEDEC, SkyddC, SWEDINT,
FMUndSäkC, RekryC, FMUHC, FSC, FMC, FöMusC,
RAB, MSK

Vissa myndigheter på central nivå som tillhör *Försvarsdepartementet*

FMV 50 ex
Pliktverket 5 ex
FHS 200 ex
FRA, KBV, KBM, SRV, SPF 5 ex vardera
FOI 25 ex

Övriga till Försvarsdepartementet hörande myndigheter m fl 4 ex vardera

Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum	
Kungl Krigsvetenskapsakademien	KKrVA
Kungl Örlogsmannasällskapet	KÖMS
Militärledningens rådgivande nämnd	
Totalförsvarets chefsnämnd	TCN
<i>Militära internationella samarbetsorganisationer i Sverige</i>	2 ex vardera
Nordic Coordinated Arrangement for Military Support Planning Element	NORDCAPS
<i>Frivilliga försvarsorganisationer m fl</i>	4 ex vardera
Centralförbundet för befälsutbildning	CFB
Flygfältsingenjör föreningarna	FIFF
Flygvapenfrivilligas Riksförbund	FVRF
Svenska Röda Korset	SRK
Riksförbundet Sveriges lottakårer	SLK
Sjövärnsskårens Riksförbund	SVK RF
Hemvärnsbefälets riksförbund	HBR
Kustartilleriets reservofficersförbund	KAROF
Svenska Arméns och Flygvapnets reservofficersförbund	SAFR
Svenska Flottans Reservofficersförbund	SFRO
Svenska Värnplikts officersförbundet	SVOF
<i>Övriga organisationer m fl</i>	4 ex vardera
Allmänna Försvarsföreningen	AFF
Centralförbundet Folk och Försvar	CFF
Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté	FOS
Totalförsvarets psykförsvarsförbund	ToPF
<i>Myndigheter (motsv) som hör till övriga departement</i>	
<i>Centrala myndigheter (motsv)</i>	2 ex vardera
Rikspolisstyrelsen	RPS
Datainspektionen	DI
Närings- och teknikutvecklingsverket	NUTEK
Elsäkerhetsverket	
<i>Regionala och lokala myndigheter m fl</i>	2 ex vardera

Länsstyrelserna i Blekinge, Dalarnas, Gotlands, Gävleborgs, Hallands, Jämtlands, Jönköpings, Kalmar, Kronobergs, Norrbottens, Skåne, Stockholms, Södermanlands, Uppsala, Värmlands, Västerbottens, Västernorrlands, Västmanlands, Västra Götalands, Örebro och Östergötlands län

Fackliga organisationer m fl

Centralorganisationer 2 ex vardera

LO, SACO, TCO

Huvudorganisationer (inom statliga sektorn) 2 ex vardera

SACO Försv, SACO-S, SEKO, OFR

Fackförbund (inom försvarssektorn) 2 ex vardera

ORF/O, ORF/S, SEKO

Övriga

Värnpliktsrådet 2 ex

Bok och Blankettförrådet 3000 ex

Inom HKV

ÖB

STF ÖB

C STRA

STF C STRA

STRA UTVS 200 ex

STRA PLANS 10 ex

KANSLI 5 ex

PROT (Bl a avsett för svenska försvarsattachéer) 50 ex

PERS 2 ex

INFO 10 ex

KRI 10 ex

GRO 10 ex

A/M/FV/UTB inspektör /5 ex vardera 20 ex

RIKSHVC 5 ex

GL 2 ex

MUST 5 ex

OPIL/ATK/MTK/FTK 5 ex vardera 20 ex

JUR 2 ex

ÖB CONTR 1 ex

Målbildsinriktningar inför Försvarsbeslut 2004

Årsrapport från perspektivplaneringen
2002-2003

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>INNEHÅLLSFÖRTECKNING</u>	2
<u>UNDERBILAGOR</u>	6
<u>FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING FÖR BILAGA 1</u>	7
<u>FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING FÖR UNDERBILAGOR</u>	9
<u>SAMMANFATTNING</u>	11
<u>1. INLEDNING</u>	15
<u>1.1. Läsanvisning för rapport 7</u>	15
<u>1.2. Perspektivplaneringens roll och syfte</u>	16
<u>1.3. Metod</u>	17
<u>1.4. Det gångna årets arbete</u>	19
<u>1.5. Slutsatser från Perspektivplaneringens rapport 6</u>	20
<u>2. OMVÄRLDSUTVECKLING</u>	23
<u>2.1. Säkerhetspolitisk och militärstrategisk utveckling</u>	23
<u>2.1.1. Det euroatlantiska säkerhetssystemet</u>	24
<u>2.1.2. EU</u>	24
<u>2.1.3. NATO</u>	25
<u>2.1.4. FN</u>	26
<u>2.1.5. Ryssland</u>	26
<u>2.1.6. Östersjö- och Barentsregionen</u>	27
<u>2.1.7. Konfliktmönster</u>	27
<u>2.1.8. Massförstörelsevapen</u>	28
<u>2.1.9. Alternativa angreppsmetoder</u>	28
<u>2.1.10. Internationell hotbild - internationell säkerhet</u>	28
<u>2.2. Samhällsutveckling</u>	29

<u>2.3.</u>	<u>Försvarsmakts- och försvarsindustriutveckling</u>	30
2.3.1.	<u>Försvarsmaktsutveckling</u>	30
2.3.2.	<u>Försvarsindustriutveckling</u>	31
<u>2.4.</u>	<u>Den framtida militära insatsen - teknik- och doktrinutveckling</u>	32
2.4.1.	<u>Ett breddat uppgiftsspektrum</u>	32
2.4.2.	<u>Nätverk och informationsteknologi - centrala instrument</u>	33
2.4.3.	<u>Större rörlighet, tempo och verkan</u>	34
2.4.4.	<u>Rättsliga, kulturella och etiska krokar</u>	35
2.4.5.	<u>Individen i ett allt mer komplext system</u>	35
<u>2.5.</u>	<u>Konsekvenser för Försvarsmakten</u>	36
<u>3.</u>	<u>VÄGVALSFRÅGOR</u>	39
<u>3.1.</u>	<u>Inledning</u>	39
<u>3.2.</u>	<u>Försvarsmaktens uppgifter</u>	40
3.2.1.	<u>Försvarsmaktens uppgifter idag</u>	40
3.2.2.	<u>Försvarsmaktens uppgifter under utveckling</u>	41
<u>3.3.</u>	<u>Profilering eller bredd?</u>	44
3.3.1.	<u>Profilering eller bredd – två strategier för försvarsmaktsutformning</u>	44
3.3.2.	<u>Begränsande faktorer</u>	45
3.3.3.	<u>Slutsatser</u>	46
<u>3.4.</u>	<u>Insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation</u>	48
3.4.1.	<u>Allmän beskrivning</u>	48
3.4.2.	<u>Insatsförband</u>	49
3.4.3.	<u>Grundorganisation</u>	50
3.4.4.	<u>Förstärkningsorganisationen</u>	51
3.4.5.	<u>Sambandet mellan insatsförband, grundorganisation, förstärknings-organisation, försvarsförmåga, internationell förmåga, och anpassnings-förmåga</u>	54
3.4.6.	<u>Exempel på förbandens vandring mellan insatsförband, förstärkningsorganisation och grundorganisation</u>	54
<u>3.5.</u>	<u>Tillgänglighet - anpassning</u>	58
<u>3.6.</u>	<u>Kompetens- och personalförsörjning</u>	61
3.6.1.	<u>Utvecklat värnpliktssystem</u>	62
3.6.2.	<u>Utveckling av kompetenser i officersskåren</u>	65
3.6.3.	<u>GRO – alternativ</u>	67
3.6.4.	<u>Fyra grundorganisationsalternativ</u>	72

3.6.5.	Konsekvenser av olika grundorganisationsalternativ	74
3.7.	Bidrag till internationella insatser	76
3.7.1.	Viljestyrt bidrag till internationella insatser	76
3.7.2.	Svenska bidrag vid internationella insatser i förhållande till EU	77
3.7.3.	Behovet – analys av scenarier	78
4.	MÅLBILDSINRIKTNINGAR	80
4.1.	Gemensamt för målbildsinriktningarna	80
4.1.1.	Metod för framtagande av målbilder	81
4.2.	Ledningsstrukturer	85
4.3.	Underrättelsefunktionen i målbildsperspektivet	88
4.4.	Sammanställning av målbilder	89
4.5.	Målbildsinriktning X	91
4.5.1.	Generell beskrivning av målbildsinriktningen	91
4.5.2.	Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor	92
4.5.3.	Grundorganisation	94
4.5.4.	Övergripande strukturbeskrivning	94
4.6.	Målbildsinriktning W	97
4.6.1.	Generell beskrivning av målbildsinriktningen	97
4.6.2.	Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor	98
4.6.3.	Grundorganisation	100
4.6.4.	Övergripande strukturbeskrivning	100
4.7.	Målbildsinriktning Y	102
4.7.1.	Generell beskrivning av målbildsinriktningen	102
4.7.2.	Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor	103
4.7.3.	Grundorganisation	105
4.7.4.	Övergripande strukturbeskrivning	105
4.8.	Målbildsinriktning Z	108
4.8.1.	Generell beskrivning av målbildsinriktningen	108
4.8.2.	Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor	109
4.8.3.	Grundorganisation	111
4.8.4.	Övergripande strukturbeskrivning	111
5.	JÄMFÖRELSE AV MÅLBILDSINRIKTNINGARNA	114

<u>5.1 Inledning</u>	114
<u>5.2 Diskussion och förklaring av målbilderna</u>	115
<u>5.3 Jämförelse av personalförsörjningssystemens ekonomiska påverkan</u>	118
<u>6 FÖRSVARSMAKTENS INRIKTNING OCH PRIORITERINGAR</u>	120
<u>6.1 Inledning</u>	120
<u>6.2 Nationellt</u>	121
<u>6.3 Internationellt</u>	121
<u>6.4 Fortsatt reformering</u>	122
<u>6.5 Avslutning</u>	123
<u>7 AVSLUTANDE DISKUSSION OCH FORTSATT ARBETE</u>	124
<u>7.1. Inriktning av fortsatt arbete</u>	124
<u>7.2 Fortsatt underlagsframtagning</u>	125
<u>7.3 Planeringsinriktning 2003-2004</u>	126
<u>7.3.1 Översiktlig tidsplan för perspektivplanarbetet 2003-2006</u>	128

UNDERBILAGOR

UNDERBILAGA 1	BEGREPPSFÖRKLARINGAR
UNDERBILAGA 2	FUNKTIONSDEFINITIONER
UNDERBILAGA 3	REGLERINGSBREV
UNDERBILAGA 4	ÖVRIGA STYRDOKUMENT
UNDERBILAGA 5	STRATEGISKA TYPSSITUATIONER
UNDERBILAGA 6	FÖRDJUPNINGSSOMRÅDEN
UNDERBILAGA 7	REDOVISNING AV "UPPDRAG AVSEENDE FRAMTIDA UTVECKLING AV FUNKTIONEN INDIREKT ELD"
UNDERBILAGA 8	FÖRSVARSMAKTSVISION
UNDERBILAGA 9	EKONOMIBERÄKNINGAR

FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING FÖR BILAGA 1

<u>FIGUR 1</u>	<u>ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING AV ARBETSMETOD</u>	20
<u>FIGUR 2</u>	<u>INSATSFÖRBAND, GRUNDORGANISATION OCH FÖRSTÄRKNINGSORGANISATION</u>	48
<u>FIGUR 3</u>	<u>SAMBANDET MELLAN INSATSFÖRBAND, GRUNDORGANISATION, FÖRSTÄRKNINGSORGANISATION, FÖRSVARSFÖRMÅGA, INTERNATIONELL FÖRMÅGA OCH ANPASSINGSFÖRMÅGA</u>	54
<u>FIGUR 4</u>	<u>EXEMPEL PÅ ETT MARKSTRIDSFÖRBANDS LIVSCYKEL</u>	55
<u>FIGUR 5</u>	<u>EXEMPEL PÅ ETT FARTYGSFÖRBANDS LIVSCYKEL</u>	57
<u>FIGUR 6</u>	<u>EXEMPEL PÅ ETT FLYGFÖRBANDS LIVSCYKEL</u>	57
<u>FIGUR 7</u>	<u>JÄMFÖRELSE AV FÖRSVAREFFEKT MED OCH UTAN ANPASSINGSFÖRBEREDELSE</u>	58
<u>FIGUR 8</u>	<u>NYTTJANDEGRAD AV MANSKAP I GRUNDORGANISATIONALTERNATIV A</u>	69
<u>FIGUR 9</u>	<u>NYTTJANDEGRAD AV MANSKAP I GRUNDORGANISATIONALTERNATIV B OCH C</u>	70
<u>FIGUR 10</u>	<u>NYTTJANDEGRAD AV MANSKAP I GRUNDORGANISATIONALTERNATIV D</u>	71
<u>FIGUR 11</u>	<u>BESKRIVNING AV DE FYRA GRUNDORGANISATIONALTERNATIVEN</u>	73

<u>FIGUR 12</u> <u>PARAMETRAR SOM BEDÖMDES HA SÄRSKILT STOR INVERKAN PÅ DE ÖVERGRIPANDE ALTERNATIVEN FÖR UTFORMNING AV FRAMTIDA FÖRSVARSMAKTEN.</u>	82
<u>FIGUR 13</u> <u>ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV HYPOTES TILL NY LEDNINGSSTRUKTUR</u>	86
<u>FIGUR 14</u> <u>BESKRIVNING AV FÖRHÅLLET MELLAN FUNKTIONER OCH TJÄNSTER.</u>	87
<u>TABELL 1</u> <u>ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV MÅLBILDERNA.</u>	90
<u>TABELL 2</u> <u>TABELL ÖVER GRUNDORGANISATIONALTERNATIV</u>	115
<u>FIGUR 15</u> <u>PLANERINGSINRIKTNING FÖR 2003-2004.</u>	126
<u>TABELL 3</u> <u>FÖRSLAG TILL ÖVERSIKTLIG TIDSPLAN FÖR PERSPEKTIVPLANERINGEN FRAM TILL ÅR 2006.</u>	128

FIGUR- OCH TABELLFÖRTECKNING FÖR UNDERBILAGOR

UNDERBILAGA 2

FIGUR 1 ÖVERSIKTLIG BILD AV MILJÖER OCH FUNKTIONER

UNDERBILAGA 5

FIGUR 1 TIDSMÄSSIG UTVECKLING AV MÅLBILD 2014 OCH
MÄTPUNKTER I VÄRDERINGEN AV MÅLBILD 2014

TABELL 1 BESKRIVNING AV STS:ER I OLIKA MÄTPUNKTER

UNDERBILAGA 6

FIGUR 1 TABELL AVSEENDE ANPASSNINGSGÄRDER

FIGUR 2 EXEMPEL PÅ KOMPONENTER SOM HELT ELLER DELVIS
KAN INGÅ I INFORMATIONSDATAOPERATIONER

TABELL 1 FÖRSLAG TILL DEFINITIONER AV MARKBASERADE
BEKÄMPNINGSSYSTEM (UTIFRÅN RÄCKVIDDER OCH
TIDSFÖRHÅLLANDEN)

TABELL 2 FÖRBANDSUTVECKLINGSPLAN 2002-2008 FÖR
LUFTBUREN BATALJON

TABELL 3 FÖRSLAG TILL PLAN FÖR LÅNGSIKTIG UTVECKLING AV
LUFTBUREN FÖRMÅGA

TABELL 4 UTVECKLING AV TRANSPORTHELIKOPTRAR, 2003-2012

- FIGUR 3 BESKRIVNING AV HUR OLIKA FARTYGSKONCEPT OCH DERAS ANPASSNINGSFÖRMÅGA FÖRHÅLLER SIG TILL VARANDRA
- FIGUR 4 EXEMPEL PÅ HUR PATRULLFARTYG KAN ANPASSAS TILL NYA HOT OCH ANDRA UPPGIFTER
- FIGUR 5 FÖRBEREDELSETID OCH KOSTNADER SOM FUNKTION AV AVSTÅNDET FRÅN SVERIGE

UNDERBILAGA 7

- FIGUR 1 HANDLINGSALTERNATIV 1: REMO 77B TIDIGT
- FIGUR 2 HANDLINGSALTERNATIV 2: BANDHAUBITS TIDIGT
- FIGUR 3 HANDLINGSALTERNATIV 3: ENDAST DEMO TIDIGT
- FIGUR 4 HANDLINGSALTERNATIV 4: RAKETARTILLERI TIDIGT

UNDERBILAGA 9

- FIGUR 1 SCHEMATISK UPPBYGGNAD AV EBV
- FIGUR 2 EXEMPEL PÅ STRUKTURBOKENS UPPBYGGNAD FÖR ETT FÖRBAND
- FIGUR 3 SCHEMATISK BILD AV METOD FÖR PERSONAL- OCH GRUNDORGANISATIONSBERÄKNINGAR

SAMMANFATTNING

Under det gångna året har perspektivplanearbetets fokus legat på framtagning av ett antal målbildsinriktningar. I denna rapport är det därför målbildsinriktningar, framtagning av dessa, och de övergripande vägval som är förknippade med dessa som utgör tyngdpunkten.

Analys av omvärldsutvecklingen utgör del av de utgångsvärden som ligger till grund för perspektivplanearbetet. Redovisningen i denna rapport utgör endast en sammanfattning och uppdatering av tidigare rapporter (5 och 6). Huvudsakligt underlag för uppdateringen har varit Försvaretsmaktens (MUST:s) senaste omvärldsbedömning. Den övergripande slutsatsen från den redovisade omvärldsutvecklingen är att de säkerhetspolitiska och militärstrategiska förutsättningarna för Sverige har förändrats under de senaste åren. Detta innebär att Försvaretsmakten idag och i framtiden möter väsentligt ändrade krav.

Vägvalsfrågor

De förändrade kraven innebär att Försvaretsmaktens långsiktiga utveckling är beroende av ett antal viktiga vägval. Inom ramen för dessa vägval kommer ställningstaganden att behöva göras i samband med försvarsbeslut 2004.

Försvaretsmaktens uppgifter och avvägningen mellan dessa behöver ses över. Försvaretsmakten föreslår en förändring i ambitionen uppgifterna emellan och tillägg av en ny uppgift för att kunna skydda samhället vid säkerhetshot från storskalig terrorism.

För Försvaretsmakten blir möjligheterna i framtiden små att kunna upprätthålla nuvarande bredd med acceptabel kvalitet. Detta innebär att en noggrann avvägning måste genomföras avseende inom vilka områden det är möjligt att profilera/specialisera Försvaretsmakten.

För att tydliggöra tillgängliga resurser kontra utvecklingsresurser föreslås en ny struktur och indelning av Försvaretsmakten i insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation. Förslaget till ny indelning bygger på att insatsförbanden utgör det som finns tillgängligt över tiden och kan utnyttjas inom ramen för samtliga uppgifter. Grundorganisationen utgör den del av Försvaretsmakten som utbildar insatsförband, stödjer insats samt upprätthåller kompetens. Förstärkningsorganisationen utgör den bas varifrån vi kan öka kapaciteten i händelse av ett förändrat omvärldsläge. I förstärkningsorganisationen finns även den volym av förband som krävs för att långsiktigt upprätthålla tillgängligheten av insatsförbanden.

Det är väsentligt att Försvarsmakten har förmåga att möta nya hot som kan växa fram. Anpassningsförmåga skapas genom olika typer av anpassningsförberedelser, såsom till exempel utbildning av viss nyckelpersonal (med lång utbildningstid) eller köp av sådan materiel som tar lång tid att anskaffa. Vid ett anpassningsbeslut genomförs sedan utbildning av övrig personal och anskaffning av resterande materiel för förbandet. Utveckling är ett annat sätt att upprätthålla långsiktig anpassningsförmåga. Satsningar på utveckling kan göras inom områden som bedöms som intressanta för framtiden, men där det inte säkert går att säga hur resultaten skall användas. Grundorganisationens storlek är dimensionerande för anpassningsförmåga och långsiktig utveckling.

Reformeringen av Försvarsmakten till ett insatsförsvar gör att kraven på personal och kompetensförsörjning idag ser annorlunda ut. Värnpliktsystemet bör vara kvar som en bas, men måste i grunden förändras. Försvarsmakten har behov av att i högre grad än idag kunna dra nytta av de resurser som investeras i värnpliktsutbildningen. Detta kan göras genom att skapa möjligheter för värnpliktiga att stanna kvar i Försvarsmakten under en kortare tid genom olika typer av kontraktbinding.

Försvarsmakten har ett ökande behov av personal med djup kompetens inom speciella områden som fackmän och specialister. Denna kompetens är en förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna nyttja nya och avancerade system. Det finns därför ett ökande behov av differentierade karriärvägar för olika typer av officerare.

I perspektivplanearbetet har stor vikt lagts vid att analysera alternativa personalförsörjningssystem och sätt att producera och utbilda förband. Arbetet har resulterat i fyra olika grundorganisationsalternativ. Alternativen skiljer sig åt avseende produktionsprinciper, utbildningstidens längd och andelen soldater som skriver kontrakt för fortsatt tjänstgöring. Även kontraktstidens längd har varierats. De olika grundorganisationsalternativen resulterar i betydande kostnadsskillnader för en given försvarsmaktsstruktur.

Bidrag till internationella insatser

Vid internationella insatser idag och i framtiden är det viktigt att inse att Sveriges deltagande i internationella insatser är och kommer att vara litet i förhållande till den totala insatsen. Mot bakgrund av detta finns därför inga krav på att Sverige skall delta med ett balanserat förbandsbidrag eller ensamt ansvara för en hel funktion. Utformningen av bidraget till internationella insatser blir viljestyrt. Ett urval av konflikter har analyserats för att identifiera vilka förbandstyper som kan komma att behövas i framtiden. Andra faktorer som påverkar val av förband för internationella insatser är ekonomi och nationella behov.

Målbildsinriktningar

Under det gångna året har fyra målbildsinriktningar tagits fram och analyserats.

Målbildsinriktning X – med betoning på internationella insatser i höga konfliktnivåer. Denna inriktning förutsätter stabilitet i vårt närområde och avsaknad av framtida hot om väpnat angrepp i ett längre tidsperspektiv.

Målbildsinriktning W – med betoning på internationella insatser i låga konfliktnivåer. Denna inriktning förutsätter stabilitet i vårt närområde och avsaknad av framtida hot om väpnat angrepp i ett längre tidsperspektiv.

Målbildsinriktning Y – med betoning på nationell krishantering för att kunna möta ett ökat hot i vårt närområde. Denna inriktning förutsätter relativ stabilitet i vårt närområde i närtid, medan hot om väpnade angrepp ej kan uteslutas i ett längre tidsperspektiv.

Målbildsinriktning Z – med lika stor betoning på internationella insatser som på nationell krishantering. Denna inriktning förutsätter relativ stabilitet i vårt närområde i närtid, medan hot om väpnade angrepp kan ej helt uteslutas i ett längre tidsperspektiv.

Utöver en beskrivning av de respektive målbilderna förs också en jämförande diskussion avseende respektive målbilds styrka och svagheter.

Försvarsmaktens förslag till ställningstaganden rörande försvarets inriktning i kommande försvarsbeslut.

Rapporten utmynnar i Försvarsmaktens förslag till inriktning och prioriteringar inför försvarsbeslut 2004. Försvarsmakten anser att reformeringen och utvecklingen av Försvarsmakten bör genomföras mot en lång tidshorisont och inriktas mot målbildsinriktning Z. I det fortsatta arbetet inför försvarsbeslutet föreslås att:

- Målbildsinriktning Z bör utgöra grund för fortsatt arbete med underlag inför försvarsbeslut 2004.
- Tolkningen av Försvarsmaktens huvuduppgifter bör vidgas och ambitionen dem emellan ändras. Dessutom bör uppgiften att hantera storskalig terrorism riktad mot samhället tillföras.

- I det fortsatta arbetet inför försvarsbeslutet bör graden av profilering/specialisering övervägas.
- Den fortsatta utvecklingen av Försvarsmakten bör inriktas mot en ny struktur och indelning enligt principen insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation.
- Ett fortsatt arbete görs med att ta fram kostnadseffektiva alternativa kompetens- och personalförsörjningssystem.
- Ett fortsatt arbete görs med att avväga inom vilka områden (såväl geografiska som funktionella) som Sverige på lång sikt bör delta med förband och förmågor i internationella insatser.

Planeringsinriktning 2003-2004.

Under det kommande året ges prioritet åt framtagning av beslutsunderlag riktat mot försvarsbeslut 2004. Arbetet kommer att fokusera på vidareutveckling av en målbild och variationer på denna samt identifiering av vilka beslut som måste tas under perioden 2005-2007.

Fördjupningsområden

Bilagorna Fördjupningsområden och Indirekt eld sammanfattar de studier och det underlagsarbete som bedrivits. De utgör till del också svar på särskilda regeringsfrågor till Försvarsmakten. Resultaten från fördjupningsområdena har påverkat perspektivplanearbetet och olika delar av rapporten.

1. INLEDNING

Läsanvisning:

Detta kapitel utgör en inledning och beskriver perspektivplaneringens syfte och metod. Kapitlet beskriver även 2002 års arbete samt slutsatser från rapport 6. Inledningskapitlet bör läsas innan övriga delar av rapporten läses. Övriga kapitel bör därefter läsas i nummerordning.

1.1. Läsanvisning för rapport 7

Denna rapport utgör en direkt fortsättning på de två föregående rapporterna, rapport 5 och 6¹. Perspektivplanearbetet utgör en kontinuerlig process, där tyngdpunkten i arbetet varierar från år till år. Olika delar av rapporten har därför olika framträdande plats beroende på var i processen arbetet för tillfället befinner sig. Under det gångna året har fokus legat på framtagande av ett antal målbildsinriktningar. I föreliggande rapport är det därför målbildsinriktningar, framtagningen av dessa och olika frågeställningar i anslutning till detta som utgör tyngdpunkten. Andra delar av perspektivplanearbetet har därmed getts mindre utrymme.

Kapitel 1 Inledning utgör en introduktion till övriga delar av rapporten.

I Kapitel 2 Omvärldsutveckling redovisas de utgångsvärden som ligger till grund för perspektivplanearbetet. Detta kapitel motsvarar kapitlen Omvärldsutveckling, Teknikutveckling, Samhällsutveckling och Framtida slagfält i rapport 6. Kapitlet i denna rapport utgör dock endast en sammanfattning och uppdatering av dessa. Under 2002 utgjorde arbetet med omvärldsutvecklingen endast en mindre del, då fokus i perspektivplanearbetet legat på framtagande av målbilder.

Kapitel 3 Vägvalsfrågor beskriver och diskuterar några av de problemområden som under arbetets gång definierats såsom avgörande för den framtida inriktningen av Försvarmakten. Inom ramen för dessa problemområden behövs ställningstaganden i samband med försvarsbeslut 2004. Utöver vägvalsfrågorna i kapitel 3 finns även andra frågor med avgörande betydelse för Försvarmaktens förmågor. Dessa beskrivs i underbilaga 6 och 7.

I Kapitel 4 Målbildsinriktningar beskrivs de fyra målbildsinriktningar som tagits fram och analyserats under det gångna året. Kapitlet inleds med en redovisning av utgångspunkter och metod för framtagandet av målbildsinriktningarna. Därefter följer två stycken om lednings- respektive underrättelsefunktionen samt en

¹ "Försvarmaktsidé och Målbild – Rapport 5 - Årsrapport från Perspektivplaneringen 2000-2001" (HKV 2001-02-26 23210:62144), "Idébilder och fördjupningsområden inför försvarsbeslut 2004 – Rapport 6 – Årsrapport från Perspektivplaneringen 2001-2002" (HKV 2002-02-28 23210:62285)

översiktlig beskrivning av de fyra målbildsinriktningarna, som på ett överskådligt sätt redovisar de viktigaste skillnaderna mellan dem. Dessa delar bör läsas innan övriga delar av kapitlet.

Kapitel 5 Jämförelse av målbildsinriktningarna innehåller en jämförelse av målbildsinriktningarna, en förklaring till deras utformning och en diskussion avseende för- och nackdelar med de olika målbildsinriktningarna.

I *Kapitel 6 Försvarsmaktens inriktning och prioriteringar* redovisas prioriteringar och val av inriktning avseende den långsiktiga utvecklingen av Försvarsmakten.

I *Kapitel 7 Avslutande diskussion och fortsatt arbete* förs en avslutande diskussion om slutsatser och fortsatt arbete. Här redovisas också åtgärder som anses nödvändiga att genomföra mer eller mindre omedelbart om Försvarsmakten skall inriktas mot den i föregående kapitel föreslagna vägen.

Rapporten avslutas med ett antal underbilagor. Som underbilagor finns (1) Begreppsförklaringar, (2) Funktionsdefinitioner, (3) Regleringsbrev, (4) Övriga styrdokument, (5) Strategiska typsituationer (STS:er), (6) Fördjupningsområden, (7) Redovisning av "Uppdrag avseende framtida utveckling av funktionen indirekt eld", (8) Försvarsmaktsvision, (9) Ekonomiberäkningar. Spårbarhetsredovisning återfinns i separat hemlig skrivelse (HKV 2003-02-28 H 23 210:80268 Spårbarhetsredovisning). Denna skrivelse redovisar spårbarheten mellan omvärldsutveckling, krav på operativa förmågor och kompetenser samt stridskrafternas utformning.

1.2. Perspektivplaneringens roll och syfte

Perspektivplaneringens uppgift är att i det längre tidsperspektivet (10-20 år) visa på olika tänkbara utvecklingsvägar för Försvarsmakten i sin helhet. Med detta syfte tas olika försvarsmaktsstrukturer fram – i såväl ett 20 som ett 10 års perspektiv. Dessa försvarsmaktsstrukturer innefattar och skiljer sig åt avseende bl.a. uppgiftsinriktning, förbandens tillgänglighet, kvalitativt och kvantitativt innehåll, personalförsörjningssystem, grundorganisationsstruktur, utvecklingskapacitet etc..

Perspektivplaneringen utgör en central del av Försvarsmaktens långsiktiga utvecklingsarbete. Arbetet bygger i hög grad på ett aktivt deltagande av olika enheter inom Försvarsmakten och övriga stödjande myndigheter, vilka bidrar med sina specifika sakkunskaper och underlag. Perspektivplaneringen avrapporterar årligen till regeringen. Perspektivplaneringens tyngdpunkt behovsprövas årligen och varierar därför. På så sätt har regeringen och Försvarsmaktens ledning bättre tillgång till relevant och uppdaterat beslutsunderlag. Detta är av extra stor vikt inför försvarsbeslut och kontrollstationer.

Perspektivplaneringsarbetet tjänar två syften. Dels ger det underlag för politiska beslut, och dels ger det en grund för Överbefälhavarens långsiktiga inriktning av Försvarsmakten. Perspektivplaneringen är på så sätt grundläggande för Försvarsmaktens förmåga att anpassa sig till den utveckling som sker såväl internationellt som nationellt, inom politik, strategi, teknologi, doktrin och samhälle.

Resultatet av perspektivplaneringen sammanfattas i en årlig rapport till regeringen. Kopplingen mellan perspektivplanerings- och budgetprocessen sker med ett års förskjutning. Detta innebär att det resultat som föreligger från perspektivplaneringen den 1 mars, vilket tidsmässigt sammanfaller med inlämning av budgetunderlaget (BU), utgör styrande ingångsvärden för kommande års försvarsmaktsplanering och budgetarbete. Det huvudsakliga målet för pågående perspektivplanering är att ta fram beslutsunderlag och målbilder inför försvarsbeslut 2004. Arbetet med att ta fram detta underlag utgör en naturlig fortsättning på den redan beslutade och pågående ominriktningen av Försvarsmakten.

1.3. Metod

Perspektivplanearbetet grundar sig på dels vissa politiska direktiv, dels säkerhets- och försvarspolitiska bedömningar och olika alternativ för utvecklingen de närmaste 20 åren. Dessa grundläggande utgångspunkter utgör perspektivplanearbetets *utgångsvärden*. En betydande del av utgångsvärdena utgörs därmed av en bedömning av säkerhetspolitisk och teknologisk utveckling samt trender avseende försvarsindustri- och doktrinutveckling etc.. I föreliggande rapport hittas dessa i kapitel 2 Omvärldsutveckling. Detta kapitel utgörs av en beskrivning av den omvärldsutveckling som har bedömts som mest trolig på cirka 10 års sikt. (Detta kapitel grundar sig huvudsakligen på MUST:s omvärldsbedömande.) I perspektivplanearbetet utnyttjas dock inte enbart den utveckling som bedömts som mest trolig, utan även scenarier som beskriver ett antal alternativa omvärldsutvecklingar kommer till användning. Dessa alternativa utvecklingar kan återfinnas i underbilaga 5 Strategiska typsituationer (STS:er), om än i mer kortfattad form än den utveckling som beskrivs i kapitel 2. Den framtida omvärldsutvecklingens inneboende osäkerhet gör att en uppsättning scenarier, som de redovisade STS:erna, har större förutsättningar att täcka in faktiska och oförutsedda händelseutvecklingar, än vad en enda prognos har. En uppsättning scenarier, om de utformas med eftertanke och täcker en viss bredd av händelseutvecklingar, behöver därför inte uppdateras lika ofta som ett bedömande i form av en enda prognos. Av denna anledning blir utnyttjandet av flera scenarier viktigare i studier med längre tidsperspektiv, vilket förklarar varför perspektivplaneringen med sin 20-åriga tidshorisont utnyttjar flera STS:er.

Arbetet i det 10-åriga perspektivet utnyttjar slutsatser från det 20-åriga perspektivet. Kopplingen mellan omvärldsbedömandet och målbildsstrukturerna är, trots att de båda avser ett 10-årigt perspektiv, således indirekt – via STS:er och idébilder i det 20-åriga perspektivet.

Tillvägagångssättet med flera scenarier förklarar också varför Försvarsmaktens 10-åriga omvärldsbedömande uppdateras varje år, medan de STS:er som redovisas i underbilaga 5 i huvudsak är de samma som redovisades i rapport 5.

Arbetsmetoden är således scenariebaserad. Genom analys av utgångsvärdena utformas olika tänkbara verkansmiljöer, i ett 10-20 årigt perspektiv. Dessa verkansmiljöer benämns *strategiska typsituationer* (STS). De strategiska typsituationerna beskriver såväl övergripande internationella säkerhetspolitiska strukturer och omvärldsutvecklingar, som dominerande hot och aktörer. De olika strategiska typsituationerna används huvudsakligen som ett verktyg för att värdera olika försvarsmaktsstrukturer.

Utifrån analys av utgångsvärdena och de strategiska typsituationerna utformas försvarsmaktsstrukturer för ett 20 årigt perspektiv – så kallade *idébilder*. En idébild innefattar bl.a. strategiskt och operativt koncept, uppgiftsprioritering, grad av tillgänglighet, utvecklingskapacitet, och en översiktligt kostnadsberäknad försvarsmaktstruktur. Flera olika idébilder bidrar till att ”spänna upp utfallsrummet” och därmed visa på olika tänkbara vägar för utvecklingen av Försvarsmakten. Genom att förlägga idébilderna 20 år framåt i tiden kan analysen frigöras från många av de bindningar till existerande organisation, liggande materielbeställningar och politiska ställningstaganden som en närmare tidpunkt skulle innebära. En annan viktig anledning till detta tidsperspektiv är att införandet av kvalificerade materielsystem ofta kräver denna tidsrymd. Därtill kommer kravet att de anskaffade systemen skall vara moderna och relevanta under en längre tidsrymd. Eftersom perspektivplaneringen utgör underlag för investeringsbeslut måste den därför arbeta i denna tidsrymd. Syftet med idébilderna är inte att komma fram till och välja ut en specifik idébild såsom en bästa lösning, utan att undersöka vilka krav en bredd av olika framtida situationer kan tänkas ställa på Försvarsmakten.

Utifrån en analys av dominerande inslag i idébilderna, dagens politiska inriktning och försvarsmaktsstruktur utformas dessutom försvarsmaktsstrukturer för ett 10 årigt perspektiv – *målbilder*. En målbild innefattar bl.a. strategiskt och operativt koncept, uppgiftsprioritering, grad av tillgänglighet, utvecklingskapacitet, personalförsörjningssystem, grundorganisationsstruktur, samt en ekonomiberäknad försvarsmaktsstruktur. En målbild är mer konkret och detaljerat beskriven än en idébild. I och med försvarsbesluten utformas en målbild till att utgöra det konkreta mål tio år fram i tiden mot vilket Försvarsmakten skall utvecklas. Målbilden läggs till grund för framtagande av Försvarsmaktens utvecklingsplan (FMUP).

En viktig utgångspunkt vid utformningen av de framtida försvarsmaktstrukturerna är att de blir mer viljestyrda än tidigare. Detta beror på en stabil omvärld där hotet om väpnat angrepp från statliga aktörer är mindre sannolikt samtidigt som hotbilden från andra aktörer har blivit mer mångfacetterat. Detta gäller även vid internationella insatser då bidraget utgör endast en mindre del av den totala styrkan. Den säkerhetspolitiska viljan skall återspeglas i Försvarsmaktens utformning, förmåga och kompetens.

Som ett resultat av perspektivplanarbetet utformas även en *försvarsmaktsvision*. Försvarsmaktsvisionen är Överbefälhavarens budskap till organisationens personal avseende grundläggande principer och riktning för Försvarsmaktens utveckling. Försvarsmaktsvisionen anges i övergripande termer och anger eftersträvad inriktning snarare än ett bestämt mål.

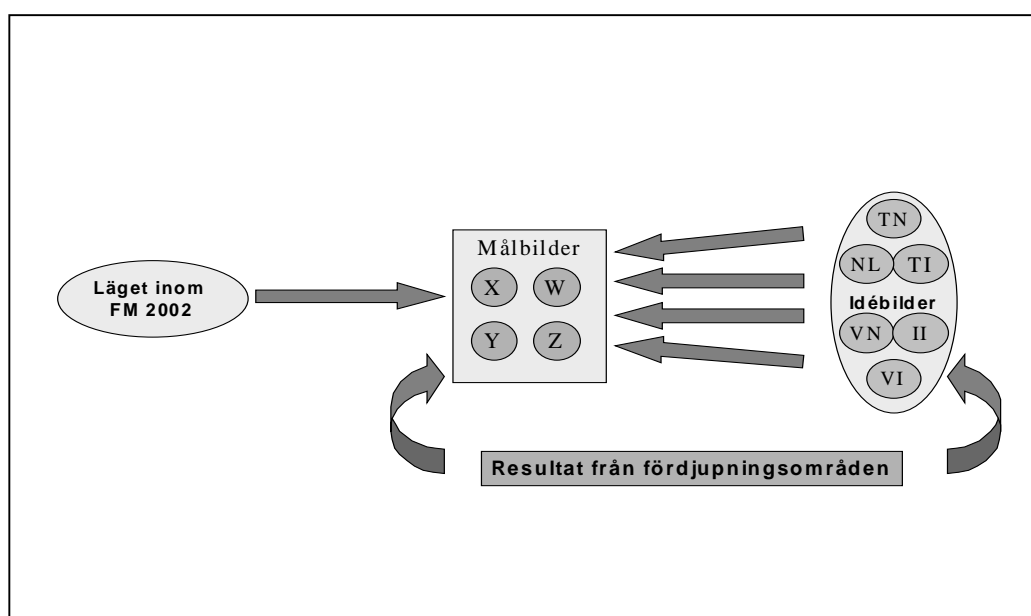
1.4. Det gångna årets arbete

Styrande dokument för arbetet under det gångna året har varit "Regleringsbrev för budgetåret 2002 avseende Försvarsmakten (2001-12-13); "Regleringsbrev för budgetåret 2003 avseende Försvarsmakten (2002-12-19); Regeringsbeslut 5 "Kompletterande uppdrag till Försvarsmaktens perspektivplanering" (2002-10-10); Regeringsbeslut 9 "Studier av nytt ytstridsfartyg" (2002-05-02); och Regeringsbeslut 20 "Uppdrag avseende framtida utveckling av funktionen indirekt eld" (2002-11-28).

Arbetet under det gångna året har varit fokuserat på i huvudsak följande:

- Översyn och fördjupning av de strategiska typsituationerna i det 10-åriga perspektivet, inklusive en revidering av motståndar- och aktörsbeskrivningarna.
- Framtagande av fyra målbildsinriktningar med olika prioriteringar avseende försvarsmaktsuppgifternas relativa tyngd, förmågeprofiler, beredskap och anpassningsförmåga
- Framtagande av olika alternativ avseende personalförsörjningssystem och produktionsprinciper, dessa har sedan utformats till fyra olika grundorganisationsalternativ.
- Utveckling av konkreta målbilder utifrån målbildsinriktningar och olika alternativ avseende personalförsörjning och produktionsprinciper.
- Värdering av målbilderna mot strategiska typsituationer i det tioåriga perspektivet.
- Ekonomisk beräkning och viss värdering av målbilder.

- Fördjupade analyser av strukturerna har delvis genomförts, för att t.ex. identifiera kritisk massa av förband, system och kompetenser.
- Uppbyggande av kunskap om dagens tillstånd i insats- och grundorganisationerna, bl.a. för att få säkrare ekonomiska beräkningar
- Bearbetning av idébildsperspektivet, bl.a. genom ekonomiberäkningar.
- Fortsatt arbete inom fördjupningsområdena, och avtappning av dessa till såväl idébilda- som målbildsarbetet.

Figur 1 Övergripande beskrivning av arbetsmetod

1.5. Slutsatser från Perspektivplaneringens rapport 6

Förra arbetsåret (2001-2002) – det andra i den process som leder till målbildsunderlaget inför försvarsbeslutet 2004 – fokuserades arbetet på framtagande av försvarsmaktsstrukturer i 20-årsperspektivet. Dessa försvarsmaktsstrukturer byggdes upp kring övergripande idé, strukturidé och funktionskoncept. Strukturerna värderades mot de strategiska typsituationerna och en uppskattning om respektive strukturs anslagspåverkan genomfördes (mot oförändrad ram). De framtagna försvarsmaktsstrukturerna innehöll genomgående mindre stridskrafter jämfört med dagens insatsorganisation.

Arbetet resulterade i en uppbyggnad av kunskap om bl.a. olika försvarsmaktstrukturers lämplighet i olika omvärldsutvecklingar och användbarheten av olika system och behovet av förmågor.

Under förra året (2001-2002) startades dessutom arbete inom ett antal fördjupningsområden. Valet av fördjupningsområden gjordes utifrån vad som bedömdes vara kostnadsdrivande och effektbestämmande för Försvarsmakten. Inom flertalet av områdena förväntas beslut inom perioden 2005-2007. Syftet med fördjupningsområdena var att ta fram underlag och bygga upp kunskap för framtagningen av försvarsmaktsstrukturer i idé- och målbildsperspektivet. Slutligen bearbetades Försvarsmaktsvisionen med utgångspunkt i det utförda arbetet och erhållna resultat.

Följande slutsatser framkom i rapport 6:

- Under de år som målbild 2010² legat till grund för den långsiktiga utvecklingen har ambitionshöjningar skett inom en rad områden. Som exempel kan nämnas en större insatsorganisation, en ökning av de internationella åtaganden, förskjutningar av viktigare materielprojekt, höjda löner och förmåner, samt höjda dagersättningar till värnpliktiga. Detta torde innebära att möjligheterna att leva upp till alla ambitionerna i målbild 2010 är begränsade.
- Ominriktningen bör även fortsättningsvis fokuseras mot att implementera tankar om ny krigföring, en övergång till nätverksbaserat försvar, samt utnyttjande av Försvarsmaktens resurser inom ramen för en breddad hot- och riskbild.
- Förband i insatsorganisationen bör få flexibla beredskapsgrader. Endast de förband som behövs inom ramen för omedelbar försvarsförmåga i närtid eller är anmälda till internationella styrkeregister bör fyllas upp med materiel och personal. Övriga förband kan tillåtas ha en lägre beredskap, men med möjligheter till anpassningsåtgärder på kort och lång sikt.
- Växlingsfaktorer (antal förband hemma i relation till insatta i internationella insatser) bör nyanseras med hänsyn till insatsens karaktär samt vår vilja och förmåga att delta. Syftet med detta skulle vara att undvika att förband anmälda till olika styrkeregister blir kvantitativt onödigt drivande på den totala förbandsmassan.

² Målbild 2010 togs fram inom ramen för "Projekt Ominriktning" inför kontrollstationen 1999 och rapporterades till statsmakterna 1999-05-19. Målbilden var kostnadsberäknad mot en årlig ram om 36,5 miljarder kronor.

- Organisering av de nationella skyddsstyrkorna kan vänta intill dess Försvarmakten har analyserat behoven och vilka förmågor de skall bidra med.
- Materiella mobiliseringsenheter som syftar till tillväxt inom Försvarmakten bör avvecklas då de bedöms bidra med endast marginell effekthöjning i framtida insatsmiljöer. Att behålla dessa bedöms inte vara kostnadseffektivt.
- Planering för åren 2002-2003 skall fokuseras mot att ta fram beslutsunderlag till försvarsbeslut 2004. Framtagande av beslutsunderlag i form av målbild(er) och identifiering av vilka beslut som måste tas i perioden 2005-2007 bör ges högsta prioritet under de närmsta åren. Det är av stor vikt att Försvarmaktens planeringsfokus till del skiftas från nuet mot målbildsperspektivet. Enheter inom Försvarmakten med sakansvar måste aktivt delta i underlagsframtagandet, för att på så sätt bidra till ett beslutsunderlag med tillräcklig kvalitet som ser till helheten.
- Tempot i förändringsprocessen, mot ett insatsförsvar med flexibel förmåga, bör hållas uppe. Vidare måste fördjupat arbete drivas för att se vilka möjligheter det finns att öka tillgängligheten av våra stridskrafter, samt hur de skall kunna användas i hela konfliktskalan, såväl nationellt som internationellt. Nästa tillfälle att ta ett nytt större utvecklingssteg är i anslutning till försvarsbeslutet 2004. Underlagsframtagande och rekommendationer inför detta beslut bör därför ges högsta prioritet det närmaste året.

2. OMVÄRLDSUTVECKLING

Läsanvisning:

Syftet med Kapitel 2 Omvärldsutveckling är att beskriva den bakgrund mot vilken målbildsinriktningarna utformats. Omvärldsutvecklingen och dess olika delar utgör betydande del av perspektivplanearbetets grundläggande utgångsvärden.

Kapitlet motsvarar kapitlen Omvärldsutveckling, Teknikutveckling, Samhällsutveckling och Framtida "slagfält" i rapport 6. Redovisningen här utgör dock endast en sammanfattning och uppdatering av texten i rapport 6. Detta beror på att det gånga årets arbete har fokuserats på utveckling av målbilder, medan omvärldsanalysen endast bestått i summering och uppföljning av föregående års arbete. Den uppdatering som gjorts grundar sig till stora delar på Militära Underrättelsetjänstens (MUST) Omvärldsbedömande 2002.

Det bör uppmärksammas att den omvärldsutveckling som presenteras här utgörs av den utveckling som har bedömts som mest trolig på cirka 10 års sikt. I perspektivplanearbetet utnyttjas dock inte enbart den utveckling som bedömts som mest trolig, utan även strategiska typsituationer som beskriver ett antal alternativa omvärldsutvecklingar på ungefär 20 års sikt.

Noteras bör dessutom att föreliggande beskrivning av omvärldsutvecklingen endast berör sådana aspekter som kan tänkas innebära konsekvenser för den framtida utvecklingen av Försvarmakten.

2.1. Säkerhetspolitisk och militärstrategisk utveckling

Mot bakgrund av att perspektivplaneringens planeringshorisont ligger i tidsspannet 10-20 år bör dess arbete normalt inte påverkas av dagsaktuella händelseutvecklingar. Dock kan aldrig bortses från att det under arbetets gång kan inträffa tilldragelser av så stor dignitet att långsiktiga bedömningar måste revideras med kort varsel. Händelseförloppet under februari månad 2003, med anledning av omvärldens krav på Irak att göra sig av med sina massförstörelsevapen, kan tänkas vara av just sådan art. Det kan inte uteslutas att t.ex. den oenighet som härmed manifesterats inom såväl FN, som EU och NATO kan få även långsiktiga konsekvenser. Om så blir fallet och i så fall på vilket sätt är idag mycket svårt att säga något om. I perspektivplanearbetet har gjorts bedömningen att det i skrivande stund är för tidigt att dra mer långtgående

slutsatser avseende eventuella justeringar av den troliga omvärldsutvecklingen på 10-20 års sikt, såsom den beskrivs i denna rapport.

Såsom tidigare nämnt baserar sig genomfört arbete inom ramen för perspektivplaneringen inte enbart på en enda prognos om den bedömda händelseutvecklingen på 10-20 års sikt, utan även på utnyttjandet av en uppsättning strategiska typsituationer (STS:er), vilka beskrivs i underbilaga 5. Tack vare att de sammantaget uttrycker en bredd av möjliga händelseutvecklingar bedöms dessa STS:er vara relevanta även efter den senaste tidens händelseutveckling. Utnyttjandet av den bedömda omvärldsutvecklingen i detta kapitel respektive STS:erna i perspektivplaneringen som helhet beskrivs i stycke 1.3 Metod.

De målbildsinriktningar som beskrivs i kapitlen 4 och 5, bedöms i likhet med STS:erna fortfarande vara relevanta. Även här beror denna bedömning på att den bredd som de fyra olika målbildsinriktningarna representerar är tillräckligt stor.

2.1.1. Det euroatlantiska säkerhetssystemet³

Det euroatlantiska säkerhetssystemet utgör en avgörande faktor för Europas säkerhet. Även om EU växer sig starkare som en global politisk och ekonomisk aktör bedöms USA under överskådlig tid behålla sin världsdominerande politiska, militära och ekonomiska position. Den samlade bedömningen är att det euroatlantiska säkerhetssystemet vilar på en stabil grund. Trots tecken på en tyngdförskjutning av det amerikanska internationella säkerhetspolitiska engagemanget från Europa mot Asien och Mellanöstern bedöms USA:s grundläggande intressen i Europa bestå under överskådlig framtid. USA:s militära närvaro i Europa bedöms visserligen fortsätta att minska, och på kort sikt kan det finnas åsiktsskillnader mellan Washington och Europa i specifika politiska frågor. Likaså kan urskiljas tecken på att USA i mindre utsträckning väljer att gå genom NATO och istället lutar till fördjupade bilaterala relationer. De europeiska staterna tillhör dock USA:s främsta allierade, och bedömningen är att i händelse av en förvärrad hotbild för Europa kommer det att finnas ett amerikanskt säkerhetspolitiskt intresse och engagemang. En fortsatt positiv utveckling av det euroatlantiska säkerhetssystemet kräver dock ett aktivt engagemang och intresse från alla berörda parter.

2.1.2. EU

EU växer fram som en allt viktigare politisk aktör, såväl regionalt som globalt. Avgörande för EU:s framtid är dess förmåga att hantera den dubbla utmaning som

³ Det euroatlantiska säkerhetssystemet utgör här ett samlingsbegrepp för den historiska, kulturella, ekonomiska och politiska värdegemenskap som binder samman Europas och Nordamerikas länder, vilket konkret illustreras bl. a. av organisationer som t.ex. NATO och OSSE.

en utvidgning av unionen tillsammans med en fördjupning av dess arbetsformer innebär. Av betydelse är dessutom EU:s förmåga att hantera den nya ekonomiska realitet som införandet av den gemensamma valutan inneburit. Bedömningen är att integrationen och samarbetet nu är så långt gånget att en tillbakagång är mindre trolig, och att det snarare är en fortsatt stabilisering och möjlig fördjupning som är att vänta.

Om än i relativt långsam takt bedöms EU utvecklas mot ett allt djupare samarbete inom säkerhets- och försvarspolitik. EU:s krishanteringsförmåga stärks efterhand som de europeiska försvarsmakterna ominriktas från territorialförsvar mot internationella insatser och krishanteringsförmåga i varierande konfliktnivåer. Dock går processen långsamt, inte minst på grund av att få resurser avsatts för nya förmågor. Några större öknningar av EU-staternas försvarsbudgetar förväntas inte ske inom de närmaste åren. EU:s krishanteringsförmåga är, och bedöms under överskådlig framtid att vara, starkt beroende av de större staternas bidrag. (Frankrike, Storbritannien, Tyskland och Italien svarar sammantaget för mer än sjuttiofem procent av resurserna och förmågan.) Av avgörande betydelse är att EU och NATO i december 2002 kunde komma överens om hur arbets- och resursfördelningen skall se ut de två organisationerna emellan, allmänt kallat "Berlin +". Detta markerar inledningen av en ny fas för EU:s säkerhets- och försvarspolitik, som bl.a. innebär att EU nu kan genomföra insatser med hjälp av NATO:s ledningsstruktur. Likaså viktig är frågan om vilka uppgifter EU:s krishanteringsförmåga skall omfatta. I diskussioner inom EU framkommer allt tydligare förslag på att dessa skall utvidgas till att omfatta även t.ex. terrorismbekämpning. Ett sådant åtagande skulle i praktiken innebära ännu ett steg mot gemensam säkerhetshantering. Även om EU-samarbetet kring att hantera terroristhotet med stor sannolikhet kommer att gå vidare är bedömningen att det inom överskådlig tid inte kommer att finnas möjligheter till politisk acceptans och enighet hos EU:s medlemsstater för en utveckling mot en traditionell försvarsallians.

2.1.3. NATO

NATO bedöms fortsatt och under överskådlig tid att vara av stor betydelse för Europas säkerhet. NATO kommer även framöver att vara den aktör som förfogar över de huvudsakliga resurserna och förmågorna för militär krishantering. NATO behåller också sin överlägsenhet mot alla tänkbara potentiella angripare, och bedömningen är att alliansen har såväl förmåga som vilja att leva upp till de ömsesidiga försvarsförpliktelserna. Detta bedöms gälla även efter den planerade utvidgningen.

Avgörande för NATO:s framtid är dock dess förmåga till anpassning till nya förutsättningar. Den nu pågående utvecklingen av alliansen mot krishantering i alla konfliktnivåer, liksom omorienteringen av den geostrategiska tyngdpunkten

mot dess södra och sydöstra flank och periferi bedöms fortsätta. Den planerade snabbinsatsstyrkan - med terrorismbekämpning som huvuduppgift - kan vara verklighet inom en relativt snar framtid (några år). Detta skulle i så fall visa på en ökad ambition, då alliansens åtaganden och insatser med denna styrka inte längre är tänkt att begränsas till alliansens traditionella operationsområden. Den europeiska kontinentens säkerhetspolitiskt gynnsamma situation och stabila utveckling, tillsammans med USA:s ökade behov att rikta sin uppmärksamhet mot andra geografiska områden, gör att USA:s krav på ökat europeiskt ansvarstagande inom NATO bedöms bestå och troligen också förstärkas. Under lång tid framöver bedöms dock NATO:s förmåga till större insatser att vara mer eller mindre beroende av USA och dess resurser.

I och med den kommande utvidgningen omfattar NATO inom en snar framtid ytterligare sju stater, däribland de baltiska staterna. Utvidgningen bedöms eliminera gråzonen mellan NATO och Ryssland, samt skapa förutsättningar för fortsatt stabilisering av Central- och Östeuropa. Utvidgningen bedöms innebära en betydande förskjutning av alliansens fokus i fråga om det Europatlantiska Partnerskapsrådet (EAPR) och Partnerskap för fred (PfF). Partnersamarbetet kommer att ske med två vitt skilda grupper av stater - å ena sidan västeuropeiska alliansfria stater och å den andra stater från forna Sovjet. Bedömningen är att såväl partnerländernas möjligheter till inflytande som alliansens intresse för partnersamarbetet därmed kommer att minska.

De för dagen goda relationerna mellan NATO och Ryssland ser ut att kunna bestå och fördjupas. Detta är dock något som kan förändras.

2.1.4. FN

Förenta Nationerna (FN) bedöms spela en fortsatt viktig roll som globalt forum för konfliktlösning och för att legitimera väpnade insatser för att upprätthålla internationell lag och rätt. FN:s roll i en framtida världsordning kan dock inte tas för given. För fortsatt inflytande krävs såväl bredare legitimitet som större förmåga att agera än vad som nu är fallet. Bedömningen är dock att väsentliga reformer kommer att dröja ännu en tid. Avgörande är medlemmarnas, särskilt stormakternas, vilja att låta världssamfundet spela en aktiv roll.

2.1.5. Ryssland

Ryssland visar vissa tecken på en ekonomisk och politisk stabilisering. Landet är dock, och kommer under lång tid framöver att förbli, såväl ekonomiskt som militärt svagt. Beroendet av väst för den ekonomiska utvecklingen bedöms därför bestå. Likaså förutsätts Rysslands påbörjade integration med västliga politiska och ekonomiska system att fortsätta. Rysslands militära handlingsutrymme bedöms även framöver vara begränsat. Den operativa förmågan är mycket begränsad. Den

militär-teknologiska eftersläpningen gentemot västliga länder är betydande och förutsättningarna att omsätta ny teknik i operativ förmåga är bristande. Någon betydande höjning av den konventionella förmågan bedöms inte ske under kommande tio år. Ryssland har förvisso fortfarande kärnvapen, men användning av dessa, eller hot därom, bedöms inte troligt annat än om landets överlevnad skulle stå på spel. Med tanke på landets stora beroende av goda relationer till väst bedöms det dessutom såsom politiskt omöjligt för Ryssland att på något sätt rikta fysiskt våld mot västländer så länge det finns minsta möjlighet att aktionen skulle kunna knytas till Ryssland. De huvudsakliga hoten ur Rysslands perspektiv kommer dessutom snarast från söder, d.v.s. från Kaukasien och Centralasien.

Den sammantagna bedömningen avseende Ryssland är att landet inom överskådlig tid har mycket begränsad förmåga att utgöra ett hot mot något västland. Detta innebär att "... ett ryskt väpnat angrepp i alla dess former mot Sverige eller vårt närområde är osannolikt under mer än tio år."⁴. Incidenter kopplade till territoriell integritet kan dock inte uteslutas. På lång sikt kan det inte heller uteslutas att förändringar i Ryssland negativt kan påverka förutsättningarna för säkerhet och stabilitet i närområdet.

2.1.6. Östersjö- och Barentsregionen

Östersjö- och Barentsregionen kan även under överskådlig tid framöver förväntas vara säkerhetspolitiskt stabil. De baltiska staternas kommande NATO-medlemskap innebär bl.a. att dessas försvar och säkerhet ytterst garanteras av USA. Detta innebär att meningsskiljaktigheter mellan Ryssland och något av de baltiska staterna inte bedöms kunna eskalera till väpnad konflikt under överskådlig framtid.

2.1.7. Konfliktmönster

Det geografiska mönstret avseende väpnade konflikter bedöms under överskådlig tid förbli i stora drag detsamma som under det senaste decenniet. Bland de utsatta områdena märks särskilt västra Balkan, Mellanöstern, Kaukasien, Centralasien, Indiska subkontinenten, borte Indien, Syndkinesiska havet, Ostasien, Västafrika, Centralafrika, Afrikas Horn samt nordöstra Sydamerika. Konfliktområdena antas även fortsättningsvis karaktäriseras av mer eller mindre svaga statsbildningar, separatistiska tendenser, organiserad brottslighet och allmän social instabilitet. Det internationella engagemanget på västra Balkan och i Afghanistan bedöms fortsätta under lång tid framöver, om än i olika former och mer eller mindre intensivt.

⁴ Försvarsmaktens (MUST:s) omvärldsbedömning 2002, s.4

2.1.8. Massförstörelsevapen

Massförstörelsevapen (kärnvapen, biologiska och kemiska medel) kommer under överskådlig tid framöver att kunna utgöra ett allvarligt globalt hot. Detta inte minst då tekniken bakom biologiska och kemiska vapen utvecklas och görs alltmer lättillgänglig för såväl icke-statliga som statliga aktörer. Det största hotet avseende massförstörelsevapen bedöms inte bara vara risken att sådana medel kan komma att användas av icke-statliga aktörer mot civila mål, med stora förluster av människoliv som följd, utan även den allmänna rädsla som skapas.

2.1.9. Alternativa angreppsmetoder

Hotet från alternativa angreppsmetoder - i form av t.ex. sabotage, terrorism, IT-attacker, informationsoperationer och användande av biologiska eller kemiska medel - bedöms bestå eller öka inom överskådlig framtid⁵. Trenden pekar mot att icke-statliga aktörer i allt högre grad tar till dessa metoder för att uppnå sina politiska, religiösa eller andra ideologiska mål. Nuvarande tendens till ökande kompromiss- och hänsynslöshet bland dessa aktörer bedöms hålla i sig, med civil förstörelse och död såsom ett (del)mål i sig, för att på så sätt skapa uppmärksamhet eller nå operativ verkan. Här utgör spridningen av såväl massförstörelsevapen som konventionell militär materiel ett allt större hot. Attacken med militära robotar mot ett civilt flygplan över Kenya i november 2002, kan i detta sammanhanget ses som ett exempel.

2.1.10. Internationell hotbild - internationell säkerhet

Internationellt samarbete för att hantera gemensamma hot bedöms öka. Ett brett deltagande i internationella engagemang är väsentligt för möjligheterna att minska hoten. Samtidigt kan ett sådant deltagande innebära en till vissa delar försämrad hotbild i det korta perspektivet. Till exempel bedöms hot av typen informationsoperationer eller sabotage mot svenska förband i internationell insats eller andra intressen kunna öka.

Vilka insatsområden och typer av insatser som kan komma att bli aktuella för Sveriges del är mycket svårt att förutsäga. Dock bedöms EU:s och NATO:s prioritering att i första hand vara Europa och dess närområde och i andra hand Mellanöstern och Nordafrika. Troligt är också att hotet från alternativa angreppsmetoder, och då främst terrorism, i ökad utsträckning kommer att vara styrande för vilka konflikter och krisområden som kommer att bli aktuella för internationella insatser.

⁵ Med alternativa angreppsmetoder avses här hot om eller angrepp med olika icke-konventionella vapen och medel.

Eventuella hot mot Sverige har sitt ursprung främst utanför svenskt territorium. Hot som skulle kunna riktas mot enbart Sverige bedöms som ringa, och begränsas till sådana hot som t.ex. underrättelseverksamhet. Däremot bedöms konsekvenserna för Sverige av regionala konflikter och hot mot de internationella strukturer, som Sverige är en del av, komma att öka. Den hotbild som idag växer fram bedöms vara gemensam för hela västvärlden. Detta gäller inte minst hotet från olika ickestatliga aktörer och deras användning av alternativa angreppsmetoder, i form av t.ex. olika former av terroristhandlingar. I samma takt som Sverige integreras med de övriga västliga länderna kommer vi också att i allt högre grad påverkas av dessa länders säkerhetspolitiska situation och hotbild. De främsta hoten mot Sverige bedöms följaktligen inte vara hot som riktas mot endast Sverige eller ens alls mot Sverige såsom enskild nation, utan hot mot någon eller några av de gemenskaper som Sverige ingår i eller identifierar sig med.

2.2. Samhällsutveckling

Sveriges utveckling från ett industrisamhälle till ett informationssamhälle bedöms fortsätta. Sverige är redan idag ett land med en högteknologisk infrastruktur och det kan antas att framtiden medför allt mer avancerade och sinsemellan beroende tekniska system.

Det framväxande informationssamhället bedöms fortsätta att påverka och förändra möjligheterna att kommunicera och sprida information. De ökade möjligheterna till opinionsbildning - såväl internationellt som nationellt - utnyttjas av allt fler aktörer i allt större utsträckning. Det växande informationsflödet kan dock antas innebära större svårigheter för avsändaren att nå ut och för mottagaren att avgöra olika budskaps relevans.

Sverige bedöms fortsätta sin utveckling mot ett alltmer mångkulturellt och heterogent samhälle. Detta tenderar bl.a. att innebära att fler och ibland motstridiga önskemål och krav förs fram. Kraven på minoriteters rättigheter och allas likabehandling förutses få ökad vikt inom allt fler områden. Medborgarnas värderingar och utgångspunkter bedöms också bli allt svårare att förutse, och kommer troligen i allt mindre utsträckning att kunna hänföras till större kollektiv, utan måste bedömas individuellt.

Ett vidgat internationellt utbyte inom allt fler områden omfattande allt fler individer kan innebära att nationsgränserna i än ökad utsträckning förlorar sin betydelse för den enskilde medborgaren. Den alltmer bereste medborgaren, med t.ex. vänner och kontakter såväl i Italien och Japan som i Sverige, kan i framtiden kanske inte förutsättas hysa samma lojalitet till nationen som tidigare generationer gjort. Samtidigt finns tendenser som pekar mot en ökad betydelse av det lokala

samhället och den egna familjen och där den lojaliteten snarare omfattar de allra närmaste istället för nationen eller någon annan större gemenskap.

I dagens svenska samhälle har invånarna överlag en hög levnadsstandard. Man är därmed van vid en viss samhällsservice, ett fungerande rättssamhälle, en avancerad sjukvård, ett visst tjänsteutbud etc.. Det allt större utbudet av underhållning och upplevelser bidrar till ett ökat krav på tillfredsställelse och sysselsättning. Dessa trender kan tänkas påverka bl.a. individens uthållighet i situationer av påfrestning och kris. Likaså tenderar benägenheten att acceptera förluster i form av människoliv att minska. De senaste decennierna av fred och välstånd i västvärlden, med stora möjligheter att utveckla bl.a. avancerad sjukvård och med ett allmänt omfattande skyddstänkande har gjort att död och lidande kommit att framstå som alltmer främmande.

Det blir allt tydligare att dagens ungdomar har en märkbart sämre fysisk uthållighet och styrka jämfört med tidigare generationer. Denna trend visar inga tecken på att vända utan kan snarare tänkas förstärkas under de kommande decennierna.

2.3. Försvarsmakts- och försvarsindustriutveckling

2.3.1. Försvarsmaktsutveckling

Många av västvärldens försvarsmakter genomgår eller har genomgått mer eller mindre drastiska omstruktureringar. Grunden för de pågående förändringarna är främst bedömningen att ett storkrig i Europa är osannolikt inom överskådlig framtid. Istället inriktas försvarsmakterna mot en allt mer framträdande roll för internationella operationer. För de flesta av de länder som är NATO-medlemmar är det den gemensamma förmågan och bidraget till denna som prioriteras.

Viktiga delar i den utveckling av västliga försvarsmakter som idag pågår är bl.a. att kompetensen för väpnad strid behålls och värnas, även om inriktningen går mot ett betydligt bredare uppgiftsspektrum där konfliktnivån varierar stort. Som en konsekvens betraktas också förmågan och kompetensen att växla mellan olika konfliktnivåer såsom central. För att utveckla handlingsfriheten och reaktionsförmågan betraktas underrättelseförmågan såsom alltmer central. Likaså läggs stor vikt vid lednings- och beslutsförmåga, vilket dessutom anses innefatta en tydlig och aktiv politisk ledning. Interoperabilitet och försvarsgrenssamordning ses mer och mer som en naturlig och oundgänglig del av en försvarsmakts utformning. De väpnade styrkorna utvecklas även på lägre nivåer mot att kunna uppträda samordnat, med såväl andra länders styrkor som andra nationella myndigheter och organisationer. Den breddade hotbilden med terrorism i fokus innebär i en del fall att den ”ordinarie” Försvarsmakten ges ytterligare uppgifter

för att hantera även delar av detta hot. I andra fall finns eller upprättas någon typ av paramilitära styrkor, gendarmeri eller militärpolisstyrka. Dessa har uppgifter inom ramen för såväl inre säkerhet och gränsskydd som terroristbekämpning (även utanför det egna landet). En genomgående trend i utvecklingen av västvärldens försvarsmakter är att kvalitet prioriteras framför kvantitet och kärnverksamheter renodlas, med följden att försvarsmakterna till form och kvantitet blir allt mindre.

För att idag och imorgon hantera de två högst prioriterade uppgifterna, att skydda den egna nationen och delta i internationell krishantering, utvecklar de flesta av de västliga staterna försvarsmakter som till sin huvuddel består av någon typ av insatsförband. Dessa utformas för att klara flera eller samtliga av de uppgifter som de väpnade styrkorna tilldelats.

I takt med att internationella insatser prioriteras och behovet av stora styrkor för försvar av det egna landet försvinner är trenden i andra länder att traditionella värnpliktsystem frångås och ersätts med alternativa personalförsörjningssystem. Dessa varierar i utformning, men baseras vanligen på frivilliga åtaganden och/eller anställningsavtal. Många NATO-länder har eller håller på att övergå till ett personalförsörjningssystem som bygger på en allt igenom professionell kår. Flera länder behåller dock pliktlagen för att vid behov kunna använda den. Norge, Danmark, Tyskland, Polen, Tjeckien, Ungern, Grekland och Turkiet har ännu kvar olika former av värnplikt som rekryteringsgrund. Tendensen i dessa länder är att olika typer av selektiv militärtjänstgöring genomförs samt att andelen värnpliktiga i förbanden minskas till förmån för personal med korttidsanställning. De stater som hittills inte minskat sina värnpliktsvolymerna i så stor utsträckning återfinns i Nord- och Östeuropa, utanför NATO. Av de EU-länder som inte ingår i NATO är det endast Irland som har en yrkesarmé.

2.3.2. Försvarsindustriutveckling

Den redan påbörjade omstruktureringen och konsolideringen av försvarsindustrin bedöms fortsätta. Detta gäller inte minst för Europa. Under de närmaste åren kommer vi med största sannolikhet att få se en ökning och intensifiering av olika typer av samarbete, såväl mellan stora försvarsföretag som mellan stater. Trenden är att allt fler företag knyts till några stora aktörer i Europa och/eller USA. Dessa stora företag blir då de centrala aktörerna i den framtida internationella försvarsindustristrukturen och driver flertalet större materielprojekt, vilket medför en uppenbar risk för oligopolsituationer. En sådan utveckling innebär bl.a. troligen att deltagande i internationellt materielsamarbete kommer att kräva en utvecklad förmåga till flexibel hantering av materielplanerna. Materielplaneringen för vissa utvalda anskaffningsområden måste smidigt kunna koordineras och anpassas till aktuella samarbetspartners.

Efterfrågan och anskaffningsprocesser tenderar att gå mot nya former. Kraven på nya affärsmodeller bedöms fortsätta att växa. Försvarsföretag kommer att behöva utveckla metoder och processer för att leverera och ta betalt för utveckling av lösningar - bestående av kombinationer av produkter och tjänster. Dessutom måste möjligheten till flera olika utvecklingsalternativ, optioner, kunna erbjudas i form av demonstratorer. Företagen kommer också att behöva ställa om från det ännu tunga beroendet av serietillverkning. En övergång från stora serier till demonstratorer och betydligt mindre serier ställer nya krav på kommersiella villkor och förutsättningar för att bibehålla en industriell kompetens och kapacitet. Dessa förändringar kan också leda till ett ökat ömsesidigt beroende mellan stater. Vidare innebär en sådan utveckling med största sannolikhet att den nationella förmågan att vidmakthålla försvarsmateriel minskar. En sådan förmåga är troligen mycket svår att med kort varsel etablera på nytt.

Civilt inriktade företag bedöms komma att få en allt större betydelse i underleverantörsleden i takt med att civilt utvecklade teknologier och kompetenser blir en allt viktigare bas för militära applikationer. Försvarsindustrieföretagens främsta roll i framtiden blir troligen att integrera och anpassa civila teknologier till militära krav och att i samverkan med civila företag ta fram nya lösningar anpassade efter militära behov.

Bedömningen är att det i framtiden kommer att bli mycket svårt för små länder med egen försvarsindustri att upprätthålla en roll som systemintegratör och huvudleverantör av de allt mer komplexa system som efterfrågas - förutom möjligen inom något eller några få områden. För dessa länders industrier kommer med stor sannolikhet profilering och integrering i större internationella koncerner att vara den möjlighet som står till buds. En utvecklad och långsiktig strategi för vilka produktområden som det bör satsas på blir i ett sådant sammanhang av central betydelse.

2.4. Den framtida militära insatsen - teknik- och doktrinutveckling

Hur den framtida militära insatsen kommer att se ut och vilka krav som därmed kommer att ställas på de väpnade styrkorna är naturligtvis omöjligt att förutse. Nedan beskrivs kortfattat några av de trender som dock kan skönjas och som kan tänkas få inverkan på den framtida militära insatsen och utformningen av den svenska Försvarsmakten .

2.4.1. Ett breddat uppgiftsspektrum

Den osäkerhet som råder kring framtida militära insatser har inte minst att göra med det allt bredare spektrum inom vilket det militära instrumentet engageras - såväl uppgiftsmässigt som rumsligt. Denna utveckling bedöms fortsätta, med

ytterligare krav på internationella insatser och t.ex. insatser inom ramen för den fredstida terroristbekämpningen.

Denna trend mot ett allt bredare spektrum av insatstyper innebär bl.a. att morgondagens insatsmiljö antas komma att skifta starkt innefattande såväl öken, snölandskap och tropisk skog som civil bebyggelse, och städer. Typerna av aktörer som de väpnade styrkorna kommer att möta kommer med stor trolighet också att variera mycket, från högteknologiska militära enheter till enskilda civila individer. Likaså kommer vapen och våldsmedel att bli än mer varierande och allt svårare att förutse.

2.4.2. Nätverk och informationsteknologi - centrala instrument

Den tekniska utvecklingen inom försvarssektorn har under senare tid gått mycket snabbt. Förekomsten av en "revolution", Revolution in Military Affairs (RMA), har såväl kritiker som förespråkare. Vad som med säkerhet kan sägas är dock att utvecklingen av vapensystem, stridsteknik etc. tar och kommer att ta mycket stora och avgörande steg. De trender som kan urskiljas förändrar radikalt t.ex. slagfältets dimensioner och ledningssituationen.

Nätverk bedöms få en stor betydelse för utvecklingen av den framtida kvalificerade striden. Det ökade nyttjandet av nätverksstrukturer bedöms innebära en utveckling mot en större flexibilitet där olika funktioner kan länkas samman utefter den specifika uppgiftens krav. Genom att kunna sammanlänka olika system till nya system – system av system - kan synergieffekter uppnås och tillgängliga resurser utnyttjas mer effektivt.

Plattformars betydelse som enbart vapenbärare tenderar att minska, i och med att ett tjänstetänkande ersätter det traditionella plattformstänkandet – att enbart stå för vapnets rörlighet. Plattformen blir istället alltmer en leverantör av olika tjänster som kan nyttjas av behöriga användare (konsumenter). Plattformen får därmed en vidare och mer varierad roll.

Tillsammans med den alltmer avancerande informationsteknologin och kvalificerade sensorer ger nätverksstrukturen ökade möjligheter att kunna överblicka hela insatsområdet i nära realtid. Dock pekar trender mot att icke traditionella hot, terrorism m.m., kommer att kunna döljas i vardagens verksamhet. I och med detta blir den svår att överblicka och mycket svår att särskilja från legitim verksamhet. Den ökade tillgången till information tenderar att öka betydelsen av informationskrigföring, i såväl offensiv som defensiv betydelse, då möjligheterna att utöva ledning nära nog i realtid blir markant större. I framtida militära insatser tros kampen om ledningsöverläge - för att på så sätt kunna ligga steget före motparten - bli avgörande.

Med trenden mot en allt mer central roll för kampen om ledningsöverläge, går utvecklingen allt mer mot att lednings-, informations- och verkanssystem byggs

samman i olika former av nätverk. Denna användning av nätverksstrukturen tenderar därmed att öka möjligheterna till snabb bekämpning och uppföljning av verkansseffekt efter upptäckt och identifiering av mål. Det innebär dessutom att både förutsättningarna för och kraven på att kunna genomföra försvarsgrensgemensamma insatser ökar. Möjligheterna till och kraven på att i alla dimensioner kunna genomföra insatser avvägda i tid, rum och verkan ökar därmed. Detta betyder, bl.a., en ökad betydelse av en upparbetad och smidig samordning av stridens grundelement - bekämpning, rörelse, skydd, information och logistik.

Möjligheten att omsätta informationen till verkan blir med hjälp av ledning det centrala i striden. För att kunna utföra handlingen väl avvägt i det resurssnåla nätverksbaserade försvaret behövs då också en avvägd logistik. Denna behöver ha funktioner för ledning och förmedling av förnödenheter som har tillräcklig snabbhet för att säkerställa uthållighet av den handling som utförs.

Den ökade tilliten till nätverksstrukturen och informationsteknologin innebär dessutom en trend mot att informationskrigföring intar en allt tydligare plats som en integrerad del av den militära insatsen och som ett nytt avgörande strategiskt element.

2.4.3. Större rörlighet, tempo och verkan

Trenden går mot en ökad såväl taktisk som strategisk rörlighet. En konsekvens av detta är bl.a. att insatsen kan genomföras över allt större områden. Exempel på denna trend kan ses i utvecklingen av helikoptersystemen, insatser med attackflyg, och precisionsvapen med lång räckvidd, vilket i sin tur minskar beroendet av antalet plattformar. Dessutom tenderar luftrummet och rymden att i ökad utsträckning tas i bruk (inte minst för sensorer och kommunikationssystem). Utvecklingen och användningen av obemannade farkoster går snabbt framåt, främst i fråga om flygande farkoster, men även mark- och undervattensfarkoster. De obemannade farkosterna utvecklas för såväl offensiva uppgifter som för spaning och kommunikation, med följd att kombinerade sensor- och verkansfarkoster blir allt vanligare. Utvecklingen går även mot mer luftrörliga styrkor. Kraven på lättrorlighet tenderar också att medföra en generellt minskad förmåga till uthållighet.

Utvecklingen av vapensystemens verkanskraft går också snabbt framåt, inte minst till följd av utvecklingen av bättre explosivämnen och elektromagnetiska vapen. Den konventionella bekämpningsförmågan ökar också genom de allt mer avancerade precisionsvapnen. Detta innebär bl.a. att hotet mot fasta mål - såsom infrastruktur - kommer att öka. Hotet mot rörliga mål antas dock inom överskådlig framtid att fortsätta att vara beroende av tillförlitligt informationsunderlag och möjligheterna till signaturanpassningsåtgärder. En

inneboende konflikt i denna utveckling är att de tekniska framstegen på informationsbehandlings-, sensor- och kommunikationssidan leder till allt snabbare underrättelsecykler, vilket i sin tur leder till krav på ”snabbare” rörlighet hos de funktioner och system som skall skyddas med rörlighet. Detta kan i vissa fall leda till att funktionens och systemens verksamhet till allt större del åtgår för rörligheten medan effekten i den avsedda rollen minskar.

Utvecklingen av skydd för förband och funktioner går alltmer mot en kombination av signaturanpassning, vilseledning, rörlighet samt utnyttjande av sensoraktiverade och ballistiska skydd. I ett heltäckande skydd kommer dock att behövas det mesta från vacciner till kontinentala missilförsvarssystem.

Överhuvudtaget kommer den framtida militära insatsen antagligen att gå mot en utvidgning i samtliga dimensioner, en ökad rörlighet och i vissa konflikter ett högre tempo. Tillsammans innebär också den ökade taktiska rörligheten, informationstillgängligheten och utvecklingen av ledningsförmågan att gränserna mellan taktisk, operativ och strategisk nivå tenderar att bli allt tydligare.

2.4.4. Rättsliga, kulturella och etiska krockar

Den eventuella förekomsten av alternativa angreppsmetoder kan tänkas få flera konsekvenser. Bland annat kan det innebära svårigheter att avgöra vem som är motståndaren, om denne överhuvudtaget är kombattant, och vem som har ansvar för att hantera och möta angreppet eller hotet samt om det är en uppgift för de militära styrkorna eller för civila aktörer såsom polisen. Befintliga nationella och internationella regelverk och lagar är i mångt och mycket inte anpassade till dessa situationer.

I den framtida militära insatsen kommer dessutom kulturkrockar och etiska dilemman att med stor sannolikhet vara ständigt närvarande, såväl inom internationellt sammansatta styrkor som mellan intervenerande parter och konfliktaktörerna.

Bland många av de aktörer som utnyttjar alternativa angreppsmetoder pekar trenden just nu mot en ökad kompromiss- och hänsynslöshet, med minskad respekt för såväl det demokratiska samhällets värderingar som för folkrättens principer.

2.4.5. Individerna i ett allt mer komplext system

Utvecklingen avseende den militära insatsens förutsättningar och möjligheter gör att manövertänkande bedöms få stor betydelse - och då framförallt för den högintensiva striden. Beslutssituationer i framtida insatser kommer i hög grad att präglas av att problemen är ostrukturerade, att det råder osäkerhet, hög dynamik, stor tidspress, att flera aktörer är involverade, och att konsekvenserna av beslut

och agerande kan bli mycket omfattande. Kraven på initiativtagande blir i detta sammanhang allt större. Tillgången till korrekt information är förvisso viktig, men avgörande är förmågan att bedöma och värdera informationen, att fatta beslut vid rätt tillfälle och att omsätta besluten i handling.

Detta kommer i sin tur att innebära att kraven på individen kommer att öka. Men, de kommer också att variera stort - från befattning till befattning, och från insats till insats. I olika situationer och beroende på insats kommer det att finnas krav på allt från teknisk kompetens, förmåga att analysera och värdera olika situationer och dess roll i en större helhet, till fysisk uthållighet, muskelstyrka och empati. Oavsett teknologins snabba och viktiga utveckling kommer människan inom överskådlig framtid att fortsätta utgöra de väpnade styrkornas viktigaste resurs. Till exempel kommer fysisk närvaro av trupp även framöver att i vissa situationer vara oersättligt - inte minst gäller detta i internationella fredsoperationer av olika slag. I varje militär insats kommer därför moral och motivation alltså att vara en avgörande faktor för insatsens utgång.

2.5. Konsekvenser för Försvarmakten

Ovan har beskrivits ett antal olika trender och utvecklingstendenser med trolig bäring på utformningen av den svenska försvarmakten. I detta avslutande stycke diskuteras kortfattat några tänkbara direkta konsekvenser för Försvarmakten och dess framtida utformning.

Rysslands begränsade operativa förmåga och ökade integration med väst gör att rysk militär förmågas roll såsom främsta referenspunkt för utformningen av Försvarmakten bör ifrågasättas. Hotet från Ryssland torde kunna hanteras såsom ett bland flera potentiella hot. Dock går det inte att bortse från den utbredda förekomsten av ryskt materiel hos olika aktörer, varför förmågan att motverka ryska system kommer att förbli viktig.

Försvarmakten kan komma att engageras inom ett allt bredare uppgiftsspektrum - innefattande allt från att stödja det internationella samhället i fredstid och att internationellt vaka över eller skapa fred, till att medverka i högintensiva strider på såväl hemmaplan som inom ramen för breda internationella insatser långt från den egna nationens gränser. Tolkningen av Försvarmaktens uppgifter bör därför vidgas och ambitionen dem emellan ändras.

Interoperabilitet tenderar att utgöra en allt viktigare variabel i försvarsplaneringen. Detta såsom en konsekvens av bl.a. Sveriges deltagande i EU:s krishanteringssamarbete och det faktum att framtida säkerhetspolitiska hot mot Sverige i ökad utsträckning kan hanteras främst genom internationellt samarbete. Likaså tenderar planering för specifika scenarier att försvåras och bli allt mindre meningsfullt i takt med att internationella insatser blir viktigare, eftersom de

politiska förutsättningarna för varje insats då kan vara vitt skilda. Däremot kan planering komma att behövas för allt fler olika insatsmiljöer, typer av aktörer, våldsnivå, vapen och medel.

Försvarsmaktens förmåga till anpassning och långsiktig utveckling måste kunna hantera en förändrad omvärld och nya framväxande hot. Detta tenderar att innebära att tillväxt och återtagning måste riktas mot framtida hot och inte baseras på gårdagens behov. En av förutsättningarna för Försvarsmaktens långsiktiga utveckling är att kunskap, kompetens och ny teknik tillförs genom forskning, teknikutveckling och analys över en väl avvägd bredd.

Samhällets ökade sårbarhet innebär att den infrastruktur som Försvarsmakten skall vara med och skydda måste ges en vidare tolkning. T.ex. är de tekniska infrastruktursystemen redan idag sårbara och en utveckling mot allt mer avancerade och sinsemellan beroende tekniska system, leder till att skyddet av samhällsviktig infrastruktur, t.ex. kraftförsörjningssektorn och telekommunikationsstrukturen, är av avgörande betydelse för den nationella säkerheten. Ett högteknologiskt och IT-beroende samhälle som Sverige, måste försvaras även med andra medel än de som i dag disponeras av totalförsvaret. Försvarsmakten måste tillsammans med övriga delar av totalförsvaret även kunna möta hot och angrepp mot den nya "elektroniska infrastrukturen" vid sidan om de mer konventionella militära hoten.

En ökad samordning mellan civila och militära strukturer och aktörer tenderar att bli allt viktigare. Detta beror inte minst på den vidgade hotbilden, samhällets ökade sårbarhet och Försvarsmaktens ökade beroende av civila aktörer och samhällsfunktioner. För att kunna förebygga och motverka nya hot och risker krävs också underrättelse-, informations- och ledningssystem integrerade med totalförsvarets och samhällets övriga centrala funktioner. Systemen måste möjliggöra en god omvärldsuppfattning och kompatibla sambandssystem för att på så sätt underlätta kommunikationen mellan olika aktörer. Dock kräver en effektiv nätverksuppbyggnad en i grunden försvarsmaktsgemensam arkitektur för att möjliggöra effektiv systemdesign och systemutformning.

Möjligheten att tillgodogöra sig informationstekniken kommer sannolikt att kräva förändrade ledarskaps- och utbildningsmetoder. Nätverksutbyggnad kräver t.ex. mer situationsanpassade befälsförhållanden och personal med hög och ständigt uppdaterad kompetens. I utvecklingen av ledningssystem och organisation finns dock samtidigt en risk att ansvarsförhållanden blir otydliga. Behov av nya kompetenser och en ökad variation avseende kraven på individen kan komma att innebära att nuvarande krav på mönstrande måste ses över ytterligare, och att nya typer av befattningar måste övervägas. Likaså kan t.ex. den försämrade fysiska konditionen och andra värderingar och lojaliteter komma att kräva nytänkande avseende såväl ledarskaps- och utbildningsmetoder som mönstrings- och anställningskrav.

Försvarsmaktens förankring i samhället måste bygga på ett högt förtroende hos befolkningen för Försvarsmakten. Det måste dock ständigt utvärderas vad detta förtroende i sin tur bygger på. Förtroendet för Försvarsmakten är i hög grad beroende av tendenser i samhället. Det som igår gav förtroende och folkförankring kanske inte gör det idag. Ett exempel är individens syn på sig själv i förhållande till samhället som helhet och nationens framtid. Utan en tydlig samhällelig lojalitet och med individens särart och frihet som främsta värden är det möjligt att tänka sig att en plikttag för tjänstgöring i Försvarsmakten inte med säkerhet bidrar till medborgarnas uppskattning och tillit. Istället för att se försvaret av den egna nationen som en naturlig skyldighet för varje medborgare kan det tänkas att uppfattningen går mot att skydd mot såväl yttre som inre hot är en grundläggande service som samhället skall tillhandahålla.

Ökade samhällskrav på öppenhet tillsammans med Försvarsmaktens ökade beroende av och samordning med civila aktörer kan komma att innebära att kraven på att Försvarsmakten skall vara en spegling av övriga samhället - avseende jämställdhet, minoriteters rättigheter etc. – ökar ytterligare.

I ett allt större informationsflöde kan det bli allt svårare att nå ut med information till rätt målgrupp och att förmedla specifika budskap. Ökade satsningar på såväl bevakning av samhällstrender som informationstjänst kan därför komma att bli nödvändiga.

Materieförsörjning baserad på ett utvecklat internationellt samarbete kommer att påverkas av struktur- och ägarförändringar på försvarsmaterielmarknaden. En fortsatt integration av de svenska företagen i en internationell försvarsföretagsstruktur innebär långsiktiga beroenden av utländska intressen, som i hög grad påverkar förutsättningar för leveranssäkerhet. Försvarsmaterieföretagen opererar numera globalt, varför konfliktrisker finns, oavsett om ägarskapet är svenskt eller utländskt. Vilja och förmåga att långsiktigt utveckla den i Sverige verksamma försvarsindustrin torde förbli en viktig värderingsfaktor för Försvarsmaktens materielinvesteringar.

Internationellt samarbete innebär också att Försvarsmakten måste ha en tidsmässigt flexibel investeringsplanering, för att möjliggöra deltagande i projekt som inte ligger helt rätt i tiden ur svensk synpunkt. Inom internationella samarbetsprojekt kan Sverige inte självständigt avgöra krav på försvarsmateriel, utan måste komma överens med övriga deltagarländer om ambitionsnivå och utformning. Det behövs därför ett utvecklat analys- och bearbetningsarbete för identifiering av potentiella möjligheter och för förmågan att anpassa materielplaneringen.

3. VÄGVALSFRÅGOR

Läsanvisning:

Kapitlet innehåller redovisning av och diskussion i viktiga vägvalsfrågor inför kommande försvarsbeslut. För att öka förståelsen av detta kapitel bör kapitel 1 först läsas.

3.1. Inledning

Det här kapitlet syftar till att lyfta fram och diskutera ett antal problemområden, vilka under perspektivplanearbetet kommit att framstå som alltmer centrala och avgörande för Försvarets framtida utveckling. Bedömningen är att dessa problemområden är av sådan karaktär och vikt att de förr eller senare kommer att kräva stora och viktiga vägval avseende Försvarets framtida inriktning. Därav benämningen vägvalsfrågor. Utöver dessa vägvalsfrågor finns också ett antal andra problemområden av stor vikt för Försvarets förmågor och utformning. Dessa problemområden redovisas i underbilagorna 6 och 7.

I takt med omvärldsförändringar och en delvis ny syn på Försvarets roll har ett flertal grundläggande förutsättningar för Försvarets verksamhet och funktion kommit att framstå som allt mindre självklara och i behov av vidare utveckling. De val som en gång gjordes inom, t.ex. personalförsörjning, anpassnings- och tillväxtplanering, etc. gjordes mot bakgrund av då rådande omvärldssituation, tekniknivå, försvarsekonomi etc.. Idag ser flera av dessa grundförutsättningar till stora delar annorlunda ut – och de val som en gång gjordes begränsar i flera avseende Försvarets och dess framtida utveckling. Därför krävs en reformering av grundförutsättningarna för att stödja Försvarets långsiktiga utveckling.

Bedömningen är att dessa vägvalsfrågor bör tas upp till diskussion och avdömning i samband med försvarsbeslut 2004.

3.2. Försvarsmaktens uppgifter

Försvarsmakten utgör ett av de främsta säkerhetspolitiska instrumenten. Under lång tid var dess övergripande uppgift och roll förhållandevis entydigt formulerad. Uppgiften var att skydda Sverige mot invasion. Försvarsdebatten gällde därför med vilka förband detta skulle ske, snarare än uppgiften i sig. Idag står vi inför en på många sätt annorlunda och dessutom föränderlig säkerhetspolitisk situation⁶. Detta innebär bl.a. att Försvarsmaktens uppgifter och ambitionsnivå, och tolkningen av de samma, bör ses över kontinuerligt. Det är inte längre lika entydigt vilka uppgifter som Försvarsmakten skall utformas mot, när vi går från ett hotstyrt mot ett mer viljestyrt försvar. I takt med förändringar i omvärlden kommer detta att kräva återkommande politiska ställningstaganden.

Vid en diskussion om hur Försvarsmaktens uppgifter bör formuleras är det viktigt att ha i åtanke vad som är utmärkande för Försvarsmakten – jämfört med andra myndigheter och aktörer – nämligen förmågan till våldsutövning. Rätten och förmågan att använda våld mot yttre fiender är ett grundläggande särskiljande drag för Försvarsmakten. Den utmaning vi idag står inför är hur denna unika kompetens och förmåga skall kunna utvecklas för att Försvarsmakten på bästa sätt skall kunna tjäna de behov som dagens säkerhetspolitiska situation innebär.

3.2.1. Försvarsmaktens uppgifter idag

Försvarsmaktens uppgifter är idag uppdelade på fyra områden. Försvarsmakten skall⁷:

- Försvara Sverige mot väpnat angrepp
- Hävda Sveriges territoriella integritet
- Bidra till fred och säkerhet i omvärlden genom att kunna genomföra och lämna stöd till fredsfrämjande operationer och säkerhetsfrämjande samarbete samt kunna lämna stöd till humanitär verksamhet
- Bidra till att stärka det svenska samhället vid svåra påfrestningar i fred

⁶ Även under det kalla kriget fanns variation, inte minst i spänningsnivån mellan blocken. Själva blocken förblev dock desamma. Det var således hotnivån från ett givet block som varierade, snarare än hotets grundläggande karaktär (kust- och gränsinvasion) och riktning. Den variation och utveckling som förekom inkluderade också sådana faktorer som hotets tekniska modernitet och operativa karaktär, t.ex. ett överraskande angrepp som inledning av en invasion. För försvarets utformning (materielinvesteringar och avvägning mellan försvarsgrenarna) kan sådana variationer vara ytterst väsentliga, även om de inte påverkade tankemönstret kring den övergripande uppgiften.

⁷ Förordning (2000:555) med instruktion för Försvarsmakten.

3.2.2. Försvarsmaktens uppgifter under utveckling

Utvecklingen av hotbilden gör att dagens försvarsmaktsuppgifter, liksom deras relativa vikt, inte längre ter sig lika entydiga och självklara som tidigare.

I och med det ökade hotet från terrorismen uppstår allt svårare gränsdragningsproblem mellan militärt och polisiärt ingripande. Terrorismens utveckling avseende såväl metoder som medel gör att även terrorhandlingar till intensitet och omfattning i vissa fall kan likställas med ett väpnat angrepp. Terrorhandlingar är inte begränsade till krigssituationer, utan inträffar även i fredstid. Aktörerna bakom terrorhandlingar är dessutom ofta civila och icke-statliga. Deras bakomliggande syften kan vara mångfacetterade och deras tankemönster svårförståeliga. På många sätt faller det idag inte inom Försvarsmaktens ansvarsområde att möta denna typ av hot. På detta område skiljer sig Sverige från många andra västländer, inte minst de som tidigare drabbats av omfattande terrorism.

Terrorhandlingars intensitet och omfattning kan ändå vara sådana att de i flera fall inte kan hanteras med enbart polisiära resurser, utan kräver tyngre och mer avancerade motåtgärder. Det torde därför finnas ett behov av att närmare klarlägga Försvarsmaktens framtida roll när det kommer till den delvis nya typ av angrepp som terroristhandlingar utgör. Detta är en stor och svår frågeställning med många aspekter, även folkrättsliga. Skall Försvarsmakten kunna utnyttjas mot terrorister enbart utomlands? Skall terrorister endast bekämpas i samband med terrorhandlingar eller även förebyggande? Hur vid definition av terrorister skall användas? Om gränsdragningen militärt/polisiärt ändras från dagens situation, skall då Försvarsmaktens ges en enbart stödjande roll med t.ex. transport- och sambandsresurser, eller skall även stridande förband utnyttjas? Om Försvarsmakten endast får en stödjande roll hur skall då sådana händelser som t.ex. kräver bekämpning av flygplan lösas?⁸

Försvarsmakten förespråkar inte ett övertagande av uppgifter som idag hanteras av polisen. Istället handlar diskussionen ovan om hur Försvarsmakten skall kunna komplettera polisen vid extraordinära händelser, och att hitta gemensamma former för att täcka gråzonen mellan de polisiära och militära ansvarsområdena.

Det tilltagande hotet från terroristaktioner är ett bland många exempel på territorialgränsens minskande betydelse för Sveriges säkerhet. Sveriges säkerhet och främjandet av denna kan inte längre begränsas till verksamhet på det svenska territoriet, utan måste ses i ett vidare sammanhang av internationellt samarbete, deltagande i internationella militära operationer etc.. Således kan färre hot än tidigare ”mötas” vid territorialgränsen. Sverige utgör idag en integrerad del i en allt tätare väv av internationellt samarbete. De hot, såsom terrorism, som idag

⁸ Frågor av denna art blir möjligen närmare belysta i ”11 Septemberutredningen”, Ju 2001:13, dir. 2001:120.

anses öka i betydelse är föga beroende av territorialgränser. Dess utövare har inte ambitioner mot territoriet som sådant, utan riktar sig främst mot samhället i sig, dess invånare och centrala funktioner. Med dagens hotbild framstår därför hävdande av den territoriella integriteten i snäv mening såsom otillräckligt för att uppnå säkerhet. En vidare tolkning, under begreppet nationell integritet, förefaller därför mer anpassad för dagens situation.

Andra avgränsningsfrågor uppstår i anslutning till Försvarets uppdrag att bidra till fred och säkerhet i omvärlden – de internationella insatserna. Det är inte entydigt hur hög konfliktnivå som skall räknas in i detta begrepp. Det finns även en nivå som ligger över det som normalt räknas in i fredsframtvängande insatser, exempelvis Gulfkriget 1990-91. (Man kan notera att olika europeiska länder lägger olika betydelse i frasen ”de mest krävande Petersberg-uppgifterna”, vilken definierar den övre gränsen för EU:s krishanteringsstyrka.)

I Regeringens proposition inför senaste försvarsbeslutet förs bl.a. ett resonemang kring avvägningen mellan Försvarets uppgifter⁹. Försvarets förmåga att försvara landet mot ett väpnat angrepp framhålls såsom grundläggande. Men, mot bakgrund av ett väsentligt förbättrat säkerhetspolitiskt läge för Sverige, menar man att den uppgiften kan tonas ner¹⁰. Istället bör uppgiften att bidra till fred och säkerhet i omvärlden lyftas fram såsom alltmer central och prioriterad¹¹. Redan i dagens uppgiftsställning utgör därför Försvarets bidrag till internationell fred och säkerhet en betonad uppgift. De skäl som ligger till grund för Försvarets internationella engagemang tenderar dock att växa sig allt starkare, varför de internationella uppgifterna kan få ytterligare ökad vikt. Detta skulle i så fall innebära att de internationella insatserna uttryckligen anges vara Försvarets viktigaste uppgift i närtid.

En sådan fortsatt utveckling av Försvarets uppgifter behöver inte på något sätt ändra grundvalen för Försvarets existens, dess förmåga till väpnad strid. Tvärtom måste varje avvägning avseende uppgifter och framtida roll noggrant ta i beaktande Försvarets unika förmågor och kompetenser och dess möjliga och önskvärda utveckling på sikt. Idag bedöms det inte finnas något

⁹ Proposition 2001/02:10 Fortsatt förnyelse av totalförsvaret

¹⁰ "Regeringen har tidigare bedömt att ett invasionshot inte ter sig möjligt inom en tioårsperiod, förutsatt att vi har en grundläggande försvarsförmåga. Denna bedömning har endast förändrats marginellt i den meningen att hotet nu ter sig något mer avlägset." (Proposition 2001/02:10 Fortsatt förnyelse av totalförsvaret, s.113)

¹¹ "... internationella insatser är en högt prioriterad uppgift för Försvarets makten." "... inriktningen att prioritera totalförsvarets resursernas bidrag till fred och säkerhet i omvärlden bör ligga fast. Totalförsvarets resurserna skall utformas så att de effektivt kan användas både nationellt och internationellt. Den förmåga som vi successivt bygger upp har sin mest omedelbara och efterfrågade tillämpning i det internationella säkerhetssamarbetet. De militära och civila insatserna inom denna ram bidrar direkt till att hantera de dagsaktuella hoten mot säkerheten, ... [...]." (Proposition 2001/02:10 Fortsatt förnyelse av totalförsvaret, s.142, 116)

direkt behov av en förmåga att försvara Sverige mot ett väpnat angrepp i traditionell mening. Övriga händelseutvecklingar på längre sikt kan dock aldrig uteslutas. Så länge Försvarmakten behåller förmågan till väpnad strid och en bred kompetensbas, finns dock förutsättningar att återta en traditionell roll av invasions- och existensförsvar om så skulle erfordras.

3.3. Profilering eller bredd?

3.3.1. Profilering eller bredd – två strategier för försvarsmaktsutformning

Sverige har av tradition försökt att upprätthålla en så stor *bredd* och hög grad av försvarsförmåga som möjligt. Detta är en yttersta konsekvens av vår valda alliansfrihet. Tankarna bakom att upprätthålla en stor bredd var att vidmakthålla en kompetensbas för att kunna hantera nya hot och risker i nya miljöer och/eller behålla förmågan att försvara landet mot invasion. I vissa områden har det inneburit bevarande av förband, system och förmågor i mycket små volymer, men inom andra områden relativt stora volymer.

Upprätthållandet av en stor bredd kan ses som en övergripande strategi för Försvarsmaktens utformning. En annan, och till stora delar motsatt strategi, utgörs av *profilering/specialisering*, d v s prioritering, koncentration, mer kraft och resurser till vissa utvalda förbandstyper, system, förmågor etc., medan andra helt väljs bort. Ett sådant vägval är starkt kopplat till någon form av allians eller långtgående bilaterala överenskommelser.

Profilering/specialisering kan avse allt från förband, system och förmågor, till uppgifter, dimensionerande hot, teknikområden, kompetensområden, beredskap, verkansmiljöer m.m. Betraktar man profilering som allt detta blir det en stor fråga, som handlar om en totalavvägning av hela Försvarsmakten. Grundtanken bakom profilering är vanligtvis att flera samarbetande länder specialiserar sig på olika saker eller områden. Det enskilda landet tar därmed ansvar för en (flera) specifik(a) del(ar), i en större helhet. Uttrycket *rollspecialisering* skulle därför kunna vara en bättre benämning. Alla länder kan rimligtvis inte bestämma sig helt oberoende av varandra vad de skall specialisera sig på, utan en rollfördelning måste tas fram gemensamt. En nära besläktad strategi är gemensamt ägda resurser.

Bedömningen i många länder är att det i framtiden kommer att bli svårt att upprätthålla nuvarande bredd med tillräcklig kvalitet. Profilering i olika former tenderar därför att bli allt vanligare bland västliga stater. Huvudskälet till att profilering i en eller annan form blir vanligare är de senaste årens allt mer begränsade och krympande försvarsbudgetar, vilket gjort det allt svårare att upprätthålla stor bredd och tillräcklig volym av förband, system och kompetenser. Ytterligare en anledning är de ökade kostnaderna för utveckling, anskaffning och drift av tekniskt kvalificerade system. En bidragande orsak är också de ökade internationella åtaganden i form av olika typer av krishanteringsoperationer. För internationella insatser behövs en fördelning på många olika kompetenser, och olika länder har olika förutsättningar i form av kompetenser, förmågor, kultur och

miljö som påverkar dess lämplighet för olika typer av uppgifter. En specialisering och koncentration inom specifika funktioner och kompetenser förmodas också leda till en högre kompetensnivå inom respektive område.

I framtiden kommer det sannolikt att bli mycket svårt att upprätthålla nuvarande bredd avseende militär förmåga. Den till synes enda möjliga vägen att göra det kommer antagligen vara genom att driva kompetensutveckling och demonstratorprojekt på bekostnad av operativa förband och system. Risken som då tas är att förmågan till insats nedgår, eftersom antalet operativa förband och system måste nedgå i volym eller helt avvecklas. Om tanken på bredd drivs för långt kan det dessutom innebära att kompetens och förmåga inom flera områden hamnar på en kritiskt låg nivå, där förmågans bevarande blir direkt beroende av enskilda individers kompetens.

Även profilering leder dock till en viss risktagning. Tanken med profilering/specialisering bygger i hög grad på att man kan förlita sig på att någon annan nation, allians eller samarbetspartner kan täcka de luckor som uppstår inom de områden som valts bort. Risken finns då att den tänkta samarbetspartnern inte ställer sina resurser till förfogande. Omvänt kan trycket på att delta i insatser bli högt om vi, tillsammans med ett fåtal andra länder, anmäler unika eller starkt efterfrågade kompetenser och/eller förmågor. Profilering/specialisering innebär alltså såväl kraftigt ökade ömsesidiga beroenden, i form av avtal och överenskommelser, som ökade krav på tillförlitlighet och tillgänglighet.

3.3.2. Begränsande faktorer

Även om profilering i princip kan göras avseende alla områden, finns det i praktiken vissa förmågor och kompetenser som inte bör väljas bort.

Till exempel innebär ett krav på en grundläggande förmåga att hävda nationell integritet att det finns begränsningar avseende vad som skulle kunna undvaras. Ett område som då inte helt kan väljas bort är förmågan till omvärldsuppfattning i vårt närområde. Försvarsmakten skall i så fall ha förmåga att övervaka det egna land-, sjö- och luftterritoriet, samt att ingripa mot kränkningar. Detta kan dock delvis ske inom ramen för ett samarbete i t.ex. EU.

Likaså torde det vara nödvändigt att bibehålla förmågan att inhämta och bearbeta underrättelser för att därigenom kunna tolka signaler om möjliga behov av beredskapsförändringar och/eller anpassningsåtgärder. På samma sätt är förmågan att kunna skydda utvalda objekt och verksamheter samt hantera säkerhetshot inom landet nödvändig att behålla om den nationella integriteten skall kunna upprätthållas.

Ytterligare begränsningar avseende vad som kan tas bort uppstår om det långsiktigt skall finnas en grundläggande förmåga till försvar mot väpnat angrepp. Det kan dessutom finnas funktioner och förmågor där eventuella

samarbetspartners inte kan eller vill stödja oss med. Detta kan t.ex. utgöras av förmågan att verka i för Sverige specifika miljöer, såsom subarktiska förhållande eller grunda havsområden med skärgård.

Resonemanget med att avvara funktioner och/eller förmågor bygger ytterst på att avveckla förband och system. Frågan blir dock snabbt komplex genom att förband och system ofta har kapacitet inom flera operativa förmågor. Att avstå från något medför således ofta en påverkan i form av begränsningar inom andra förmågor, och en reducering kan innebära svårigheter att upprätthålla en förmåga över tiden. Om förband och system skall tas bort måste det därför göras inom ramen för en övergripande och genomtänkt strategi. En sådan strategi måste ta ett helhetsgrepp – där hänsyn tas till inte bara till behov här och nu, utan även till utvecklingen på lång sikt, industriell förmåga, internationell efterfrågan, en eventuell återuppbyggnad av en eller flera funktioner m.m..

3.3.3. *Slutsatser*

Möjligheterna för Försvarmakten att i framtiden kunna upprätthålla nuvarande bredd med acceptabel kvalitet är små. Konsekvensen blir att det kommer att behöva övervägas inom vilka områden Försvarmakten bör specialisera sig, samt vad som kan väljas bort. Detta kommer i sin tur att kräva beslut avseende vilka internationella beroenden som kan accepteras, godtagbar risktagning, hållbar långsiktig utveckling m.m.. Om vårt militära engagemang i EU/NATO skulle fördjupas och alliansfriheten i framtiden överges bedöms däremot risktagningen troligen minska.

På ett övergripande plan kan Försvarmakten redan idag sägas vara profilerad. Detta är en konsekvens av bl.a. säkerhetspolitisk inriktning, ekonomiska avvägningar, geografi och historisk försvarsstrategi. Exempel på områden som Försvarmakten valt att specialisera sig på är: förmåga i subarktisk miljö, amfibisk strid i skärgårdsmiljö, minröjning i grunda vatten, förmåga i fredsbevarande uppgifter, stöd till inhemsk försvarsindustri m.m.. Exempel på förmågor som i nuvarande inriktning har valts bort är: långräckviddig precisionsbekämpning mot markmål, ryldbaserade informationssystem, flygstridskrafter med förmåga till direkt understöd på marken, användande av militära enheter i säkerhetsoperationer inom landet m.fl..

För de nationella behoven kommer det även i framtiden med största sannolikhet alltid att finnas förmågor och kompetenser som Försvarmakten bör förfoga över själv – t.ex. förmågan att upprätthålla nationell integritet och på sikt möta väpnade angrepp. Vid överväganden avseende profilering bör särskild hänsyn tas till önskad långsiktig utveckling. Till exempel torde det vara av största vikt att beakta att en viss profilering inte omöjliggör förmågan till väpnad strid i olika konfliktnivåer och verkansmiljöer.

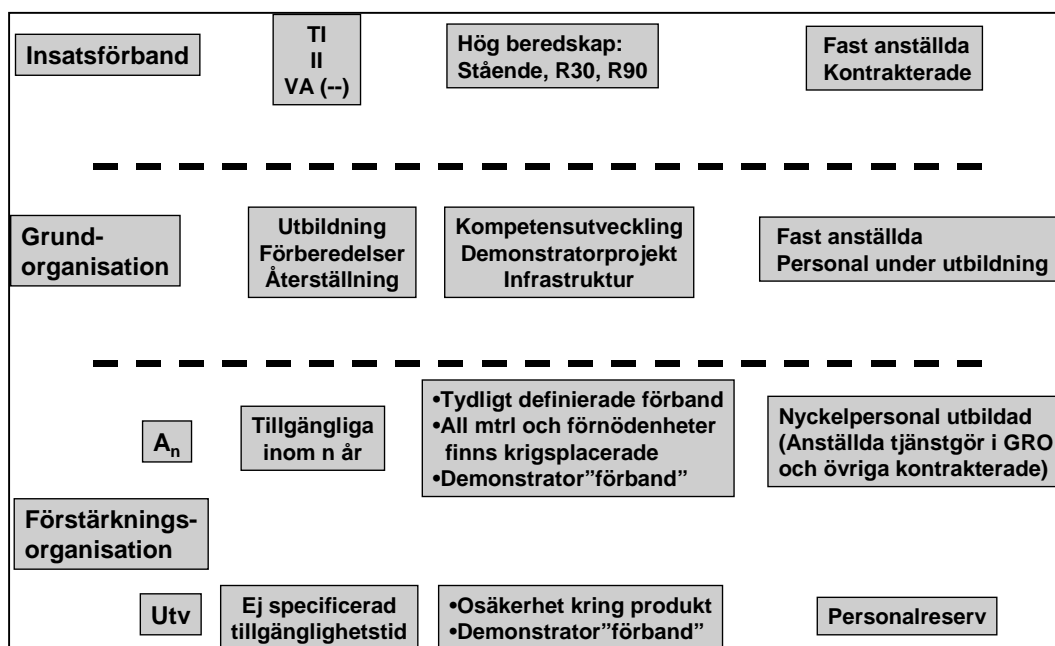
Ett område som det på kort sikt är möjligt för Försvarsmakten att specialisera sig inom är bidragen till de internationella styrkeregistren, där dagens sammansättning utgörs av mindre förbandsklossar inom vitt skilda områden. Försvarsmakten borde, t.ex. i samverkan med andra länder, kunna överse möjligheterna till en viss specialisering avseende de internationella åtaganden. En sådan profilering skulle troligen innebära en sammantaget större internationell förmåga – om än inom vissa utvalda områden. Det är i alla avseende av stor vikt att det görs noggranna avvägningar rörande t.ex. viljeinriktning, prioriterade förmågor, tidigare erfarenheter, långsiktig utveckling av EU:s krishanteringsförmåga, och Försvarsmaktens utveckling på lång sikt. Exempel på kriterier för att överse bidragen till internationella styrkeregister finns beskrivet i stycke 3.7.

3.4. Insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation

3.4.1. Allmän beskrivning

Ökade krav på tillgänglighet och behov av förnyat tänkande avseende långsiktig utveckling och anpassning mot nya hot och förmågekrav är några av orsakerna till att Försvarsmaktens organisation, verksamhetsprocesser och resursfördelning bör ses över. Det förslag till organisation för Försvarsmakten och dess verksamhet som här presenteras utgör en utveckling och fördjupning av vad som redan tidigare redovisats i föregående perspektivplanerapport.

Indelningen bygger på att insatsförbanden som princip utgör det som finns tillgängligt över tiden och kan utnyttjas inom ramen för samtliga uppgifter. Grundorganisationen utgör den del av Försvarsmakten som utbildar insatsförband, stödjer insats samt upprätthåller kompetens. Förstärkningsorganisationen utgör den bas varifrån kapaciteten kan öka i händelse av ett förändrat omvärldsläge. I förstärkningsorganisationen finns även den volym av förband som krävs för att långsiktigt upprätthålla tillgängligheten vid insatsförbanden, det vill säga de extra förband som behövs som en konsekvens av växlingsfaktorer.

Figur 2 Insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation

3.4.2. *Insatsförband*

Försvarsmakten måste på ett effektivt och säkert sätt med kortare reaktionstid än idag kunna svara upp mot de uppgifter den kan ställas inför i en föränderlig omvärld. Sveriges ökande internationella åtaganden med förband med ibland korta beredskapstider kräver att Försvarsmakten har en högre tillgänglighet och beredskap på de förband som ingår i internationella styrkeregister. Dagens insatsorganisation måste därför förändras för att skapa möjligheter till en ökad flexibilitet och handlingsfrihet. Genom att utforma *insatsförband* med beredskap att inom timmar eller dagar vara gripbara, skapas en ökad handlingsfrihet att nyttja dessa förband och system inom ramen för Försvarsmaktens samtliga uppgifter. Insatsförbanden måste vara kompletta, färdigutbildade förband med såväl personal som materiel. Undantagsvis kan förband och resurser ur grundorganisationen tillfälligt avdelas som insatsförband.

Strävan skall vara att förbanden är så flexibelt utformade att det inte behöver göras någon skillnad på om insatsförbanden skall nyttjas i internationella insatser eller om de skall svara för territoriell integritet. Samtliga förband skall i så hög grad som möjligt kunna nyttjas till alla uppgifter. Alla materiella och personella resurser i alla förband behöver dock inte alltid vara anpassade för t.ex. alla möjliga tänkbara internationella miljöer, eftersom detta skulle bli mycket kostnadsdrivande.

Den höga beredskapen hos insatsförbanden kräver att all personal ingående i dessa har någon form av avtal med eller anställning inom Försvarsmakten, för att på så sätt säkerställa deltagande i Försvarsmaktens samtliga uppgifter. För officerarnas del bör det ses som en naturlig del i karriären att tjänstgöra i insatsförband. För övrig personal krävs någon form av anställnings- eller beredskapskontrakt. Kontrakten måste vara så utformade att tillgången till personalen säkerställs. Det innebär bl.a. att lagstiftningen och kontraktens utformning måste vara sådana att personalen inte som idag kan bryta kontrakten precis när förbandet skall sättas in. Dessutom måste det finnas ett väl fungerande krigsplaceringsystem som säkerställer att personal som tjänstgjort i insatsförbanden kan vidarenyttjas i förstärkningsorganisationen.

En del insatsförband skall finnas direkt gripbara för genomförande av insatser, medan andra kan ges längre beredskapstid – dock högst 90 dagar. Hur långa beredskapstider som skall medges kan variera beroende på omvärldsläget och ambitionen att delta i internationella sammanhang.

Att uppmärksamma är att ovanstående krav på insatsförbanden torde kräva vissa förändringar av nuvarande lagstiftning och personalförsörjningssystem.

Definition av insatsförband

Insatsförband är förband och resurser avsedda för att genomföra uppgifter inom ramen för någon/några av Försvarets uppgifter territoriell integritet (TI), internationella insatser (II), stöd till samhället (SS) och väpnat angrepp (VA).

För dessa förband gäller:

- De är kompletta, färdigutbildade förband med personal och materiel (personalen kan ha beredskap att inställa sig inom viss tid).
- Förbanden har 0-90 dagars beredskap.
- Förbanden är underställda en operativ/taktisk chef.
- Personalen är anställd eller har kontrakt och är krigsplacerad i förbandet, alternativt är i slutskedet av sin utbildning.
- Personalen kan vara i tjänst vid förbandet, hemförlovad med beredskap och krav på regelbunden tjänst eller hemförlovad med kontrakt för eventuell mission.
- Insatsförband kan också undantagsvis vara resurser ur grundorganisationen, som under viss tid och särskilda omständigheter avdelas för att lösa specifika uppgifter, huvudsakligen inom TI och SS.

3.4.3. Grundorganisation

För att försörja insatsförbanden med materiel och personal behövs en *grundorganisation*. I grundorganisationen sker rekrytering, grundutbildning, bemanning och utbildning av insatsförband och av de förband som är ämnade för att direkt placeras i förstärkningsorganisationen. Grundorganisationen inkluderar infrastruktur i form av skolor, utbildningscentra, övningsområden samt utgör stöd för insatsförbanden.

Grundorganisationen måste vara så dimensionerad att den vid behov har kapacitet att höja tillgängligheten och beredskapen hos förband i förstärkningsorganisationen, samt kan påbörja eller öka produktionen av helt nya förband. På så sätt säkerställs kapacitet att skapa den volym av förband som behövs på såväl kort som lång sikt. I grundorganisationen sker också återställning av förband som varit insatsförband.

Grundorganisationen skall dessutom kunna fungera som en experimentverkstad, där utveckling, studier, försök och demonstratorprojekt drivs – allt för att erhålla ny kunskap och utveckla kompetens.

Den personal som tjänstgör i grundorganisationen är bl.a. yrkesofficerare, officerare som tjänstgör under kortare tid, civila, och nyckelpersonal som efter fullgjord utbildning tjänstgör under en begränsad tid.

Utbildningen kan bedrivas förbandsvis eller centraliserat på olika kompetenscentra. Ett exempel på kompetenscentrum skulle kunna vara ett

”luftförsvarscentrum”. Genom centraliserad utbildning kan spetskompetens koncentreras och utbildningen ges hög kvalitet, samtidigt som utveckling inom respektive funktion kan bedrivas på ett kostnadseffektivt sätt. Kompetenscentra tjänar då som en blandning av utbildnings- och utvecklingsplattform.

Definition av grundorganisation

Grundorganisationen är bas för utbildning, kompetens och utveckling. Grundorganisationen inkluderar infrastruktur i form av skolor, utbildningsanstalter, övningsområden och övrigt stöd.

Den består av:

- Utbildningsplattformar som producerar förband och upprätthåller kompetens.
- Utvecklingsplattformar som producerar ny kompetens.
- Stödplattformar som stöder utbildnings- och utvecklingsplattformarna samt även Insatsförbanden vid insats för territoriell integritet och stöd till samhället.
- Administration till ovanstående.

Grundorganisationen skall vara dimensionerad för att vid behov höja tillgängligheten av förband i förstärkningsorganisationen.

Förband under utbildning och andra resurser inom grundorganisationen skall efter särskild order kunna användas som eller stödja insatser av insatsförband.

Grundorganisationen utgör den infrastruktur som:

- Möjliggör insatsförbandens verksamhet.
- Möjliggör utbildning av insatsförband och förband i förstärkningsorganisationen.
- Är kompetensbärare för insatsförband och förband i förstärkningsorganisationen.
- Bedriver kompetensutveckling för insatsförband och förband i förstärkningsorganisationen.
- Driver utveckling, försök, studier och demonstratorprojekt för kompetens- och förbandsutveckling.
- Lyfter förband i förstärkningsorganisationen till en högre beredskapsnivå eller till insatsförband.
- Återställer förband efter insats till ny insatsförmåga eller till förband i förstärkningsorganisationen.

Personalen i grundorganisationen utgörs av anställd personal eller personal under utbildning.

3.4.4. Förstärkningsorganisationen

Den tredje delen i den försvarsmaktsorganisation som tagits fram i perspektivplanearbetet är förstärkningsorganisationen. Förstärkningsorganisationen kan delvis jämföras med en traditionell

mobiliseringsorganisation. Förstärkningsorganisationen står för omsättningen av insatsförband, samt säkerställer möjligheter till anpassning mot ett eventuellt försämrat omvärldsläge. "Mobiliseringstiderna" är 91 dagar eller mer.

Förbanden i förstärkningsorganisationen utgörs av förband som under ett antal år varit insatsförband, växlingsförband till insatsförbanden, samt förband som formats och utbildats direkt mot förstärkningsorganisationen för att vid behov kunna färdigställas till insatsförband.

Vid behov skall förbanden i förstärkningsorganisationen kunna lyftas till insatsförband genom att utbildas i grundorganisationen och genom att mer eller ny materiel anskaffas eller tillförs.

Förstärkningsorganisationen är uppdelad i två delar.

Den ena delen består av förband som kan vara tillgängliga för insats efter en specificerad anpassningstid – n . N representerar en tid som kan vara allt från 91 dagar till flera år. Förbanden benämns därför A_n -förband. Dessa förband är väl definierade (TOEM finns), och nyckelpersonal med rätt kompetens finns utbildad och krigsplacerad. Med nyckelpersonal avses här den personal som inte kan utbildas inom tidsramen n , exempelvis officerare och specialister. Vidare finns materiel och förnödenheter som inte kan anskaffas inom tidsramen n krigsplacerat i förbandet. Dessa förband skall kunna lyftas till insatsförband med förhållandevis kort varsel (inom tiden n) och små åtgärder.

Personal som är krigsplacerad i A_n -förbanden kan vara personal som tjänstgör inom annan del av Försvarsmakten, t.ex. som utbildare i grundorganisationen. Alternativt kan det vara personal med någon form av kontrakt som under en viss tid binder dem att inställa sig för tjänstgöring i det fall förbandet skall lyftas till insatsförband. Kontrakten bör vara så utformade att personalen under kontraktstiden förbinder sig att genomföra nödvändig repetitionsutbildning i syfte att vidmakthålla och utveckla sina kompetenser och färdigheter.

Den andra delen av förstärkningsorganisationen består av förband och system som kan vara tillgängliga för insats först efter en längre tid – så kallade *utvecklingsförband*. Utvecklingsförband är inte förband i egentlig mening utan utgörs av utvecklingsprojekt och demonstratorer som används för att utveckla nya förband, förmågor och kompetenser. Förband ingående i denna del av förstärkningsorganisationen har ingen specificerad anpassningstid och det kan råda viss osäkerhet om hur det färdiga förbandet skall se ut.

Definition av förstärkningsorganisation

Förstärkningsorganisationen består av förband och resurser för omsättning av insatsförbanden samt för anpassning.

Förstärkningsorganisationen består av två delar, A_n-förband och utvecklingsförband.

A_n-förband består av:

- Förband eller resurser som kan lyftas till insatsförband (eller annan beredskapsnivå / anpassningstid) inom viss angiven tid - n. Anpassningstiden kan variera, från 91 dagar och uppåt.
- Resurser som används för att utbilda insatsförband.
- Förband och resurser som har varit / varit del av insatsförband.

Slutprodukten är väldefinierad (TOEM finns).

Förbanden innehåller:

- Utbildad nyckelpersonal (d v s den personal som inte kan utbildas inom tiden n) med rätt kompetens. Personalen tjänstgör inom grundorganisationen eller är hemförlovad.
- Materiel och förnödenheter som ej kan nyanskaffas inom tidsramen n.

Exempel på åtgärder som kan behöva vidtas då förbanden skall höjas till insatsförband eller kortare anpassningstid:

- Anskaffning av materiel och resurser för uthållighet.
- Utbildning av (mindre kvalificerad) personal
- Kompletterande förbandsutbildning.

Utvecklingsförband karaktäriseras av att:

- Anpassningstiden är inte definierad.
- Osäkerhet eller handlingsfrihet råder om vad slutprodukten skall bli.
- Koppling till specifika förbandstyper behöver inte finnas.
- Verksamheten kan vara kopplad eller nedbruten till funktioner.

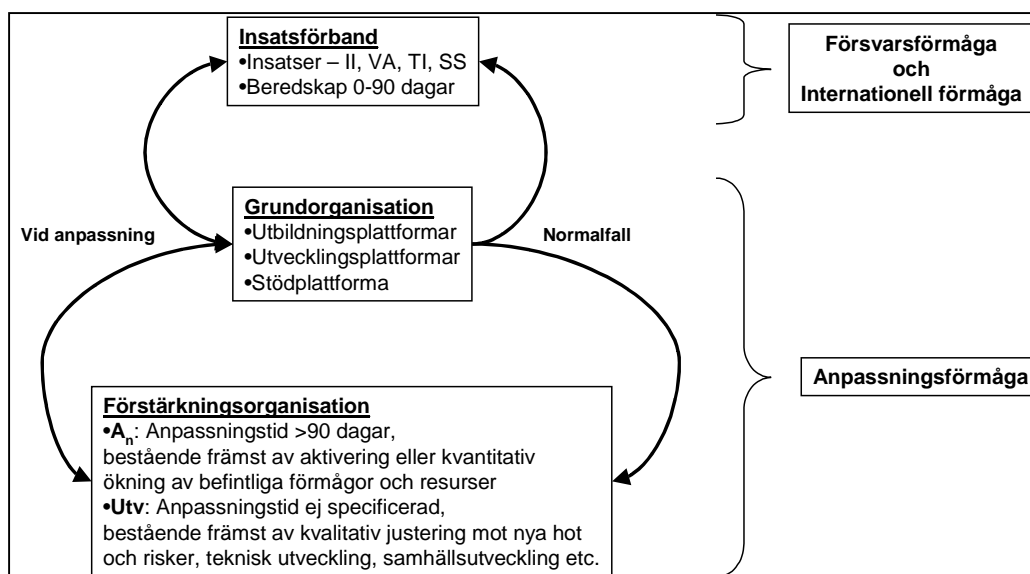
Utvecklingsförbanden innehåller eller utgörs av:

- Resurser, kompetenser, förmågor och system som på sikt kan lyftas till insatsförband eller A_n-förband.
- Förbands- eller systemdemonstratorer.
- Utveckling av förmågor och kompetenser inom befintliga funktioner.
- Utveckling av nya förmågor och kompetenser för att möta nya hot och risker eller för att uppdatera och följa teknikutvecklingen.

Då utvecklingsförband skall lyftas till insatsförband eller A_n-förband utgör det huvudsakligen en anpassning till nya hot eller teknikförutsättningar m.m.

3.4.5. Sambandet mellan insatsförband, grundorganisation, förstärkningsorganisation, försvarsförmåga, internationell förmåga, och anpassningsförmåga

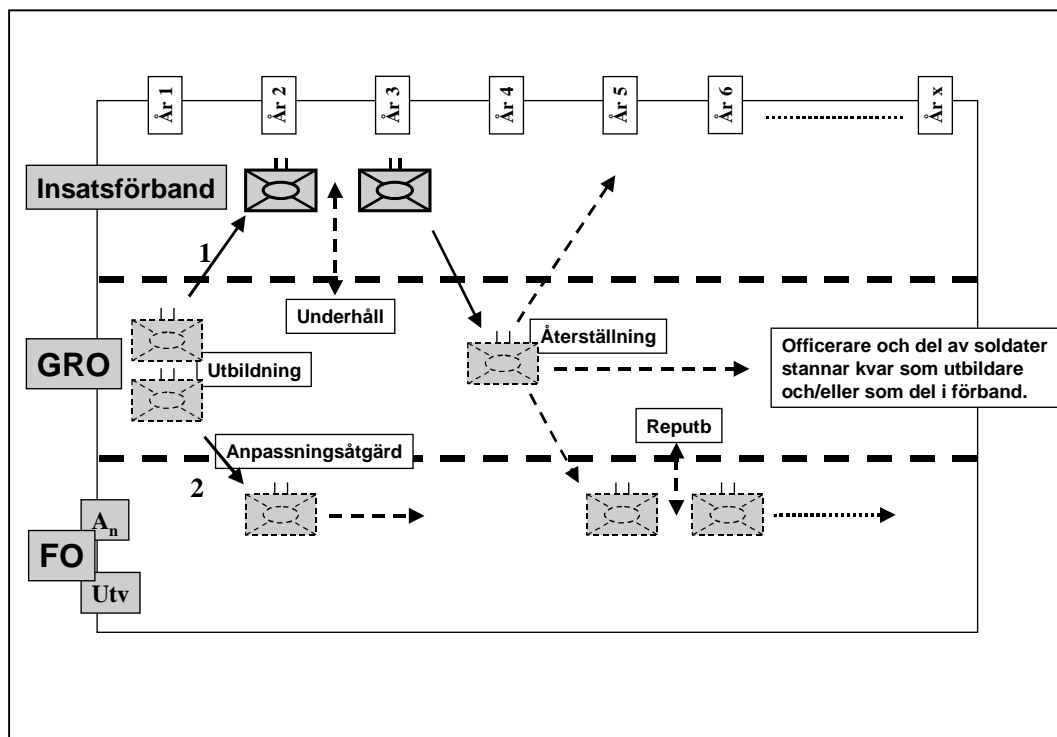
Grundorganisationen utvecklar och utbildar insatsförband samt förband till förstärkningsorganisationen. Insatsförbanden skapar försvarsförmåga och/eller internationell förmåga, medan förbanden i förstärkningsorganisationen skapar anpassningsförmåga. Förstärkningsorganisationen möjliggör anpassningsförmåga genom att vidmakthålla A_n-förband och utvecklingsförband. Då anpassning sker lyfter grundorganisationen förband ur förstärkningsorganisationen till insatsförband som ger en utvecklad och ökad försvarsförmåga och/eller internationell förmåga. Anpassning kan även innebära en minskning av den direkt tillgängliga försvarsförmågan och/eller internationella förmågan. Anpassning betyder då att förband via grundorganisationen förflyttas ner i förstärkningsorganisationen eller helt avvecklas.

Figur 3 Sambandet mellan insatsförband, grundorganisation, förstärkningsorganisation, försvarsförmåga, internationell förmåga och anpassningsförmåga.

3.4.6. Exempel på förbandens vandring mellan insatsförband, förstärkningsorganisation och grundorganisation

I detta avsnitt exemplifieras indelningen av Försvarsmakten med ett förbands vandring / livscykel, genom de tre delarna insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation. I det följande ges exempel för ett mekaniserat förband, ett fartygsförband och ett flygförband.

Figur 4 Exempel på ett markstridsförbands livscykel

Förbandets personal rekryteras och genomgår utbildning och samträning. Anställningskontrakt skrivs med (del av) personalen för att säkerställa bemanningen genom hela förbandets livscykel.

Efter genomförd utbildning i grundorganisationen kan förbandet verka som ett insatsförband (1) med hög beredskap och tillgänglighet under exempelvis två år. Under denna tid kan förbandet nyttjas i Forsvarsmaktens olika uppgifter. Då insats inte är nödvändigt kan exempelvis ytterligare utbildning och övning genomföras. Vid behov kan förbandet gå ned i grundorganisationen en kortare tid för underhållsåtgärder.

Efter fullgjord tid som insatsförband hamnar förbandet i grundorganisationen för återställning. Den fast anställda personalen går efter återställningen till andra tjänster inom Forsvarsmakten, exempelvis som utbildare i grundorganisationen. Den personal som inte är fast anställd inom Forsvarsmakten följer förbandet ner i förstärkningsorganisationen och förbandet blir ett A_n -förband. All personal är fortfarande krigsplacerad i förbandet trots att de tjänstgör utanför eller i annan del av Forsvarsmakten. De följande åren behöver förbandet med jämna mellanrum

övas för att bibehålla dugligheter och färdigheter för att vid behov snabbt lyftas till insatsförband.

Den del av personalen som inte är fast anställd i Försvarsmakten skall också kunna beredas möjlighet att förlänga sin tjänstgöring, antingen i ytterligare ett insatsförband eller som utbildare i grundorganisationen. Väljer personen att tjänstgöra i ytterligare ett insatsförband, uppstår en brist i individens ordinarie förband i förstärkningsorganisationen vilket skapar krav på grundorganisationen att fylla denna brist med en ny individ med efterfrågad profil.

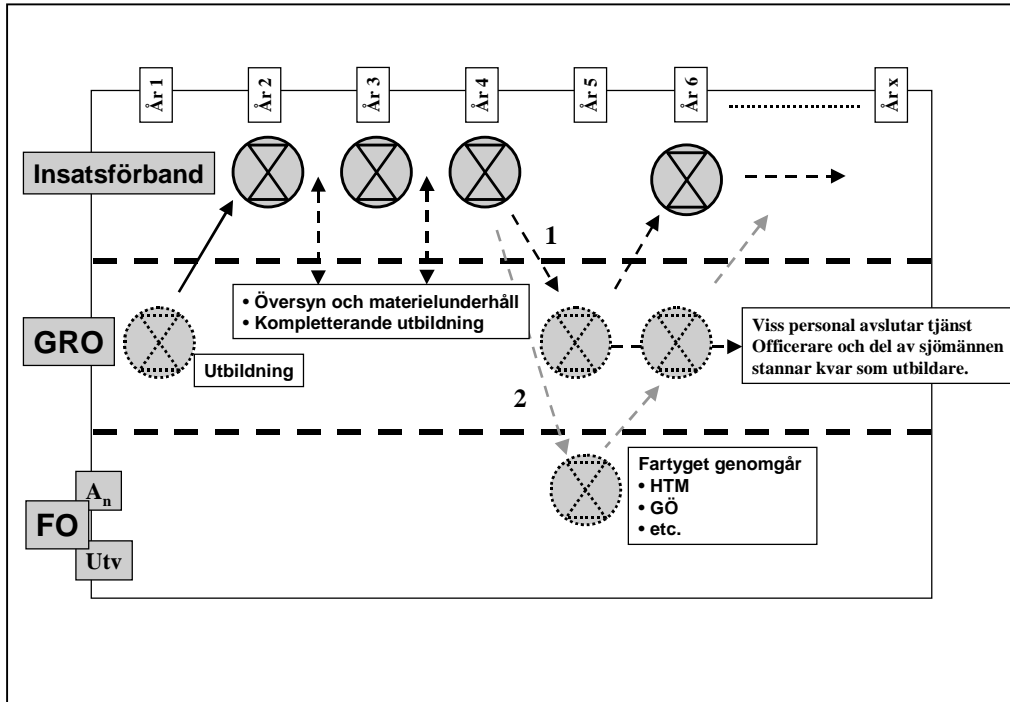
Ett förband kan också utbildas i grundorganisationen utan att nyttjas som insatsförband. Förbandet går då istället direkt in i förstärkningsorganisationen som ett A_n -förband (2).

Insatsförbandens mängd kan ändras genom att tiden som förbandet kvarstår som insatsförband kortas eller förlängs, eller genom att fördelningen av förband mellan insatsorganisationen och förstärkningsorganisationen förändras. Förstärkningsorganisationens storlek och tillgänglighet styrs av hur länge förbanden står kvar som A_n -förband och hur många förband som går ner i förstärkningsorganisationen.

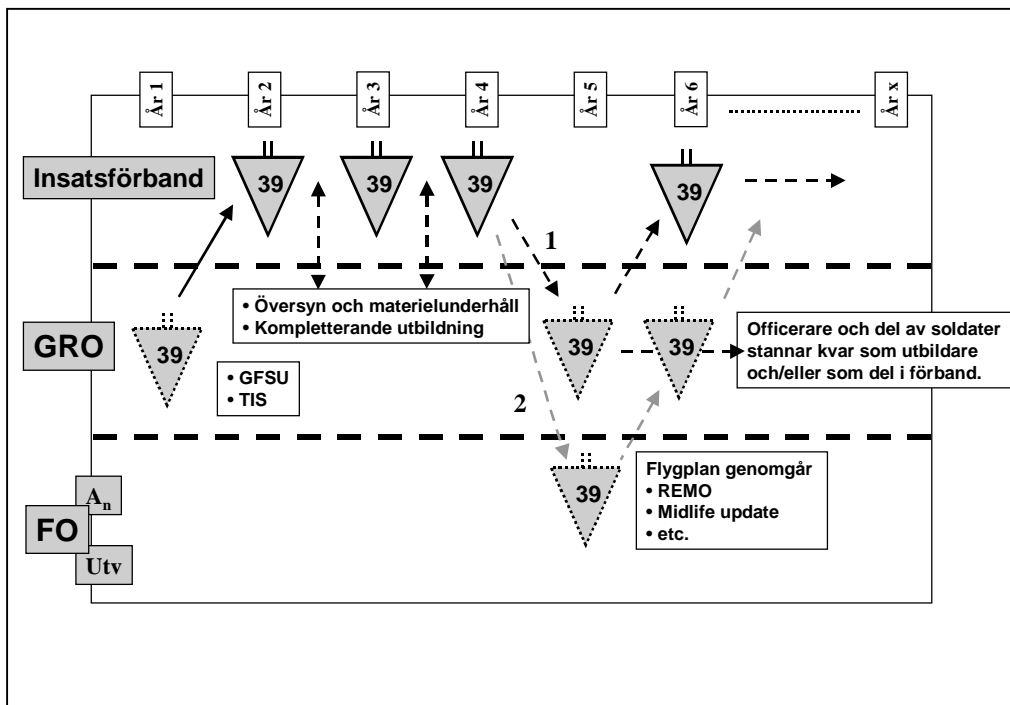
Det bör framhållas att ovanstående är ett exempel på hur ett arméförbands livscykel kan vara utformad. För exempelvis fartygs- och flygförband kan livscykeln se delvis annorlunda ut. För fartygs- och flygförband är det inte rationellt att på samma sätt som arméförband utbilda personal direkt för förstärkningsorganisationen, och framförallt är det inte ändamålsenligt att förlägga materiel i förstärkningsorganisationen. Fartygs- eller flygförband befinner sig i förstärkningsorganisationen när förbandet genomgår någon typ av reovering eller modifiering – såsom t.ex. halvtidsmodifiering (HTM), generalöversyn (GÖ), reovering och modifiering (REMO). Ytterligare en skillnad mellan livscykeln för arméförband och livscykeln för fartygs- eller flygförband är att det för fartygs- och flygförband inte går att dra en lika skarp gräns mellan deras verksamhet i å ena sidan grundorganisationen och å den andra som insatsförband. Fartygs- och flygförband bidrar t.ex. ofta i upprätthållandet av territoriell integritet även under den tid som utbildning av personal genomförs (det vill säga även när förbanden i princip befinner sig i grundorganisationen).

Exempel på livscykel för ett fartygs- och flygförband ges i Figur 5 och Figur 6.

Vidare bör påpekas att många faktorer såsom övningsmönster, materielförsörjning, ekonomi, med mera påverkar möjligheten att skapa ett sådant system. En djupare utredning behöver därför göras innan ett färdigt och realiserbarhetsprövat system kan presenteras.

Figur 5 Exempel på ett fartygsförbands livscykel

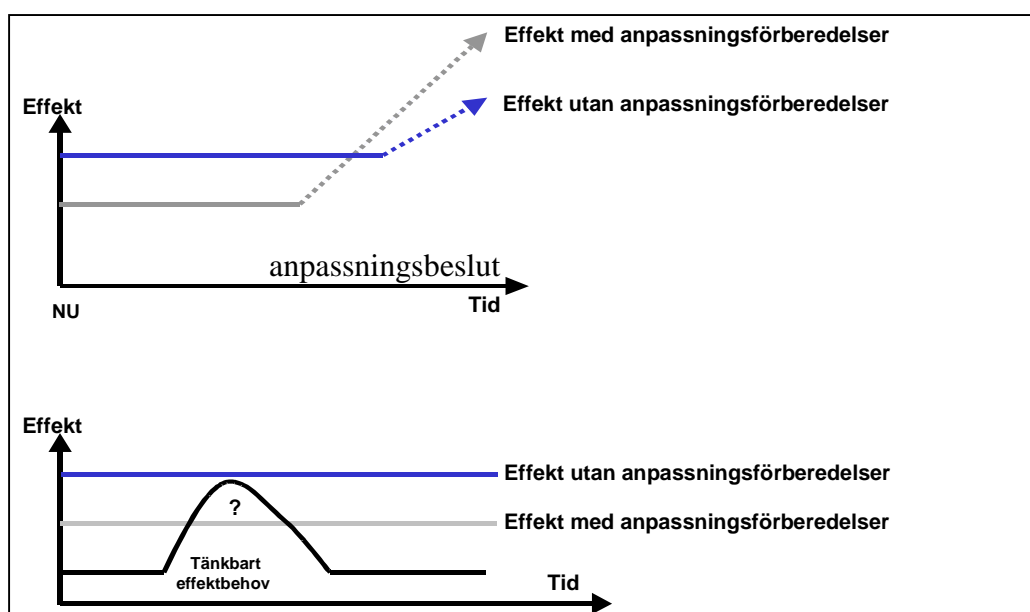

Figur 6 Exempel på ett flygförbands livscykel

3.5. Tillgänglighet - anpassning

Lika väsentligt som det är att upprätthålla beredskap att kunna lösa uppgifter och möta hot i nuet, är det att det finns beredskap till förändring för att möta nya krav som kan växa fram. Försvarsmakten måste därför ha en förmåga till anpassning och utveckling för att möta framtida hot- och risker i ett försämrat omvärldsläge.

Vid utformning av framtidens försvarsmaktsstruktur måste ställning tas till hur mycket resurser som skall satsas på att skapa förmåga i nuet kontra hur mycket som skall satsas på att ge Försvarsmakten förmåga till anpassning. Med skapande av anpassningsförmåga menas här att ge Försvarsmakten förmåga att snabbare än vid normal försvarsmaktsutveckling (som det ser ut idag) förändra sin förmågeprofil. Om stora resurser satsas på anpassningsförmåga får Försvarsmakten visserligen förmåga att möta behov som uppstår relativt snabbt, men det blir på bekostnad av förmåga i närtid. Uppstår snabba behov (<1 år) kan Försvarsmakten inte använda de resurser som lagts på anpassning.

Figur 7 Jämförelse av försvarseffekt med och utan anpassningsförberedelser

Det övre diagrammet i Figur 7 visar schematiskt att den initiala (försvars)effekten är lägre då resurser satsas på anpassning men att effekttillväxten blir snabbare än om inga satsningar gjorts. Det undre diagrammet visar hur ett relativt hastigt

uppkommande behov kan vara svårt att möta om för mycket resurser lagts på anpassningsförmåga jämfört med att skapa förmåga i nuet.

Anpassningsförmåga skapas genom olika typer av anpassningsförberedelser. Det kan exempelvis röra sig om att utbilda viss nyckelpersonal (med lång utbildningstid) till förband som inte är helt utrustade, eller att endast anskaffa sådan materiel som normalt tar lång tid att anskaffa. Vid ett anpassningsbeslut genomförs sedan utbildning av övrig personal eller anskaffning av resterande materiel. Anpassningsåtgärder kan även vara sådant som ökar förbandens uthållighet. Anpassningsförberedelserna kan vara olika omfattande och utformade för att olika lång tid efter ett anpassningsbeslut leda till en färdig resurs (förband eller förmåga hos ett eller flera förband).

Generellt sett, ju mer omfattande förberedelser som vidtas desto snabbare går införandet av ett förband eller en förmåga. Nackdelen med långtgående förberedelser är höga kostnader och därmed att förberedelserna endast bäddar för ett begränsat förmågetillskott. Å andra sidan, fördelen med omfattande förberedelser är att kostnaden för att införa förbandet eller förmågan när beslut om anpassning väl tas är låg, och att beslut kan tas relativt sent eftersom det går snabbt att färdigställa förbandet eller förmågan.

Genomförs förberedelser som kräver längre tid efter anpassningsbeslut innan de resulterar i färdigt förband eller förmåga blir kostnaderna lägre och förberedelser kan göras för fler förband eller förmågor. Nackdelen med denna typ av förberedelser är att de innebär högre kostnader efter beslut om anpassning och att det tar längre tid att färdigställa förbandet eller förmågan. Det medför att för att denna typ av förberedelser skall vara ändamålsenliga krävs en insikt och en vilja att fatta anpassningsbeslut och göra betydande satsningar baserade på relativt små försämringar i omvärldsläget. Fattas besluten inte i tid kommer anpassningsåtgärderna inte att hinna genomföras innan behovet är akut. Alternativt krävs att omvärldsläget försämras så långsamt att åtgärderna trots allt hinner genomföras. Ovanstående innebär även att anpassningsförberedelser kommer att sättas igång för att möta vad som föreföll vara en ogynnsam omvärldsutveckling men som sedan återgick till normalt läge. Finns inte den mentala beredskapen att på vaga indikationer sätta igång med anpassningsåtgärder som kostar miljarder, och som kan visa sig onödiga, skall inte denna typ av anpassningsförberedelser göras.

Ovan har beskrivits åtgärder som på olika lång sikt skall kunna skapa ett komplett förband eller som kan ge ett befintligt förband en förhöjd förmåga. Gemensamt för dessa är att slutmålet är känt när förberedelserna vidtas. Det finns även en annan typ av förberedelser som inom perspektivplaneringen kallas utveckling. Satsningarna på utveckling görs inom områden som bedöms som intressanta för framtiden men där inte säkert går att säga hur resultaten skall användas. Satsningarna inom utveckling skall inte jämföras med de som idag görs inom

FoT-verksamheten utan kan även avse förbandsförsök eller annan försöksverksamhet, tex. utveckling av långräckviddig förmåga där flera olika lösningar prövas. Vid planering av anpassningsförberedelser måste även möjligheten att i ett försämrat omvärldsläge göra viss upphandling beaktas.

Anpassningsförmågan hanteras till del inom ramen för den del av Försvarmakten som i perspektivplanarbetet benämns förstärkningsorganisationen. Den delas upp i A_n -förband och utveckling, där A_n -förbanden står för förband eller förmågor i ett förband som skall kunna vara användbart inom tiden n . Utveckling står för de ovan nämnda satsningarna på utveckling där slutresultatet inte är bestämt. Se även stycke 3.4.

Utöver förstärkningsorganisationen är även grundorganisationen på olika sätt viktig för anpassningsförmågan. Det är grundorganisationen som lyfter förband från förstärkningsorganisationen till insatsförband. Till exempel kommer grundorganisationens storlek att avgöra hur många förband som går att lyfta från förstärkningsorganisationen till insatsförbanden på en viss tid. Inom grundorganisationen bedrivs även utvecklingsarbete.

Anpassningsförmågan påverkas även av andra faktorer än förstärknings- och grundorganisationen. Till exempel har även försvarsindustrin betydelse och i förlängningen även utbildningsnivå och teknisk nivå i landet.

Viktigt att beakta är att avvägningen mellan tillgänglighet och anpassning med naturlighet får konsekvenser för bl.a. personalförsörjning, materieförsörjning och internationella samarbeten. Ett på många sätt viktigt ställningstagande är därför hur resurser skall fördelas mellan anpassningsförmåga och tillgänglighet.

3.6. Kompetens- och personalförsörjning

En av de största utmaningarna för framtidens försvarsmakt är hur personal- och kompetensförsörjning skall lösas på ett tillfredsställande sätt. Det är av största vikt att Försvarsmakten får tillräcklig mängd personal samt, det väsentligaste, att personalen besitter rätt kunskaper och färdigheter. Övergången från ett invasionsförsvar till ett insatsförsvar gör att behovet av personal ser annorlunda ut mot vad det gjort förr. Även teknikutvecklingen gör att Försvarsmaktens tidigare behov av stor personell numerär i krigsorganisationen ändras och går mot färre antal människor med mer kvalificerade och specialiserade kompetenser. Stridsmiljöernas, materielsystemens och förbandens allt större komplexitet gör att kraven på individen i Försvarsmakten ökar.

Alla åtgärder i form av organisations- eller verksamhetsutveckling får med största sannolikhet konsekvenser avseende kompetensbehovet. Ett fungerande kompetensförsörjningssystem kräver därför kontinuerlig kompetensbehovsanalys. Systemet som sådant måste alltså vara flexibelt och lyhört för att kunna möta organisationens förändrade behov. Såväl kompetensbehov som kompetenstillgång måste därför kunna identifieras samt bestämmas till kvalitet och kvantitet. Detta måste göras integrerat med övrig utveckling inom Försvarsmakten så att ett helhetsgrepp tas om såväl materiel- som kompetensutveckling.

För att få rätt person på rätt plats krävs i Försvarsmakten en betydligt mer flexibel syn på vilka typer av kompetenser som bör finnas. Förändrade uppgifter och en minskande organisation medför att officersbehovet inte behöver vara av samma omfattning som för ett antal år sedan. Samtidigt behövs det dock allt fler officerare till tjänster vid internationella staber och som beredskap för sådana tjänster, vilket gör att en bantning av officerskårens numerär inte med nödvändighet är aktuell. Det krävs dessutom i allt fler fall djupare specialkunskaper inom områden som inte är unikt militära (t.ex. ekonomi, teknik och juridik). Detta gör att det kommer att behövas en större andel civilanställda, vilket i sin tur ställer krav på att Försvarsmakten blir en attraktiv arbetsgivare för kvalificerad civil personal. I den utveckling av Försvarsmaktens kompetensförsörjning som nu krävs bör bl.a. möjligheterna att växla mellan civila och militära karriärer att vara en central komponent. Av största vikt är att det framtida kompetensförsörjningssystemet grundas på ett för alla personalkategorier gemensamt system för att beskriva kompetenser och befattningskrav. Detta innebär bl.a. att officerarna bör finnas främst i de befattningar som tydligt kräver kompetens för väpnad strid och andra verksamheter nära förknippade med den väpnade striden. Generellt bör ett friare flöde till olika befattningar från olika personalgrupper eftersträvas, grundat på en behovsfokuserad syn på kompetenser.

3.6.1. Utvecklat värnpliktssystem

Värnpliktssystem har flera fördelar, särskilt för att kunna bemanna ett mobiliseringsförsvar med en stor mängd förband. Även det breda spektrum av kompetenser och egenskaper som Försvarsmakten, i och med mönstringsplikten, kan välja personal ur är värdefull. Utan värnplikten skulle Försvarsmakten tvingas att konkurrera med den civila arbetsmarknaden på ett helt annat sätt än idag. Värnplikten ger en stor genomströmning av medborgare som, förutsatt att de uppfattar verksamheten som meningsfull, bidrar till Försvarsmaktens förankring i samhället. Försvarsmaktens behov av kompetenser sträcker sig i framtiden med all sannolikhet utöver de som finns i Sveriges manliga befolkning. Därför är det angeläget att Försvarsmakten får möjlighet att tidigt och på stor bredd fånga upp kompetenser hos hela befolkningen, t.ex. genom mönstringsplikt även för kvinnor.

Värnpliktsystemet skall vara kvar som en grund, men måste i många avseende utvecklas, bl.a. på grund av de ökade ambitionerna avseende internationella insatser. Erfarenhetsvärden har visat på att endast ca 10 % av de nyutbildade värnpliktiga är både villiga och lämpliga för att delta i en internationell insats (det varierar dock mellan truppslag och försvarsgrenar). Detta är en alltför låg siffra för att vara acceptabel, inte minst i ekonomiskt hänseende då en stor mängd individer utbildas och mycket lite av de kompetenser som då byggs upp kommer till faktisk användning. Svenska förband har varit mycket uppskattade utomlands och anses allmänt har löst tilldelade uppgifter föredömligt. Detta anses bero på det svenska värnpliktssystemet, där människor med olika bakgrund och personligheter verkar gemensamt mot ett mål varigenom synergieffekter uppstår. Dock har Försvarsmakten fram till idag huvudsakligen deltagit i *fredsbevarande* insatser. Dagens personalsammansättning för de fredsbevarande insatserna är direkt olämplig för insatser innefattande högre konfliktnivåer, såsom *fredsframtingande* operationer. En högre konfliktnivå ställer krav på att personalen har god färdighet i sin befattning och att förbandet är mycket väl samövat. Det är tveksamt om förband bemannade av värnpliktiga med endast några veckors missionsspecifik utbildning efter ordinarie värnplikt uppnår en så hög kompetensnivå. Detta skulle dock kunna lösas med en effektivare och/eller längre värnpliktstjänstgöring, där förband öronmärkta för internationella insatser redan från början får en utbildning inriktad mot just internationella insatser. En annan lösning skulle kunna vara att de värnpliktiga, genom exempelvis kontraktsanställning, nyttjas för insatsförband under en tid efter avslutad värnpliktstjänstgöring. Under kontraktsperioden kan då kompletterande utbildning ges och framför allt möjlighet till samövning, nationellt såväl som internationellt. Redan innan mönstring bör attityder till utlandstjänstgöring påverkas så att fler blir positivt inställda. De positivt inställda skulle då kunna placeras vid förband ämnade för internationella insatser. Det bör också genomföras lag- och författningsändringar för att utöka möjligheterna för värnpliktiga att delta i

internationella övningar och insatser. Vad som i alla avseenden är centralt för att säkerställa bemanningen av de internationella insatserna är tillräckliga ekonomiska och andra incitament.

En annan anledning till att dagens värnplikssystem är i behov av utveckling är att ett system med allmän värnplikt där långt ifrån hela årskullen kallas till tjänstgöring inte är acceptabelt ur rättvisesynpunkt. De individer som kallas in för värnpliktstjänstgöring kan uppleva att de, i förhållande till sina kamrater som inte kallats in, förlorar värdefull tid som skulle ha kunnat användas till studier, yrkesverksamhet etc. Värnpliktiga bör därför på ett bättre sätt än idag kompenseras för den tid som de verkar i Försvarsmakten. Samtidigt har Försvarsmakten behov av att i högre grad än idag kunna dra nytta av de resurser som investeras i värnpliktsutbildningen. Detta kan göras genom att, såsom nämnts ovan, skapa möjligheter för de värnpliktiga att stanna kvar i Försvarsmakten under en kortare eller längre tid, genom olika typer av anställningar. För att lyckas med detta är det dock väsentligt att Försvarsmakten ses som en attraktiv arbetsgivare för unga människor under något eller några år.

En internationell utblick ger vid handen att många västeuropeiska länder lämnat ett värnpliktsförsvar till förmån för ett yrkesförsvar. Nedan ges fyra exempel i form av Danmark, Tyskland, Nederländerna och Frankrike.

I Danmark övergavs den allmänna värnplikten redan för cirka 20 år sedan. Mekaniseringen av armén och minskningen av antalet förbandsenheter medförde att endast en del av de tillgängliga åldersklasserna behövdes för att bemanna förbanden. Värnpliktsystemet reformerades så att de som anmäler sig som frivilliga i första hand tas ut för tjänstgöring. I den mån de frivilliga inte räcker för att fylla behoven görs en kompletterande uttagning med hjälp av ett lottningsförfarande. De värnpliktiga erhåller lön under utbildningen som skall motsvara marknadslönen för män i tjugofemårsåldern i "okvalificerat" arbete. Det antal som har tagits ut till värnpliktsutbildning har stadigt sjunkit sedan mitten av 1980-talet. Då var ca 10.000 inkallade vilket motsvarade ungefär halva den tillgängliga årsklassen. År 2001 var det totala uttaget endast 4.500 värnpliktiga. Danmark har även infört ett system med korttidsanställda så kallade konstaplar. Detta som komplement till värnpliktiga i mer kvalificerade befattningar där en normal värnpliktstjänstgöring inte bedöms ge tillräckliga kunskaper för att klara tjänsten. Huvuddelen av manskapet i marinen och flygvapnet är numera konstaplar. Exempel på befattningar i armén som bemannas av konstaplar är stridsvagnsförare och signalister.

Kärnan i den tyska armén bestod tidigare av förband som kan karaktäriseras som "stående värnpliktsförband". Dessa i princip mobiliserade och stridsberedda enheter var bemannade med anställda officerare och "non-commissioned officers" samt värnpliktiga som befann sig i den senare delen av sin tjänstgöringsperiod. Som komplement till de stående förbanden fanns mobiliseringsförband som

huvudsakligen bemannades med tidigare värnpliktiga. Huvuddelen av dessa förband kunde närmast karaktäriseras som nationella skyddsstyrkor. Under 1990-talet har ett stegvis ökat antal kontraktsanställda yrkessoldater successivt ersatt de värnpliktiga i de stående förbanden. Orsakerna till denna förändring anges främst vara ökade kunskapskrav i många befattningar och behovet att snabbt kunna sätta in förbanden i internationella fredstida missioner. Den tyska lagstiftningen medger att värnpliktiga endast används i strid utomlands när Tyskland eller NATO befinner sig i krig. Endast de värnpliktiga som frivilligt anmält sig som villiga att delta kan därför sändas iväg i fredstida fredsbevarande insatser. De värnpliktiga har i princip möjlighet att ångra sitt medgivande ända fram till tidpunkten för avresan vilket har inneburit stora osäkerheter för planeringen.

Nederländerna har traditionellt haft ett värnpliktsförsvar med liknande struktur som i Tyskland. Stödet för den allmänna värnplikten var tidigare starkt bland den nederländska befolkningen. Stödet avtog under 1980-talet på grund av att ekonomiska restriktioner och ett minskat rekryteringsbehov medförde att en allt mindre del av de tillgängliga åldersklasserna togs ut för tjänstgöring. Beslut fattades i början på 1990-talet, efter en omfattande politisk diskussion, att avskaffa den allmänna värnpliktsutbildningen. Den allmänna värnplikten har dock behållits i lag i syfte att kunna användas i en tänkbar framtida situation som skulle kräva en större mobilisering.

Frankrikes övergång från ett värnpliktsförsvar till ett yrkesförsvar har både inneburit fördelar och nackdelar. Vad gäller själva genomförandet av professionaliseringen har övergången varit framgångsrik även om andra delar av försvaret fått stå tillbaka under övergångsperioden. Det är däremot för tidigt att yttra sig om själva yrkesförsvarets effektivitet på sikt, eftersom man fortfarande skördar fördelar från värnpliktsstrukturen. Man kan dock säga att stridskrafternas tillgänglighet är hög. Däremot har kostnaderna blivit större än beräknat och det finns vissa problem med att hitta rätt kompetens i tillräcklig omfattning. En punkt som ansågs särskilt viktig i Frankrike var att bibehålla länken mellan nation och försvar, det vill säga folkförankringen. Några av de åtgärder som vidtagits för att behålla folkförankringen kan vara värda att nämna. Debatter och föredrag hålls i stor omfattning inom ramen för olika statliga eller fristående institutioner. Frågeställningarna rör sig oftast kring värnplikten och hur den skall ersättas, militärens sociala situation och dess roll i samhället. Med målinriktade kampanjer synliggörs försvaret i samhället och kampanjerna skall stödja rekrytering. En stor mängd evenemang finns för att fånga upp intresset hos ungdomar. Den kanske viktigaste aktiviteten är "Vandringen mot medborgarskapet", vilken är obligatorisk för både män och kvinnor. I den ingår bland annat säkerhets- och försvarspolitisk utbildning i gymnasiet samt en "inkallelsedag", som kan liknas vid en mönstring. Görs inte det senare får man inte tillträde till statliga skolor, ta körkort etc.. Om dessa åtgärder är tillräckliga för att tillgodose rekryteringsbehovet är svårt att bedöma. Någon form av aktivt engagemang såsom

en kortare plikttjänstgöring, exempelvis utbildning i räddningstjänst eller tjänstgöring vid sjukhus, har också diskuterats.

3.6.2. Utveckling av kompetenser i officerskåren

Försvarsmakten har ett ökande behov av personal med djup kompetens inom speciella områden. Fackmän och specialister är därför nödvändiga för den fortsatta utvecklingen av Försvarsmakten. Dessa kategorier är också en förutsättning för att Försvarsmakten skall kunna nyttja nya och avancerade system på ett optimalt sätt. Det finns därför ett ökande behov av differentierade karriärvägar för olika typer av officerare. Karriärvägarna bör ha sin utgångspunkt i definierade behov och befattningar.

Den egentligen enda karriärvägen som en officer i dagens försvarsmakt kan gå är generalistvägen. Denna väg bör även i framtiden finnas kvar för att säkerställa Försvarsmaktens behov av officerare vars främsta uppgift är att leda förband i väpnad strid. Utöver denna karriärväg behövs dock kompletterande karriärvägar såsom exempelvis en "fackmannakarriär" och en "specialistkarriär". Den så kallade fackmannakarriären syftar till att täcka behovet av officerare med fördjupad kompetens inom ett visst område (t.ex. specialplutonchefer och instruktörer). Den så kallade specialistkarriären syftar till att säkerställa Försvarsmaktens behov av officerare med högskolekompetens och forskarerfarenhet (t.ex. läkare, meteorologer, ingenjörer och vissa typer av tekniker). Även Försvarsmaktens ökande internationella åtaganden motiverar en översyn av officerares karriärvägar. Idag harmoniserar inte vårt enbefälssystem med andra nationers system, vilket ibland kan leda till besvärliga situationer (t.ex. när svenska officerare tjänstgör i befattningar som i andra länders styrkor innehas av "non-commissioned officers").

För att göra dessa alternativa karriärvägar attraktiva måste dock den individuella utvecklingen och förkovran inom ett specialområde, som dessa karriärvägar förutsätter, ges samma status som den traditionella inriktningen. Till exempel måste det ges möjligheter till motsvarande befattnings- och löneutveckling.

Eftersom tanken bakom dessa fack- och specialistkarriärer är att det finns definierade behov och krav för olika befattningar torde officersutbildningen kunna göras mer riktad än vad den är i nuläget. Den "allmänna" delen av undervisningen bör dras ner till ett minimum (dock utan att äventyra möjligheterna att förmedla grundläggande gemensamma normer och värderingar) till förmån för olika paket som syftar till riktad kompetenshöjning anpassad till individens planerade fortsatta karriär. Den militära utbildningen bör vara inriktad på specifika militära områden. Övrig undervisning bör i största möjliga mån, dock endast i den utsträckning det är kostnadseffektivt, hämtas från civila högskolor. Detta skulle kunna få som resultat att den totala utbildningstiden under karriären blir kortare

för vissa officersbefattningar medan den för andra kan bli längre. Utbildningens längd skulle bli beroende av vilken typ av befattning individen strävar och inriktas mot. Sett över hela officerskåren skulle utbildningseffektiviteten därmed med största sannolikhet öka, eftersom utbildningen blir anpassad till den tänkta karriärvägen. Det är viktigt att påpeka att det bör vara möjligt att växla mellan karriärvägarna.

Det minskade antalet värnpliktiga har gjort att rekryteringsbasen för officersyrket minskat. Med olika karriärvägar inom officersyrket bör intagningskraven till officersutbildningen kunna differentieras, för att därmed bredda rekryteringsbasen. Idag tas de blivande officerarna enbart ut från kompanibefäls-, plutonsbefäls-, och gruppbefälsvärnpliktiga. Med flera karriärvägar torde även andra kategorier av värnpliktiga kunna vara aktuella för officersutbildning. För att öka urvalet ytterligare bör även olika former av direktrekrytering till officersyrket övervägas.

Som tidigare nämnts bör kompetenskraven definieras på ett sådant sätt att Försvarmakten kan styra kompetensförsörjningen på ett effektivt sätt. I befattningar där ingen eller endast begränsad militär kompetens erfordras bör direktrekrytering av civil specialist/chef kunna ske. I samband med anställning kan då en anpassad militär utbildning ges. Denna militära utbildning skall inte med automatik leda till anställning som officer, utan skall främst ses som ett led i att öka miljökunskaperna. Då befattningen innebär ett absolut behov av viss officerskompetens kan en anpassad officersutbildning ges.

Reservofficerare utgör en viktig del av Försvarmaktens kompetenstillgång, med sin kombination av å ena sidan militär erfarenhet och å den andra olika kunskaper förvärvade i civilt arbetsliv. Reservofficerssystemet medger också att ha personal med officerskompetens till en lägre kostnad än en fast anställd officer. Idag finns en potential i reservofficerssystemet som skulle kunna användas i betydligt högre grad. Ett sätt att dra nytta av den potentialen är införandet av en viss obligatorisk tjänstgöring för reservofficeren, i insatsförband eller som utbildare i grundorganisationen. Det bör också övervägas om Försvarmakten i framtiden behöver dagens klara gräns mellan yrkes- och reservofficerare. Om den grundläggande officersutbildningen reformeras, förkortas och certifieras, tillsammans med ett krav på en första obligatorisk tjänstgöring borde detta kunna utgöra en grund för en gemensam yrkeskår. Då officeren tjänstgör inom Försvarmakten är det som "yrkesofficer", i ett civilt arbete som "reservofficer". Detta skulle med största sannolikhet ge en ökad flexibilitet i tillgängligheten av officerare, och befordran skulle ske på grundval av såväl militära som relevanta civila meriter.

Internationella jämförelser visar att i både Finland och Norge har det diskuterats förändringar i befälsförsörjningssystem. I Norge har en nyligen avslutad utredning visat på i huvudsak två motiv för att införa ett befälsförsörjningssystem skiljt från

dagens. Reduceringen av det norska mobiliseringsförsvaret har medfört ett betydligt mindre behov av personal till planläggning, ledning och praktiska förberedelser av mobiliseringsförsvaret. Vidare har de operativa och strategiska ledningsnivåerna reducerats, vilka bemannas i huvudsak av äldre officerare. Samtidigt har omfång och aktiviteter vid förbandsproduktion av stående och aktiva enheter i liten grad ändrats. Behovet av yngre befäl är därmed oförändrat. Ett system som innebär livstidsanställning som officer i kombination med dessa förändrade omständigheter leder till en överproduktion av äldre befäl och därmed till en skev åldersstruktur. Det kan nämnas att den norska utredningen har studerat befälssystemen i USA:s och 18 europeiska länders försvarsmakter. En utmärkande egenskap för samtliga dessa, med undantag av Sverige och Italien, är att de har skapat ett system med avgångsåtgärder för att säkra en optimal åldersstruktur. Det andra motivet för reformering av befälssystemet är en identifierad brist på erfarna yngre befäl. Officerens tid på respektive befattning i början av karriären blir ofta kort då tjänstgöring på många befattningar är karriärbefrämjande. Konsekvensen blir att officerarna inte innehar befattningar tillräckligt länge för att skaffa sig nöjaktig erfarenhet. Eftersom Sverige har liknande problem som Norge är det intressant att närmare studera utvecklingen i Norge.

Finlands befälssystem är sedan år 2000 under omdaning, då implementeringen av den nya utbildningsreformen inleddes. Officersutbildningen är uppdelad i huvudsak i tre olika nivåer där enbart de som läser alla tre stegen i den akademiska utbildningen erhåller en tillsvidareanställning. Övriga får en tidsbegränsad anställning om minst 5 år med möjlighet till förlängning upptill maximalt 15 års sammanlagd tjänstgöring, varefter de placeras i reserven. Under hela den tidsbegränsade tjänstgöringen finns möjlighet till kompletteringsutbildning för att övergå till en tillsvidareanställning. De som placeras i reserven får stöd till omskolning för att starta annan karriär utanför Försvarsmakten. På detta sätt får Finland bukt med både problemet med den sneda åldersstrukturen och bristen på erfarna yngre befäl.

3.6.3. GRO – alternativ

I perspektivplaneringens arbete med framtagande av målbilder har stor vikt lagts vid att analysera alternativa personalförsörjningssystem och alternativa sätt att producera och utbilda Försvarsmaktens förband. Detta har gjorts genom att utifrån kombinationer av förbandsstrukturer och grundorganisationsalternativ analysera vilka konsekvenser dessa får för försvarsmaktsstrukturernas utseende.

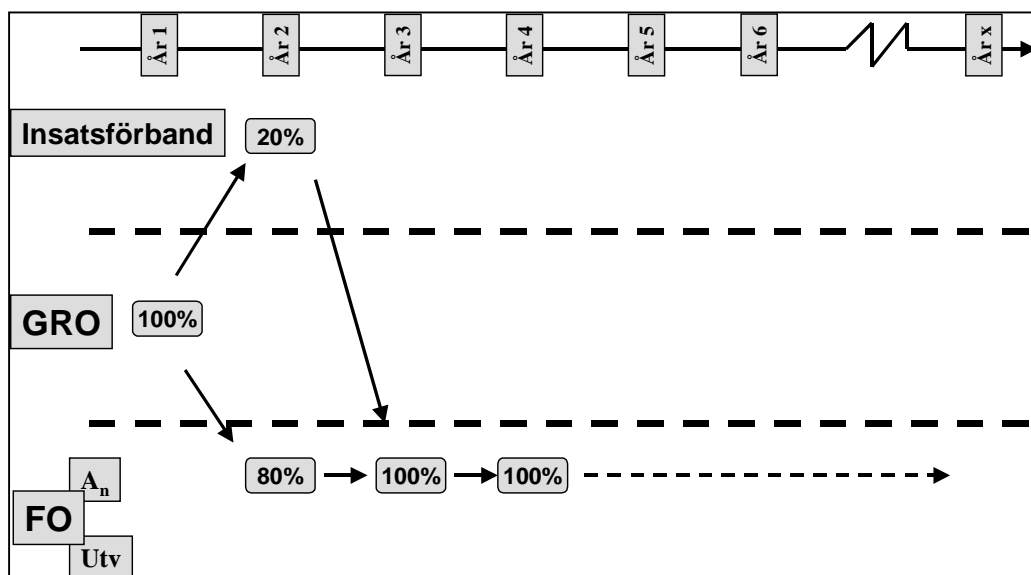
Det finns en mängd faktorer som kan varieras när alternativa organisations- och utbildningsprinciper skall belysas. Exempel på variabler är: graden av centralisering av utbildningsanordningar; om val av nivå och placering skall ske tidigt (som i dagens mönstringssystem) eller först efter en grundläggande soldatutbildning på cirka tre månader; huruvida Försvarsmaktens

utvecklingsverksamhet skall förläggas till speciella ”experimentplattformar” eller samordnat med utbildning; och i vilken grad internationellt samarbete skall prioriteras. De parametrar som bedömts ha mest påverkan på strukturer är framför allt nyttjandegrad av manskap efter fullgjord värnplikt samt produktionsprincipen. Dessa beskrivs noggrannare i följande stycken. Variation av olika nyttjandegrad och produktionsprinciper har lett fram till fyra olika grundorganisationsalternativ. Dessa har i arbetet med målbilder modellerats i det ekonomiberäkningsverktyg (EBV) som perspektivplaneringen utvecklat. De fyra grundorganisationsalternativen har arbetsnamnen GRO A, GRO B, GRO C och GRO D.

3.6.3.1. Nyttjandegrad

Ett av målen med perspektivplaneringens arbete är att lämna förslag på en Försvarsmakt med en *hög tillgänglighet* på vissa förband. Den kanske största utmaningen är hur bemanningen av dessa förband skall lösas. Hög tillgänglighet och beredskap ställer stora krav på rekryteringskraft och bemanningspolitik. För att belysa vilka effekter olika nyttjandegrader får för grundorganisationens storlek används i perspektivplaneringens arbete tre nivåer av nyttjandegrad av personalen. Begreppet ”nyttjandegrad” används här för att ange i vilken grad Försvarsmakten kan nyttja personal, i förhållande till den tid och de resurser som lagts på deras utbildning. Det vill säga att ju högre andel av de utbildade värnpliktiga som skriver på kontrakt för tjänstgöring, eller beredskap för tjänstgöring, och ju längre kontrakten är, desto högre blir nyttjandegraden. Generellt är de värden som används i perspektivplanearbetet högre än de erfarenhetssiffror som finns tillgängliga. Detta förutsätter dock att ett antal rekryteringsbefrämjande åtgärder vidtas och att Försvarsmakten framstår som en attraktivare arbetsgivare än idag. En granskning av vilka åtgärder som behöver vidtas och fördjupade ekonomiska beräkningar av dessa åtgärder är nödvändiga i framtagandet av underlag inför försvarsbeslut 2004.

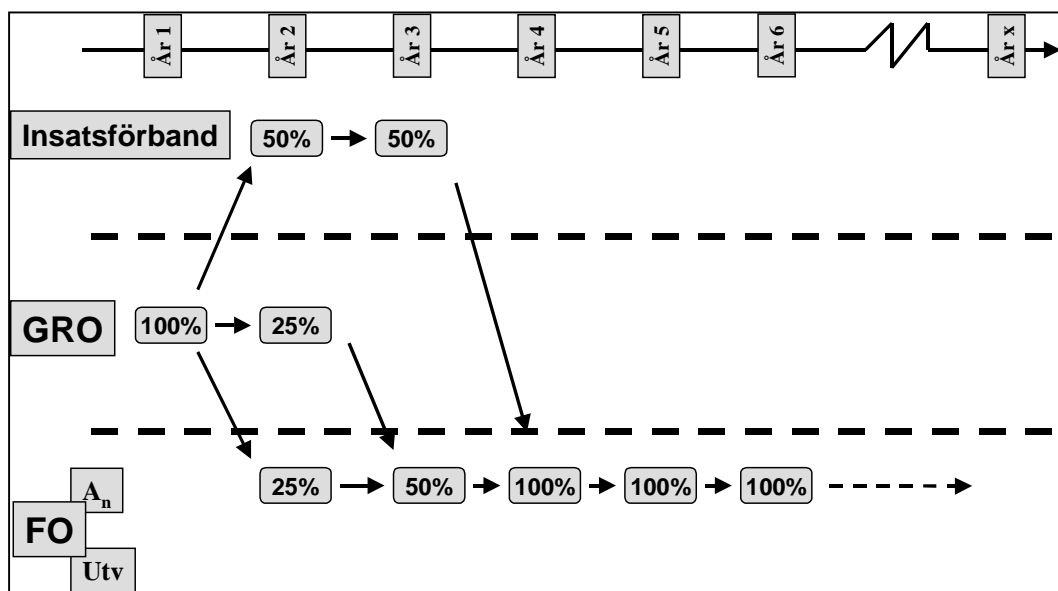
Den första nivån av nyttjande kan liknas med situationen som den ser ut idag. Manskapet, de värnpliktiga, utbildas 6-15 månader beroende på befattning. I modellen som används i ekonomiberäkningsverktyget har nyttjandegraden satts till 20 %, det vill säga att 20 % av de färdigutbildade värnpliktiga förutsätts skriva på någon typ av kontrakt för tjänstgöring i insatsförband. Övriga krigsplaceras i ett förband eller placeras i personalreserv. Situationen kan beskrivas som i Figur 8. (Siffrorna i figuren anger fördelningen i procent av de som fortfarande tjänstgör det givna året. Hänsyn tas till avgångar men redovisas inte i Figur 8.)

Figur 8 Nyttjandegrad av manskap i grundorganisationsalternativ A.

20 % av de färdigutbildade värnpliktiga skriver på kontrakt för tjänstgöring eller för beredskap för tjänstgöring i insatsförband. Kontraktstiden är ett år.

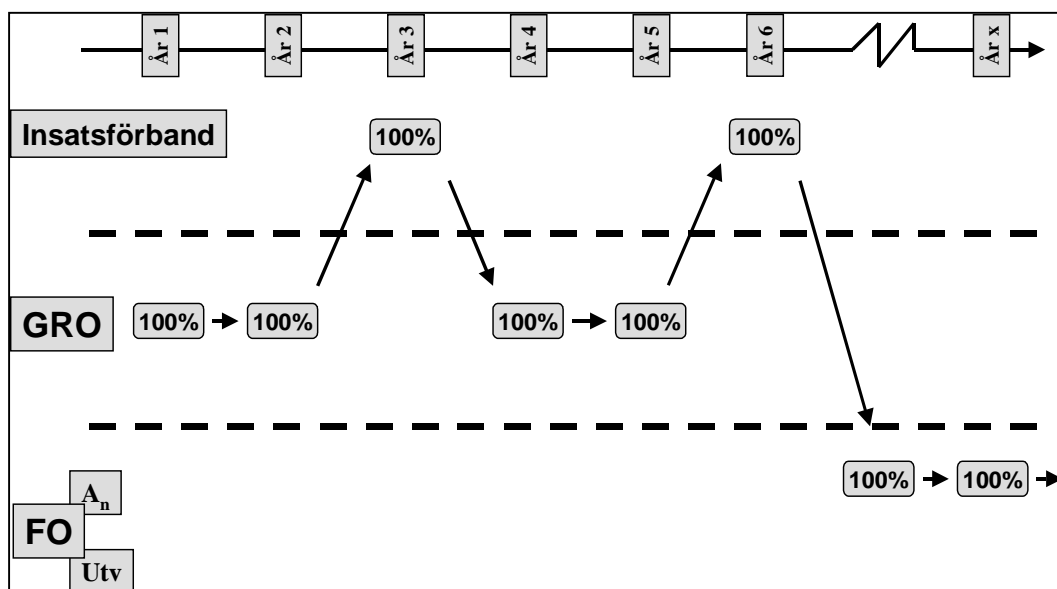
Nästa nivå innebär en högre nyttjandegrad på manskapet. Efter utbildningen, som varar ungefär ett år, antas 50 % av de värnpliktiga skriva på kontrakt som sträcker sig över 2-3 år och som innebär främst tjänstgöring i insatsförband, men även tjänstgöring i grundorganisationen till stöd för utbildning av nya värnpliktiga. Övriga utbildas direkt till förstärkningsorganisationen. Då fler nyttjas under längre tid kan även en något längre utbildningstid tillåtas, där så är nödvändigt. Effekten, det vill säga förhållandet nyttjandetid/utbildningstid, blir ändå högre. Figur 9 nedan illustrerar detta.

Figur 9 Nyttjandegrad av manskap i grundorganisationsalternativ B och C.

50 % av de färdigutbildade värnpliktiga skriver på kontrakt för tjänstgöring, eller för beredskap för tjänstgöring, i insatsförband. Kontraktstiden är två år. Ytterligare 25 % av de färdigutbildade värnpliktiga väljer att under ett år tjänstgöra i grundorganisationen.

Den tredje nivån innebär den högsta nyttjandegraden av manskapet. Efter fullgjord utbildning väntar en tjänstgöringstid på cirka 4 år i Försvarsmakten. Tjänstgöringen sker omväxlande i insatsförbanden och i grundorganisationen, vilket åskådliggörs i Figur 10 nedan. Efter avslutad tjänstgöring placeras personalen i förstärkningsorganisationen.

Figur 10 Nyttjandegrad av manskap i grundorganisationsalternativ D.

100 % av det färdigutbildade manskapet skriver på kontrakt för tjänstgöring i Försvarsmakten, med tjänstgöring i såväl insatsförband som grundorganisationen. Kontraktstiden är fyra år.

Kontrakten i insatsförbanden kan vara av tre typer: (1) kontrakt som innebär ständig kontinuerlig tjänstgöring i insatsförband, (2) kontrakt för mission med krav på regelbunden tjänstgöring under kontraktets löptid i syfte att upprätthålla en hög duglighet för att med kort varsel svara för insats (såväl nationellt som internationellt), samt (3) kontrakt för mission utan krav på regelbunden tjänstgöring. Dessa typer av kontrakt medger differentierade nivåer i beredskap och tillgänglighet av insatsförbanden. Det bör poängteras att den höga nyttjandegraden och de relativt långa kontraktstiderna i de två senare figurerna inte uppnås om inte tillräckliga incitament finns.

3.6.3.2. Produktionsprinciper

Den utbildningsprincip som främst används i svenska Försvarsmakten idag är *decentraliserad utbildning*. Med decentraliserad utbildning menas här att all utbildning av den värnpliktige sker på samma ställe. Det vill säga, på ett och samma utbildningsetablissemang ges grundläggande soldat- eller sjömansutbildning, befattningsutbildning och förbandsutbildning.

Alternativet till decentraliserad utbildning är *centraliserad utbildning*. Centraliserad utbildning innebär att utbildningsplattformarna är uppdelade i grund-, befattnings- och förbandsutbildningsetablissemang. Grundutbildningsplattformarna är få till antalet och har kapacitet att grundutbilda en betydande mängd soldater/sjömän åt gången. Grundutbildningstidens längd kan vara upp till tre månader, men kan dock variera inte minst mellan försvarsgrenarna. Befattningsutbildningen bedrivs på kompetenscentra där personal med liknande befattningar från alla truppslag och försvarsgrenar får gemensam utbildning. Den kan även bedrivas i samarbete med andra nationer i Sverige eller utomlands. På detta sätt kan kostnadsdrivande eller kompetenskrävande utbildning koncentreras till färre platser än idag. Exempel på det är stridsvagnsutbildning och telekrigsutbildning. Därvidlag kan större djup i utbildningen erhållas (då djupet är en funktion av utbildningstid, utbildarkompetens och utbildningsanordningar). I förbandsutbildningsskedet är strävan att förband på högre nivå skall samöva i större utsträckning än vad som är möjligt idag. Samlokalisering av, framför allt, truppslag i armén är då önskvärt för att möjliggöra detta. Hemvärnets och frivilligorganisationernas betydelse för folkförankringen kommer sannolikt att bli större i samma takt som Försvarsmakten centraliserar utbildningen till ett fåtal platser. Det är således viktigt både för folkförankringen och stödet till samhället att dessa organisationer har en spridning och en förmåga som motsvarar målet med deras verksamhet.

I detta sammanhang skall sägas att flera delar av utbildningen redan idag är centraliserad, främst av kostnads- och personalbristsskäl. I dagens utbildningsstruktur är det troligen inte rationellt att centralisera mer än vad som är gjort i dag. Vinster i samband med centralisering finns att hämta främst då dyra simulatorer är en väsentlig del i utbildningen, då kostnaden för att flytta personal är liten, samt då personal med rätt kompetens är en bristvara. Erfarenheter visar dessutom på att det inte är speciellt uppskattat bland värnpliktiga att utbildningen är förlagd till ett flertal geografiskt åtskilda platser, och att det utgör en möjlig anledning till avgångar. I det kommande arbetet kommer därför effekter av ett ”semicentraliserat” utbildningssystem analyseras djupare. I detta system är den grundläggande soldat-/sjömansutbildningen centraliserad. Vidare är vissa specifika befattningsutbildningar mer centraliserad än idag. I den fortsatta texten kommer ”semicentraliserat” enbart benämnas ”centraliserat”.

3.6.4. Fyra grundorganisationsalternativ

De tre olika nivåerna på nyttjandegrad för manskapet efter fullgjord utbildning och de två ovan beskrivna produktionsprinciperna leder fram till sex stycken kombinationer av dessa. Perspektivplaneringen har valt att fördjupa arbetet i fyra av dessa grundorganisationsalternativ. Dessa fyra grundorganisationsalternativ

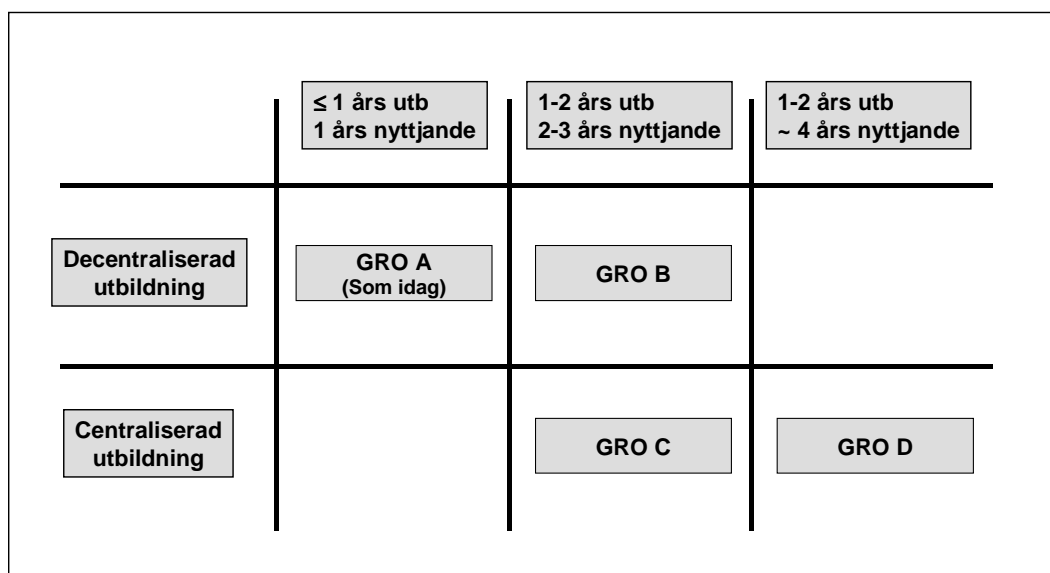
(GRO-alternativ) har arbetsnamnen GRO A, B, C och D. Figur 11 nedan åskådliggör de fyra GRO-alternativen.

GRO A är det alternativ som mest liknar situationen som den är idag. Efter avslutad värnpliktstjänstgöring under samma tidsförhållanden som idag skriver cirka 20 % på tjänstgöringskontrakt för insatsförbanden, som gäller i cirka ett år. Utbildningsprinciperna ser mycket ut som idag, där arméns regementen är uppdelade truppslagsvis.

GRO B har samma utbildningsprincip som GRO A, det vill säga decentraliserad, dock är utbildningstiden något längre. I GRO B har nyttjandegraden av manskapet höjts avsevärt. Tjänstgöringskontrakten är tvååriga, och en större andel av de värnpliktiga har skrivit kontrakt. Den höjda nyttjandegraden gör att man kan bemanna avsevärt fler insatsförband än vad som är möjligt idag.

I GRO C ligger skillnaden jämfört med GRO B i utbildningsprinciperna. GRO C har samma nyttjandegrad som GRO B men utbildningen är centraliserad så långt det är möjligt.

GRO D har centraliserad utbildning men med ännu högre nyttjandegrad än i övriga GRO-alternativ. Både utbildningstid och kontraktstid är längre än i övriga GRO-alternativ. Likaså har en större andel av de värnpliktiga skrivit kontrakt.

Figur 11 Beskrivning av de fyra grundorganisationsalternativen.

3.6.5. Konsekvenser av olika grundorganisationsalternativ

I det hittills genomförda arbetet med framtagande av målbilder har bl.a. tydliga ekonomiska effekter identifierats kopplat till respektive grundorganisationsalternativ. Dessa har identifierats genom att för varje förbandsstruktur beräkna samtliga fyra grundorganisationsalternativ, var och en baserad på de antaganden om nyttjandegrad och produktionsprinciper som redovisas ovan. Resultatet visar storleken på grundorganisationen i form av antal utbildningsplattformar, hur många soldater och officerare som årligen måste utbildas, och vilken personalvolym som krävs för utbildningsverksamheten och för att klara av produktionen av förband. Med samma förbandsstruktur fås markanta skillnader beroende på vilket grundorganisationsalternativ som valts.

För att belysa detta ges här ett räkneexempel baserat på de nyttjandegrader som anges i Figur 8 och Figur 9. Som exempelförband tas en mekaniserad bataljon med en personalstyrka på ca 900 personer som skall vara insatt i en internationell mission under ett år, det vill säga två omgångar. Med en 20 %-ig nyttjandegrad av en årskull, som anges i Figur 8, behövs 9.000 värnpliktiga ämnade för att enbart uppfylla dessa två internationella omgångar. Beaktas även avgångar före och under värnpliktsutbildningen, vilka erfarenhetsmässigt ligger på 13 %, och avgångar efter utbildning som beror på dödsfall, sjukskrivningar etc. (3-4 %) i beräkningen behövs drygt 10.000¹² inryckande för att personalomsätta enbart dessa två bataljoner. Med 15.000-17.000 värnpliktiga per år varav ca 2.600 värnpliktiga för bevakning, musik, högvakt och hemvärn som i mycket begränsad omfattning utgör rekryteringsgrund för internationella insatser blir det få kvar som kan lösa Försvarens övriga åtaganden. Med den nyttjandegrad som anges i Figur 9 erfordras lite drygt 2.000¹³ inryckande för att lösa bemanning av de två bataljonerna.

De ekonomiska konsekvenserna belyses nedan. Kostnaden för en totalförsvarspliktig 2001¹⁴ var cirka 300 kr/dag. Denna kostnad varierar visserligen starkt mellan olika organisationsenheter men kan tjäna som ett riktvärde. I dessa kostnader ingår förmåner, förplägnads-, sjukvårds-, tvätt- och reparationskostnader. Med en utbildningslängd på ett år genererar de drygt 10.000 värnpliktiga som behöver utbildas för att personalomsätta ovan nämnda bataljoner således en kostnad på 1,1 mdr kronor. Vidare antas att tjänstgöring i ett internationellt förband ger ett arvode på 20.000 kronor plus ett missions specifikt tillägg på 4.000 kronor. Med sociala avgifter, med mera, blir då lönekostnaden för en person insatt på mission cirka 36.000 kronor i månaden. Personalvolymen 900

¹² $1.800 = \text{Antal inryckande} * (1 - 0,13) * 0,2 \Rightarrow \text{Antal inryckande} \approx 10.345$

¹³ $1.800 = \text{Antal inryckande} * (1 - 0,13) * (0,5 + 0,5 * (1 - 0,04)) \Rightarrow \text{Antal inryckande} \approx 2.111$

¹⁴ Försvarens Årsredovisning 2001

personer insatta under ett år ger lönekostnader på cirka 0,4 mdr kronor. Den totala lönekostnaden blir således 1,5 mdr kronor¹⁵ under utbildningstid och mission.

För att komma upp i nyttjandegrader som i Figur 9 behövs förstärkta incitament. I detta exempel ges det i form av kraftigt ökade löner. Lön under utbildningstiden utgår med 15.000 kronor i månaden, vilket ger en lönekostnad på 22.500 kronor i månaden med sociala och andra avgifter. För 2.000 personer ger det en lönekostnad på 0,5 mdr kronor. I systemet enligt Figur 9 står personal under kontrakt längre tid än under en mission vilket ger att 1.800 personer avlönas det året då bataljonen är insatt på mission men bara 900 har missionstillägget. Med ett arvode på 24.000 kronor vid tjänstgöring i insatsförband och med missionstillägg på 4.000 kronor ger detta en total lönekostnad på cirka 0,8 mdr kronor. Den totala lönekostnaden blir således 1,4¹⁶ mdr kronor under utbildningstid och mission.

Detta enkla räkneexempel visar på det angelägna i att öka nyttjandenivån avseende de soldater och sjömän som Försvarmakten utbildar. Det bör dock noteras att exemplet inte har tagit i beaktande att personer kan göra mer än en mission, och att det enbart löner som beräknats.

Beräkningen visar att det blir en viss besparing för denna bataljon enbart på lönerelaterade kostnader. Besparingen blir ännu större om hänsyn dessutom tas till att det första alternativet kräver fler utbildningsplattformar, en stor mängd utbildningspersonal, leder till högre totala övningskostnader med mera.

Ett system som leder till en ökning av antalet soldater och sjömän som är villiga att stå i beredskap för tjänstgöring i insatsförband torde bättre tillvarata Försvarmaktens befintliga utbildningsresurser. Dessutom torde det ur samhällsekonomisk synpunkt vara bättre att de som inte kan tänka sig att delta i internationella insatser arbetar civilt eller utbildar sig, istället för att under ett år genomföra en militär utbildning som inte kommer vare sig dem eller Försvarmakten till nytta.

¹⁵ Total lönekostnad = $10.345 * 365 \text{ dagar} * 300 \text{ kr/dag} + 900 * (20.000 + 4.000) \text{ kr/mån} * 12 \text{ mån} * 1,5 \approx 1,52 \text{ mdr}$

¹⁶ Total lönekostnad = $2.111 * 15.000 \text{ kr/mån} * 12 \text{ mån} * 1,5 + 1.800 * 24.000 \text{ kr/mån} * 12 \text{ mån} * 1,5 + 900 * 4.000 \text{ kr/mån} * 12 \text{ mån} * 1,5 \approx 1,41 \text{ mdr}$

3.7. Bidrag till internationella insatser

3.7.1. Viljestyrt bidrag till internationella insatser

Under kalla kriget skulle Försvarsmakten ensam klara av att möta en invasion varför det var angeläget att den innehöll en balanserad sammansättning och förmåga till uthållighet. När det gäller internationella insatser idag och i framtiden är det viktigt att inse att Sveriges bidrag till internationella insatser är och kommer att vara litet i förhållande till den totala styrkan. Detta torde vara gällande även efter en eventuell svensk ambitionsökning. Sveriges försvarsutgifter utgör idag endast 3 % av EU:s sammanlagda försvarsutgifter. Det föreligger inga krav på att Sverige skall bidra med ett balanserat förbandsbidrag eller ensamt ansvara för en hel funktion. Sveriges bidrag kan vara helt eller delvis viljestyrt eftersom det utgör endast en mindre del av den totala styrkan.

Även om det principiellt står Sverige helt fritt att välja vad som skall erbjudas för internationella insatser måste hänsyn tas till hur andra länder i EU agerar och framtida brister i EU:s krishanteringskapacitet som länderna måste avhjälpa (se stycke 3.7.2).

Att bidraget är viljestyrt innebär bl.a. att det krävs noggrann analys och övervägande för att kunna välja mellan olika tänkbara inriktningar för de internationella insatserna. Analys och övervägande bör lämpligen påverkas av och utvisa vilken vikt som skall läggas på ett antal olika urvalskriterier för förband och typer av insatser. Exempel på sådana kriterier är den konfliktnivå förbanden skall klara, om förbanden skall ha beredskap även för mycket snabba insatser, t.ex. evakueringsoperationer, om förbanden skall kunna vara på plats länge, och vår acceptans för förlustrisk. För att sedan omsätta det politiska ställningstagandet till en förbandslista måste ytterligare kriterier tillföras, exempelvis ekonomi (kostnad för beredskap och insättande), arvet (förbandet finns idag), om förbandstypen bidrar med någon unik kompetens, bredden i förbandets användbarhet och dess bedömda efterfrågan i internationella sammanhang. Ett annat viktigt urvalskriterium är vilka förbandstyper som är lämpliga för framtida konflikter. Det behovet påverkas starkt av vilka konflikter som förväntas uppstå och som kräver internationella militära insatser samt vilken militär kapacitet de olika parterna har.

3.7.2. Svenska bidrag vid internationella insatser i förhållande till EU

I praktiken finns det ett antal områden där Europas länder gemensamt har en konstaterad brist på förmåga att genomföra krishantering, d.v.s. där det finns krav på att det skall gå fort och där högre konfliktnivåer skall kunna hanteras.

De tre viktigaste områdena är:

- Strategisk transport (både flyg- och sjötransporter)
- Strategiska underrättelseresurser (t.ex. satellitspaning, UAV:er och signalspaning)
- Ledning¹⁷ (inklusive kommunikationssatelliter)

Även andra områden har diskuterats. Såsom t.ex.:

- Precisionsbekämpning
- Bekämpning av luftförsvaret
- Lufttankning
- Enheter för terroristbekämpning (special- och säkerhetsförband)

Ett område som måste analyseras djupare är logistik. Sannolikt finns det svårigheter att få de generella logistikresurserna att samverka mellan de europeiska länderna. Osäkerheter finns i vilken utsträckning dessa resurser är anpassade till varandra och i vilken omfattning de har förmåga att stödja multinationella insatser i alla typer av konfliktnivåer.

I låga konfliktnivåer har det noterats att behovet av andra resurser än ovan är stort, troligtvis mer än tillgången:

- Ingenjörförband, både för minröjning och konstruktion
- Säkerhets- och ordningsförband (gendarmeri)

Att det finns en brist inom EU, behöver inte betyda att alla europeiska länder skall satsa på alla dessa områden. Däremot verkar det rimligt att anta att varje europeiskt land, även Sverige, måste genomföra en ökad satsning inom något eller några av dessa områden. Frågan blir då närmast vilket eller vilka av dessa områden som är lämpliga att bidra till, öka satsningar inom, eller specialisera sig på. I ett internationellt perspektiv måste även hänsyn tas till olika länders storlek på bidrag. Bidragets storlek har en direkt påverkan på användbarhet och efterfrågan. Enstaka plutoner, kompanier och bataljoner från många olika länder ger större interoperabilitets-, lednings- och logistikproblem än sammansatta större

¹⁷ Det pågår en process när det gäller EU-utnyttjande av NATO:s planerings- och ledningsresurser. Detta innebär dock inte att bristen är helt åtgärdad. NATO har den operativa ledningskapaciteten, men dess ledningsorganisation av idag är inte så strategiskt rörlig som behoven kräver.

enheter. Resonemanget är mindre giltigt för enstaka fartyg och vissa system eftersom de har hög autonomitet och interoperabilitet. Vid krishantering i högre konfliktnivåer och höga krav på tidig insatsförmåga ökar sannolikt kraven på att förbanden består av större sammansatta enheter. Generellt är små bidrag i form av enstaka system/plattformar, plutoner och kompanier sannolikt mindre användbara. Dessutom har de en låg kostnadseffektivitet. Vi borde därför i framtiden, i koordination med några andra länder, specialisera oss och därmed kunna bidra med något större styrkor inom de områden vi väljer att fokusera oss på. Detta skapar dessutom en större möjlighet att samöva styrkor för att kunna genomföra insatser i höga konfliktnivåer.

Bidrag i flera samtidiga insatser, och inte bidragets storlek i sig, kan i vissa fall öka det säkerhetspolitiska inflytandet. Enligt ovanstående är det dock svårt att komma med små enheter och endast möjligt i låga konfliktnivåer.

3.7.3. *Behovet – analys av scenarier*

I avsikt att kunna bestämma vilka typer av förband som kommer att behövas för framtida internationella insatser är det nödvändigt att analysera pågående och potentiella globala konflikter som kan förekomma i tidsperspektivet 2010 till 2020. I MUST studie¹⁸ om svenska internationella insatser har ett antal konflikter identifierats som dels har en relativt hög sannolikhet att inträffa eller fortsätta och dels har konsekvenser som bedöms bli så pass allvarliga att det kan vara motiverat för Sverige och Europa att ingripa. Dessa framtida konflikter har i perspektivplaneringen legat till grund för att analysera vilka förbandstyper som kan behövas i framtiden.

Vid värderingen av konfliktområdena har värderingen enbart gjorts mot själva området för konflikten. Utöver detta har inget resonemang förts kring möjligheterna att välja en inriktning för svenskt bidrag som innebär att vi avlastar andra nationer som uppträder i konfliktens kärna genom att vi löser uppgifter mer perifert i intresseområdet utanför själva operationsområdet.

Vid internationella insatser utgörs det generella behovet främst av underrättelseförband inklusive flygburen spaning samt specialförband. Detta gäller oavsett målbildsinriktning och huruvida det är fredsframtvängande eller fredsbevarande insatser. Därefter föreligger behov av lätta och medeltunga manöverförband. I framtida konflikter bedöms behovet av marina stridskrafter och jaktflyg vara något mindre.

Behovet av underrättelse- och specialförband samt flygspaning beror till stora delar av att operationens inledande fas erfordrar förband som har en

¹⁸ "Internationella insatser", skrivelse från MUST (HKV 2001-10-08 10 450:69295, bilaga 2).

snabbinsatsförmåga och som kan bidra med nödvändiga underrättelser för operationens planering och genomförande.

Behovet av lätta och medeltunga manöverförband utgörs till stor del av förmågan att kunna verka över hela konfliktskalan och att kunna bidra i många uppgifter i respektive konflikt.

Beträffande marina stridskrafter för internationella insatser är behovet något lägre än jämfört med andra stridskrafter. Detta beror på att tio av de 18 konflikterna är relaterade med länder och regioner som bortsett från förekommande sjötransportbehov, endast kräver insatser med arméstridskrafter och/eller flygstridskrafter. Dessutom visar det sig att de inblandade parterna i respektive konflikt förutom mineringsförmåga saknar kvalificerade enheter som bedöms kunna utgöra ett hot mot sjötransporterna.

Behovet av jaktflyg i framtida konflikter är begränsat eftersom aktörerna i flertalet av konflikterna saknar flygresurser av betydelse.

De förband som Sverige deltar med behöver i sin tur resurser för ledningsstöd och logistik.

Fortsatt arbete kommer att inriktas till att analysera behovet utifrån aktuell målbildsinriktning och därigenom med större precision bestämma det svenska bidraget till internationella insatser. Inom ramen för detta arbete är det angeläget att dessutom genomföra en operativ analys av behovet av förbandstyper i respektive konflikt.

4. MÅLBILDSINRIKTNINGAR

Läsanvisningar:

Kapitlet inleds med de generella slutsatserna från föregående år (2001-2002) som utgjort grund för årets arbete. Därefter beskrivs övergripande den metod som används för framtagande av målbilderna X, W, Y och Z. Dessa inledande delar skall läsas innan respektive målbild studeras.

I kapitel 5 beskrivs skillnaderna mellan målbildsinriktningarna och deras uppbyggnad diskuteras.

4.1. Gemensamt för målbildsinriktningarna

Under arbetet 2002-2003 framtagna målbildsinriktningar grundas på slutsatser från föregående års (2001-2002) perspektivplanering, resultat av genomförda studier samt styrningar från regering och riksdag. Målbildsinriktningarna bygger på följande bärande tankar:

- Väpnad strid utgör Försvarets kärnkompetens. Ambition i förmåga till väpnad strid kan variera beroende på i vilken konfliktnivå Försvarets resurser avses utnyttjas nationellt och internationellt
- Försvarets resurser bör kunna verka i hela konfliktskalan nationellt och internationellt. Detta gäller även att kunna hantera säkerhetshot som riktas mot Sverige och EU som kan påverka samhällets värderingar, infrastruktur, viktiga funktioner och verksamhet.
- Tillgänglighet är en central egenskap, d.v.s. de förband/resurser som beskrivs som insatsförband skall verkligen gå att sätta in, och inte som idag då en del förband i det som kallas insatsorganisation kan behöva mer än år innan de går att använda.
- Förmågan att delta i internationell krishantering skall vara en naturlig del i Försvarets profil och i vissa strukturer vara det som ytterst dimensionerar utformningen av förband och system.
- Anpassning skall utgöra en del av Försvarets förmåga i framtiden. Denna består i att kunna utvecklas genom kvalitativa och kvantitativa åtgärder för att kunna möta nya hot och risker i en förändrad omvärld.

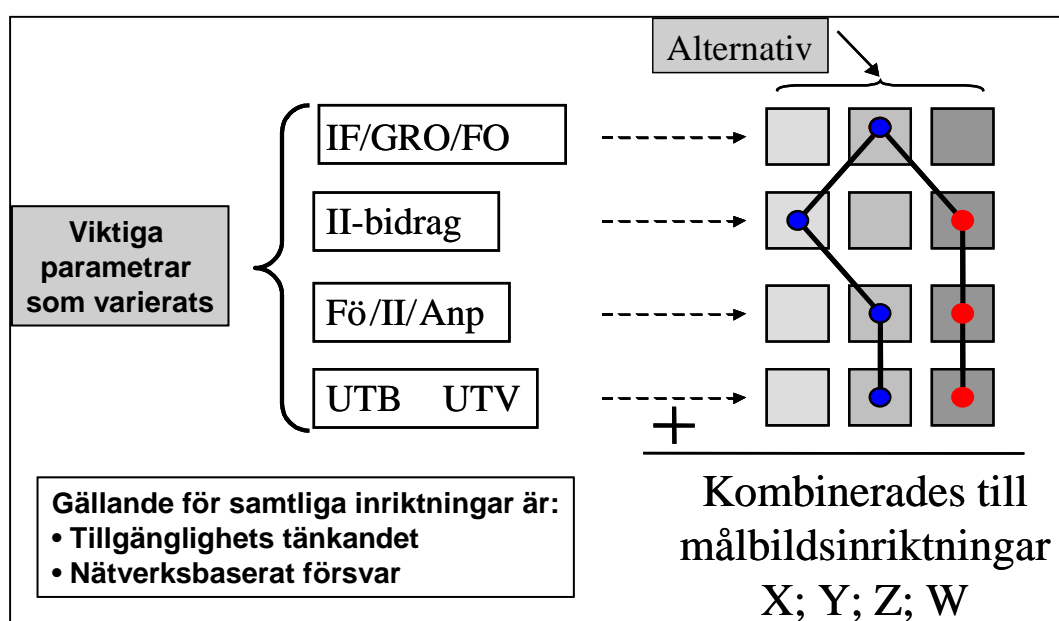
- Försvarsmakten skall fortsätta utvecklas mot ett nätverksbaserat försvar. Nätverkstrukturer skall kunna återfinnas på olika nivåer såväl nationellt och som internationellt. Beroende på inriktning dimensioneras nätverket mot nationella och/eller internationella behov.
- Försvarsmakten skall även i framtiden bygga på en hög teknisk nivå vid förband och i system. Utvecklingen av våra förband måste dock gå i takt med våra samarbetspartners.
- Verksamheten i Försvarsmakten skall bygga på att skapa förtroende såväl nationellt som internationellt genom kompetens, kvalitet i utbildning och professionellt genomförande av insatser.

4.1.1. Metod för framtagande av målbilder

Inför förra årets rapport var ett av de viktigaste arbetsområdena inom perspektivplaneringen framtagande och värdering av sex stycken försvarsmaktsstrukturer i idébildsperspektivet (20 år). En översiktlig beskrivning av dessa idébildastrukturer och hur de togs fram finns i perspektivplaneringens rapport 6.

I huvudsak har grundförutsättningarna som identifierades under idébildaarbetet fungerat som utgångspunkter för målbildaarbetet. Dock var den ekonomiska beräkningsgrunden för idébildastrukturerna alltför svag och strukturvariationerna drevs inte tillräckligt långt för att detaljerade idébildastrukturer skulle kunna ligga till grund för målbildaframtagandet.

Framtagande av de fyra målbildsinriktningar genomfördes som variation av olika parametrar. Inledningsvis fanns det en stor mängd parametrar som var möjliga att variera. Några av dessa parametrar bedömdes som viktigare byggstenar än andra för att ta fram utformningsalternativ som svarar mot olika syften och inriktningar för den framtida Försvarsmakten. Utöver dessa finns ett stort antal parametrar som kan vara viktiga ur andra perspektiv. Det kan t.ex. röra sig om ambition i olika förmågor/funktioner eller olika materielsystems framtid. Den senare typen av parametrar behandlades senare i processen.

Figur 12 Parametrar som bedömdes ha särskilt stor inverkan på de övergripande alternativen för utformning av framtida Försvarsmakten.

I bilden framgår att olika utformningar av respektive parameter kombineras ihop och blir delar av olika målbildsinriktningar.

Följande parametrar valdes ut för fördjupad analys och variationsresonemang:

- Förhållande och storlek mellan antal insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation.
- Inriktning och ambition avseende det internationella bidraget.
- Förhållande och ambition avseende försvarsförmåga, internationell förmåga och anpassningsförmåga.
- Förhållandet mellan ambition och resurser för utbildning av insatsförband och utveckling av kompetenser och förmågor.
- Alternativa personalförsörjnings- och produktionsprinciper.

Två viktiga ingångsvärden fastställdes. Det första var fokus på tillgänglighet, d.v.s. att de förband/resurser som beskrivs som insatsförband verkligen skall gå att sätta in och inte som idag där en del förband i det som kallas insatsorganisation kan behöva mer än år innan de går att använda. Det andra var utvecklingen mot nätverksbaserad krigföring som måste fortsätta, även om det krävs att den konkreta utformningen måste ta hänsyn till att svenska förband skall vara

interoperabla och verka i en internationell ledningsstruktur med andra nationers förband.

Genom kombinationer av ovanstående parametrar skapades fyra alternativ för det fortsatta arbetet med målbilder. De fyra alternativen gjordes medvetet uterade i syfte att i ett senare skede vara alternativskiljande. Personalförsörjning och produktionsprinciper utvecklades till fyra grundorganisationsalternativ (A-D). Dessa alternativ inarbetades i målbildsinriktningarna. Parallellt med detta arbete utvecklades en modell för kostnadsberäkningar (EBV). De målbildsstrukturer som utvecklats från målbildsinriktningarna värderades mot olika strategiska typsituationer. Värderingsarbetet genomfördes inom en stor mängd områden, varav de viktigaste var ambitionerna avseende territoriell integritet, bidrag till internationella insatser, behov av förmåga att kunna möta väpnat angrepp, behov av operativt stöd och alternativa ledningsstrukturer. Analyserna ledde bl.a. till att olika ambitionsnivåer för territoriell integritet utarbetades. För varje nivå beskrivs en uppsättning händelser och vilka förmågor som bedöms krävas för att kunna hantera händelserna samt slutligen vilka förband och resurser som behövs för att skapa förmågorna. Med hjälp av de olika ambitionsnivåerna för territoriell integritet kan sedan målbildsstrukturerna varieras. Möjligheten att hantera ett eventuellt framtida väpnat angrepp behandlades på motsvarande sätt där förmåge- och förbandsbehov bedömdes mot en strategisk typsituation. Vid bedömningen förutsattes att de anpassningsförberedelser som ingick i en viss försvarsmaktsstruktur via anpassningsåtgärder hade resulterat i en utökad försvarsmaktsstruktur.

Vid bedömningen av bidrag till internationella insatser var tillvägagångssättet något annorlunda. Den kanske viktigaste analysen avsåg vilka förbandstyper som kommer att vara lämpliga i olika konflikter. Analysen gjordes med hjälp av en genomgång av sannolika konflikter, i vilka internationella insatser bedömdes tänkbara. Till resultatet från den genomgången lades även andra faktorer såsom kostnad för att hålla förband i beredskap eller sätta in dem, behovet av förbanden i andra försvarsmaktsuppgifter, om förbanden svarar mot brister i EU:s krishanteringsstyrka etc.. Resultatet av dessa värderingar och andra analyser resulterade i modifierade målbilder. Genom att målbildsarbetet i stor utsträckning präglats av analys och kombination av olika parametrar skall inte de framtagna målbildsinriktningarna och målbildsstrukturerna ses som de enda tänkbara. Andra kombinationer av parametrar än de som valts i perspektivplanarbetet är både möjliga och tänkbara. Det är dock viktigt att inse att vissa kombinationer leder till försvarsmaktsstrukturer som är både ologiska och mindre kostnadseffektiva.

Flera av de analyser som är gjorda behöver kompletteras och kvalitetssäkras. Även analysen av vilka utvecklingsåtgärder som behövs under målbildsperioden för att säkerställa Försvarsmaktens förmågor i ett längre perspektiv behöver studeras. Se redovisningen av fortsatt arbete i kapitel 7.

De målbildsinriktningar som redovisas här bedöms som relevanta även efter den händelseutveckling som inträffade under februari månad 2003 (stor oenighet inom västvärlden kring hantering av Irakkrisen), och som kortfattat kommenterats i stycke 2.1. Anledningen är att målbildsinriktningarna sammantaget representerar en tillräckligt bred valmöjlighet kring FM framtida inriktning för att täcka in även en något förändrad omvärldsutveckling.

4.2. Ledningsstrukturer

Målbildsinriktningarna X, W och Z har en ny ledningsstruktur jämfört med dagens indelning. Målbildsinriktning Y har dagens ledningsstruktur. Nedan beskriven struktur utgör en *hypotes* kring en utvecklad ledningsstruktur. Denna hypotes utgör ett första steg i övergången mot ett nätverksbaserat ledningssystem. Hypotesen kommer att utvecklas och förändras genom fördjupade analyser och värderingar inom perspektivplanarbetet, FOI/FoRMA och Försvarmakten Ledsystem. Ledningsstrukturerna förutsätter övergång till nätverksbaserat försvar (NBF). Ledningsstrukturen bedöms öka flexibiliteten och optimera utnyttjande av resurser. Slutsatser från FoRMA har påverkat utformningen. Föreslagen ledningsstruktur har översiktligt värderats under årets arbete.

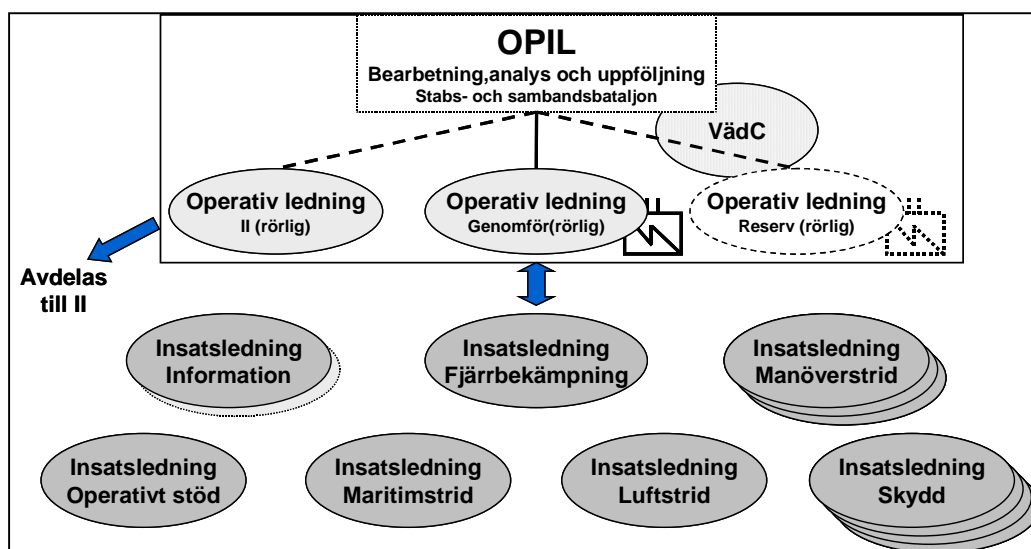
Den nya ledningsstrukturen bygger i huvudsak på en funktionsindelad struktur. Den centrala ledningen utgörs av ett högkvarter (HKV) med en operativ insatsledning (OPIL). Inom OPIL finns ett antal rörliga operativa ledningar som kan leda inom ett operationsområde. En av dessa rörliga ledningar kan vid behov användas i internationella insatser. Vanligtvis avdelas dock endast personal. Taktisk ledning genomförs av ett antal insatsledningar som är funktionsindelade, vilket skiljer sig från dagens arenaindelade struktur.

Under den operativa ledningen finns ett antal insatsledningar som i huvudsak är rollbaserade och står för funktionsledning. Den operativa ledningen samordnar insatser på operativ och taktisk nivå som berör flera insatsledningar genom att ställa uppgifter, fördela resurser samt prioritera insatser i tid och rum. Insatsledningarna står för kompetensen inom sin respektive funktion samt leder och samordnar insatser på taktisk och stridsteknisk nivå inom egen funktion. Förband och system i nätverket levererar tjänster i form av insats.

I ett nätverksbaserat försvar är det av underordnad betydelse var i geografiska respektive insatsledning är grupperad. Samgruppering av insatsledningar med den operativa nivån kan dock vara fördelaktigt.

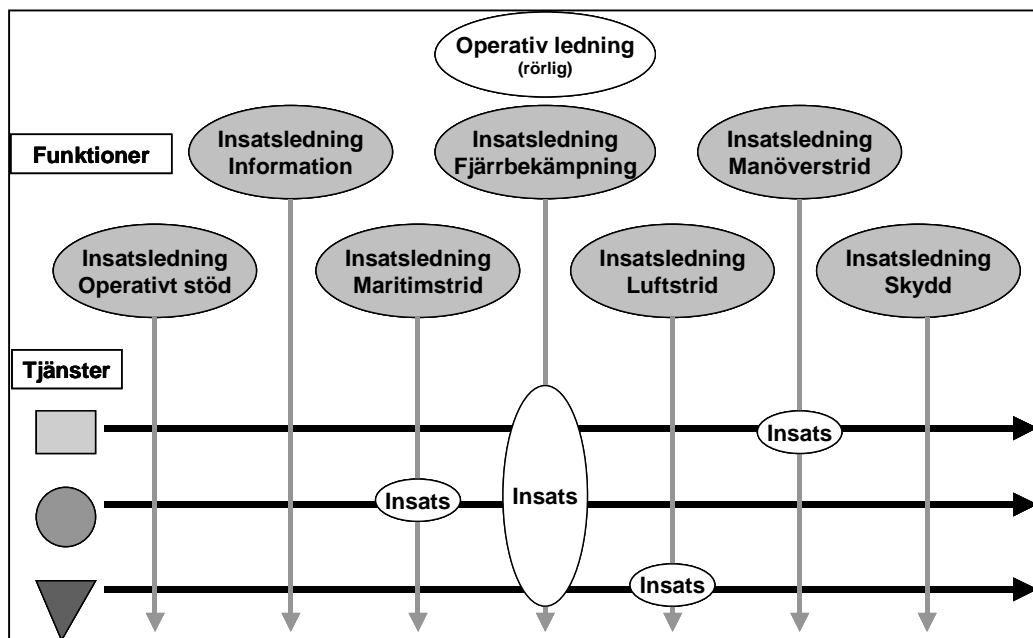
Föreslagna förändringar bygger till del på arvet från dagens ledningsstruktur. Som exempel kan nämnas att operativ rörlig ledning kan utvecklas ur dagens divisionsledning med en utökad förmåga att leda flyg- och sjöstridskrafter. Insatsledning manöverstrid utvecklas ur dagens brigadledningar; insatsledning information utvecklas ur dagens STRIC, sjöinformationsbataljoner och divisionsunderrättelsebataljoner; insatsledning skydd utvecklas ur dagens militärdistriktsstaber.

Målbildsstrukturerna är så utformade att dagens ledningsstruktur kan införas som ett alternativ till presenterad hypotes för ny ledningsstruktur.

Figur 13 Översiktlig beskrivning av hypotes till ny ledningsstruktur

Redovisad struktur avviker till viss del från dagens motsvarande internationell indelning. Därför är det viktigt att utvecklingen mot nätverksbaserad krigföring följer den internationella utvecklingen så att vi undviker att hamna i egna unika lösningar. Detta medför att hänsyn måste tas till både organisation och metoder.

Figur 14 Beskrivning av förhållandet mellan funktioner och tjänster.

4.3. Underrättelsefunktionen i målbildsperspektivet

Underrättelsefunktionen utgör ett centralt element i den långsiktiga utvecklingen. Osäkerheter i närområdet och även globalt skall kunna hanteras utifrån en adekvat omvärldsuppfattning. Vårt ökade internationella engagemang kräver också en god uppfattning om omvärldsläget. Denna roll förstärks successivt i takt med ett ökat behov av nationellt beslutsunderlag till såväl omfattning som innehåll. Behoven av källor ökar i takt med att Försvarsmaktens verksamheter breddas och att statsmakternas behov av underrättelser globaliseras. Underrättelsefunktionen måste utgöra en integrerad del av det militära ledningssystemet, men kräver även samordning av totalförvarsstrukturens olika underrättelseorgan.

För fortsatt utveckling ställs krav på en hög interoperabilitet i systemhänseende såväl mot totalförsvaret som gentemot multinationella lednings- och underrättelsestrukturer. Behovsanpassade ledningsprinciper måste snabbt kunna skapas vid nya händelser som inte kunnat förutses.

Tidigare begränsningar avseende vilka konflikter som är av särskilt intresse för den säkerhetspolitiska utvecklingen och som kan vara aktuella insatsområden existerar inte längre. I närtid och även i det längre perspektivet kan i princip inga konflikter eller regioner uteslutas. Förmåga att snabbt analysera och bedöma läge och händelseutvecklingar ökar i betydelse. Bedömningen av olika aktörers intentioner utgör en allt viktigare del. Underrättelsefunktionen måste därför utvecklas mot snabbare produktion av beslutsunderlag för flera kunder och inom fler områden, och samtidigt parallellt kunna genomföra den långsiktiga kunskapsuppbyggande produktionen.

Framtida nätverk skall säkerställa att automatiserade delgivning utnyttjas i största möjliga utsträckning i syfte att fokusering kan läggas vid den avgörande analysfasen och säkerställa att beslutsunderlag finns i rätt tid och i rätt format. Behov av såväl kompetens som automatiska bearbetnings/analysverktyg ökar. Resultat måste kunna distribueras sådant sätt att en gemensam lägesförståelse erhålls.

Förmåga att göra syntesbedömningar med sammanvägd uppfattning om såväl militära som icke-militära påverkansfaktorer ökar i betydelse och ställer nya krav på personalens utbildning, metodikutveckling och teknikstöd. Även här utgör samverkansförmågan en avgörande kompetens. Sensorutveckling medger ökad förmåga att indikera och följa mål och händelser. Trots den tekniska utvecklingspotentialen är fortsättningsvis den personbaserade inhämtningen betydelsefull för att erhålla kunskap om olika aktörers intentioner.

4.4. Sammanställning av målbilder

Nedanstående Tabell 1 beskriver översiktligt framtagna målbildsinriktningar. Syfte är att på ett överskådligt sätt beskriva de viktigaste beståndsdelarna i respektive målbildsinriktning. Fördjupad beskrivning av respektive målbild återfinns i stycke 4.5-4.8.

Strukturbeskrivningarna för respektive målbild är preliminära. Det återstår fortfarande fördjupningar och analyser.

Nedan följer vissa förklaringar till Tabell 1 och de i stycke 4.5-4.8 efterföljande detaljerade beskrivningarna av målbilderna:

- ”Territoriell integritet i samverkan” innebär att vissa sensorer samutnyttjas så som t.ex. satelliter, radarstationer, UAV:er, etc.. Gemensam övervakning av luft- och sjöterritorium sker samtidigt som utbyte av information mellan samverkande stater kontinuerligt pågår.
- Detaljer inom vissa funktioner har medvetet valts bort för att undvika en för hög detaljeringsgrad. Exempelvis förutsätts att telekrigsförmåga återfinns både som telekrigsförband och som funktionalitet i olika förband och system. Likaså förutsätts att funktionen skydd och taktisk rörlighet är knuten till olika förband i förhållande till tänkta uppgifter.

Målbild X :			
Omvärldsbeskrivning: Förutsätter stabilitet i vårt närområde och inget framtida hot om väpnat angrepp i det 20-åriga perspektivet.			
Försvarsförmåga	Internationell förmåga	Anpassningsförmåga	GRO alternativ C
En liten del av resurserna riktas mot försvarsförmågan. Nationell integritet sker i samverkan med närliggande stater.	En stor del av resurserna riktas mot internationell förmåga som utformas för fredsframtvängande operationer.	En begränsad del av resurserna avsätts för anpassning. Åtgärder inriktas mot internationella insatser	Manskap: Utbildningstid ≥ 1 år. Kontrakt 2 år. Utbildning: Centraliserad
Målbild W:			
Omvärldsbeskrivning: Förutsätter stabilitet i vårt närområde och inget framtida hot om väpnat angrepp i det 20-åriga perspektivet.			
Försvarsförmåga	Internationell förmåga	Anpassningsförmåga	GRO alternativ A
En liten del av resurserna riktas mot försvarsförmågan. Nationell integritet sker i samverkan med närliggande stater.	En stor del av resurserna riktas mot internationell förmåga som utformas för fredsbevarande operationer.	En begränsad del av resurserna avsätts för anpassning. Åtgärder inriktas mot att hantera nya hot och risker	Manskap: Utbildningstid ≤ 1 år. Kontrakt 1 år. Utbildning: Decentraliserad
Målbild Y:			
Omvärldsbeskrivning: Förutsätter relativ stabilitet i vårt närområde, hot om framtida väpnade angrepp kan ej uteslutas i det 20-åriga perspektivet.			
Försvarsförmåga	Internationell förmåga	Anpassningsförmåga	GRO alternativ B
En begränsad del av resurserna riktas mot försvarsförmågan. Nationell integritet och möta intrång sker i huvudsak med egna resurser.	En begränsad del av resurserna riktas mot internationell förmåga som utformas för fredsframtvängande operationer.	En betydande del av resurserna avsätts för anpassning. Åtgärder inriktas mot att kunna möta ett väpnat angrepp.	Manskap: Utbildningstid ≥ 1 år. Kontrakt 2 år. Utbildning: Decentraliserad
Målbild Z:			
Omvärldsbeskrivning: Förutsätter stabilitet i vårt närområde, hot om framtida väpnade angrepp kan ej helt uteslutas i det 20-åriga perspektivet.			
Försvarsförmåga	Internationell förmåga	Anpassningsförmåga	GRO alternativ D
En liten del av resurserna riktas mot försvarsförmågan. Nationell integritet sker i samverkan med närliggande stater.	En medelstor del av resurserna riktas mot internationell förmåga som utformas för fredsframtvängande operationer.	En medelstor del av resurserna avsätts för anpassning. Åtgärder inriktas mot att kunna möta ett väpnat angrepp.	Manskap: Utbildningstid ≥ 1 år. Kontrakt 4 år. Utbildning: Centraliserad

Tabell 1 Översiktlig beskrivning av målbilderna.

4.5. Målbildsinriktning X

4.5.1. Generell beskrivning av målbildsinriktningen

”Internationell krishantering idag och i morgon” - hög ambition internationella insatser i höga konfliktnivåer. Förutsätter stabilitet i vårt närområde och inget framtida hot om väpnat angrepp i det 20-åriga perspektivet.

Försvarsförmåga: Territoriell integritet upprätthålls i samverkan med närliggande stater och inget reellt hot finns avseende väpnat angrepp. Försvarsmakten skall kunna kontrollera luft-, och sjöterritorium samt landgräns inom geografiskt prioriterade områden¹⁹. Inriktningen ställer krav på förmåga till skydd mot säkerhetshot kopplat till prioriterade funktioner, områden och objekt (framförallt sabotage, NBC-händelser, terrorism, kriminalitet, kravaller). Inriktningen kräver utökad samordning med statliga myndigheter. Försvarsmakten skall kunna hantera informationsoperationer riktade mot Sverige och EU.

Internationell förmåga: Inriktningen innebär att internationell förmåga är styrande och Försvarsmakten dimensioneras för att tidigt kunna delta i fredsframtvängande operationer. Försvarsmakten skall kunna delta i alla typer av internationella insatser som kräver och ger kompetens för väpnad strid. Alla typer av förband är tänkbara att ingå i de internationella insatserna. Försvarsmakten skall ha egen strategisk transportförmåga. Uthållighet vid insats kan vara mer än 6 månader. Bidrag sker med efterfrågade resurser inom ramen för EU krishantering.

Anpassningsförmåga: Anpassning sker i första hand mot internationella insatser. Anpassningsåtgärderna skall främst leda till att Försvarsmakten skall kunna öka volymen i internationella insatser. Försvarsmakten skall ha förmåga att lyfta förband ur förstärkningsorganisationen till internationella insatser. Försvarsmakten skall även ha förmåga att kunna öka samhällets skydd (hemma) mot alternativa angreppsformer. Anpassningsförberedelserna innehåller även demonstratorprojekt för utveckling.

Fördelning av förmågor: Målbildsinriktning X beskriver en försvarsmakt där försvarsförmågan nedprioriteras till att utgöra endast en liten del av de totala resurserna. Den internationella förmågan prioriteras och utgör en stor del av de totala resurserna. För anpassningsförmåga avsätts en begränsad del av de totala resurserna.

¹⁹ Prioriterade områden/funktioner utgörs av Östersjöområdet, storstadsområden, elförsörjning, telekommunikation.

Förhållande insatsförband – grundorganisation - förstärkningsorganisation: Målbildsinriktning X innebär relativt många insatsförband och att verksamheten inom grundorganisationen inriktas mot 75 % utbildning och 25 % utveckling. Detta medför en liten förstärkningsorganisation. Inom förstärkningsorganisationen sker viktning mot 75 % anpassning och 25 % utveckling. Avkastning från insatsförband skall främst ske mot A 1 nivån i förstärkningsorganisationen. Demonstratorprojekt genomförs inom ramen för utveckling.

4.5.2. Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor

4.5.2.1. Försvarsförmåga

Ledning: Operativ ledning genomförs centraliserat med en sammanställd lägesbild hemma (som kontrolleras mot normalbild och säkerhetsunderrättelser) och i omvärlden (strategiska underrättelser). Förmåga till samordning med såväl civila myndigheter som närliggande stater finns. Nätverket är anpassat för samordning med EU och NATO. Den taktiska ledningen utnyttjar ett nätverk som är utbyggt för att klara ledning, hantera sensorinformation och verkan mot incidenter och säkerhetshot. Fokus ligger på att lösa uppgifter såsom kontroll av luft- och sjöterritorium och landgräns, skydd mot säkerhetshot samt informationsoperationer. Detta sker inom ramen för en utökad samordning med andra statliga myndigheter.

Situationsuppfattning: Försvarsmakten har förmåga att dygnet runt genomföra havs-, kust- och luftövervakning inom de prioriterade geografiska områdena²⁰. Vid behov finns även viss förmåga till undervattensövervakning inom Östersjöområdet. Markövervakning inriktas mot prioriterade objekt och funktioner. Informationsoperationer kan vid behov genomföras såväl offensivt som defensivt.

Verkan: Försvarsmakten har förmåga att inom Östersjöområdet genomföra sjötrafikkontroll och ingripande mot kränkningar till havs och i luften. Det finns vid behov en viss förmåga att ingripa mot kränkningar under havsytan. Riktade och samordnade åtgärder kan genomföras mot andra aktörers information och informationssystem i syfte att påverka lägesuppfattningen, samtidigt som den egna informationen och informationssystemen skyddas. Markstridsförband kan vid ökat säkerhetshot genomföra skydd och bevakning av prioriterade objekt och funktioner. Specialförband har förmåga att understödja polisen vid säkerhets- och terroristhot.

²⁰ Prioriterade områden/funktioner utgörs av Östersjöområdet, storstadsområden, elförsörjning, telekommunikation

Stödfunktioner: Behovet av transporter tillgodoses i huvudsak med stöd från samhället. Försvarsmakten har förmåga att transportera personal och materiel med transportflygplan och helikoptrar. Underhållstjänsten är begränsad till att klara teknisk tjänst och förnödenhetsförsörjning av insatsförbanden för upprätthållande av den territoriella integriteten. Hälso- och sjukvård på förbandsnivå tillgodoses genom egna resurser medan sjukhusnivån tillgodoses genom stöd från samhället. Det finns vid behov en viss förmåga att hantera ”explosive ordnance disposal” (EOD), d v s ammunitionsröjning i olika former, såväl på land som under vatten. Försvarsmakten har förmåga att hantera NBC-händelser.

4.5.2.2. *Internationell förmåga*

Beskrivningen omfattar möjliga bidrag vid internationella insatser. Försvarsmakten bedöms endast kunna delta med delar av nedanstående vid en och samma insats.

Ledning: Försvarsmakten har förmåga att bidra med personal som är utbildad och övad för att kunna medverka aktivt i en Combined and Joint Task Force (CJTF) stab.

Situationsuppfattning: Försvarsmakten har förmåga att bidra med enhet för uppbyggnad av nätverk som är anpassade till internationella motsvarigheter. Förmåga finns att bidra med kvalificerade enheter för övervakning av mark, havs- och luftterritorium.

Verkan: Försvarsmakten har förmåga att bidra med manöver- och bekämpningsförband i flera medier. Bidraget omfattar även kvalificerade säkerhetsförband, specialförband, gendarmeriförband för skydd och bevakning. Sjöstridsförband som bidrag för kontroll- och skyddsuppgifter. Bidrag med JAS 39 med prioritering mot precisionsbekämpning och bekämpning av motståndarens luftförsvarsförmåga.

Stödfunktioner: Strategiska sjö- eller lufttransporter finns för att möjliggöra insatser utanför Sveriges närområde. Underhållssäkerhet tillgodoses med särskilda logistikförband som stödjer insatsförbanden vid internationella insatser. Hälso- och sjukvårdsresurser är anpassade för att missionsanpassat stödja insatsförbanden till och med sjukhusnivån. Ökade hot från NBC-händelser vid internationella insatser hanteras med speciella NBC-förband.

4.5.2.3. *Anpassningsförmåga*

Nedan beskrivna läge redogör för det förväntade läget inom Försvarsmakten efter det att anpassningsåtgärder har genomförts. Nedanstående läge skall vara möjligt att uppnå men det är tänkbart att endast vissa åtgärder genomförs med hänsyn till rådande omvärldsläge.

Ledning: Försvarsmaktens personella bidrag till olika internationella operativa staber skall kunna ökas (t.ex. CJTF). Det nationella nätverket skall kunna byggas ut inom prioriterade områden och funktioner och driftsättas för ledning av insatser, hantering av sensorinformation och verkan. Även på de taktiska nivåerna skall ledningssystemen kunna driftsättas och bemannas. Redundans skall finnas i flera sensorsystem.

Situationsuppfattning: Åtgärder är vidtagna för att kunna öka det internationella bidraget med kvalificerade enheter för övervakning i luften, på land samt över och under ytan.

Verkan: Åtgärder är vidtagna för att kunna öka det internationella bidraget med såväl lätta som tyngre markstridsförband och med långräckviddig bekämpningsförmåga. Hos sjöstridsförbanden kan andelen kvalificerade enheter ökas likaså bidraget med JAS 39 i flera roller. På hemmaarenan kan åtgärder koncentreras till att öka förmågan för skydd och bevakning av vitala objekt och funktioner mot ett ökat säkerhetshot. Samtidigt skall en ökning kunna ske av vår förmåga till skydd av marina basområden, liksom förmåga att med luftstridskrafter bekämpa enstaka fjärrstridsmedel inom prioriterade områden.

Stödfunktioner: Åtgärder har i huvudsak vidtagits för att kunna öka de internationella insatsernas uthållighet.

4.5.3. Grundorganisation

Grundorganisation: Utformad enligt alternativ C.

Manskap: Genomför utbildning under 1 år (för vissa kategorier längre tid) därefter kan de nyttjas i 2 års tid främst vid insatsförbanden men även i grundorganisationen som exempelvis utbildare. **Befäl:** Utgörs av en mindre andel generalister och en större andel specialister än idag. Yrket är inte på samma sätt som idag ett livstidsyrke. Dessutom finns ett ökat inslag av manskap med längre militär erfarenhet i lägre befälsbefattningar.

Alternativa produktionsprinciper: Grundläggande soldat- och sjömansutbildning sker centraliserat på ett fåtal platser. Detsamma gäller specifika befattningsutbildningar vilket ger ett ökat djup i utbildningen. Utbildning kan ske tillsammans med andra länder.

4.5.4. Övergripande strukturbeskrivning

Ledning av Försvarsmakten sker från ett högkvarter.

Försvarsförmåga: Den operativa ledningen genomförs centralt från en operativ insatsledning (OPIL). Som komplement finns en operativ rörlig ledning som kan genomföra ledningen på plats i ett operationsområde. Delar av insatsledningar

understödjer OPIL inom respektive kompetensområde och sambandet upprätthålls av en operativ sambandsbataljon. Situationsuppfattningen baseras i huvudsak på aerostater för luft- och havsövervakning samt sensornät för undervattens- och markövervakning. Informationsövervakningen genomförs av PSYOPS och IT-försvarsförband. Ingripande mot kränkningar kan ske främst med JAS-division, korvetter och ubåt. Skydd mot säkerhetsshot tillgodoses vid behov av specialförband och säkerhetsbataljon. Objektsbevakning med ett antal kvalificerade hemvärnsplutoner. Minröjningsfartyg säkerställer vid behov utnyttjandet av sjötransportleder och hamnar. Ammunitionsröjningskompani kan stödja polisen vid misstänkta sabotage mot objekt med hantering av oexploderad ammunition (OXA). NBC-skyddskompani skall vid behov kunna verka vid NBC-händelser riktade mot samhället. Operativa transporter tillgodoses av helikopterförband och transportflygförband.

Internationell förmåga: Bidrag avseende ledningsfunktionen utgörs av personal till internationell operativ stab samt delar av insatsledningen med därtill hörande stabspersonal. Bland de förbandstyper som är avsedda för att bidra till situationsuppfattning återfinns bl.a. UAV förband, SIS flygplan och FSR 890 grupp. För övervakning på markytan är en mindre mängd marksensornät avdelade. De förbandstyper som kan avdelas för verkan på markarenan är mekaniserad bataljon och haubitskompani, med förmåga till långräckviddig bekämpning. Bidrag för verkan till sjöss är amfibiestridsgrupp, korvett och minröjningsfartyg. För verkan i luften avdelas reducerad JAS 39-division. Exempel på bidrag med förbandstyper vars uppgift är att bistå med operativt stöd är basförband för sjö- och flygstridskrafter, ingenjörsförband, transportflygförband, sjötransportförband, sjukvårdsenheter med roll 3 kapacitet som kan anpassas till uppgiften samt MP-kompani för skyddsuppgifter.

Anpassningsförmåga: Efter åtgärder kan operativ ledning och samtliga insatsledningar göras aktiva. Situationsuppfattningen kan utökas genom att lyfta förmågan inom specialförband och "psychological operations" (PSYOPS) enheter. Manöverenheter såsom ett fåtal amfibie-, artilleri-, och lätta mekaniserade förband kan göras tillgängliga och utöver dessa även ett flertal tunga mekaniserade förband. För att hantera säkerhetsshot kan främst kvalificerade hemvärns-, bevaknings-, och säkerhetsförband göras tillgängliga. JAS 39 förbanden förmåga kan ökas och korträckviddiga luftvärnssystem tillföras för att skydda vitala objekt. Kvalificerat luftvärn hos korvettförbanden kan tillföras, flera ubåtar göras tillgängliga och minröjningsförmågan ökas. Torped-, sensor-, minsystem kan tillföras berörda förband och göra. Inom de operativa stödfunktionerna är det främst förmågan till operativa och taktiska transporter som kan ökas. Utöver detta kan ytterligare ingenjör- och underhållsförband tillföras.

Grundorganisationsbeskrivning: Sammanlagda personalmängden i insatsförbanden är drygt 9.000 varav cirka 2.000 är officerare. För att

personalomsätta manskapet behöver drygt 7.000 blivande soldater och sjömän årligen påbörja grundutbildning. Den totala mängden officerare i grundorganisationen blir drygt 12.500. Bland dessa inräknas officerare som är ansvariga för utbildning, deltar i utvecklingsverksamhet, tjänstgör i staber och utomlands m.m.. Vidare finns cirka 4.000 soldater/sjömän som tjänstgör i grundorganisationen som bl.a. utbildningsstöd.

4.6. Målbildsinriktning W

4.6.1. Generell beskrivning av målbildsinriktningen

”Internationell krishantering idag och i morgon” - hög ambition internationella insatser i låga konfliktnivåer. Förutsätter stabilitet i vårt närområde och inget framtida hot om väpnat angrepp i det 20-åriga perspektivet.

Försvarsförmåga: Territoriell integritet upprätthålls i samverkan med närliggande stater och inget reellt hot finns avseende väpnat angrepp. Försvarsmakten skall kunna kontrollera luft-, och sjöterritorium samt landgräns inom geografiskt prioriterade områden²¹. Inriktningen ställer krav på en viss förmåga till skydd mot säkerhetshot kopplat till prioriterade funktioner, områden och objekt (framförallt sabotage, NBC-händelser, terrorism, kriminalitet, kravaller). Inriktningen kräver utökad samordning med statliga myndigheter. Försvarsmakten skall kunna hantera informationsoperationer riktade mot Sverige och EU.

Internationell förmåga: Inriktning innebär att internationell förmåga är styrande. Stöd till EU krishantering prioriteras. Förmågan dimensioneras mot att kunna hantera fredsbevarande och fredsfrämjande operationer. Försvarsmakten bidrar endast med förband i låga konfliktnivåer. Viss egen strategisk transportförmåga skall finnas inom Försvarsmakten. Uthållighet vid insats är mer än 6 månader. Vi bidrar endast med av FN/EU efterfrågade resurser.

Anpassningsförmåga: Anpassningsförberedelser sker mot att Försvarsmakten i första hand skall kunna möta nya hot och risker. Förmåga avser nya hot och risker såväl hemma som borta. Försvarsmakten skall härvidlag kunna skydda samhället (hemma) och vårt bidrag i internationella missioner mot alternativa angreppsformer. Försvarsmakten skall ha förmåga att lyfta förband ur förstärkningsorganisationen till internationella insatser. Anpassningsförberedelserna innehåller även demonstratorprojekt för utveckling.

Fördelning av förmågor: Målbildsinriktning W beskriver en försvarsmakt där försvarsförmågan nedprioriteras till att utgöra endast en liten del av de totala resurserna. Den internationella förmågan prioriteras och utgör en stor del av de totala resurserna. För anpassningsförmåga avsätts en begränsad del av de totala resurserna.

Förhållande insatsförband – grundorganisation - förstärkningsorganisation: Målbildsinriktning W innebär relativt många insatsförband och att verksamheten

²¹ Prioriterade områden/funktioner utgörs av Östersjöområdet, storstadsområden, elförsörjning, telekommunikation

inom grundorganisationen inriktas mot 75 % utbildning och 25 % utveckling. Detta medför en liten förstärkningsorganisation. Inom förstärkningsorganisationen sker viktning mot 75 % anpassning och 25 % utveckling. Avkastning från insatsförband skall främst ske mot A 1 nivån i förstärkningsorganisationen. Demonstratorprojekt genomförs inom ramen för utveckling.

4.6.2. Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor

4.6.2.1. Försvarsförmåga

Ledning: Operativ ledning genomförs centraliserat med en sammanställd lägesbild hemma (som kontrolleras mot normalbild och säkerhetsunderrättelser) och i omvärlden (strategiska underrättelser). Förmåga till samordning med såväl civila myndigheter som närliggande stater finns. Nätverket är anpassat för samordning med EU och NATO. Den taktiska ledningen utnyttjar ett nätverk som är utbyggt för att klara ledning, hantera sensorinformation och verkan mot incidenter och säkerhetshot. Fokus ligger på att lösa uppgifter såsom kontroll av luft- och sjöterritorium och landgräns, skydd mot säkerhetshot samt informationsoperationer. Detta sker inom ramen för en utökad samordning med andra statliga myndigheter.

Situationsuppfattning: Försvarsmakten har förmåga att dygnet runt genomföra havs-, kust- och luftövervakning inom de prioriterade geografiska områdena. Vid behov finns även viss förmåga till undervattensövervakning inom Östersjöområdet. Markövervakning inriktas mot prioriterade objekt och funktioner. Informationsoperationer kan vid behov genomföras såväl offensivt som defensivt.

Verkan: Försvarsmakten har förmåga att inom Östersjöområdet genomföra sjötrafikkontroll och ingripande mot kränkningar till havs och i luften. Det finns vid behov en viss förmåga att ingripa mot kränkningar under havsytan. Riktade och samordnade åtgärder kan genomföras mot andra aktörers information och informationssystem i syfte att påverka lägesuppfattningen samtidigt som den egna informationen och informationssystemen skyddas. Markstridsförband kan vid ökat säkerhetshot genomföra skydd och bevakning av prioriterade objekt och funktioner. Specialförband har förmåga att understödja polisen vid säkerhetshot.

Stödfunktioner: Behovet av transporter tillgodoses i huvudsak med stöd från samhället. Försvarsmakten har förmåga att transportera personal och materiel med transportflygplan och helikoptrar. Underhållstjänsten är begränsad till att klara teknisk tjänst och förnödenhetsförsörjning av insatsförbanden för upprätthållande av den territoriella integriteten. Hälso- och sjukvård på förbandsnivå tillgodoses genom egna resurser medan sjukhusnivån tillgodoses genom stöd från samhället. Det finns vid behov en viss förmåga att hantera EOD, såväl på land som under

vatten. Försvarmakten har förmåga att hantera och skydda samhället vid NBC-händelser.

4.6.2.2. *Internationell förmåga*

Beskrivningen omfattar möjliga bidrag vid internationella insatser. Försvarmakten bedöms endast kunna delta med delar av nedanstående vid en och samma insats.

Ledning: Försvarmakten har förmåga att bidra med personal som är utbildad och övad för att kunna medverka aktivt i en Combined and Joint Task Force (CJTF) stab.

Situationsuppfattning: Försvarmakten har förmåga att bidra med enhet för uppbyggnad av nätverk som är anpassade till internationella motsvarigheter. Förmåga finns för att bidra med förband för övervakning av mark, havs- och luftterritorium.

Verkan: Försvarmakten har förmåga att bidra med lätta manöverförband i låga konfliktnivåer för att lösa uppgifter såsom övervakning, skydd, bevakning och eskort. Bidraget omfattar även kvalificerade säkerhetsförband och skydd och bevakning. Gendarmeriförband för upprätthållande av ordning. Sjöstridsförband som bidrag för övervakning av havsterritorium och kontroll av sjöfarten samt minröjningsenheter för röjning av minor. Bidrag med JAS 39 främst för spaningsuppgifter.

Stödfunktioner: Strategiska sjö- eller lufttransporter finns för att möjliggör insatser utanför Sveriges närområde. Underhållssäkerhet tillgodoses med särskilda logistikförband som stödjer insatsförbanden vid internationella insatser. Hälso- och sjukvårdsresurser är missionsanpassade för att stödja insatsförbanden till och med sjukhusnivå. Ökade hot från NBC-händelser vid internationella insatser hanteras med speciella NBC-förband.

4.6.2.3. *Anpassningsförmåga*

Nedan beskrivna läge redogör för det förväntade läget inom Försvarmakten efter det att anpassningsåtgärder har genomförts. Nedanstående läge skall vara möjligt att uppnå men det är tänkbart att endast vissa åtgärder genomförs med hänsyn till rådande omvärldsläge.

Ledning: Försvarmaktens personella bidrag till olika internationella operativa staber skall kunna ökas (ex. CJTF). Det nationella nätverket skall kunna byggas ut inom prioriterade områden och funktioner och driftsättas för ledning av insatser, hantering av sensorinformation och verkan. Även på de taktiska nivåerna skall ledningssystemen kunna driftsättas och bemannas. Redundans skall finnas i flera sensorsystem.

Situationsuppfattning: Åtgärder är vidtagna för att kunna öka det internationella bidraget med kvalificerade enheter för övervakning i luften samt över och under ytan.

Verkan: Åtgärder är vidtagna för att kunna öka det internationella bidraget av förband med långräckviddig bekämpningsförmåga. Hos sjöstridsförbanden kan andelen kvalificerade enheter ökas likaså bidraget med JAS 39 i flera roller. På hemmaarenan kan åtgärder koncentreras till att öka förmågan för skydd och bevakning av vitala objekt och funktioner mot ett ökat säkerhetshot. Samtidigt skall en ökning kunna ske av vår förmåga till skydd av marina basområden, liksom förmåga att med luftstridskrafter bekämpa enstaka fjärrstridsmedel inom prioriterade områden.

Stödfunktioner: Åtgärder har i huvudsak vidtagits för att kunna öka de internationella insatsernas uthållighet.

4.6.3. Grundorganisation

Grundorganisation: Utformad enligt alternativ A.

Manskap: Genomför 1 års utbildning (för vissa kategorier kortare tid) därefter kan de nyttjas under 1 års tid främst i insatsförbanden. **Befäl:** Utgörs av en stor andel generalister och en liten andel specialister som tjänstgör livslångt. **Produktionsprinciper liknar dagens:** Decentraliserad värnpliktsutbildning på ett stort antal ställen omfattande tiden från inryckning till avslutande förbandsutbildning. Utbildning sker på stor bredd. Utbildning sker i huvudsak själv och hemma utan stöd från andra länder.

4.6.4. Övergripande strukturbeskrivning

Ledning av Förvarsmakten sker från ett högkvarter.

Förvarsförmåga: Operativ ledning genomförs centralt från en operativ insatsledning (OPIL). Som komplement finns en operativ rörlig ledning som kan genomföra ledningen på plats i ett operationsområde. Delar av insatsledningarna understödjer OPIL inom respektive kompetensområde och sambandet upprätthålls av en operativ sambandsbataljon. Situationsuppfattningen baseras i huvudsak på aerostater för luft- och havsövervakning samt sensornät för undervattens- och markövervakning. Informationsövervakningen genomförs av PSYOPS och IT-förvarsförband. Ingrepp mot kränkningar kan ske främst med JAS-division, korvetter, minröjningsfartyg och ubåt. Skydd mot säkerhetshot tillgodoses vid behov av specialförband samt objektsbevakning med ett mindre antal kvalificerade hemvärnsförband. NBC-skyddskompaniet skall vid behov kunna verka vid NBC-händelser riktade mot samhället. Operativa transporter tillgodoses av helikopterförband och transportflygförband.

Internationell förmåga: Bidrag till ledningsfunktionen utgörs av personal till internationell operativ stab samt delar av insatsledningen med därtill hörande stabspersonal. Bland de förbandstyper som är avsedda att bidra till situationsuppfattning återfinns bl.a. UAV:er, signalspaningsflygplan och FSR 890, utmärkande för den här strukturen är att en aerostat med markspaningskapacitet deltar i internationella operationer. För övervakning på markytan är en mindre mängd marksensornät avdelade. Den förbandstyp som kan avdelas för verkan på markarenan är i huvudsak mekaniserad bataljon. Bidrag för verkan till sjöss är korvett samt minröjningsfartyg. Exempel på bidrag med förbandstyper vars uppgift är att bistå med operativt stöd är basförband för sjö- och flygstridskrafter, ingenjörförband, transportflygförband, NBC-förband, sjukvårdsenheter med roll 3 kapacitet som kan anpassas till uppgiften samt MP-förband för skyddsuppgifter.

Anpassningsförmåga: Efter åtgärder kan operativ ledning och samtliga insatsledningar göras aktiva. Situationsuppfattningen kan utökas genom att lyfta förmågan inom specialförbanden och att det tillförs marksensornät. Inom de operativa stödfunktionerna är det främst förmågan till operativa och taktiska transporter som ökas. Utöver detta tillförs ytterligare ingenjör- och underhållsförband samt delar av NBC-enheter. Manöverenheter såsom amfibie-, lätta och tunga mekaniserade förband samt artilleriförband kan göras tillgängliga. Skyddsförband bestående främst av kvalificerat hemvärn kan göras tillgängliga. JAS 39 förbanden är dimensionerade för att tillgodose kravet inom territoriell integritet och det sker det inte någon ytterligare ökning av volymen i anpassning. Kvalificerat luftvärn hos korvettförbanden kan tillföras, fler ubåtar görs tillgängliga och minröjningsförmågan ökas. Torped-, sensor-, minsystem kan tillföras berörda förband.

Grundorganisationsbeskrivning: Sammanlagda personalmängden i insatsförbanden är knappt 7.000 varav cirka 1.600 är officerare. För att personalomsätta manskapet behöver drygt 15.000 värnpliktiga årligen påbörja grundutbildning. Den totala mängden officerare i grundorganisationen blir cirka 11.500. Bland dessa inräknas officerare som är ansvariga för utbildning, deltar i utvecklingsverksamhet, tjänstgör i staber och utomlands m.m..

4.7. Målbildsinriktning Y

4.7.1. Generell beskrivning av målbildsinriktningen

”Nationell krishantering idag och imorgon” Förutsätter relativ stabilitet i vårt närområde, hot om framtida väpnade angrepp kan ej uteslutas i det 20-åriga perspektivet.

Försvarsförmåga: Upprätthållande av territoriell integritet och mötande av väpnat angrepp sker i huvudsak nationellt. Försvarsmakten skall ha förmåga att upprätthålla kontroll av luft-, sjö- och landterritorium inom geografiskt prioriterade områden²². Detta inkluderar förmåga att möta intrång. Inriktningen ställer krav på förmåga till skydd mot säkerhetshot kopplat till prioriterade funktioner, områden och objekt (framförallt sabotage, NBC-händelser, terrorism, kriminalitet, kravaller). Inriktningen innebär en utökad samordning med statliga myndigheter. Försvarsmakten skall kunna hantera informationsoperationer riktade mot Sverige och EU.

Internationell förmåga: Utformningen av den internationella förmågan styrs av kraven att i framtiden kunna möta ett väpnat angrepp. Kraftsamling sker här mot fredsframtvängande operationer och ett syfte är att upprätthålla kompetens för väpnad strid. Försvarsmakten dimensioneras för alla typer av insatser utom fredsfrämjande insatser, varför inga exklusiva resurser anskaffas för internationella insatser. Uthållighet vid insats dimensioneras mot att vara mindre än 6 månader. Vi väljer resurser som tjänar vårt nationella syfte.

Anpassningsförmåga: Anpassningsförberedelser skall ske i första hand mot väpnat angrepp där Försvarsmakten skall ha förmågan att möta ett begränsat angrepp, innefattande sabotage, fjärrstridsmedel, landsättning av luft- och sjörörliga styrkor. Här skall även skydd av prioriterad infrastruktur i samhället kunna genomföras. Anpassningsförberedelserna skall bl. a vara dimensionerade för att skapa uthållighet genom att försvåra tidig utslagning av fjärrstridskrafter.

Fördelning av förmågor: Målbildsinriktning Y beskriver en försvarsmakt där försvarsförmågan nedprioriteras till att utgöra endast en begränsad del av de totala resurserna. Internationell förmåga bibehålls i nivå med dagens ambition och utgör även den en begränsad del av de totala resurserna. Vad avser anpassningsförmåga prioriteras denna och utgör en betydande del av de totala resurserna.

Förhållande insatsförband – grundorganisation - förstärkningsorganisation: Målbildsinriktning Y innebär relativt få insatsförband och verksamheten inom

²² Prioriterade områden/funktioner utgörs av Östersjöområdet, storstadsområden, elförsörjning, telekommunikation

grundorganisationen inriktas mot 75 % utbildning och 25 % utveckling. Detta medför en stor förstärkningsorganisation. Inom förstärkningsorganisationen sker viktning mot 75 % anpassning och 25 % utveckling. Demonstratorprojekt genomförs inom ramen för utveckling.

4.7.2. Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor

4.7.2.1. Försvarsförmåga

Ledning: Operativ ledning genomförs som idag med en sammanställd lägesbild hemma (som kontrolleras mot normalbild, säkerhetsunderrättelser) och i närområdet (strategiska underrättelser). Förmåga till samordning med civila myndigheter finns. Nätverket är anpassat för samordning med EU och NATO. Den taktiska ledningen utnyttjar ett nätverk som är utbyggt för att klara ledning, hantera sensorinformation och verkan mot incidenter och säkerhetshot. Fokus ligger på att lösa uppgifter såsom möta intrång och kontroll av luft- och sjöterritorium och landgräns, skydd mot säkerhetshot samt informationsoperationer. Detta sker inom ramen för en utökad samordning med andra statliga myndigheter.

Situationsuppfattning: Försvarsmakten har förmåga att dygnet runt genomföra havs-, kust- och luftövervakning inom de prioriterade geografiska områdena²³. Vid behov finns även viss förmåga till undervattensövervakning inom Östersjöområdet. Uthållig markövervakning inriktas mot prioriterade objekt och funktioner. Informationsoperationer kan vid behov genomföras såväl offensivt som defensivt.

Verkan: Försvarsmakten har förmåga att inom Östersjöområdet genomföra sjötrafikkontroll, möta intrång och ingripa mot kränkningar till havs och i luften. Det finns vid behov en viss förmåga att möta intrång och ingripa mot kränkningar under havsytan. Förband finns för att möta intrång av raidföretag över landgräns, i luften och över havet. Luftförsvaret har en förmåga att möta begränsade insatser med fjärrstridsmedel. Riktade och samordnade åtgärder kan genomföras mot andra aktörers information och informationssystem i syfte att påverka lägesuppfattningen, samtidigt som den egna informationen och informationssystemen skyddas. Markstridsförband kan vid ökat säkerhetshot uthålligt genomföra skydd och bevakning av prioriterade objekt och funktioner. Specialförband har förmåga att understödja polisen vid säkerhets- och terroristhot.

Stödfunktioner: Behovet av transporter tillgodoses i huvudsak med stöd från samhället. Försvarsmakten har förmåga att transportera personal och materiel med

²³ Prioriterade områden/funktioner utgörs av Östersjöområdet, storstadsområden, elförsörjning, telekommunikation

transportflygplan och helikoptrar. Underhållstjänsten är begränsad till att klara teknisk tjänst och förnödenhetsförsörjning av insatsförbanden för mötande av intrång. Hälso- och sjukvård på förbandsnivå tillgodoses genom egna resurser medan sjukhusnivån tillgodoses genom stöd från samhället. Det finns vid behov en viss förmåga att hantera EOD, såväl på land som under vatten. Försvarmakten har förmåga att hantera och skydda samhället vid NBC-händelser.

4.7.2.2. *Internationell förmåga*

Beskrivningen omfattar möjliga bidrag vid internationella insatser. Försvarmakten bedöms endast kunna delta med delar av nedanstående vid en och samma insats.

Ledning: Försvarmakten har förmåga att bidra med personal som är utbildad och övad för att kunna medverka aktivt i en Combined and Joint Task Force (CJTF) stab.

Situationsuppfattning: Försvarmakten har förmåga att bidra med enhet för uppbyggnad av nätverk som är anpassade till internationella motsvarigheter. Förmåga finns att bidra med kvalificerade enheter för övervakning av mark, havs- och luftterritorium.

Verkan: Försvarmakten har förmåga att bidra med alla typer av förband vid internationella insatser. Bidraget omfattar manöver- och bekämpningsförband i flera medier. Sjöstridsförband som bidrar för kontroll- och skyddsuppgifter. Bidrag med JAS 39 med prioritering mot precisionsbekämpning. Syftet är att erhålla erfarenheter och kompetenser som utvecklar vår förmåga att möta intrång och hot om väpnat angrepp mot Sverige. Hot från terrorism, sabotage, kriminalitet och kravaller hanteras med säkerhetsförband.

Stödfunktioner: Sverige bidrar med strategiska sjö- eller lufttransporter för att möjliggöra insatser utanför Sveriges närområde. Underhållssäkerhet tillgodoses med särskilda logistikförband som stödjer insatsförbanden vid internationella insatser. Hälso- och sjukvårdsresurser är missionsanpassat för att stödja insatsförbanden till och med sjukhusnivå. Ökade hot från NBC-händelser vid internationella insatser hanteras med speciella NBC-förband.

4.7.2.3. *Anpassningsförmåga*

Nedan beskrivna läge redogör för det förväntade läget inom Försvarmakten efter det att anpassningsåtgärder har genomförts. Nedanstående läge skall vara möjligt att uppnå, men det är tänkbart att endast vissa åtgärder genomförs med hänsyn till rådande omvärldsläge.

Ledning: Det nationella nätverket skall kunna vara fullt utbyggt och driftsatt för ledning av insatser, hantering av sensorinformation och verkan. Även på de

taktiska nivåerna skall ledningssystemen kunna driftsättas och bemannas. Ledningen skall kunna utövas från skyddade ledningsplatser eller på fältet och redundans skall finnas i ledningssystemen.

Situationsuppfattning: Övervakningen skall vara säkerställd genom redundans i flera sensorsystem.

Verkan: Åtgärder är vidtagna för att kunna öka vår långräckviddiga bekämpningsförmåga. Anpassning skall kunna ske för att möta luftlandsättning, landstigningsföretag och angrepp över landgräns av bataljons storlek med markstridsförband. Hos sjöstridsförbanden kan andelen kvalificerade enheter ökas för att skapa viss kontroll till sjöss i tid och rum, över respektive under ytan och temporärt skydda enstaka transporter. Raidföretag av högst bataljons storlek skall kunna mötas. Luftstridsförbanden skall kunna öka förmågan att skapa lokalt luftherravälde i tid och rum, härvid skall verkan också kunna ske mot fjärrstridsmedel och luftlandsättningsföretag. Luftförvarsresurser kraftsamlas mot skydd av vitala områden. Skydd av basområden för luft- och sjöstridskrafter skall kunna genomföras.

Stödfunktioner: Åtgärder har i huvudsak vidtagits för att kunna öka förmågan att hantera NBC-händelser inom ramen för väpnat angrepp, öka vår uthållighet, tillförskaffa oss god EOD förmåga samt att anpassa underhållstjänsten mot väpnat angrepp. Resurserna inom hälso- och sjukvårdsområdet är tillsammans med resurserna inom transportområdet endast anpassade för att utgöra ett komplement till stödet från samhället.

4.7.3. Grundorganisation

Grundorganisation: Utformad enligt alternativ B.

Manskap: Genomför 1 års utbildning (för vissa kategorier längre tid) därefter kan de nyttjas i 2 års tid främst i insatsförbanden men även i grundorganisationen som exempelvis utbildare. **Befäl:** Utgörs av en mindre andel generalister och en större andel specialister än idag. Yrket är inte på samma sätt som idag ett livstidsyrke. Dessutom finns ett ökat inslag av manskap med längre militär erfarenhet i lägre befälsbefattningar. **Produktionsprinciper liknar dagens:** Decentraliserad värnpliktsutbildning på ett stort antal ställen omfattande tiden från inryckning till avslutande förbandsutbildning. Utbildning sker på stor bredd. Utbildning sker själv och tillsammans med andra länder.

4.7.4. Övergripande strukturbeskrivning

Ledning av Förvarsmakten sker från ett högkvarter.

Förvarsförmåga: Operativ ledning genomförs från en operativ insatsledning (OPIL). Taktisk ledning genomförs från taktiska kommandon där även delar av

divisionsstab ingår. Ledning av flyg- och sjöstridskrafter sker med stöd från stridslednings- och sjöbevakningscentraler. Delar av fyra militärdistriktsstaber utövar territoriell verksamhet främst i form av skydd, bevakning och samverkan. Sambandet upprätthålls av en operativ och en taktisk sambandsbataljon. Situationsuppfattningen baseras i huvudsak på aerostater och fasta radarstationer för luft- och havsövervakning samt sensornät för undervattens och markövervakning. Informationsövervakningen genomförs av PSYOPS och IT-försvarförband. Ingripande mot kränkningar och intrång kan ske främst med JAS-divisioner, korvetter och ubåtar. Minröjningsfartyg säkerställer vid behov utnyttjandet av sjötransportleder och hamnar. En luftburen bataljon kan användas för att snabbt möta intrång på marken. Skydd mot säkerhetsshot tillgodoses vid behov av specialförband och säkerhetsbataljon samt objektsbevakning med ett flertal kvalificerade hemvärnsplutoner. Ammunitionsröjningskompani kan stödja polisen vid misstänkta sabotage mot objekt och hantering av oexploderad ammunition. NBC-skyddskompaniet skall vid behov kunna verka vid NBC-händelser riktade mot samhället. Operativa transporter tillgodoses av helikopterförband och transportflygförband.

Internationellförmåga: Bidrag avseende ledningsfunktionen utgörs av personal till internationell operativ stab från OPIL och taktiska kommandon. Ledning av internationella insatser sker delvis hemma från taktiska kommandon samt på plats genom brigadledningar från amfibie och arméförbanden samt ledningsfartyget Carlskrona. Bland de förbandstyper som är avsedda för att bidra till situationsuppfattning återfinns bl.a. UAV:er, signalspaningsflygplan, FSR 890 och delar av underrättelsebataljon. De förbandstyper som kan avdelas för verkan på markarenan är mekaniserad bataljon och haubitskompani. Bidrag för verkan till sjöss är amfibiestridsgrupp, ubåt, korvetter alternativt minröjningsfartyg. För verkan i luften avdelas reducerad JAS 39-division. I denna struktur ingår även möjlighet att bidra med långräckviddig bekämpningsförmåga mot markmål genom artilleri-, korvett- och JAS 39-förband samt särskilt avdelade enheter för invisning. Exempel på förbandstyper vars uppgift är att bistå med operativt stöd är basförband för sjö- och flygstridskrafter, ingenjörsförband, TP 84 transportflygförband, kommersiella transportfartyg, sjukvårdsenheter som kan anpassas till uppgiften samt militärpolisförband för skyddsuppgifter.

Anpassningsförmåga: Efter ett års åtgärder kan operativ ledning och samtliga taktiska ledningar inklusive divisionsstab aktiveras. Förmåga till situationsuppfattningen kan ökas inom offensiv och defensiv PYOPS samt infotjänst. Kapacitet finns att öka tillgängligheten av underrättelseförband och sensorsystem i alla medier. Manöverförband kan göras tillgängliga omfattande amfibieförband samt lätta- och tunga mekaniserade förband. Beväpnad helikopter kan göras tillgänglig för att istandsätta luftburen förmåga. För att hantera säkerhetsshot kan främst kvalificerat hemvärn och säkerhetsförband göras tillgängliga. Luftförsvarsförmågan kan ökas genom att flera JAS 39 förband blir

tillgängliga samt att luftvärnsförband med medel- och kort räckvidd aktiveras. Korvettförband och ubåtar kan tillföras och minröjningsförmågan kan ökas. Torped-, sensor- och minsystem kan tillföras berörda förband. Inom de operativa stödfunktionerna är det främst förmågan till operativa och taktiska transporter som kan ökas. Utöver detta kan ytterligare ingenjör- och underhållsförband göras tillgängliga. Efter flera års åtgärder kan den taktiska ledningsförmågan ökas genom tillförsel av ledningsceller för informationsoperationer och ledningskrig. Här kan också ytterligare brigadledningar göras tillgängliga. Situationsuppfattningen kan utökas genom att i ännu ett steg lyfta förmågan inom offensiv och defensiv PSYOPS samt IT skydd. Här ökas även tillgängligheten vid fler underrättelseförband och sensorsystem i alla medier. Inom manöverförbanden tillkommer en ökning främst av förmågan till indirekt eld samt ökad tillgänglighet hos lätta och medeltunga förband. Kvarvarande enheter av beväpnad helikopter kan anskaffas för att fullt ut iståndsätta den luftburna förmågan. För skydd och bevakning kan flera säkerhetsförband göras tillgängliga. Luftförsvarsförmågan kan ökas främst genom tillförsel av korträckviddiga luftvärnssystem för skydd av vitala objekt. Inga ytterligare sjöstridsförband lyfts. Inom de operativa stödfunktionerna kan förmågan främst ökas inom hälso-, och sjukvård.

Grundorganisationsbeskrivning: Sammanlagda personalmängden i insatsförbanden är drygt 11.000 varav drygt 2.500 är officerare. För att personalomsätta manskapet behöver drygt 9.000 värnpliktiga årligen påbörja grundutbildning. Den totala mängden officerare i grundorganisationen blir cirka 11.200. Bland dessa inräknas officerare som är ansvariga för utbildning, deltar i utvecklingsverksamhet, tjänstgör i staber och utomlands m.m..

4.8. Målbildsinriktning Z

4.8.1. Generell beskrivning av målbildsinriktningen

” Internationell krishantering idag, nationell krishantering i morgon ” Förutsätter stabilitet i vårt närområde, hot om framtida väpnade angrepp kan ej helt uteslutas i det 20-åriga perspektivet.

Försvarsförmåga: Territoriell integritet upprätthålls i samverkan med närliggande stater och Försvarsmakten skall på sikt ha en förmåga att hantera ett begränsat väpnat angrepp mot Sverige. Försvarsmakten skall ha förmåga att upprätthålla kontroll av luft- och sjöterritorium samt landgräns inom geografiskt prioriterade områden²⁴. Inriktningen ställer krav på förmåga till skydd mot säkerhetshot kopplat till prioriterade funktioner, områden och objekt (framförallt sabotage, NBC-händelser, terrorism, kriminalitet, kravaller). Inriktningen innebär en utökad samordning med statliga myndigheter. Försvarsmakten skall kunna hantera informationsoperationer riktade mot Sverige och EU.

Internationell förmåga: Viljeinriktningen innebär att den internationella förmågan är viktig och att vi tar ett större ansvar i internationell krishantering. Försvarsmakten dimensioneras för att kunna delta i fredsframtvigande operationer. Alla typer av förband skall kunna delta och exklusiva resurser för internationella insatser kan accepteras. Det internationella deltagandet skall utöver att bidra aktivt i FN/EU:s krishantering även ge kompetens för väpnad strid. Uthållighet vid insats dimensioneras mot insatser mindre än 6 månader. Vi väljer själva resurser anpassade efter insatsens krav.

Anpassningsförmåga: Anpassning sker i första hand mot väpnat angrepp där Försvarsmakten skall ha förmågan att möta ett begränsat väpnat angrepp, innefattande sabotage, fjärrstridsmedel samt landsättning av luft- och sjöörliga styrkor. Här skall även skydd av prioriterad infrastruktur i samhället genomföras. Anpassningsförberedelserna skall vara dimensionerade för att skapa uthållighet genom att fjärrstridskrafter basområden försvaras.

Fördelning av förmågor: Målbildsinriktning Z beskriver en försvarsmakt där försvarsförmågan nedprioriteras till att utgöra endast en liten del av de totala resurserna. Internationell förmåga prioriteras och utgör en medelstor del av de totala resurserna. Även anpassningsförmågan prioriteras och utgör en medelstor del av de totala resurserna.

²⁴ Prioriterade områden/funktioner utgörs av Östersjöområdet, storstadsområden, elförsörjning, telekommunikation.

Förhållande insatsförband – grundorganisation - förstärkningsorganisation: Målbildsinriktningen dimensioneras mot få insatsförband och en stor grundorganisation där viktningen är 50 % utbildning och 50 % utveckling. Detta medför en liten förstärkningsorganisation. Inom förstärkningsorganisationen sker viktning mot 50 % anpassning och 50 % utveckling. Avkastning från insatsförband skall främst ske mot A 1 nivån i förstärkningsorganisationen. Demonstratorprojekt genomförs inom ramen för utveckling.

4.8.2. Beskrivning av målbildsinriktningens grundläggande förmågor

4.8.2.1. Försvarsförmåga

Ledning: Operativ ledning genomförs centraliserat med en sammanställd lägesbild hemma (som kontrolleras mot normalbild och säkerhetsunderrättelser) och i omvärlden (strategiska underrättelser). Förmåga till samordning med såväl civila myndigheter som närliggande stater finns. Nätverket är anpassat för samordning med EU och NATO. Den taktiska ledningen utnyttjar ett nätverk som är utbyggt för att klara ledning, hantera sensorinformation och verkan mot incidenter och säkerhetshot. Fokus ligger på att lösa uppgifter såsom kontroll av luft- och sjöterritorium samt landgräns, skydd mot säkerhetshot och informationsoperationer. Detta sker inom ramen för en utökad samordning med andra statliga myndigheter.

Situationsuppfattning: Försvarsmakten har förmåga att dygnet runt genomföra havs-, kust- och luftövervakning inom de prioriterade geografiska områdena. Vid behov finns även viss förmåga till undervattensövervakning inom Östersjöområdet. Markövervakning inriktas mot prioriterade objekt och funktioner. Informationsoperationer kan vid behov genomföras såväl offensivt som defensivt.

Verkan: Försvarsmakten har förmåga att inom Östersjöområdet genomföra sjötrafikkontroll och ingripande mot kränkningar till havs och i luften. Det finns vid behov en viss förmåga att ingripa mot kränkningar under havsytan. Riktade och samordnade åtgärder kan genomföras mot andra aktörers information och informationssystem i syfte att påverka lägesuppfattningen, samtidigt som den egna informationen och informationssystemen skyddas. Markstridsförband kan vid ökat säkerhetshot genomföra skydd och bevakning av prioriterade objekt och funktioner. Specialförband har förmåga att understödja polisen vid säkerhets- och terroristhot.

Stödfunktioner: Behovet av transporter tillgodoses i huvudsak med stöd från samhället. Försvarsmakten har förmåga att transportera personal och materiel med transportflygplan och helikoptrar. Underhållstjänsten är begränsad till att klara teknisk tjänst och förnödenhetsförsörjning av insatsförbanden för upprätthållande

av den territoriella integriteten. Hälso- och sjukvård på förbandsnivå tillgodoses genom egna resurser medan sjukhusnivån tillgodoses genom stöd från samhället. Det finns vid behov en viss förmåga att hantera EOD såväl på land som under vatten. Försvarsmakten har förmåga att hantera och skydda samhället vid NBC-händelser.

4.8.2.2. *Internationell förmåga*

Beskrivningen omfattar möjliga bidrag vid internationella insatser. Försvarsmakten bedöms endast kunna delta med delar av nedanstående vid en och samma insats.

Ledning: Försvarsmakten har förmåga att bidra med personal som är utbildad och övad för att i en inledande fas av insatsen kunna medverka aktivt i en Combined and Joint Task Force (CJTF) stab.

Situationsuppfattning: Försvarsmakten har förmåga att tidigt bidra med enhet för uppbyggnad av nätverk som är anpassade till internationella motsvarigheter. Förmåga finns för att dels bidra med kvalificerade säkerhetsförband för övervakning av mark, havs- och luftterritorium och dels specialförband för underrättelseinhämtning och målutpekning.

Verkan: Försvarsmakten har förmåga att tidigt bidra med lätta- och tunga manöverförband med bekämpningsfunktion i flera medier. Bidraget omfattar även kvalificerade säkerhetsförband/specialförband/- gendarmeriförband för skydd och bevakning. För hantering av terroristhot bidrar Försvarsmakten dessutom med särskilda antiterroristenheter. Sjöstridsförband som bidrag för kontroll- och skyddsuppgifter. Bidrag med JAS 39 med prioritering mot precisionsbekämpning och bekämpning av motståndarens luftförsvarsförmåga.,

Stödfunktioner: Strategiska sjö- eller lufttransporter är dimensionerade för svenska insatser utanför vårt närområde. Underhållssäkerhet är anpassad för tidiga och snabba insatser och tillgodoses med särskilda logistikförband som stödjer förbanden vid internationella insatser. Hälso- och sjukvårdsresurser är anpassade för att tidigt och missionsanpassat stödja insatsförbanden till och med sjukhusnivån.

4.8.2.3. *Anpassningsförmåga*

Nedan beskrivna läge redogör för det förväntade läget inom Försvarsmakten efter det att anpassningsåtgärder har genomförts. Nedanstående läge skall vara möjligt att uppnå men det är tänkbart att endast vissa åtgärder genomförs med hänsyn till rådande omvärldsläge.

Ledning: Försvarsmaktens personella bidrag till olika internationella operativa staber kan ökas (ex. CJTF). Det nationella nätverket skall kunna vara fullt utbyggt

och driftsatt för ledning av insatser, hantering av sensorinformation och verkan. Även på de taktiska nivåerna skall ledningssystemen kunna driftsättas och bemannas. Ledningen skall kunna utövas från skyddade ledningsplatser eller på fältet och redundans skall finnas i flera sensorsystem.

Situationsuppfattning: Åtgärder kan genomföras för att kunna lyfta olika demonstrationsobjekt till varierande tillgänglighetsgrader samtidigt som åtgärder kan vidtagas för att internationellt öka vårt bidrag med specialförband för underrättelseinhämtning.

Verkan: Åtgärder är vidtagna för att kunna öka vår långräckviddiga bekämpningsförmåga. Anpassning skall kunna ske för att möta luftlandsättnings- och landstigningsföretag med markstridsförband. Hos sjöstridsförbanden kan andelen kvalificerade enheter ökas för att skapa visst lokalt herravälde i tid och rum, över respektive under ytan och temporärt skydda enstaka transporter. Luftstridsförbanden skall kunna få en ökad förmåga att skapa lokalt luftherravälde i tid och rum, härvid skall verkan också kunna ske mot fjärrstridsmedel och luftlandsättningsföretag. Luftförsvarsresurser skall kunna kraftsamlas för skydd av vitala områden.

Stödfunktioner: Åtgärder har i huvudsak vidtagits för att kunna öka förmågan att hantera NBC-händelser inom ramen för väpnat angrepp, öka vår uthållighet, tillförskaffa oss god EOD, förmåga samt att anpassa underhållstjänsten mot väpnat angrepp. Åtgärder kan vidtagas för att med hälso- och sjukvård komplettera samhällets resurser på sjukhussidan. På transportsidan kan åtgärder vidtagas för att komplettera de resurser som samhället ej kan bidra med.

4.8.3. Grundorganisation

Grundorganisation: Utformad enligt alternativ D.

Manskap: Genomför 1 års utbildning (för vissa kategorier längre tid) därefter kan de nyttjas i 4 års tid främst i insatsförbanden men även i grundorganisationen som exempelvis utbildare och i olika utvecklingsprojekt. **Befäl:** Utgörs av en mindre andel generalister och en större andel specialister än idag. Yrket är inte på samma sätt som idag ett livstidsyrke. Dessutom finns ett ökat inslag av manskap med längre militär erfarenhet i lägre befälsbefattningar. **Alternativa produktionsprinciper:** Grundläggande soldat- och sjömansutbildning sker centraliserat på ett fåtal platser. Det samma gäller specifika befattningsutbildningar vilket ger ett ökat djup i utbildningen. Utbildning kan ske tillsammans med andra länder.

4.8.4. Övergripande strukturbeskrivning

Ledning av Försvarmakten sker från ett högkvarter.

Försvarsförmåga: Operativ ledning genomförs centralt från en operativ insatsledning (OPIL). Som komplement finns en operativ rörlig ledning som kan genomföra ledningen på plats i ett operationsområde. Delar av insatsledningar understödjer OPIL inom respektive kompetensområde och sambandet upprätthålls av en operativ sambandsbataljon. Situationsuppfattningen baseras i huvudsak på aerostater för luft- och havsövervakning samt sensornät för undervattens- och markövervakning. Informationsövervakningen genomförs av PSYOPS och IT-försvarsförband. Ingripande mot kränkningar kan ske främst med JAS-division, korvetter och ubåt. Minröjningsfartyg säkerställer vid behov utnyttjandet av sjötransportleder och hamnar. Skydd mot säkerhetshot tillgodoses vid behov av special- och säkerhetsförband samt objektsbevakning med ett mindre antal kvalificerade hemvärnsbataljoner. Ammunitionsröjningskompani kan stödja polisen vid misstänkta sabotage mot objekt med hantering av OXA. NBC-skyddskompaniet skall vid behov kunna verka vid NBC-händelser riktade mot samhället. Operativa transporter tillgodoses av helikopterförband och transportflygförband.

Internationellförmåga: Bidrag avseende ledningsfunktionen utgörs av personal till internationell operativ stab samt delar av insatsledningen med därtill hörande stabspersonal. Bland de förbandstyper som är avsedda för att bidra till situationsuppfattning återfinns bl.a. UAV:er, och FSR 890 grupp med markspaningskapacitet. De förbandstyper som kan avdelas för verkan på markarenan är mekaniserad bataljon och amfibiestridsgrupp. Bidrag för verkan till sjöss kan korvett, minröjningsfartyg och ubåt avdelas samt i luften reducerad JAS 39 division. Exempel på bidrag med förbandstyper vars uppgift är att bistå med operativt stöd är basförband för sjö- och flygstridskrafter, ingenjörsförband med EOD förmåga, NBC-förband, transportflygförband, kommersiella sjötransportförband, sjukvårdsenheter med roll 3 kapacitet som kan anpassas till uppgiften samt säkerhetsförband för skydd.

Anpassningsförmåga: Efter ett års åtgärder kan operativ ledning och samtliga insatsledningar aktiveras. Situationsuppfattningen kan ökas främst genom att förmågan till spaning under vattenytan driftsätts fullt ut. Ett stort antal av manöverförbanden kan göras tillgängliga omfattande flera medeltunga och tunga mekaniserade förband, artilleriförband med långräckviddig förmåga och ingenjörförband med förmåga i hamnar och grunda vatten. För att hantera säkerhetshot kan främst kvalificerat hemvärn och säkerhetsförband göras tillgängliga. Luftförsvarsförmågan kan ökas genom att flera JAS 39 förband blir tillgängliga samt att luftvärnsförband med lång-, medel-, och kort räckvidd aktiveras. Korvettförband och ubåtar kan tillföras och minröjningsförmågan kan ökas. Torped-, sensor- och minsystem kan tillföras berörda förband. Inom de operativa stödfunktionerna är det främst förmågan till operativa och taktiska transporter som kan ökas. Utöver detta kan ytterligare ingenjör-, och underhållsförband göras tillgängliga. Efter flera års åtgärder kan

situationsuppfattningen utökas genom att fler marksensorsystem tillförs. Dessutom kan markspaningskapacitet tillföras FSR 890. Inom manöverförbanden tillkommer ökad förmåga avseende strid i ort. Den långräckviddiga förmågan kan ökas genom att tillföra detta till JAS och korvettförband. Luftförsvarsförmågan ökas främst genom att ytterligare en JAS division kan göras tillgänglig. Inom de operativa stödfunktionerna kan förmågan främst ökas inom logistikförbanden.

Grundorganisationsbeskrivning: Sammanlagda personalmängden i insatsförbanden är drygt 11.000 varav cirka 2.500 är officerare. För att personalomsätta manskapet behöver drygt 5.500 värnpliktiga årligen påbörja grundutbildning. Den totala mängden officerare i grundorganisationen blir cirka 12.500. Bland dessa inräknas officerare som är ansvariga för utbildning, deltar i utvecklingsverksamhet, tjänstgör i staber och utomlands m.m.. Vidare finns cirka 3.000 soldater/sjömän som tjänstgör i grundorganisationen som bl.a. utbildningsstöd.

5. JÄMFÖRELSE AV MÅLBILDSINRIKTNINGARNA

Läsanvisning:

Kapitlet utgör en översiktlig jämförelse mellan de olika målbildsinriktningarna. Innan detta kapitel läses kan kapitel 4 läsas i syfte att erhålla en uppfattning om de målbildsinriktningar som diskuteras nedan. En väsentlig del i jämförelserna är grundorganisationsalternativen, och de beskrivs i stycke 3.6.

5.1 Inledning

Detta kapitel jämför viktiga parametrar och egenskaper mellan de olika målbilderna. Varje målbild är uppbyggd som en kombination av ett antal övergripande parametrar. Som framgått tidigare i rapporten är dessa:

- Förhållande och storlek mellan antal insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation.
- Utformning och ambition avseende det internationella bidraget.
- Förhållande och ambition avseende försvarsförmåga, internationell förmåga och anpassningsförmåga.
- Förhållandet mellan ambition och resurser för utbildning av insatsförband samt utveckling av kompetenser och förmågor.
- Alternativa personalförsörjnings- och produktionsprinciper.

Ovanstående parametrar kan kombineras på andra sätt än vad som är gjort i de presenterade målbildsinriktningarna. En del kombinationer kommer att vara logiska och fullt möjliga att välja. Till exempel skulle målbildsinriktning X i stället för att ha grundorganisationsalternativ C kunna ha både alternativ B och D eftersom även dessa alternativ innehåller tillräckligt kvalificerad utbildning och nyttjandegrad för personalen. Däremot är alternativ A olämpligt. Grundorganisationsalternativ A skulle producera soldater med för dålig utbildning och ett kostnadsineffektivt nyttjande. En stor del av resurserna skulle gå till utbildning av soldater som antingen inte vill delta i internationella insatser (som är huvudsyftet med målbild X) eller som bara deltar under kortare tid. Vid utvecklingen av målbildsalternativen var en strävan att alla utfall på parametrarna skulle illustreras i någon målbildsinriktning. Det har t.ex. inneburit att alla målbildsinriktningarna har olika grundorganisationsalternativ, även om ett alternativ kanske skulle ha passat bäst för flera av inriktningarna.

Vid utvecklingen av målbildsinriktningar framkom två tänkbara huvudspår för den långsiktiga utvecklingen. Det ena var en stark fokusering på internationella insatser och en liten förmåga att hantera väpnat angrepp (låg försvarsförmåga och liten anpassningsförmåga). Detta alternativ borde/kan väljas om bedömningen av framtiden innebär en positiv utveckling i närområdet och att inget hot bedöms kunna uppstå under överskådlig framtid. Alternativet går även att välja vid en något mer negativ bedömning av utvecklingen i närområdet, men det förutsätter i så fall att Sverige deltar i ett utökat försvarssamarbete (allians). Målbildsinriktningarna X och W tillhör detta utvecklingsspår. Det andra huvudspåret, som återspeglas i målbildsinriktning Y, innebär en fokusering mot att kunna hantera ett framtida väpnat angrepp själv. Då det inte i dagsläget föreligger något tydligt närtida hot är det möjligt att fokusera resurserna mot anpassningsförmåga. Den internationella förmågan hålls på en nivå som är acceptabel inom EU. Utöver målbildsinriktningar som korresponderar mot dessa huvudalternativ togs även fram en målbildsinriktning Z som innehåller både en ökad fokusering mot internationella insatser och en kapacitet till anpassning för att kunna möta eventuella framtida hot och osäker utveckling i vårt närområde. Detta alternativ är valbart då framtida hot mot landet inte helt kan uteslutas.

För att underlätta läsning av nedanstående stycke bifogas Tabell 2 över grundorganisationsalternativ.

GRO-alternativ A	GRO-alternativ B	GRO-alternativ C	GRO-alternativ D
Manskap: Utbildningstid ≤ 1 år. Kontrakt 1 år. Utbildning: Decentraliserad	Manskap: Utbildningstid ≥ 1 år. Kontrakt 2 år. Utbildning: Decentraliserad	Manskap: Utbildningstid ≥ 1 år. Kontrakt 2 år. Utbildning: Centraliserad	Manskap: Utbildningstid ≥ 1 år. Kontrakt 4 år. Utbildning: Centraliserad

Tabell 2 Tabell över grundorganisationsalternativ

5.2 Diskussion och förklaring av målbilderna

Målbild X:

Eftersom målbilden innebär fokus på internationella insatser och inte har några krav på att kunna producera förband för att hantera ett väpnat angrepp mot landet krävs ett reformerat personal- och produktionssystem. I målbilden dimensioneras de internationella insatserna mot fredsframtvigande operationer (till skillnad mot målbild W) vilket ställer höga krav på personalens kompetens. Det leder i sin tur till ett behov av effektivare och/eller längre utbildning än idag och att utbildningen och övningar i högre grad genomförs tillsammans med andra länder. Det senare både för att öka interoperabiliteten och förmågan att strida i högre

förband. Eftersom en sådan utbildning blir relativt dyr måste kostnadseffektiviteten ökas genom att de soldater som utbildas verkligen blir tillgängliga för Försvarsmakten under en viss tid (genom tecknande av bindande kontrakt i samband med att utbildningen genomförs). Det personalförsörjningssystem som bäst svarar mot dessa krav är grundorganisationsalternativ D, med dess långa utbildning och kontraktstid. Men, även alternativ C är möjligt. Alternativ C innebär kortare kontraktstid vilket skulle tala för sämre kostnadseffektivitet. Det är dock inte säkert att så blir fallet, eftersom kortare kontraktstider sannolikt är attraktivare och att det därför inte finns behov av lika stora förmåner som i alternativ D. I målbildsinriktning X har grundorganisationsalternativ C valts.

I målbildinriktning X ingår relativt liten satsning på anpassningsförberedelser. Den satsning som görs riktas i huvudsak mot att öka volymen på de internationella insatserna eftersom inriktningen förutsätter en omvärld där det inte bedöms uppstå något hot hemma i framtiden. Endast till mindre del riktas anpassningsförberedelserna mot åtgärder hemma och då i syfte att öka skyddet mot alternativa angreppsformer (som kan uppstå t.ex. som en följd av en internationell insats). Anpassningsförmågan mot de internationella insatserna kan utnyttjas som en gardering när en konflikt visar tecken på att förvärras och kräva en internationell insats.

Den verksamhet som bedrivs inom grundorganisationen är fokuserad mot att utbilda insatsförband och endast en del inriktas mot utveckling och anpassningsförberedelser. Konsekvensen av denna viktning och övriga ovanstående faktorer är att målbildsinriktning X ger den (de) målbild(er) som innehåller flest insatsförband och minst förstärkningsorganisation.

Målbild W:

Tillika med målbildsinriktning X innebär även W fokus på internationella insatser och har inte heller den några krav på att kunna producera förband för att hantera ett väpnat angrepp. I målbildsinriktning W däremot dimensioneras de internationella insatserna endast mot fredsfredsbevarande operationer vilket inte ställer lika höga krav på personalens kompetens och på att förband är väl samövade. Det medför i sin tur att det är möjligt att använda dagens personalförsörjnings- och produktionssystem (vilket motsvarar grundorganisationsalternativ A). Detta alternativ har legat till grund för framtagandet av struktur till målbild W. Mer kostnadseffektiva alternativ är B och C. Grundorganisationsalternativ D är däremot mindre lämpligt eftersom det i förhållande till de internationella insatsernas karaktär ger soldater med en onödigt kvalificerad (och dyr) utbildning.

I målbildsinriktning W ingår relativt liten satsning på anpassningsförberedelser. Den satsning som görs riktas i huvudsak mot att kunna hantera nya hot och risker såväl hemma som borta.

Även för målbildsinriktning W bedrivs verksamhet inom grundorganisationen med fokus mot att utbilda insatsförband och endast en del inriktas mot utveckling och anpassningsförberedelser. Även om det finns stora likheter mellan X och W medför valet av ett mindre kostnadseffektivt grundorganisationsalternativ att det blir färre insatsförband i W än i X.

Målbild Y:

I målbildsinriktningen ligger fokus på anpassningsförmåga med krav på att kunna producera förband för att hantera ett framtida väpnat angrepp mot landet. De internationella insatserna dimensioneras mot fredsframtvängande operationer, bl.a. i syfte att stärka kompetensen i väpnad strid. Detta ställer höga krav på personalens utbildning. Därför krävs ett till del reformerat personal- och produktionssystem. I detta fall har alternativ B valts. Grundorganisationsalternativet är snarlikt C (som används för målbild X) förutom att endast viss del av utbildning och övningar genomförs tillsammans med andra länder. Grundorganisationsalternativ D är mindre lämpligt eftersom den längre kontraktstiden medför en lägre genomströmning av personal och därmed en för liten personalvolym för att fylla upp förstärkningsorganisationen. Om inriktning Y hade inneburit en lägre ambition för internationella insatser skulle grundorganisations alternativ A varit lämpligt.

I målbildinriktning Y ingår betydande satsningar på anpassningsförberedelser. De satsningar som görs riktas mot att på sikt kunna möta ett väpnat angrepp. Den verksamhet som bedrivs inom grundorganisationen är i huvudsak fokuserad mot att utbilda mot förstärkningsorganisationen. Endast en mindre del inriktas mot utveckling. Konsekvensen av denna viktning och övriga ovanstående faktorer är att målbildsinriktning Y ger den (de) målbild(er) som innehåller minst antal insatsförband och störst förstärkningsorganisation.

Målbild Z:

Målbildsinriktning Z har delat fokus på internationella insatser och anpassning/utveckling. De internationella insatserna dimensioneras mot fredsframtvängande operationer vilket ställer höga krav på personalens färdighet i befattning och på att förbandet är väl samövat. I målbildsinriktning Z ingår betydande satsningar på anpassningsförberedelser. De satsningar som görs riktas mot att på längre (än för målbild Y) sikt kunna möta ett väpnat angrepp. Den längre tidsdimensionen medför att anpassningsförberedelserna inte enbart riktas

mot att uppfylla förband i förstärkningsorganisationen utan också innehåller betydande satsningar på utveckling. Ovanstående medför att grundorganisationsalternativ D har valts eftersom den långa kontraktstiden ger tillgängliga soldater för internationella insatser men också erfaren personal som kan delta vid genomförande av demonstrator- och utvecklingsprojekt. Även grundorganisationsalternativ C skulle kunna passa till målbildsinriktningen men nackdelen är att inte lika stor del erfaren personal finns tillgänglig för utveckling.

Konsekvensen av denna viktning och övriga ovanstående faktorer är att målbildsinriktning Z ger den (de) målbild(er) som innehåller relativt många insatsförband och relativt stor förstärkningsorganisation.

5.3 Jämförelse av personalförsörjningssystemens ekonomiska påverkan

Varje målbildsstruktur, framtagen mot en målbildsinriktning, har dimensionerats avseende ekonomi med ett²⁵ grundorganisationsalternativ men även ekonomiberäknats med övriga grundorganisationsalternativ.

Mot en given målbildsinriktning har inte ekonomiskt balanserade strukturer tagits fram mot alla grundorganisationsalternativ. Denna typ av analys är fullt möjlig att genomföra, men har av tidsskäl inte genomförts. Det kvarstår även vissa osäkerheter kring de grund- och parameterantaganden som ingår i några av grundorganisationsalternativen. Dessa osäkerheter kommer det fortsatta arbetet att försöka minska.

Detta innebär att det är för tidigt att uttala sig om absoluta nivåer och belopp, men följande slutsatser kan dras:

- Val av ett ofördelaktigt grundorganisationsalternativ till given målbildsstruktur kan resultera i en ökad anslagspåverkan på ett flertal miljarder per år.
- Genomgående för varje målbildsstruktur är att grundorganisationsalternativ A är det alternativ som innebär den största årliga anslagspåverkan. Den ekonomiskt drivande faktorn är kostnaden att personalförsörja insatsförbanden.
- Genomgående är att B är det grundorganisationsalternativ som innebär den minsta årliga anslagspåverkan följt av alternativ C och D. Skillnaden i anslagspåverkan mellan de två senare grundorganisationsalternativen är relativt liten.

²⁵ Målbildsinriktning Z har även dimensionerats mot GRO A .

Den största anledningen till skillnaderna i anslagspåverkan som respektive grundorganisationsalternativ ger är nyttjandegraden av färdigutbildat manskap som beskrivits i kap 3.6. I alternativ A skriver endast 20 % av de färdigutbildade värnpliktiga kontrakt för tjänstgöring eller beredskap för tjänstgöring, i insatsförband med kontraktstid på ett år, medan i t.ex. alternativ B och C är motsvarande siffror 50 % och två år. Den låga nyttjandegraden i A gör att betydligt fler, än i B och C, behöver utbildas årligen för att personalomsätta förbandsstrukturen. På grund av den stora överutbildningen i alternativ A krävs exempelvis fler utbildningsplattformar och mer utbildningspersonal. Detta gör att kostnaderna ökar.

Omvänt kan ett resonemang föras om hur förbandsstrukturen och grundorganisationen ändras då varje kombination av målbildsinriktning och grundorganisationsalternativ skall rymmas inom ekonomisk ram. Vid användandet av alternativ A kommer personalvolymen i insatsförbanden generellt att bli mindre än vid användande av de övriga grundorganisationsalternativen. Detta till följd av att utbildningskostnaden per soldat/sjöman i insatsförbanden blir högre på grund av den låga nyttjandegraden. Däremot kan personalvolymen i förstärkningsorganisationen lätt bli stor då personal avtappas dit direkt efter utbildning. Vid högre nyttjandegrad kan en större personalvolym hållas i insatsförbanden till samma kostnad beroende på att kostnadseffektiviteten för utbildningen blir högre. Hur mycket större volymen blir är beroende på vilka ekonomiska incitament som krävs för att uppnå den önskade nyttjandegraden hos personalen. Personalvolymen i förstärkningsorganisationen är beroende av hur stor andel som krigsplaceras i förband i förstärkningsorganisationen efter fullgjord tjänstgöring vid insatsförband. Dock blir effekten att personalen i förstärkningsorganisationen generellt har högre erfarenhet och kompetens i de grundorganisationsalternativ där en stor andel först tjänstgör i insatsförband.

6 FÖRSVARSMAKTENS INRIKTNING OCH PRIORITERINGAR

Läsanvisning:

I detta kapitel redovisas Försvarets förslag till ställningstaganden rörande försvarets inriktning i kommande försvarsbeslut. Förslagen är utformade mot bakgrund av det arbete som genomförts inom perspektivplaneringen, de strategiska diskussioner som Överbefälhavaren genomfört i direktionen samt de slutsatser som dragits av detta.

6.1 Inledning

De säkerhetspolitiska och militärstrategiska förutsättningarna för Sverige har i grunden förändrats under den senaste 10-års perioden. Detta innebär att väsentligt förändrade krav nu ställs på Försvaretsmakten. För att Försvaretsmakten skall kunna lösa sina uppgifter och utgöra ett effektivt redskap för genomförande av den svenska säkerhetspolitiken fordras ett fortsatt förändringsarbete såväl under den kommande försvarsbeslutsperioden som framgent. I detta kapitel presenteras de överväganden och prioriteringar avseende Försvaretsmaktens framtida inriktning som den förändrade säkerhetspolitiska situationen bedöms kräva.

Reformeringen och utvecklingen av Försvaretsmakten måste genomföras mot en lång tidshorisont. Den långsiktiga utvecklingen bör enligt Försvaretsmakten inriktas mot målbildsinriktning Z, i vilken stärkt internationell insatsförmåga i närtid kombineras med nationell långsiktig kompetens och utvecklingsförmåga. Inriktningen förutsätter i det korta perspektivet en låg hotnivå i vårt närområde, men är anpassad för att i det långa perspektivet kunna hantera uppkommande hot mot Sverige i ett försämrat omvärldsläge.

Som en följd av de stora säkerhetspolitiska och militärstrategiska förändringarna i Sveriges närområde bör tolkningen av Försvaretsmaktens uppgifter vidgas och ambitionen dem emellan ändras. I det korta perspektivet kan kravet på att möta ett traditionellt väpnat angrepp tonas ned, samtidigt som den internationella ambitionen kan ökas. På lång sikt kan det inte uteslutas att förutsättningarna för internationell säkerhet och stabilitet i Sveriges närområde förändras negativt. Sverige måste därför upprätthålla en kompetens och utvecklingsförmåga för att i det långa perspektivet kunna anpassa Försvaretsmakten till en möjlig framtida allvarligare hotbild.

Dagens vidgade hotbild innebär bl.a. risk för asymmetriska angrepp utförda av icke-statliga aktörer som använder avancerade metoder och vapen. För att möta sådana angrepp krävs i många fall resurser och förmågor som endast Försvarsmakten besitter. Hantering av säkerhetshot från storskalig terrorism som riktas mot samhället bör därför tillföras som ytterligare en uppgift för Försvarsmakten. Detta kräver dock att gränsdragningar mot andra myndigheter klaras ut och att nödvändiga lagstiftningsförändringar genomförs.

6.2 Nationellt

Försvarsmakten skall ha god förmåga till anpassning och långsiktig utveckling. Detta kräver en försvarsmakt med hög teknisk nivå, hög kvalitet över tiden samt personal som besitter en god kompetens. Verksamheten som bedrivs skall möjliggöra långsiktig utveckling, av bl.a. teknik, taktik, doktrin och övningsmetoder. Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser och övningar utgör här en förutsättning. Förmåga till kvalificerad väpnad strid inom ramen för gemensamma operationer, hög kvalitet hos förbanden och bred kompetensbas ger Försvarsmakten förutsättningar för att, om så skulle erfordras, öka i volym eller skapa nya förmågor för höga konfliktnivåer i närområdet. På detta sätt erhålls en god utvecklingsförmåga mot nya hot och en förändrad omvärld.

Försvarsmakten skall över tiden ha förmåga att övervaka svenskt territorium och möta kränkningar, intrång och säkerhetshotande verksamhet. Utvecklingen mot nätverksbaserat försvar utgör härvid en viktig grundförutsättning, där initialt underrättelse- och ledningsfunktionen prioriteras. Detta i kombination med de förband och resurser som krävs för att ge Försvarsmakten förmåga till anpassning och långsiktig utveckling skall ligga till grund för Sveriges deltagande i internationella insatser.

6.3 Internationellt

De internationella insatserna bör ges en högre prioritet än vad som hittills varit fallet. Försvarsmakten skall därför utformas på ett sådant sätt att fler förband än idag samtidigt kan vara insatta i internationella operationer. Försvarsmakten bör inriktas mot att kunna delta i insatser på alla konfliktnivåer, inklusive fredsframtvängande insatser och krävande krishanteringsoperationer. Detta förutsätter förmåga till väpnad strid och bidrar också till att utveckla denna förmåga. Deltagande förband behöver hålla hög kvalitet, och successivt förnyas och utvecklas mot behoven i insatsmiljöerna. Sammantaget innebär detta att

Försvarsmaktens resurser för internationella insatser bör utvecklas i enlighet med de framtida internationella kraven på såväl kvalitet som kvantitet.

Högst prioritet bör ges för krishanteringsoperationer inom ramen för EU och NATO. Sverige bör delta på en nivå jämförbar med vad andra motsvarande europeiska länder gör. Detta kommer sannolikt att innebära att Sverige ökar sitt bidrag inom något eller några av de områden där EU idag har brist, eventuellt i samverkan med andra länder. En förstärkning av bidraget inom något bristområde torde vara ett rimligt val för Försvarsmakten om inflytande vid genomförandet av insatser skall erhållas. Valet bland dessa områden måste dock främja Försvarsmaktens långsiktiga utveckling och kräver noggrant militärstrategiskt och ekonomiskt övervägande.

Betoningen av krishantering kräver tillgång till förband med hög beredskap - högre beredskap än vad som kan realiseras inom dagens värnplikssystem. En ökad satsning på internationella insatser kräver således att personalförsörjningssystemet reformeras för att öka tillgängligheten på förbanden.

NATO är av stor betydelse för europeisk säkerhet och för EU:s förmåga, inte minst genom att NATO:s planerings- och ledningsresurser är nödvändiga även för EU:s insatser. För att erhålla hög kvalitet krävs att svenska förband övar tillsammans med NATO-förband och under dess ledning. Samarbetet med NATO bör vara så nära som Sveriges valda säkerhetspolitiska linje tillåter.

Försvarsmaktens förband skall vara mångsidigt användbara, för såväl internationella insatser som uppgifter i Sverige och vårt närområde, och hålla hög kvalitet. Förbanden skall karaktäriseras av en internationellt sett hög teknisk nivå. Kvaliteten och tillgängligheten bör prioriteras framför antalet förband i strukturen.

Inriktningen mot internationella insatser innebär att kraven på interoperabilitet är högt ställda. Kraven på interoperabilitet måste styra utvecklingen av nätverksbaserat försvar. Krav på interoperabilitet, standardisering och mångsidig användbarhet innebär att svenska särlösningar bör undvikas.

6.4 Fortsatt reformering

Reformeringen och utvecklingen av Försvarsmakten måste fortsätta. Mycket återstår ännu att göra. En reformering av Försvarsmaktens personalförsörjning är mycket angelägen. Det är av yttersta vikt att tidiga politiska ställningstagande för en sådan förändring kommer till stånd, eftersom personalförsörjningssystemet kraftigt påverkar förbandsvolymerna och mängden möjliga internationella insatser. Även grundorganisation, utbildningssystem, kompetensförsörjning och formerna för materieförsörjning behöver förändras. Eftersom de reformer som behövs är så

omfattande är det troligt att successiva efterjusteringar kommer att vara nödvändiga allt eftersom praktisk erfarenhet av den nya organisationen vinnns.

Värnplikssystemet behöver således reformeras. Pliktlagstiftningen bör kvarstå, men bemanningsprinciperna måste anpassas till dagens behov och göras mer flexibla. För att säkerställa högre beredskap och tillgänglighet är det dock nödvändigt att Försvarsmakten får möjlighet att kontraktsanställa soldater och sjömän till det antal som ambitionerna avseende nationella och internationella insatser kräver.

Reservofficerarna bör utnyttjas mer aktivt än vad som har varit fallet under senare år, och ges uppgifter som står i samklang med inriktningen av det svenska försvaret. Även frivilligorganisationerna har en fortsatt viktig roll inom Försvarsmakten för att lösa uppgifter, rekrytering och utbildning samt information om försvaret.

Fördjupade internationella samarbeten måste eftersträvas inom såväl materielförsörjning som utbildning och övningsverksamhet. Ett ökat deltagande i internationella materielsamarbeten kommer att kräva en flexibel materielförsörjning som kan koordineras och anpassas mot aktuella samarbetspartners. Nya former för dessa samarbeten måste prövas, för att under kostnadseffektiva former kunna ha sådana förbandstyper och materielslag som annars skulle vara svåra att finansiera. Detta är inte minst viktigt eftersom volymerna inom många områden av Försvarsmakten idag riskerar att bli underkritiska.

6.5 Avslutning

Ett fullvärdigt deltagande i internationella insatser medför höga kostnader. Beslutsfattandet kring ambitionsnivå och faktiskt deltagande i insatser måste därför präglas av realism och av att kostnader i det långa perspektivet beaktas. Det finns fortfarande låsningar och eftersläpande kostnader som härrör från beslut som fattades i en annan säkerhetspolitisk situation och för att uppnå försvarsindustriellt oberoende och säkerhetspolitisk trovärdighet. Med dagens försvarsbudget begränsar dessa kostnader Försvarsmaktens handlingsfrihet under ytterligare ett antal år framöver, och innebär att en ökning av den internationella insatsförmågan tar flera år att genomföra.

Om Försvarsmakten långsiktigt skall upprätthålla en utvecklingspotential för att möta framtida hot och i övrigt utvecklas i enlighet med föreslagen inriktning samt mot bakgrund av tillståndet inom Försvarsmakten idag, såsom framgår av budgetunderlag 2004, ser Försvarsmakten inga möjligheter att reducera nuvarande försvarsanslag.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION OCH FORTSATT ARBETE

Läsanvisning:

Detta kapitel innehåller en avslutande diskussion. Bland annat redovisas bedömningen av vilka inriktningar som är nödvändiga för att möjliggöra förslagen till fortsatt långsiktig utveckling av Försvarmakten. Dessutom redovisas planerat fortsatt arbete inom perspektivplaneringen.

(Förslagen till inriktning återfinns även som hemställan till Regeringen i budgetunderlaget för 2004.)

7.1. Inriktning av fortsatt arbete

För att möjliggöra föreslagna långsiktig utveckling av Försvarmakten föreslås att det fortsatta arbetet inför försvarsbeslutet inriktas mot att:

- Målbildsinriktning Z bör utgöra grund för fortsatt arbete med underlag inför försvarsbeslut 2004. Det fortsatta arbetet bör utgå från en helhetssyn och att det ges handlingsfrihet avseende planeringen för insatsförbandens, grundorganisationens och förstärkningsorganisationens utveckling mot vald målbildsinriktning.
- Tolkningsen av Försvarmaktens huvuduppgifter bör vidgas och ambitionen dem emellan ändras samt att uppgiften att hantera storskalig terrorism riktad mot samhället bör tillföras. Detta kräver en översyn av därtill hörande lagstiftning.
- I det fortsatta arbetet inför försvarsbeslutet bör graden av profilering/specialisering övervägas.
- Den fortsatta utvecklingen av Försvarmakten bör inriktas mot en ny struktur och indelning enligt principen insatsförband, grundorganisation och förstärkningsorganisation.

- Ett fortsatt arbete inför försvarsbeslutet måste genomföras för att ta fram kostnadseffektiva alternativa kompetens- och personalförsörjningssystem. Detta gäller även frågor rörande en kostnadseffektiv utformning av grundorganisationen mot målbildsinriktning Z, inkluderande olika alternativ för kontraktsbindning av personal.
- Ett fortsatt arbete inför försvarsbeslutet måste genomföras för att avväga inom vilka områden (såväl geografiska som funktionella) som Sverige på lång sikt skall kunna delta med förband och förmågor i internationella insatser. Likaså måste en avvägning göras avseende vilken ambitionsnivå som bör väljas rörande deltagande i alla faser av en operation. Härvid förordas en inriktning där samarbetet ökas gentemot EU och NATO.

7.2 Fortsatt underlagsframtagning

Oavsett val av målbild för Försvarsmaktens långsiktiga utveckling föreligger behov av underlag. I vissa fall existerar värdefullt underlag som utgör en grund för fortsatt arbete. Bland dessa kan nämnas resultat från FOI inom ramen för FoRMA studien, spelkort och kostnadsberäkningar som framtagits som underlag till perspektivplaneringen av enheter med sakansvar och resultat från avrapporterade studier. Till del saknas dock relevanta underlag främst avseende kostnadsuppgifter.

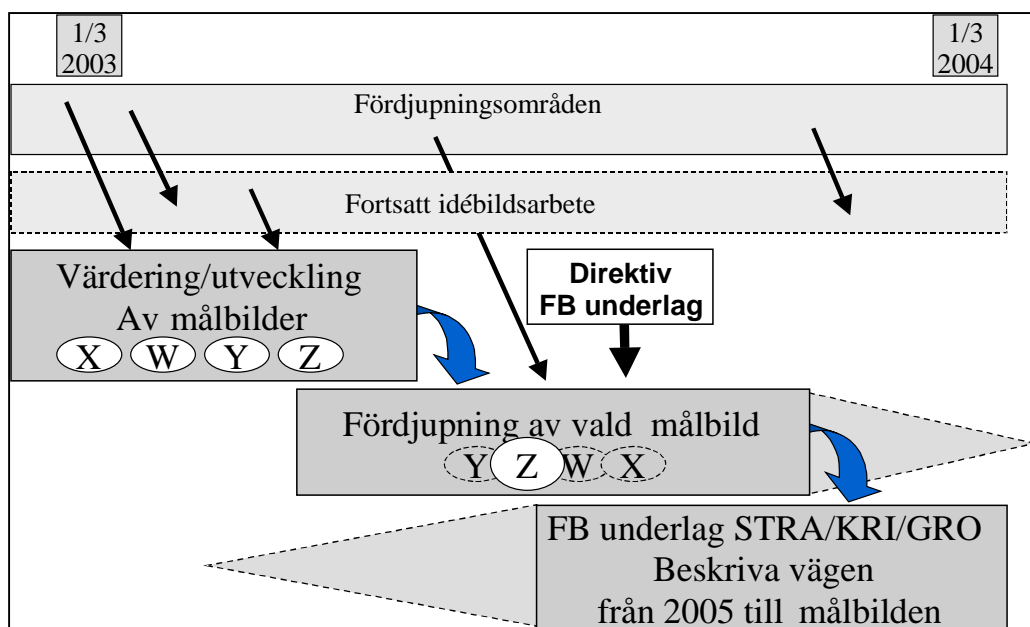
Nedan redovisas behovet av underlag och omedelbara åtgärder för att stödja underlagsframtagning till försvarsbeslut 2004:

- Underlagsframtagningen skall inriktas mot att ta fram relevant ekonomiunderlag för förbands-, och systemspelkort, personalkostnader samt produktionsförutsättningar.
- Uppdatering av spelkort och kostnadsuppgifter skall ske efter genomfört arbete inom ramen för budgetunderlag 2004. Kostnadsanalyser av materielförsörjning, personalförsörjning, drift av grundorganisationen, vidmakthållande av förband och system och insatser inom ramen för territoriell integritet samt internationella operationer.
- Pågående och planerade studier samt FoT-verksamhet skall stödja perspektivplaneringen med relevant underlag till målbildsarbetet och fördjupningsområden. Vissa studier kan dessutom behöva ges styrningar som koordineras mot behoven i försvarsbeslutsunderlaget.

- Stödjande enheter skall kunna ges direktiv för att stödja arbetet genom utredningar inom specifika områden och inom viss tid.
- Stödjande enheter skall delta i spelverksamhet och fördjupning av vald målbild för att klarlägga behoven av förband i målbildsstrukturer. Härvid skall bl.a. klarläggas så att inte resurser dubbeltecknas, att uthållighetsaspekten analyseras, behov av långsiktig kompetens identifieras och analys av växlingsfaktorer för internationella insatser påverkan i den totala strukturen.

7.3 Planeringsinriktning 2003-2004

Framtagande av beslutsunderlag riktat mot försvarsbeslut 2004 i form av målbild och variationer på denna samt identifiering av vilka beslut som måste tas under perioden 2005-2007 bör ges högsta prioritet under kommande år. Härvid är det av stor vikt att Försvarsmaktens planeringsfokus till del skiftas mot att ta fram försvarsbeslutsunderlag. Enheter inom Försvarsmakten med sakansvar måste aktivt delta i underlagsframtagandet för att få fram ett relevant beslutsunderlag med helhetsperspektiv.

Figur 15 Planeringsinriktning för 2003-2004.

Första halvåret 2003 inriktas arbetet huvudsakligen mot att bygga upp ökad kunskap kring förändrade personalförsörjningssystem,

grundorganisationsalternativ, alternativ för internationella bidrag, spårbarhet samt principer och konkreta åtgärder för anpassning och långsiktig utveckling. Nämnt arbete behövs oavsett Regeringens kommande planeringsanvisningar. Efter det att planeringsdirektiv har kommit kommer arbetet att smalas av mer.

Arbetet i detalj kommer att omfatta bl.a.:

- Framtagning av strukturvariationer på målbild Z med olika grundorganisationsalternativ, inriktningar för internationella insatser och utvecklings- och anpassningsmöjligheter. Framtagning av olika målbildsstrukturer måste också göras mot olika ekonomiska nivåer.
- En avvägning avseende vilka förmågor och/eller kompetenser som skall prioriteras respektive vilka som kan nedprioriteras eller utgå. Likaså måste behov och möjligheter till internationellt samarbete övervägas.
- En fortsatt analys av inriktningen av förband och resurser för internationell verksamhet, särskilt avseende kostnader och behov av förband.
- Kvalitetssäkring av antaganden kring personalförsörjnings- och utbildningssystem, såsom ersättningsnivåer och rekryteringsmöjligheter. Vidare måste den ekonomiska analysen fördjupas.
- En översyn av operativa förmågor för att kunna skapa spårbarhet mellan Försvarets uppgifter via operativa förmågor och delförmågor/händelser i STS:er till förband och system.
- En översyn av nuvarande utformning av utvecklingsprojekt NBF (nätverksbaserat försvar) och säkerställande av att satsningar i första hand omfattar utvecklingen av den interoperabilitet som de internationella insatserna kräver.
- Analys och framtagning av konkreta alternativ för hur Försvarets skall ges möjligheter till anpassning och långsiktig utveckling.
- Utveckling av strategiska typsituationer och anpassningsscenarier bl.a. i syfte att värdera och analysera anpassningsförmågan i målbildsstrukturerna.
- Fortsatt arbete inom ett antal fördjupningsområden.

7.3.1 Översiktlig tidsplan för perspektivplanearbetet 2003-2006

Styrande för arbetet är de direktiv som årligen ges i Regleringsbrevet och de direktiv som ges ut inför försvarsbeslut 2004. Det viktigaste målet bör även fortsättningsvis vara att ta fram beslutsunderlag och en ny målbild med ekonomiska variationer till försvarsbeslutet 2004. Därefter, under 2004-2005, bör perspektivplaneringen skifta fokus mot försvarsbeslut 2007. Nedan redovisas förslag till översiktlig tidsplan för perspektivplaneringen fram till år 2006.

PerP-år 2003-2004	PerP-år 2004-2005	PerP 2005-2006
Fördjupningar av vald målbild, genom att beskriva olika funktioners långsiktiga utveckling	Stödja implementering av målbild i Försvarsmaktsplaneringen.	Fortsätta arbete med utgångsvärden riktat mot försvarsbeslut 2007
Beskriva målbilden i olika ekonomiska nivåer.	Påbörja arbete med utgångsvärden riktat mot försvarsbeslut 2007	Ta fram idébilder i det tjugoåriga perspektivet riktat mot försvarsbeslut 2007.
Fördjupningar av beslut som skall tas i perioden 2005-2007.	Kompletterande underlagsframtagning.	Kompletterande underlagsframtagning.
Stödja underlagsframtagning riktat mot försvarsbeslut 2004.	Underlagsstudier.	Underlagsstudier.
Kompletterande underlagsframtagning.		
Underlagsstudier.		

Tabell 3 Förslag till översiktlig tidsplan för perspektivplaneringen fram till år 2006.

BEGREPPSFÖRKLARINGAR

Inom ramen för arbetet med perspektivplaneringen utnyttjas ett flertal begrepp vilka förklaras nedan.

Amfibieförband

Förband avsedda att verka i gränslandet mellan hav och land (kust, skärgård, hamn- och deltaområden). De är utrustade och utbildade för verksamhet på marken och till sjöss. Till amfibieförbanden hör bland annat amfibiebataljoner och amfibiebrigadledning. I Sverige ingår amfibieförbanden i marinstridskrafterna

Anpassning

Åtgärder som syftar till att förändra Försvarsmaktens förmågeprofil (förmågor eller funktioner). Åtgärderna kan avse såväl ökning som minskning av befintliga förmågor som skapande av nya förmågor.

För att skapa anpassningsförmåga genomförs anpassningsförberedelser. Efter anpassningsbeslut genomförs sedan anpassningsåtgärder.

Anpassningsåtgärderna planeras att kunna genomföras på olika lång tid.

Anpassningsförberedelserna kan syfta till att uppnå väldefinierade mål. T.ex. att ett förband eller resurs skall finnas tillgängligt inom ett visst antal år (n) efter anpassningsbeslut. Dessa benämns A_n -förband. Anpassningsförberedelserna kan även ha ett mer obestämt mål, de benämns då utvecklingsåtgärder.

Asymmetrisk krigföring

Under senare år har begreppet asymmetrisk krigföring kommit att användas i olika sammanhang. Asymmetrisk krigföring som begrepp, har i USA utnyttjats för att beskriva bland annat terrormetoder mot det amerikanska samhället. Syftet har varit att särskilt uppmärksamma risken för denna av typ angrepp.

Asymmetri är ett tillstånd som uppstår när två förhållanden som är olika varandra möts. Det är olikheten som är asymmetrin, inte metoderna i sig. Det är först i mötet mellan angreppsmetoderna och försvarsansträngningarna som det går att avgöra om det uppstått en asymmetri. Begreppet beskriver en avsikt att undvika att möta en motståndare där han är stark utan istället agera mot hans svaga sidor. Ofta används metoder som avsevärt skiljer sig från vad som förväntas. Exempelvis kan metoderna baseras på olika vilja att uthärda förluster bland underställda och tredje part, eller olika beredvillighet att åsidosätta folkrätt och annan internationell lagstiftning.

Asymmetrisk krigföring kan utnyttjas av såväl statliga, som icke-statliga aktörer, och riktas såväl mot motståndarens militära styrkor som dess samhälle. Asymmetrisk krigföring kan innehålla exempelvis terrorism, massförstörelsevapen och informationskrigföring.

Attackhelikopter (ahkp)

Se stridshelikoptrar

Ballistiska robotar

Robotar (långräckviddiga) med relativt kort brinnfas, som i huvudsak följer en kastbana.

Bekämpning

Bekämpning är en metod där olika former av verkan samlas mot ett avgränsat och tydligt mål. Ytterst syftar de totala bekämpningsinsatserna till att bryta motståndarens vilja. Bekämpning omfattar insatser på militärstrategisk, operativ och taktisk nivå med mark-, sjö- och luftstridskrafter vars ambition och syfte avgörs av chefen. Insatserna genomförs med egna resurser eller genom uppdrag till underställda chefer. Bekämpning över ytan och på ett stort djup reducerar motståndarens kapacitet och förmåga samtidigt som de leder till egen framgång.

Beväpnad helikopter

Helikoptersystem som sträcker sig från, för bekämpningsuppgift, särskilt anpassad och tilläggsutrustad spanings/transporthelikopter till specialkonfigurerad attackhelikopter.

Attackhelikoptern skiljer sig mot övriga, främst genom att plattformen redan i sin konstruktion är byggd för sin uppgift med förstärkt flygskrov/kropp, redundanta mekaniska och elektriska system, hög överlevnadsförmåga och långt gången integration av ingående delsystem.

***Civil-Military
Co-operation (CIMIC)***

CIMIC är en militär term som avser de resurser, åtgärder och aktiviteter som syftar till att etablera och driva effektiv samverkan mellan en internationell militär krishanteringsstyrka och de civila aktörerna i styrkans operationsområde.

CIMIC-begreppet omfattar därvid stabsfunktionen CIMIC och till denna funktion relaterade uppgifter, aktiviteter och resurser.

CIMIC-funktionens verksamhet syftar till att, i likhet med andra stabsfunktioner, stödja genomförandet av den militära delen av en krishanteringsinsats. Funktionen är således inte altruistisk, men utgår från en konceptuell syn på krishantering - det övergripande målet för aktuell mission och den ömsesidiga nyttan som ligger i en nära samverkan mellan de militära och civila delarna av insatsen.

CIMIC-funktionen har således ett central roll för att den koordinering av de civila och militära krishanteringsinsatserna som den politiska ledningen eftersträvar, manifesteras i rutiner för och implementering av en nära samverkan mellan insatsens militära och civila komponenter.

Datasäkerhet

Åtgärder vidtagna för att skydda samhälle, myndigheter, förband och staber mot dataintrång.

Demonstrator

Konstruktion som syftar till att påvisa att nya idéer, nya tekniker eller nya systemlösningar är praktiskt och ekonomiskt genomförbara. Kan ha varierande färdighetsgrader från demonstration i laboratoriemiljö till demonstration på systemnivå i fält.

EU Headline Goal

Begrepp som utnyttjades i EU-staternas Helsingfors-deklaration från december 1999, för att beskriva målsättning för utvecklingen av EU:s militära krishanteringsresurser.

***European Security and
Defence Identity
(ESDI)***

ESDI skall ses som NATO:s utveckling av en europeisk identitet som baseras på samarbetet med USA och bibehållandet av den transatlantiska länken. I ESDI betonas att Europa skall ta ett större ansvar, vilket är viktigt för USA, men även att Europa skall få större inflytande. Bygger ursprungligen på samarbetet mellan NATO och WEU, som nu NATO strävar efter skall anpassas till samarbetet med EU.

Fjärrstridskrafter

Förband eller enhet speciellt anpassat för enskilt (autonomt) uppträdande på stort avstånd från eget territorium. Till fjärrstridskrafterna hör vissa jägarförband, ytstridsfartyg, ubåtar och attackflyg.

Fjärrstridsmedel

Vapen speciellt anpassade för insats på stort avstånd från vapenbäraren / plattformen. Exempel på sådana är taktiskt ballistiska missiler, kryssningsrobotar och attackrobotar.

Flygstridskrafter

Förband främst avsedda för luftoperativ verksamhet, men även för understöd av mark- och sjöstridskrafter (i direkt samverkan). Flygstridskrafter betecknar också i direkt bemärkelse jakt-, attack-, spanings- och transportflygförband samt stril- och delar av flygbasförbanden.

***Fredsbevarande
insatser***

Fredsbevarande insatser i traditionell bemärkelse avser insatser som görs efter ett freds- eller eldupphöravtal, vanligtvis i samband med en mellanstatlig konflikt. Dessa insatser baseras på tre principer: parternas medgivande, opartiskhet och begränsad våldsanvändning med undantag för självförsvar. Konfliktlösning, försoning, förtroendeskapande åtgärder samt institutionellt och humanitärt bistånd är exempel på övergripande åtgärder som ingår. Exempel på specifikt militära aktiviteter kan vara: demobiliseringsåtgärder, avväpning, avrustning av tidigare stridande parter, övervakning, rapportering, åtskiljande av förband. Dessa insatser kan, när de sätts in i fientliga miljöer, kräva robust våldsanvändning.

Fredsfrämjande verksamhet

Fredsfrämjande verksamhet är ett överordnat begrepp för fredsbevarande och fredsframtvingande verksamhet. Begreppet inkluderar de åtgärder som faller under rubrikerna konfliktförebyggande, fredsskapande, fredsbevarande, fredsbyggande och fredsframtvingande

Fredsframtvingande insatser

Fredsframtvingande insatser för att med tvingande militära medel eller hot därom upprätthålla eller återställa fred i ett område. Åtgärderna kan ske inom ramen för en mellan- eller inomstatlig konflikt.

Fredsskapande insatser

Syftar till att genom fredliga medel, t ex medling och annan diplomatisk verksamhet, söka få stridande parter till uppgörelser. I de s k. "Petersberg-uppgifterna" används begreppet "Peace-making" som vid en direkt översättning också skulle kunna betyda "fredsskapande". I detta avseende skall dock begreppet ges definitionen "fredsfrämjande".

Funktionell strid

Principbegrepp för att peka på att syftet med striden är att påverka (vitala) funktioner och inte att ta terräng.

Förmåga

Perspektivplaneringen definierar den som en verksamhet som utförs under vissa villkor och som kan mätas. Exempel kan vara luftmålsbekämpning mot kryssningsrobotar i alla väderbetingelser med 100 % träffsannolikhet.

Förstärkningsorganisation

Består av förband, personalreserv, O/E materiel och förnödenheter. Dimensionerad för kvalitativa/kvantitativa anpassningsåtgärder. Varierande beredskap och tillgänglighet inom ramen för väpnat angrepp.

Försvarsmakten (FM)

Myndighet i fred och krig med ÖB som chef.

**Försvarsmaktsidé
(FMI)**

Ett underlag för försvarsmaktens långsiktiga utveckling. FMI omfattar såväl en beskrivning av omvärldsutvecklingen på lång sikt, idébilder i 20-årsperspektivet, en långsiktig Försvarsmaktsvision, som en målbild i 10-årsperspektivet.

**Gemensam Utrikes
och Säkerhetspolitik
(GUSP)**

I och med att Amsterdamfördraget trädde i kraft i maj 1999 har EU stärkt sin vilja att hävda sin identitet i internationella sammanhang, särskilt genom att genomföra en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP). Avsikten är att medlemsländerna skall ha kvar sin nationella utrikespolitik men så långt möjligt samordna den inom EU. Inom ramen för GUSP ingår dock inte försvarspolitiken, med undantag att de s.k. Petersberg-uppgifterna kan komma ifråga.

Graderad verkan

Förmåga att välja en verkansform och stridsdel som ger "lämplig" verkansnivå i målet. Kan inkludera förmåga att välja mellan permanent och tillfällig verkan (t. ex. förstöra, förlama eller försvåra användande)

Grundorganisation

Bas för utbildning, kompetens och utveckling. Utbildning av insatsförband och återställning av förband som varit insatta i genomförande. Utbildning av förband till förstärkningsorganisationen. Skall vara dimensionerad för att vid behov höja tillgängligheten av förband i förstärkningsorganisationen. Inkluderar infrastruktur i form av skolor, utbildningsanstalter, övningsområden och övrigt stöd. Utveckling, försök, studier och demonstratorprojekt drivs här.

Hävda territoriet

Åtgärder för att övervaka hela territoriet samt avvisa kränkningar och förhindra främmande militär verksamhet.

**Högeffektspulsad
mikrovågsstrålning
(HPM)**

Mikrovågspulser med hög pulseffekt. Dessa pulser med högt energiinnehåll kan utnyttjas bl.a. för att störa eller förstöra elektronisk utrustning.

Icke-dödande vapen

Vapen som primärt utvecklas och utnyttjas för att försätta människor eller materiel ur stridbart skick, samtidigt som de minimerar antalet döda och permanent skadade människor samt oönskade skador på egendom och miljö.

Idébilder

Beskrivning av tänkbara Försvarsmaktsstrukturer i ett 20-årsperspektiv. Idébilderna utgår från möjliga kombinationer av omvärlds-, teknik-, samhälls-utveckling och framtida insatsmiljöer. En idébild innehåller ett strategiskt och operativt koncept samt behov av funktioner och förbandstyper i en övergripande Försvarsmaktsstruktur. Jmf målbild.

Indirekt eld

Skjutning med vapnet indirekt riktat mot ett mål som inte kan observeras från skjutplatsen. Eldreglering sker från annan plats än vid skjutande enhet.

***Informations-
operationer (IO):***

Riktade och samordnade åtgärder till stöd för egna politiska och/eller militära mål genom att påverka eller utnyttja motståndarens eller annan utländsk aktörs information och/eller informationssystem. Det yttersta målet är att påverka det mänskliga beslutsfattandet. IO kan genomföras i såväl politiska, ekonomiska som militära sammanhang.

***Defensiva
informationsoperationer (IO-D)***

Riktade och vanligen samordnade åtgärder i fred, kris och krig avseende operationer, personal, teknologi och policy för att skydda och försvara information, informationssystem och egen förmåga till rationellt beslutsfattande. Genomförs t.ex. genom fysiskt skydd, skydd mot vilseledning, skydd mot informationsinhämtning, säkerhets-underrättelsetjänst och telekriksåtgärder och psykologiskt försvar.

Offensiva informations-operationer (IO-O)

Riktade och vanligen samordnade åtgärder i fred, kris och krig för att påverka en motståndares information och/eller informations- och kommunikationssystem. Målet är bland annat att påverka dennes förmåga till rationellt beslutsfattande och därmed gynna egna syften. Genomförs t.ex. genom fysisk attack/förstöring, vilseledning, skydd mot informationsinhämtning, telekrig och psykologiska operationer.

Informationskrigföring

Informationsoperation som genomförs under kris och krig för att främja eller uppnå särskilda politiska och/eller militära mål gentemot en eller flera motståndare.

Se även Informationsoperationer, Offensiva informationsoperationer, Defensiva informationsoperationer samt Ledningskrigföring.

Informationsöverlägsenhet:

Med informationsöverlägsenhet menas att ha bättre omvärldsuppfattning än motståndaren. Förutsättningarna för att uppnå detta är att ha bättre ledning, bättre uppföljning av egna stridskrafter och bättre underrättelsetjänst än motståndaren samt förmåga att begränsa motståndarens omvärldsuppfattning genom ledningskrigföring.

Insatsförband

Förband och system för lösande av uppgifter inom ramen för territoriell integritet, internationella insatser och väpnat angrepp. Hög beredskap och tillgänglighet.

Intrång

Verksamhet med uppsåt utförd med militära resurser av främmande nation mot eller på svenskt territorium i strid med tillträdesbestämmelser eller svensk lag.

Kompetens

Ett uttryck för kunskapen/dugligheten att lösa en uppgift i en given situation. Kan vara en beskrivning av personalens olika kvaliteter, eller krav i en befattning.

Kompetensförsörjning

Utgående från en organisation med ett antal definierade uppgifter, vilka ska lösas med en bestämd kvalitetsnivå, är kompetensförsörjningen den process som gör att den samlade kompetensen hos individerna i organisationen lever upp till organisationens målsättningar. Kompetensförsörjning handlar alltså både om rätt kvantitet och rätt kvalitet – på rätt plats i organisationen

Kris

Politisk händelseutveckling och/eller naturkatastrofer med militära och/eller samhällsliga följdverkningar. Kriser i närområdet sammankopplas med beredskapshöjningar.

Ledningskrigföring

Militär verksamhet som syftar till att försämra motståndarens eller annan aktörs omvärldsuppfattning och nedsätta förmågan att utöva ledning. Består av ledningsbekämpning, vilseledning, psykologiska operationer och skydd mot informationsinhämtning.

Se även Informationsoperationer, Offensiva informationsoperationer, Defensiva informationsoperationer samt Informationskrigföring.

Ledningssystem

System för att genomföra ledning inkluderande metodik- och tekniktillämpning. Systemet består av doktrin, organisation, personal och teknik. Systemet utgörs av hela kedjan av organ för inhämtning, sammanställning, överföring, bearbetning, lagring, presentation och spridning av data och information.

Logistik

Verksamhet som planeras, förbereds och genomförs för att trupp och förnödenheter skall finnas på rätt plats i rätt tid. Logistik omfattar förrådshållning inklusive redovisning, materielunderhåll, materielhantering, transporter samt samordning avseende samordning av det civila samhällets resurser. Sjukvård och fältarbeten ingår ej.

Luftburen förmåga

Avser de komponenter och resurser som medger förflyttning/verkan av personal, materiel, vapen- och informationssystem i, från eller genom luftrummet.

Komponenterna och resurserna används i första hand i nära samverkan med och för att påverka markstriden. Förmågan utvecklas, beroende på en hög grad av samövning, främst av luftburet förband

Luftförsvar

Defensiv verksamhet syftande till sådan kontroll av luftrummet att dess utnyttjande för egna syften möjliggörs och förvägras fienden. Luftförsvar genomförs främst med jaktflyg, luftvärn, telemotmedel och ledningsförband med underrättelsesystem för luftförsvaret.

Luftlandsättning

Landsättning av personal och/eller materiel med fallskärm och luftfarkost.

Luftöverlägsenhet

En sådan grad av kontroll över luftrummet att motståndaren inte kan förhindra den överlägsne att utnyttja luftrummet för sin luftoperativa verksamhet, medan den överlägsne kan förvägra motståndaren samma möjlighet. Luftöverlägsenhet är begränsad i tid och/eller rum.

Lågintensitetskonflikt

Politisk, militär, ekonomisk eller kulturell konflikt mellan eller inom stater eller mellan stater och välorganiserade grupper på en lägre nivå än konventionellt krig men på en högre eskalationsnivå än traditionell fredlig konkurrens. Nya inslag i hotbilden är t ex narkotikabrottslighet, storskalig ekonomisk brottslighet, organiserad flyktingsmuggling, kulturella - religiösa konflikter, ekologisk utpressning m.m.

**Långräckviddig
Bekämpning**

Bekämpning med alla typer av system mot fasta och rörliga punkt- och ytmål med extern måldata (inkluderar möjlighet till graderad verkan).

Indelas enligt följande:

Avstånd: > 100 km

Målets tillgänglighet i tid:

Kort: <30 min, d.v.s. kortare än anflygning

Exempel på mål är nyckelpersonal i byggnader motsv.

Lång: >30 min

Exempel på mål är flygbas, ledningscentral, kommunikationscentra

Manöverkrigföring

Syftar till att bryta en motståndares stridsvilja snarare än hans fysiska förmåga (indirekt metod). Dess motsats är utnötningskrig (direkt metod).

Manöverkrig kan också beskrivas med följande principer:

En strävan att vinna över motståndaren med begränsad strid, eller t o m utan strid, genom att uppträda så intelligent och kraftfullt att motståndaren försätts i en ohållbar situation och ger upp.

Skapa överraskning genom lednings- och underrättelseövertag, vilseledningsåtgärder och genom att våga avvika från konventionellt handlingsmönster.

Skapa ledningsövertag genom att störa motståndarens beslutsprocess och säkerställa egen.

Slå sig igenom motståndarens linjer utan att nödvändigtvis slå hans förband. Avgörande strid och seger skall inte sökas i motståndarens front utan i hans bakre grupperingar.

Åstadkomma samordning av egen verksamhet samt skapa friktion, oordning och kaos hos motståndaren.

Marinstridskrafter

Förband främst avsedda för verksamhet till sjöss och i kustzonen.

Markmålsrobot

Robot med luftförbrukande framdrivningsanordning som oftast uppträder nära jordytan och som för en utanför stående observatör har en bana som i princip är helt oförutserbar (till skillnad från ballistisk robot som följer en kastbana).

Markstridskrafter

Förband främst avsedda för markoperativ verksamhet. Dessa utgörs främst av arméförband inklusive hemvärnsförband samt förband ur marinen och flygvapnet som genomför markstrid.

Massförstörelsevapen Med massförstörelsevapen avses kärnvapen, biologiska och kemiska stridsmedel.

Militärdistrikt Geografiskt avgränsat område för vilket en militärdistriktsbefälhavare är militär territoriell chef.

Målbild Beskrivning av Försvarmakten i ett tio-årsperspektiv. Innehåller en konkret beskrivning om hur Försvarmakten bör se ut om tio år. Målbilden är ett helhetskoncept som innehåller bland annat organisation, förbandsstruktur och personalförsörjning. Målbilden skall vara ekonomiskt genomräknad och direkt kunna inarbetas i försvarsmaktsplanen.

Nationella intressen Övergripande benämning på värden som för Sverige har stor ekonomisk, politisk eller militär betydelse. Begreppet är vidare än begreppet territoriell integritet som har en gränsrelaterad koppling. Nationella intressen kan appliceras på förhållanden utanför territorialgränserna och kan vara av mer tidsberoende karaktär än territoriell integritet som är ett mer statiskt intresse att kunna hävda. Nationella intressen kan variera över tiden och i olika områden och situationer. Nationella intressen kan finnas permanent (t.ex. rätten att utnyttja det fria havet) samt uppstå temporärt (t.ex. ett väpnat terroristhot mot vår elförsörjning). Exempelvis är det ett nationellt intresse att kunna skydda svenska ekonomiska intressen i ekonomiska zonen samt att kunna utnyttja säkra sjötransporter för import och export.

Nationella skyddsstyrkor Nationella skyddsstyrkor (NS) är förband och staber som är territoriellt knutna med därtill specifika uppgifter och har begränsad eller ingen operativ rörlighet. Nationella skyddsstyrkor utgörs till stor del av hemvärn.

Nordkalotten Område innefattande de delar av Sverige, Norge, Finland och Leningrads militärområde som ligger norr om 65 breddgraden samt angränsande havsområde.
Se Figur 1 *Närområdet*.

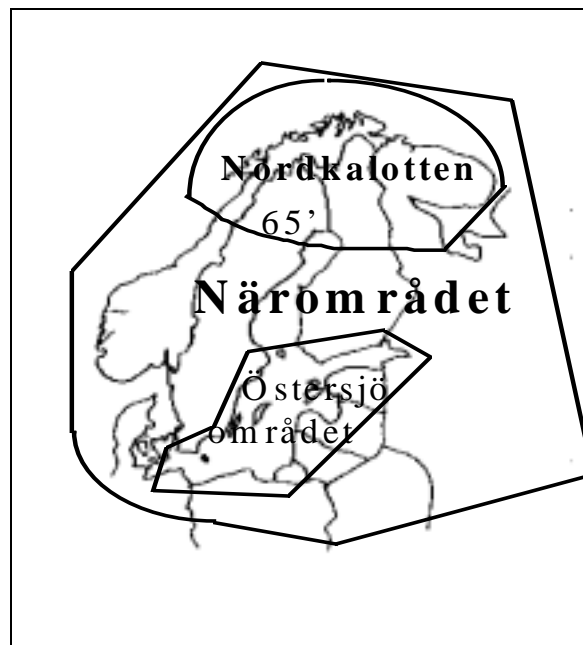
Ny krigföring

Svenskt begrepp synonymt med RMA. D.v.s. att med teknikens hjälp skapa bättre balans mellan informations- lednings- och verkanssystem. Se rapport 5 från Perspektivplaneringen, s.115.

Närområdet

Det geografiska område i Sveriges närhet som är av speciellt operativt och strategiskt intresse.

Områdets utsträckning regleras i särskild ordning. I den operativa planeringen avses område enligt Figur 1 nedan.

Figur 1 Den geografiska avgränsningen av Närområdet enligt definition i FP 2000.

Nätverksbaserat försvar

Försvarsmaktens metod för att effektivt och anpassat till aktuell insats samordna tjänster kopplat till de militära basfunktionerna så att rätt verkan sätts in på rätt plats och i rätt tid.

Operation

Militär insats utförd av förband ur grund- eller insatsorganisationen på strategisk, operativ eller taktisk nivå. J.fr NATO:s "operation".

Gemensam operation

Militär insats utförd av förband ur flera försvarsgrenar ur grund- eller insatsorganisationen. J.fr NATO:s ”joint operation”.

Multinationell operation

Militär insats som utförs av förband från flera länder t.ex. inom ramen för FN:s stadgar. Jfr NATO:s ”combined operation”.

Operationsområde

Geografiskt sammanhängande område inom vilket C OPIL har odelat ansvar för operationers genomförande i krig och försvarsförberedelsearbete i fred. Operationsområdets gränser fastställs av ÖB.

Operativa insatsstyrkor

Ett sammanfattande begrepp för en grupp av förband/funktioner som kan ingå i en tillfälligt sammansatt styrka och samordnas för att nå ett gemensamt mål. Styrkans sammansättning anpassas efter behov, tillgång på förband samt den miljö i vilken uppgifter skall lösas.

Operativa stödfunktioner

De operativa stödfunktionerna är fältarbeten, underhållstjänst, kommunikationstjänst samt hälsovårds- och sjukvårdstjänst. Se även Logistik.

Partnerskap för Fred (PFF)¹

Samarbete mellan nordamerikanska och europeiska stater samt Asiatiska (f d ”sovjetrepubliker”). Grundprincipen för deltagande är självdifferentiering. PFF innehåller såväl övningsverksamhet med inriktning på internationell krishantering som utbildning, interoperabilitetsåtgärder, gemensamma arbetsgrupper inom teknikutveckling m m..

Personal

Ett uttryck för en organisations numerär.

Personalförsörjning

Utgående från en organisation med ett bestämt antal befattningar, är personalförsörjningen den process som gör att organisationen har rätt antal människor för att fylla befattningarna, dvs. rätt kvantitet.

¹ Eng. Partnership for Peace (PFP)

**Perspektivplanering
(PerP)**

Långsiktig försvarsplanering med en utblick om 10-20 år. Består av årscyklar syftande till uppdatering av idébilder och målbild (20 resp.10 år fram i tiden) samt en treårig plan för perspektivstudier.

Psykologisk krigföring

Åtgärder som en stat eller en grupp av stater vidtar för att försvaga försvarsvilja och motståndanda hos befolkningen i en annan stat eller grupp av stater.

Verksamhet som syftar till att påverka opinioner, känslor, åsikter och uppträdande på ett för våra avsikter gynnsamt sätt.²

PerP-spel

Arbetsmetod inom perspektivstudierna där en struktur (eller flera) prövas i ett eller flera scenarier och mot olika hotnivåer och motståndare. Syftet med spel kan vara att bygga upp kunskap om en strukturs möjligheter att uppfylla FM-uppgifterna. Annat syfte kan vara att pröva olika delar inom en struktur.

Petersberg-uppgifter

I dessa innefattas, humanitära insatser och räddningsinsatser, fredsbevarande insatser, internationell krishantering med militära medel, inklusive insatser med stridskrafter för att skapa fred i en konflikt.

RMA –

**Revolution in Military
Affairs**

Amerikanskt begrepp för att beskriva hur teknikutvecklingen på ett genomgripande sätt påverkar hur krigföring kommer att gestalta sig och påverka militära organisationers utformning. RMA innebär ett nytt sätt att tänka och agera.

Sjömålsbekämpning

Bekämpning med olika verkansdelar (graderad verkan), från alla typer av system, mot alla typer av mål på och under havsytan.

² Definition enligt Telekrig - lärobok för armén, 1997, M7746-168001

Sjöstridskrafter

Förband främst avsedda för sjöoperativ verksamhet. Sjöstridskrafter innefattar ytstrids-, ubåts-, minkrigsförband samt helikopterförband avsedda för verksamhet till sjöss och ubåtsjaktflygplan m.m.

Skyddsförband

Insatsförband med hög beredskap avsedda att skydda och bevaka samhällskänslig, såväl civil som militär, infrastruktur i tidiga konfliktfaser och vid svåra påfrestningar på samhället.

Specialförband

Benämning på förband med särskild utbildning, utrustning och kompetens, ofta med inriktning mot att kunna genomföra underrättelseinhämtning, ledningskrigföring, understöd för långreckviddig bekämpning samt antisabotage-/antiterroristinsatser. Stora krav på uthållighet samt förmåga till dolt uppträdande i högriskmiljö. Mycket höga krav på personell kvalitet samt på personliga färdigheter medför lång utbildnings- och övningstid.

Strategisk grundsyn

ÖB sammanfattning av grundprinciperna för FM agerande mot bakgrund av fastställda säkerhetspolitiska och strategiska mål för totalförsvaret, statsmakternas inriktning av det militära försvaret samt FM uppgifter.

Stridshelikopter

Här avses attackhelikoptersystem, dvs. helikopter avsedd för anfallsuppgifter. Försedd med offensiva vapen (raketer, robotar och kanoner) och avancerad spanings- och eldledningsutrustning för insatser främst mot markbundna förband, anläggningar och flygstridskrafter på marken. Är normalt splitterskyddad och försedd med motmedel för att kunna uppträda i modern hotmiljö, alternativt försedd med sådana vapen att stand-off-avståndet säkerställer överlevnad.

Stridskrafter

Samlingsbenämning på militära förband. Dessa indelas i mark-, sjö- och flygstridskrafter. Till skillnad från armé-, marin- och flygvapenstridskrafter kan det i mark-, sjö- och flygstridskrafter ingå förband ur samtliga försvarsgrenar. Dessutom kan vissa förband benämnas fjärrstridskrafter. Jfr fjärrstridskrafter.

Struktur	Med struktur avses Försvarens krigs- och grundorganisation, med personal, materiel och anläggningar. Strukturer kan vara såväl "delstrukturer" som sammansatta försvarsmaktsstrukturer.
Systemdemonstrator	En utvecklingsmiljö med aktiviteter och demonstratorer som syftar till att på högre systemnivåer (systemnivå 0 och 1 enligt RML) pröva nya idéer, nya tekniker och nya systemlösningar.
Säkerhetsfrämjande verksamhet	Åtgärder som företas för att hindra att konflikter utbryter. Dessa åtgärder inkluderar bland annat politiskt agerande, preventiv diplomati, rustningskontroll, institutionellt och humanitärt bistånd. Även åtgärder med syfte att undanröja strukturella orsaker till konflikter och skapa goda ekonomiska, sociala och demokratiska förhållanden ingår. Se även fredsfrämjande verksamhet.
Säkerhetshotande verksamhet	Sammanfattande benämning på verksamhet som kan hota rikets säkerhet, oberoende och statskicks. Kan utgöras av främmande underrättelseverksamhet, sabotage, subversion, infiltration, terrorism och kriminalitet.
Telekrigföring	Militär verksamhet som utnyttjar det elektromagnetiska spektrumet för att bekämpa, förvanska eller exploatera motparts inhämtning, bearbetning eller delgivning av information samt skydd mot för oss ogynnsamt utnyttjande av det elektromagnetiska spektrumet.
Territoriell och funktionell ledningsfunktion	Arbetsnamn för en ny form av territoriell och funktionell ledningsfunktion på regional nivå.

Territoriell verksamhet

Syftar till att genom samverkan; samordna militära och civila resurser, skapa förutsättningar för att genomföra samt stödja militära och civila insatser, upprätthålla en bearbetad lägesbild som underlag för insatser samt genom en gemensam planering medverka i skapandet av ett samhälle som kan motstå svåra påfrestningar och begränsa väpnade insatser³

Tillgänglighet

Tillgänglighet för ett förband avser (i perspektivplanesammanhang) att förbandet finns att disponera till tjänstgöring inom relevant tidsrymd i relevant uppgift. Begreppet tillgänglighet skall (i det långsiktiga strategiska perspektivet) främst ses som innefattande beredskapstider och då omfattande såväl materieluppfyllnad som personaluppfyllnad.

Underrättelsetjänst

Verksamhet som syftar till att tillgodose behov av beslutsunderlag rörande motparts/annan parts läge, intentioner och handlingsmöjligheter samt internationella förhållanden. Kan vara strategisk, operativ eller taktisk. Omfattar ledning av underrättelsetjänsten, bl. a. klarläggande av underrättelsebehov och inriktning av underrättelsetjänsten, samt inhämtning, bearbetning och delgivning av underrättelser.

Utnötningskrigföring

Krigföringsmetod där de krigförande strävar efter att reducera motståndarens effektivitet genom att åsamka denne förluster av personal, materiel och uthållighet. Seger tillfaller den styrka som kan uthärda längst. Strid förs i sin extremaste form genom att styrka ställs mot styrka och förstärkningar sätts in där angriparen trycker på som hårdast. Striderna på västfronten under det första världskriget är ett av de främsta exemplen på utnötningskrigföring.

Vitala områden/funktioner

Geografiska områden eller funktioner som på ett avgörande sätt kan inverka på rikets existens och/eller genomförandet av militära operationer. Vitala områden och funktioner kan vara civila och/eller militära.

³ Militärstrategisk doktrin (HKV 19400:74754), sid 66

Västvärlden

I begreppet avses i första hand Nordamerika och Västeuropa men i vissa sammanhang inbegrips även Australien, Nya Zeeland och Japan.

Östersjöområdet

Område innefattande Östersjön och Finska viken, samt angränsande kustområden. Se Figur 1 Närområdet.

FUNKTIONSDERFINITIONER

Förra årets perspektivplanearbete hade som ambition att bygga upp kunskap i det tjugoåriga perspektivet samt ta fram idébilsstrukturer.

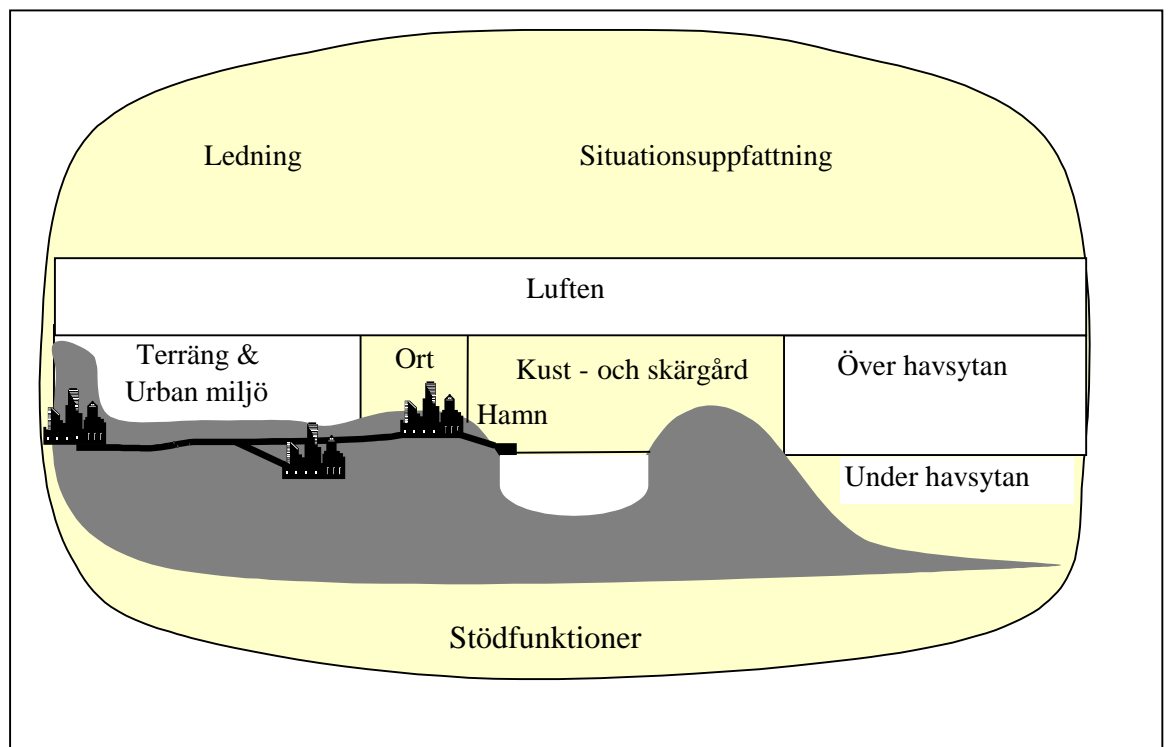
I ett första steg togs fram en funktionsindelning för Försvarsmakten. Den omfattar ett 20-tal olika funktioner som redovisas under följande rubriker:

- Ledning (innefattar planering, uppföljning av stridskrafter och bearbetning och analys av underrättelser).
- Situationsuppfattning (innefattar informationsinhämtning och skapande av gemensam lägesbild).
- Verkan (innefattar insats mot materiella och immateriella mål i alla dimensioner).
- Stödfunktioner (riktad verkan för att möjliggöra ledning, information och verkan).

Funktionslistan underlättar det kommande perspektivplanearbetet. Ett hanterbarhetskrav har varit att det inte skall finnas för många funktioner.

Uppdelning i miljöer medger en ensad uppfattning om var olika funktioner verkar.

Beskrivningen av funktioner och olika miljöer enligt nedan:

Figur 1 Översiktlig bild av miljöer och funktioner.

<u>Ledning</u>	Innefattar planering, uppföljning av stridskrafter och bearbetning och analys av underrättelser.
<i>Operativ ledning</i>	Avser samordnad ledning av mark-, sjö- och luftstridskrafter.
<i>Taktisk ledning</i>	Avser samordnad ledning under operativ nivå av behovssammansatta insatsstyrkor
<hr/>	
<u>Situationsuppfattning</u>	Innefattar informationsinhämtning och skapande av gemensam lägesbild.
<i>Informationsövervakning, spaning</i>	Riktad mot strategiska, operativa och taktiska mål i infosfären. ¹
<i>Markövervakning, spaning</i>	Riktad mot objekt på och nära marken.
<i>Havsövervakning, spaning</i>	Riktad mot objekt på och nära havsytan Inkluderar inte skärgård.
<i>Kust- och skärgårdsövervakning, spaning</i>	Riktad mot objekt i kustområde (på och nära marken, på och nära havs ytan)
<i>Undervattensövervakning, spaning</i>	Riktad mot objekt under havsytan och på botten. Inkluderar kust – och skärgård.
<i>Luftövervakning, spaning</i>	Riktad mot objekt i luftrummet och i rymden.
<hr/>	
<u>Verkan</u>	Innefattar insats mot materiella och immateriella

¹ Infosfären är digital (ex. datorer) och analog (ex. människan).

mål i alla dimensioner

Verkan mot information, informationssystem och lägesuppfattning

Riktade och samordnade åtgärder till stöd för egna politiska och/eller militära mål genom att påverka eller utnyttja annan aktörs information och/eller informationssystem. Det yttersta målet är att påverka det mänskliga beslutsfattandet. Verksamheten syftar till att försämra annan aktörs omvärldsuppfattning och nedsätta förmågan att utöva ledning. Består av ledningsbekämpning, vilseledning, psykologiska operationer och skydd mot informationsinhämtning. Inkluderar riktade åtgärder för att skydda egen information eller informationssystem.

Verkan i terräng och urban miljö

Slå, bekämpa, ta terräng, skydda, bevaka objekt och område. Omfattar miljöer med och utan utbyggd infrastruktur som medger stort manöverutrymme och varierande stridsavstånd. Bekämpning sker med olika verkansdelar (graderad verkan), från alla typer av system, mot alla typer av mål.

Verkan i ort

Slå, bekämpa, ta terräng, skydda, bevaka objekt och område. Omfattar främst stadsmiljö som kraftigt begränsar manöverutrymme vilket innebär korta stridsavstånd. Bekämpning sker med olika verkansdelar (graderad verkan), från alla typer av system, mot alla typer av mål.

Verkan i kust- och skärgård

Slå, bekämpa, ta terräng, skydda, bevaka objekt och område. Omfattar kustområde vilket inkluderar öppen och beklädd skärgård samt urbanmiljö och hamn. Miljön medger stort manöverutrymme och varierande stridsavstånd. Verkan sker över vattenytan samt på marken. Bekämpning sker med olika verkansdelar (graderad verkan), från alla typer av system, mot alla typer av mål.

Verkan på havsytan

Bekämpa, skydda, bevaka objekt och område. Omfattar främst öppet hav in till baslinje. Bekämpning sker med olika verkansdelar (graderad verkan), från alla typer av system, mot alla typer av mål.

Verkan under havsytan

Bekämpa, skydda, bevaka objekt och område. Omfattar främst öppet hav, kust- och skärgård, stränder och hamnar. Bekämpning sker med olika verkansdelar, från alla typer av system, mot alla typer av mål i denna miljö.

Verkan i luften

Bekämpa, skydda, bevaka objekt och område. Omfattar luften och rymden. Bekämpning sker med olika verkansdelar (graderad verkan) från alla typer av system, mot alla typer av mål.

Verkan med långräckviddig bekämpning

Bekämpning med alla typer av system på stora avstånd (~100 km) mot fasta och rörliga punkt- och ytmål med extern måldata (inkluderar möjlighet till graderad verkan). Riktas främst mot motståndarens operativa viktiga tillgångar och / eller gräns-sättande funktioner.

Stödfunktioner

Riktad verkan för att möjliggöra ledning, information och verkan.

Strategisk/ operativ/ taktisk transport

Avser transporter och transportledning syftande till rörlighet nationellt och internationellt. Funktionen omfattar såväl landsvägs-, järnvägs-, sjö- och flygtransporter som infrastruktur i form av väg- och järnvägsnät samt hamnar och flygfält.

Underhållstjänst

Avser teknisk tjänst och förnödenhetsförsörjning vid förbandsnivå för armé, flyg- och marinstridskrafter.

Hälso- och sjukvård

Avser hälsovård, sjukvård, tandvård och veterinärtjänst omfattande även sjukvårdsförnödenheter, miljö- och hälsoskydd jämte livsmedelshygien. i alla försvarsmaktsuppgifterna

Fältarbete

Avser stödfunktioner vid såväl operativ som taktisk verksamhet samt som stöd till övriga totalförsvaret. Inkluderar verksamhet som syftar till förändringar av terräng och infrastruktur för att öka egen rörlighet eller begränsa angriparens rörlighet samt förbättra våra egna förbands eller systems verkan, uthållighet och överlevnad.

NBC

Understöda med skyddsåtgärder och begränsa verkningar från N-, B-, C-händelser. Dessa kan härröra från såväl olyckor, sabotage/terrorism som användning av NBC-stridsmedel och förekomma i fred, kris eller krig.

REGLERINGSBREV

Nedan följer utdrag ur de regleringsbrev avseende Försvarmakten som varit styrande för perspektivplanearbetet under det gångna året.

REGLERINGSBREV FÖR BUDGETÅRET 2003 AVSEENDE FÖRSVARSMAKTEN (2002-12-19)

”Perspektivplanering

75. Försvarmakten skall den 1 mars 2003 redovisa perspektivplaneringen. Redovisningen skall innehålla ett brett underlag inför det planerade försvarsbeslutet 2004 med koncentration till det s.k. målbildsarbetet för Försvarmaktens utveckling i ett tioårsperspektiv.

Av perspektivplaneringen skall vidare framgå kopplingen (s.k. spårbarhet) från omvärldsutveckling, inriktningen av försvarspolitik till kraven på operativ förmåga och kompetenser samt stridskrafternas utformning. Metoder från uppdrag 69 skall därvid utnyttjas. Bakomliggande antaganden och tillhörande avvägningar mellan förmåga till försvar mot väpnat angrepp och hävdande av territoriell integritet, internationell förmåga och förmåga till anpassning på medellång och lång sikt skall redovisas. Anpassningsprincipen skall utgöra en integrerad del i perspektivplaneringen.

I redovisningen av målbildsarbetet skall överväganden avseende olika försvarsmaktsstrukturer med varierad ambition i olika uppgifter och tidsperspektiv framgå, bl.a. ett alternativ som medger ökad ambition i internationella insatser. Målbilderna skall även avspegla olika tempo i utveckling mot ett nätverksbaserat försvar. Målbilderna skall också belysa alternativa organisations- och utbildningsprinciper, bl.a. mot bakgrund av det utvecklade personalförsörjningssystem som ges i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop.2001/02:10, kap.14) samt Försvarmaktens översyn av utbildningssystemet som redovisades i december 2002.

Perspektivplaneringen skall beakta utvecklingen av mellanstatligt materielsamarbete och krishanteringsförmåga inom NATO/PFF och EU.”

REGLERINGSBREV FÖR BUDGETÅRET 2002 AVSEENDE FÖRSVARSMAKTEN (2001-12-13)

”Perspektivplaneringen

61. Försvarmakten skall den 1 mars 2003 redovisa perspektivplaneringen. Redovisningen skall i huvudsak syfta till ett breddat och fördjupat underlag inför det planerade försvarsbeslutet 2004. Arbetet skall bedrivas med utgångspunkt i det s.k. målbildsarbetet för Försvarmaktens utveckling i ett tioårsperspektiv. Under försvarsbeslutperioden (2005-07) skall härvid ytterligare steg tas i förnyelsen av det militära försvaret.

Av perspektivplaneringen skall vidare framgå kopplingen (s.k. spårbarhet) från omvärldsutveckling, Sveriges säkerhetspolitiska mål och inriktningen av försvarspolitik till kraven på operativ förmåga och kompetenser samt stridskrafternas utformning. Bakomliggande antaganden och tillhörande avvägningar mellan förmåga till försvar mot väpnat angrepp och hävdande av territoriell integritet, internationell förmåga och förmåga till anpassning på medellång och lång sikt skall redovisas. Anpassningsprincipen skall utgöra en integrerad del i perspektivplaneringen.

I redovisningen av målbildsarbetet skall överväganden avseende olika försvarsmaktsstrukturer med varierad ambition i olika uppgifter och tidsperspektiv framgå, bl.a. ett alternativ som medger ökad ambition i internationella insatser. Målbilderna skall även avspegla olika tempo i utveckling mot ett nätverksbaserat försvar. Målbilderna skall också belysa alternativa organisations- och utbildningsprinciper, bl.a. mot bakgrund av det utvecklade personalförsörjningssystem som ges i propositionen Fortsatt förnyelse av totalförsvaret (prop.2001/02:10, kap.14).

Inom ramen för perspektivplaneringen skall samordning ske med regeringens uppdrag avseende utveckling av styrformer för materielförsörjningen. Perspektivplanering skall även beakta utvecklingen av mellanstatligt materielsamarbete respektive EU:s krishanteringsförmåga.”

ÖVRIGA STYRDOKUMENT

Nedan listas de dokument, utöver regleringsbrev, som har varit styrande för perspektivplanearbetet under det gångna året.

- Kompletterande uppdrag till Försvarens perspektivplanering. Regeringsbeslut 5, Fö2002/2250/MIL, Försvarensdepartementet
- Studier av framtida ytstridsfartyg. Regeringsbeslut 9, Fö2001/2695/MIL, Försvarensdepartementet
- Uppdrag avseende framtida utveckling av funktionen indirekt eld. Regeringsbeslut 20, Fö2002/2766/MIL, Försvarensdepartementet

STRATEGISKA TYPSTUATIONER (STS:ER)

En strategisk typsituation (STS) utgör ett exempel på en tänkbar omvärlds- och konfliktutveckling. STS:erna används i perspektivplanerarbetet till att värdera de försvarsmaktsstrukturer som tas fram i idébilds- (20 års-) och målbilds- (10 års-) perspektivet. En STS skiljer sig från ett detaljerat scenario såtillvida att en STS är mer allmänt hållen. Det är till exempel inte säkert att alla händelser i en STS inträffar, och deras inbördes ordning kan variera. En STS kan snarast betraktas som en sammanfattning av ett antal scenarier som var för sig är detaljerade nog för att utnyttjas i spel.

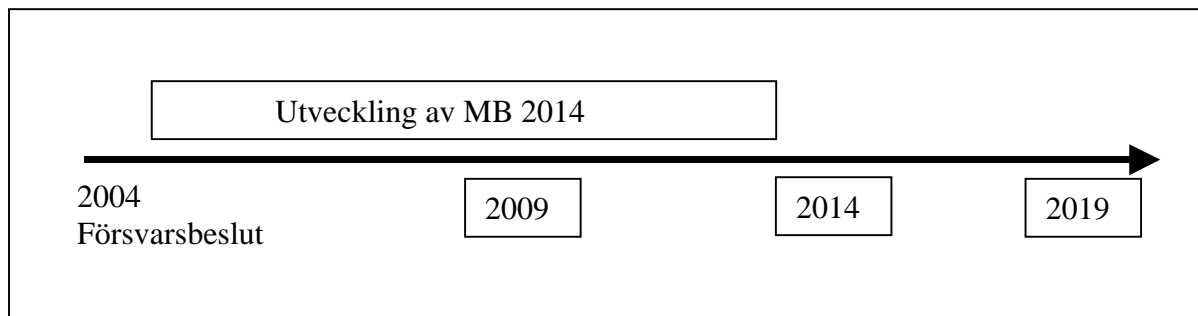
Uppsättningen av flera STS:er täcker tillsammans flera alternativa händelseutvecklingar, vilket är en förutsättning för att rimliga bedömningar på det långa tidsperspektivet 20 år skall vara möjliga, trots framtidens inneboende osäkerhet. Relationen mellan MUST:s omvärldsbedömande och STS:erna, och dessas respektive utnyttjande i arbetet, beskrivs i stycke 1.3 i bilaga 1.

Befintliga STS:er togs fram för att värdera försvarsmaktsstrukturer i idébildsperspektivet, och beskrev således tänkbara omvärlds- och konfliktutvecklingar 20 år fram i tiden. Den metod som utnyttjades för att ta fram STS:erna beskrivs närmare i kapitel 7 och underbilaga 1 i PerP-rapport 5 (HKV 2001-02-26 23 210:62144), samt i en hemlig skrivelse som togs fram i samband med densamma (HKV 2001-03-01 H 23 210:80255).

Perspektivplanerarbetet är nu inriktat mot att ta fram försvarsmaktsstrukturer i målbildsperspektivet. Det gångna årets arbete har därför bestått i att vidareutveckla STS:erna till att beskriva tänkbara omvärlds- och konfliktutvecklingar även i det 10 åriga perspektivet.

Regeringen ställer krav på förmågor gentemot Försvarsmakten, och uttrycker vissa av dessa krav i olika tidsperspektiv (1, 5 och 10 år.). För att kunna beskriva hur målbildsstrukturer svarar upp mot dessa krav, samt kunna värdera möjligheterna till och konsekvenserna av anpassningsåtgärder, finns det behov av att kunna värdera respektive försvarsmaktsstruktur under dess utveckling fram till dess att målbilden är intagen och framöver. Vissa STS:er har därför utvecklats till att beskriva tänkbara omvärlds- och konfliktutvecklingar med start endast fem år från riksdagens försvarsbeslut, d.v.s. 2009. Tanken är att dessa utvecklingar i tidsperspektiven 5, 10 och 15 år skall hänga ihop med den utveckling som beskrivs på 20-årig tidshorisont i respektive STS.

Försvarsbeslut 2004 utgör startpunkten för utvecklingen av målbild 2014 som, under förutsättning att utvecklingen realiserar som det nu är tänkt, är fullt utvecklad 2014. (I realiteten finns förstås åtskilliga politiska beslutstillfällen mellan 2004 och 2014, och omvärldsutvecklingen kan ta nya vägar under denna tidsperiod. Detta är anledningen till att den långsiktiga försvarsplaneringen revideras betydligt oftare än vart 10:e eller vart 20:e år, men ändrar inte på det faktum att den föreslagna målbild 2014 bör värderas under dessa antaganden.) Åren 2009, 2014 och 2019 utgör således ”mätpunkter” för värderingen av målbild 2014.

Figur 1 Tidsmässig utvecklingen av målbild 2014 och mätpunkter i värderingen av målbild 2014.

De STS:er som Försvarsmaktens perspektivplanering huvudsakligen bedrivit arbete med under föregående år har varit:

- STS A Begränsat väpnat angrepp mot Sverige
- STS D Fredsbevarande insatser inom ramen för en FN-operation globalt
- STS G Fredsframtvingande insatser inom ramen för en gemensam EU-operation i randområde.

Övriga STS:er är:

- STS B Fredsbevarande insatser inom ramen för en FN-operation i närområdet
- STS C Fredsframtvingande insatser inom ramen för en EU/NATO-operation globalt
- STS F Utökat militärt samarbete inom ramen för väpnat angrepp mot Sverige
- STS E Breddad hot- och riskbild i Sverige.

Sidorna nedan visar en översiktlig sammanställning av befintliga STS:er.

I vänsterkolumnen framgår förutom namnet på respektive STS även vilka årtal versionen finns i.

Tabell 1 Beskrivning av STS:er i olika mätpunkter (avseende omvärldsbild, konfliktnivå, och hot mot Sverige, samt exempel på dimensionerande händelser).

	Omvärldsbild	Konfliktnivå	Hot mot Sverige	Ex på dimensionerande händelser
STS A 2009 2014 2019	EU försvagat och regionaliserat som följd av kraftig utveckling. USA har mindre intresse för NATO och har annat fokus än Europa koncentrerat på terroristbekämpning. NATOs kollektiva självförsvar är försvagat. Sverige har bilaterala samarbete med stater i närområdet.	Väpnat angrepp mot Sverige.	Sabotage. NBC-insatser. Fjärrstridsmedel. Raidföretag med kort uthållighet	IT-angrepp. Sabotage. NBC-insatser. Robotanfall. Ockupation av mindre del av territoriet.
STS B 2014 2019	Samarbetet inom EU präglas av nationella intressen och har svårigheter med beslutsfattning. USA har en dominerande roll i Europa. Norden betraktas som en region skild från övriga Europa. Ryssland har haft en negativ demokratisk och politisk utveckling och starka inslag finns av regionalisering, sönderfall och laglöshet.	Fredsbevarande insatser. FN-ledd operation.	Sabotage. Fjärrstridsmedel.	Attentat mot svenska förband. Piratverksamhet till sjöss. Upprätthålla lag och ordning. Omhändertagande av folk, vapen och ammunition.
STS C 2019	EU utvecklas mot en federation. Medlemmar i EU deltar i utökad militärt samarbete med NATO. Samarbetet med USA sker på jämbördiga villkor. Ryssland har haft en negativ demokratisk och ekonomisk utveckling. Ständiga konflikter med grannstaterna.	Fredsframtvängande insatser. NATO-ledd FN-sanktionerad operation.	Sabotage. Fjärrstridsmedel. Raidföretag med kort uthållighet.	Anfall med markförband. Flyganfall. Sjöstrid.
STS D 2014 2019	Risken för konflikter i Europa är låg. Samverkan mellan nationalstater prioriteras inom ramen för EU som dock finns kvar som organisation. Starkt internationellt handelsberoende mellan europeiska stater. Svag utveckling i fattiga delar av världen. Stort massmedial bevakning av humanitära katastrofer. Inom NATO råder ett samarbete utan entusiasm. Ryssland har en fortsatt demokratisk och positiv utveckling.	Fredsbevarande insatser. FN-operation där Sverige tilldelas eget områdesansvar.	Terrordåd med primitiva massförstörelsevapen. Attentat mot el, vatten, energiförsörjning, kommunikation samt industrier. <i>Ett svar på svenskt engagemang utomlands.</i>	Skydd av humanitära insatser. Upprätthålla lag och ordning. Separera befolkningsgrupper. Evakuering av människor. Ockupation av byggnader.
STS E	Utvecklingen inom EU har lett till ekonomiska och politiska	Kraftiga störningar i	Sabotage.	Gängstrider med tunga vapen

2014 2019	<p>påfrestningar med konsekvens att EU försvagats som organisation och krishanteringsförmågan regionaliserad.</p> <p>Ekonomisk tillbakagång med växande arbetslöshet. Stora ekonomiska regionala skillnader.</p> <p>Kraftigt ökad internationell kriminalitet.</p> <p>USA annat fokus än Europa.</p> <p>NATOs självförsvar försvagat som en konsekvens på tidigare utvidgning.</p> <p>IT-nyttjandet alltmer svårkontrollerat.</p> <p>Ryssland har en fortsatt demokratisk och positiv utveckling.</p>	<p>samhället p.g.a. kriminaliteten.</p> <p>Utökat samarbete mellan polis och militär i Sverige.</p>	<p>Kravaller, demonstrationer och upplopp.</p> <p>Smuggling av vapen och narkotika i stor omfattning.</p> <p>Stridigheter mellan olika kriminella organisationer.</p> <p>Grova rån.</p> <p>Konfrontationer mellan privata vaktbolag och kriminella grupper.</p>	<p>Sabotage mot el, vatten och kommunikationer.</p> <p>Förtryck av etniska och religiösa minoriteter.</p>
STS F 2014 2019	<p>EU utvecklas mot en federation med god krishanteringsförmåga.</p> <p>Samarbetet mellan EU och NATO har förstärkts.</p> <p>Ryssland har haft en negativ demokratisk utveckling och är centralstyrt och för en aggressiv politik. Befinner sig i ständiga konflikter med Norge angående Ishavets naturtillgångar.</p>	Väpnat angrepp mot Sverige.	<p>Sabotage.</p> <p>NBC-insatser.</p> <p>Fjärrstridsmedel.</p> <p>Samordnade anfall med sjö-, luft- och markförband.</p>	<p>IT-angrepp.</p> <p>Sabotage.</p> <p>NBC-insatser.</p> <p>Robot- och flyganfall.</p> <p>Ockupation av delar av territoriet.</p>
STS G 2014	<p>USA annat fokus än Europa men samtycker med EU.</p> <p>NATO annat fokus än Europa men ställer gärna resurser till förfogande för EU-operationer.</p> <p>EU har efterhand tagit större ansvar för dess område inkl randområde allt eftersom krishanteringsförmågan utvecklats.</p> <p>Ryssland har en fortsatt demokratisk och positiv utveckling.</p> <p>Sverige alltmer integrerat i EU och deltar aktivt i krishanteringen.</p>	<p>Fredsframtvigande insatser.</p> <p>Gemensam EU-insats inom ramen för krishanteringsstyrkan.</p>	<p>IT-angrepp.</p> <p>Hot mot nyckelpersoner.</p> <p>Attentat mot el, vatten, energiförsörjning, kommunikation samt industrier.</p> <p>Terrordåd med primitiva massförstörelsevapen.</p> <p><i>Ett svar på svenskt engagemang utomlands.</i></p>	<p>Ökade flyktingströmmar.</p> <p>Behov av skydd, evakuering och eskort.</p> <p>Anfall med markförband.</p> <p>Flyganfall.</p> <p>Insats med C-stridsmedel.</p> <p>Hot mot underhållsvägar och basområden.</p> <p>Omhändertagande av folk, vapen och ammunition.</p> <p>Begränsningar i rörelsefrihet.</p>

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDEN

INLEDNING

I förra årets perspektivplanearbete identifierades att antal fördjupningsområden där arbete var nödvändigt att genomföra för att öka kunskapen och lyfta fram fakta som var relevanta för framtagande av idé- och målbilder. De områden som redovisades bedömdes också kostnadsdrivande och effektbestämmande för Försvarens utformning. Fördjupningsområdena utgjorde en viktig del av förra årets arbete. Under det gångna året har ett antal områden avslutats och underlaget successivt inarbetas i målbilderna. Inom andra områden kommer arbetet att fortsätta även under kommande år. Nya områden har identifierats och startats t.ex. "Framtida ledningsstrukturer" och "Försvarens roll inom terroristbekämpning". Ett fördjupningsområde har tagits bort, "Internationellt samarbete", då detta område redan är en naturlig del i utvecklingen och tendensen är att samarbete med andra nationer ökar. Några fördjupningsområden bedömdes vara av sådan vikt att de lyftes upp till viktiga vägvalsfrågor och återfinns således i kapitel 3.

Vissa av fördjupningsområdena svarar även helt eller delvis på frågor som återfinns i regleringsbrev och regeringsbeslut. Detta kommenteras i redovisningen av respektive område.

Följande fördjupningsområden redovisas:

- Tillgänglighet hos stridskrafter
- Kompetens- och personalförsörjning
- Anpassning
- Materielförsörjning
- Internationellt samarbete
- Breddad hot- och riskbild
- NBC-frågor
- Nätverksbaserat försvar
- Informationsoperationer
- Markstridsförband
- Nationella skyddsstyrkors framtida inriktning
- Markbaserade bekämpningssystem
- Långräckviddiga bekämpningssystem
- Beväpnade helikoptrar och luftburen förmåga
- Luftförsvar
- Obemannade farkoster

- JAS fortsättning
- Ubåt
- Ytstridsförband
- Strategiska transporter
- Operativt stöd

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: TILLGÄNGLIGHET HOS STRIDSKRAFTER

Redovisas i bilaga 1, kapitel 3.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: PERSONAL- OCH KOMPETENSFÖRSÖRJNING

Redovisas i bilaga 1, kapitel 3.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: ANPASSNING

Inledning

Ämnet för fördjupningsområdet är centralt för stora delar av perspektivplanarbetet i övrigt. Till exempel finns det som en central komponent i resonemang kring tillgänglighet, och personal- och kompetensförsörjning. Den huvudsakliga beskrivningen av anpassningsbegreppet finns i kapitel 3.5.

Inom ämnesområdet har arbete bl.a. bedrivits i en arbetsgrupp under ledning av Forsvarsdepartementet med syfte att studera olika omvärldssituationer som leder till differentierade former av anpassning. I arbetsgruppen deltog representanter från Forsvarsmakten och Krisberedskapsmyndigheten. Arbetet har belyst både militära och civila anpassningsåtgärder och utgått ifrån fyra olika scenarion, separerade i tid från varandra, och syftande till att åskådliggöra olika former av anpassningsbeslut. Denna arbetsgrupp kommer att fortgå även under 2003.

Preliminära slutsatser

Anpassningsbeslut kommer att ske stegvis allt eftersom ett scenario växer fram. Dessa beslut är beroende av en kontinuerlig omvärldsbevakning och anpassningsplanering. Anpassningsplaneringen, som tar sin utgångspunkt i omvärldsbevakningen, bör utgöra en naturlig del av ordinarie planering. Indikationer på vilka förmågor som är aktuella att särskilt granska fås genom omvärldsbevakningen.

Ofta diskuteras anpassning relativt en numerär vilket riskerar att bli alltför snävt då åtgärder som inte utgör en förändring av numerär kan ge stora operativa effekter inom en förmåga/funktion. Överväganden om anpassningsåtgärder bör därför ta sin utgångspunkt ur förmågan/funktionen som helhet och dess behov av anpassning varvid de olika delarnas anpassningsbehov inledningsvis är sekundärt. Vid planering för anpassning bör ett inledande steg vara att tillståndet i organisationen analyseras och fastställs för att sedan ställas i relation till den hotbild mot vilken anpassning skall ske. I arbetet med att identifiera tänkbara anpassningsförberedelser i denna jämförelse bör en förmåge-/funktionsindelning utnyttjas. Ett brett spektrum av tänkbara förberedelser bör då kunna identifieras vilka i kommande steg konkretiseras och prövas för implementering i delar av organisationen. Därmed identifieras en mängd åtgärder vilka kan implementeras i förbandstyper inom en förmåga/funktion som sedan värderas m.h.t. operativ effekt, tid för implementering, kostnad och risk.

Principiell redovisning av tänkbara anpassningsåtgärder inom en förmåga:

Förmåga 1 (Ex Luftförsvarsför- måga)	Åtgärder som går att genomföra på kort sikt	Åtgärder som går att genomföra på medellång sikt	Åtgärder som går att genomföra på lång sikt
Funktionen Ledning Åtgärd Beslutsbehov Tid för implementering Antal Ekonomi (Kostnad) Operativ effekt Risker Möjliga förberedande åtgärder			
Funktionen Situa- tionsuppfattning Se Ledning			
Funktionen Verkan Se Ledning			
Stödfunktioner Se Ledning			

Tabell 1 Tabell för planering av anpassningsåtgärder.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: MATERIELFÖRSÖRJNING

Inledning

Ett par av de viktiga ingångsvärdena för fördjupningsområdet finns beskrivna i kapitel 2, Omvärldsutveckling, där den pågående försvarsindustriella utvecklingen beskrivs och vissa för Försvarsmakten viktiga slutsatser beskrivs. I övrigt redovisas fördjupningsområdets arbete under följande områden:

- Handlingsfrihet
Varför är det viktigt att skapa handlingsfrihet? – Osäkerhet om uppgifter, snabb teknikutveckling.
- Internationellt samarbete
Både större möjligheter och krav än tidigare.
- Övrig påverkan på materieförsörjningen
Out-sourcing, COTS, modulära system, direktanskaffning – utveckling – teknologinivå.
- Fördjupningsområdets inverkan på perspektivplanarbetet

Handlingsfrihet

Handlingsfrihet skapas för att kunna genomföra ominriktning och är speciellt viktig när hotbilden förändras eller när osäkerhet råder om vilka uppgifter som Försvarsmakten har att lösa, samt när teknikutvecklingen är snabb.

Handlingsfrihet kan skapas på flera olika sätt. Några av dessa är kontrakterade optioner, korta bindningstider, sena beslut samt korta serier. I allmänhet är handlingsfriheten också förknippad med en kostnad. Det innebär att det istället för att gå alltför långt för att skapa handlingsfrihet, kan det vara bättre att satsa på att ett tänkt materielsystem passar tillräckligt väl in i framtida behov.

Nedan följer en kortare beskrivning av ett antal möjligheter att skapa handlingsfrihet i materieförsörjningen.

- Kontrakterade optioner, dvs. avtal om att få köpa en given produkt vid ett senare tillfälle. Denna typ av optioner tecknas i första hand för jämförelsevis dyra produkter som tillverkas kommersiellt under lång tid. Optionerna är endast relevanta vid en relativt normal omvärld där inte det land där en aktuell försvarsindustri är baserad har så starkt eget behov att det går in och tar hand om produktionen. Optionerna är i regel endast giltiga under en kort tid eller upp till ett par år. Att bara ha produktionskapacitet stående för att tillverka vid behov blir för dyrt.
- Direktanskaffning leder till korta bindningstider men sannolikt är det inte den modernaste materielen som går att anskaffa på detta sätt. Ibland kan dock modernitetsgraden vara av mindre betydelse. Ett tydligt exempel är

B52 som planeras att finnas i många år till och där plattformens ålder är av underordnad betydelse. I stället ges systemets effekt av de moderna vapen och utrustning som plattformen bär.

- Sena beslut innebär att hålla flera vägar öppna. Att hålla flera vägar öppna kan vara en fördel, inte bara ur flexibilitetssynpunkt utan det kan även leda till att Sverige får en bättre förhandlingsposition än om ett visst system tidigt var utpekat. Nackdelen är att det leder till högre kostnader. Sena beslut kan i praktiken innebära att materielanskaffningsprojekt får ökade kostnader i de inledande faserna. Som exempel kan nämnas Norges deltagande i utvecklingsarbetet av såväl Eurofighter som Joint Strike Fighter (JSF), för att på så sätt hålla flera handlingsvägar öppna.
- Korta serier i förhållande till förbandsmassan (eventuellt med option till förlängning) är en tänkbar handlingsväg. I huvudsak torde dock detta förfaringsätt ha blivit mer eller mindre irrelevant med de små förbandsvolymerna som den framtida försvarsmakten kommer att ha. Frågan kommer snarare att bli köp eller inte köp. Några nackdelar med att skaffa materiel till endast del av förbanden vid ett visst tillfälle är att underhållsorganisationen måste kunna hantera flera versioner, samt att förbandens olika utrustning ger dem olika taktiska och utbildningsmässiga förutsättningar¹. Styckepriiset blir också högre vid en serie småanskaffningar. Fördelen med en anskaffning uppdelat i mindre poster över tiden är att det över tiden kommer att finnas förband med modern materiel.

Internationellt samarbete

Internationella materielsamarbeten är ett allt oftare förespråkade sätt att utveckla och anskaffa försvarsmateriel. Tillvägagångssättet väcker ett antal frågor samt har olika för- och nackdelar, varav några av de punkter som fördjupningsområdet hittills uppmärksammat som värda att lyfta fram, följer här:

- För större system står valet inte mellan egenutveckling eller utveckling i internationellt samarbete. Frågan är i stället om Sverige skall delta i utvecklingsarbete eller köpa färdiga produkter (egen utveckling blir för dyrt). Deltagande i utveckling ger större möjligheter att påverka produktens utformning än vid direktanskaffning men mindre än vid egen utveckling. Det kan vara viktigt att välja samarbetsprojekt utifrån vad som måste vara på teknologisk framkant och vad som kan köpas från hyllan.
- Den i Sverige verksamma industrin för försvarsmateriel har en möjlighet att behålla kompetens inom områden som blir föremål för internationella samarbeten, eftersom deltagande länder ofta kräver att den inhemska industrin skall tilldelas utvecklings- eller tillverkningskontrakt.
- Svenskbaseade försvarsmaterielföretag bedöms kunna få en fortsatt viktig roll för att kunna bidra till teknologiöverföring och leveranssäkerhet i försvarets framtida materielförsörjning. För att uppnå detta mål som kräver internationell materielsamverkan måste det ske ett aktivt val mellan

¹ Jämför t.ex. JAS delserie A och C.

ett fåtal prioriterade områden. Dessa områden måste också väljas med beaktande av andra länders behov och efterfrågan av svensk medverkan.

- Internationella materielsamarbeten innebär också att interoperabiliteten mellan länders försvarsmakter ökar.
- Internationella samarbeten bör även leda till lägre utvecklingskostnader för respektive land eftersom flera parter då är med och delar på utvecklingskostnaden. Längre serier bidrar också till att sänka styckpriset. Det går emellertid inte att utesluta att internationella samarbetsprojekt kommer i konflikt med kravet på korta bindningstider och ökad anpassningsförmåga då internationella projekt i många fall har visat sig bli långvariga. Den totala utvecklingskostnaden står också ofta i proportion till antalet deltagande länder vilket innebär att totalkostnaden blir högre, även om det för varje land innebär en lägre utvecklingskostnad än om de utvecklats motsvarande system på egen hand.
- Projekten kan komma fel i tiden. Exempelvis kan merparten av de ledande länderna i Europa behöva förnya sin flygplansflotta innan det är dags för Sverige. När man väl är i fas med varandra blir det bättre vid kommande generationsskiften.

Övrig påverkan på materielförsörjningen

Bland de övriga områden som avhandlats inom fördjupningsområdet och redovisas här är out-sourcing, ”commerical of the shelf” (COTS), modulärt uppbyggda system och sambanden direktanskaffning – utveckling – teknologinivå.

- Out-sourcing. Köp av tjänster som gör att Försvarsmakten inte längre behöver äga materielen leder till ökad flexibilitet. En nackdel med detta förfarande är att det är en risk att leveranssäkerheten inte blir tillräckligt hög. Områden som till del är tänkbara för out-sourcing är telekom, strategiska transporter och vissa områden av materielunderhåll och förnödenhetsförsörjning. Detta kan ske genom att industri kontrakteras för t.ex. materielunderhåll eller att utländska entreprenadföretag anlitas vid internationella insatser. En annan typ av out-sourcing är leasing, där äganderätten finns hos någon annan aktör, medan Försvarsmakten skaffar nyttjanderätten under någon period. Metoden kan avsevärt korta anskaffningsprocessen tidsmässigt och förenkla utvecklingsprocessen. Leasing kompletteras med fördel med underhållsavtal. En annan fördel är att det kan vara möjligt att erhålla modern materiel. Leasing är ofta fördelaktigt när ett tidsmässigt begränsat behov uppstår men kan t.ex. vid förlängningar av ett kontrakt bli dyrare än annan form av anskaffning.
- Civil teknologi (däribland COTS). I ökad grad blir det av kostnadsskäl nödvändigt att utnyttja civil teknologi. Inom ett flertal teknologiområden där den militära sektorn varit drivande är det numera den civila industrin som driver utvecklingen. Det kan också bli dyrt att utveckla militära versioner av befintliga civila komponenter. Att utnyttja civila komponenter leder bl.a. till billigare och modernare produkter. Nackdelen är att en del

komponenter endast finns att tillgå under några år och att relativt täta uppgraderingar blir ett krav.

- Att system som anskaffas har uppgraderingsmöjligheter är viktigt. I enklare fall kan det röra sig om att via programvaruändringar förändra ett systems funktion. Det kan också vara fråga om att anskaffa ett system som är modulärt uppbyggt. Exempel på det senare är splitterskyddad enhetsplattform (SEP) och danska Standard Flex fartyg. Ett annat exempel är att granater och robotar redan i konstruktionsfasen kan förberedas för enkel demontering och utbyte av t.ex. stridsdelar, målsökare och motorer. Långt driven modularitet kan påverka sättet som förband byggs upp på och hur de definieras. Förband uppdelade i mindre klossar ger mer flexibilitet. Olika skäl, t.ex. logistik och utbildning, torde härvidlag utgöra en begränsande faktor.
- Demonstratorer/tidiga fältförsök. Det finns olika typer av demonstratorer, allt från principdemonstration fram till systemdemonstration (ej inräknat prototyper). Det går lättare att upprätthålla kompetens inom ett område genom att mer eller mindre kontinuerligt utveckla demonstratorer jämfört med att mer sällan färdigutveckla och anskaffa system. Tidiga fältdemonstrationer kan ge kunskap om hur nya förbandstyper kan fungera och vilken roll ny materiel kan få. Det leder till en förbättrad kunskap om värdet av anskaffningen av ett specifikt materielsystem.

Fördjupningsområdets inverkan på perspektivplanearbetet

Av ovanstående faktorer som påverkar materielförsörjningen är endast vissa sådana att perspektivplaneringen explicit måste beakta dem. De övriga är sådana som påverkar andra faser i anskaffningen. Exempelvis är det snarare en fråga för FMV än för perspektivplaneringen att beakta om ett visst framtida materielsystem är modulärt uppbyggt eller inte. De viktigaste faktorerna för perspektivplaneringen att ta hänsyn till är kontrakterade optioner och att större satsningar bör göras i tidiga faser av ett projekt. Om handlingsfriheten skall bli större genom att satsa mer i anskaffningsprocessens tidiga faser, behöver spelkorten förändras och utvecklings-/anskaffningskostnaderna ökas. En del i denna analys som måste förbättras, är att en eventuell ökning av andelen demonstratorprojekt i olika stadier måste beräknas med högre precision.

FÖRDJUPNINGSMRÅDE: INTERNATIONELLT SAMARBETE

Under arbetet med fördjupningsområdet kunde det konstateras att internationellt samarbete redan idag utgör en naturlig del av Försvarets verksamhet. Eventuella internationella samarbeten och de frågeställningar som dessa genererar hanteras därför fortlöpande i alla delar av perspektivplanarbetet. Att studera internationellt samarbete separat såsom ett eget fördjupningsområde ansågs inte tillföra något till det arbete som redan görs. Fördjupningsområdet är därför nedlagt.

FÖRDJUPNINGSMRÅDE: BREDDAD HOT- OCH RISKBILD

Under det gångna året har innebörden av begreppet "breddad hot- och riskbild" utvecklats. Fördjupningsområdet "Breddad hot- och riskbild" har därför lagts ner, för att ge plats åt ett nytt fördjupningsområde, med ett delvis annorlunda fokus. Det nya fördjupningsområdet kommer att benämnas "Försvarets framtida roll i en breddad hot- och riskbild, med fokus på terroristbekämpning såväl nationellt som internationellt." Arbetet med detta fördjupningsområde kommer att starta under början av 2003.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: NBC-FRÅGOR

Hotbild

NBC-skyddets uppgift är att möta NBC-hotet, vilket kan indelas i ett reellt och ett upplevt hot.

Det reella hotet enligt nedan anses som mindre sannolikt i storskaliga sammanhang, men kan ej negligeras i ett långsiktigt perspektiv.

Vid utnyttjande av begränsade NBC-insatser i ett skymningsläge är syftet främst att skapa panik och förvirring där någon form av sabotageinsats bedöms vara trolig.

Sannolikheten för användning av NBC-medel i samband med kriminalitet eller terrorism mot mål i Sverige eller mot svenska intressen utomlands bedöms som större än att de skulle användas av en statlig aktör. Kriminalitet eller terrorism riktad mot exempelvis livsmedelsproduktionen kan bli ett framtida mål.

Största NBC-hotet bedöms komma från icke avsiktliga utsläpp av NBC relaterade ämnen.

Det upplevda NBC-hotet enligt nedan är i många fall ”diffusa hot” eftersom man ofta varken kan se, lukta eller höra om man har utsatts för en NBC-attack. Effekterna av en NBC-attack t.ex. vid utnyttjande av nervgas kan variera från några minuter till år t.ex. vid joniserande strålning. Detta ger ofta upphov till en stor känsla av oro vilket i sin tur medför att det upplevda hotet kan bli starkt överdrivet i jämförelse med det reella hotet.

Vidare måste NBC-hot vägas in i förbandens övriga hotbild, där skyddet och taktiken skall balanseras mot det bedömda hotet. Att utgå från en ”nollvisionsprincip” kan leda till att NBC-skyddet starkt reducerar förbandens förmåga att lösa huvuduppgifterna.

NBC-skydd och Försvarens uppgifter

NBC-skyddet skall vara anpassat till Försvarens samtliga uppgifter, med fokus på insatsförbandens behov. Skyddet skall vara enkelt att använda och var tillgängligt t.ex. genom att vara integrerat i den personliga utrustningen eller i förbandets materiel. Vidare skall utrustningen vara flexibel genom utnyttjande av bl.a. modulteknologi för att kunna användas mot olika typer av hot och uppgifter. Dessutom måste NBC-skyddet snabbt kunna förflyttas med t.ex. flygplan. I begreppet NBC-skydd ingår även ”NBC-skyddstaktik”, inkluderande riskhantering, vilket betyder att Försvarens skall ha förmåga att dels värdera NBC-hotet tillsammans med övriga hot, dels kunna bedöma vilka operativa handlingsmöjligheter och begränsningar som en given situation har på såväl kort som lång sikt.

Målsättningen är ett NBC-skydd som kan anpassas till uppgift och den bedömda hotbilden. Syftet är att erhålla en skydds nivå där risken för att personal skadas re-

duceras samtidigt som förbanden erhåller en god förmåga att genomföra operationer i en NBC-miljö.

Slutsatser

Grunden för ett rationellt och effektivt NBC-skydd är en god situationsuppfattning och ledningsförmåga över tid och rum, samt att förmågor skall kunna användas flexibelt. Inriktningen bör vara att:

- NBC-funktionen bör utvecklas mot ett modulärt teknologiskt skydd för att säkerställa ett flexibelt och resurseffektivt nyttjande där samtliga förband/ staber skall ha ett skydd som är kopplat till dess uppgifter i TOEM (med andra ord kommer förband att ha olika skydds nivåer).
- Förband/ staber skall, utifrån aktuella uppgifter och hotbild, kunna tilldelas/ stödjas/ förstärkas under kortare eller längre period med särskilda NBC-skyddsresurser/moduler som kan finnas centralt eller regionalt t.ex. NBC-kompetens, NBC-indikering i operationsområde med bl.a. UAV eller saneringsförmåga.
- Förebyggande åtgärder och skapande av förutsättningar för att agera skall vara tyngdpunkten.
- Utveckling av NBC-skyddet skall nyttja modern teknik och där så är lämpligt baseras på automatiserade system och sensorer.
- NBC-skyddet skall där så är möjligt integreras i materiel och system i syfte att säkerställa både god tillgänglighet och hög tilltro till skyddet.
- Ledningssystemet skall stödja beslutsfattare med aktuell och värderad information i syfte att kunna bedöma rådande situation och hotbild samt dess påverkan på handlingsmöjligheterna.
- Nu gällande lagstiftning bör ses över avseende Försvarens maktens möjligheter att skydda samhället vid NBC-händelser, t.ex. möjligheterna att spärra av drabbade områden.
- Utveckla en ensad syn på NBC-skydd och "NBC-skyddstaktik" inom Försvarens makt.
- NBC-skyddet bör bli en naturlig del i såväl utbildning som övning.
- NBC-skyddet skall bygga på en helhetssyn där det råder balans mellan: Ledning och underrättelse, fysiskt skydd, indikering och varning, sanering samt medicinskt skydd och omhändertagande.
- NBC-funktionen bör förenklas med bl.a. nya rutiner och metoder, där bl.a. sanering skall inriktas mot personalsanering och för förbandet gränssättande materiel medan kontaminerad mängdmateriel kasseras.
- Fortsatt arbete bör belysa Hemvärnets roll vid NBC-hot eller händelser.

Hur påverkas årets arbete av slutsatserna?

Fördjupningsområde NBC har ännu ej påverkat arbetet med målbildsstrukturerna utan detta bedöms ske först då respektive förbandsspelkort har detaljgranskats vad avser NBC-innehåll.

Fortsättning med fördjupningsområde NBC

Under 2003 skall varje förbandsspelkort granskas och anpassas vad avser grundförmåga inom NBC-skydd. Därefter kan arbete med att dimensionera externa NBC-resurser utredas och tillföras målbildsstrukturerna.

FÖRDJUPNINGOMRÅDE: NÄTVERKSBASERAT FÖRSVAR

Nätverksbaserad strid skall enligt regeringens proposition ”Fortsatt förnyelse av totalförsvaret” (2001/02:10) utgöra ett medel för Försvarmaktens utveckling mot ett flexibelt insatsförsvaret. Olika perspektiv på nätverksbaserat försvar har förts fram, t.ex.:

- Att med bl.a. sensorer i nätverk samla in, analysera och sprida information för att skapa situationsuppfattning och därmed effektivare verkan.
- Att lyfta fram de organisatoriska och doktrinmässiga förändringar som medges av kommunikationsmöjligheterna, och utveckla nya operativa koncept, baserade på flexibla, behovsanpassade insatsförband, och på möjligheterna att utöva ledning genom samordning i icke-hierarkiska strukturer.

Nuvarande inriktning präglas av det första perspektivet, som är starkt teknikdrivet, men med en ökande insikt om att de stora vinsterna kan gå förlorade om Försvarmakten inte förmår anpassa doktrin och ledningsmetodik.

Vid en ökad ambition av Försvarmaktens deltagande i internationella insatser får det stora konsekvenser för nätverksstrid och de satsningar som därmed är planerade. Eftersom svenska förband i en internationell insats inte kommer att agera som en nationell enhet utan avdelade flyg-, marin- och markstridskrafter kommer att lyda under internationella staber är det avgörande att förbanden kan kommunicera med dessa staber och de förband de leder. Vid ett ökat internationellt engagemang måste speciell hänsyn tas till utländska stridskrafternas nätverkslösningar i utformningen av de egna. Det kan därför bli nödvändigt att exempelvis acceptera en lägre grad av nätverksutbyggnad till förmån för interoperabilitet. Som exempel kan nämnas Link 16, som är ett krav för att svenska flygstridskrafter skall kunna verka tillsammans med andra nationers flygförband, men som inte har samma kapacitet som tänkt svensk lösning. All nätverksutbyggnad måste tillåta att svenska förband blir interoperabla. I det fortsatta arbetet är det viktigt att arbetet med Försvarmaktens arkitektur (Försvarmakten A) följer internationella standarder och utvecklingar.

Svårigheter och kostnader för interoperabilitet är nära knutna till på vilken organisatorisk nivå den skall fungera. Det bedöms relativt okomplicerat att åstadkomma interoperabilitet mellan en svensk operativ stab och motsvarande internationella stab². Samverkan och interoperabilitet på lägre organisatoriska nivåer ställer ofta höga krav på realtidskommunikation, vilket gör det mer krävande på lägre nivå. Sannolikt har nätverkssatsningarna större relevans på lägre nivåer, t.ex. inom bataljons ram.

Krav på och möjlighet till interoperabilitet har tekniska, organisatoriska och utbildningsmässiga aspekter. Dessa måste kostnadsuppskattas och vägas mot effekt. Det finns också politiska och praktiska dimensioner, som medför att det från ledande nationer inte nödvändigtvis är önskat med tillskott av enstaka enheter på

² Vilket inte skall utläsas som att det inte kommer att krävas både tekniska, organisatoriska och utbildningsmässiga ansträngningar för att uppnå detta.

lägre nivå. Flera lösningar på detta har föreslagits, t.ex. samordning med andra länder.

Tidigare beskrivningar har ofta givit bilden av nätverket och de tjänster det erbjuder som ett transparent, idealt system med i princip oändliga resurser. När bilden konkretiseras måste beskrivningen av nätverket accepteras som en graderad förmåga, liknande alla andra militära förmågor, vars tillgänglighet och kapacitet skiftar över tiden, både i det långsiktiga utvecklingsperspektivet och under genomförandet av enskilda operationer.

En inriktning mot ett nätverksförsvar är en förändring som kräver insatser på många fronter. Att enbart höja den tekniska nivån kommer inte att resultera i kostnadsberättigande effekt. Förändringar måste ske inom organisations- och ledningsprinciper, i utbildningssystem, underhållsverksamheten och utvecklingsverksamheten. En slutsats av detta är att satsningar med för låg ambition, då alla ovan nämnda förändringar inte genomförs, riskerar att bli mindre kostnadseffektiva. Därför bör principen ”djup före bredd” vara vägledande för satsningar på nätverksförmåga.

Kostnadsberäkningar i olika ambitionsnivåer återstår att analysera innan ett slutgiltigt ställningstagande kan ske till den framtida utformningen. Beräkningarna omfattar både kostnader för den gemensamma arkitekturen, krav på förband och system för kunna ansluta i nätverket, organisatoriska förändringar och metodutveckling i ett utbyggt nätverk.

Slutsatser från detta fördjupningsområde har inarbetats i respektive målbild för att översiktligt beskriva olika krav på nätverk och dess förmågan att verka inom ramen internationella insatser. Målbild X, W och Z har dessutom en utvecklad ledningsstruktur som hypotes vilken har påverkats av slutsatser från genomfört arbete.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: INFORMATIONSDRIFNING (IO)

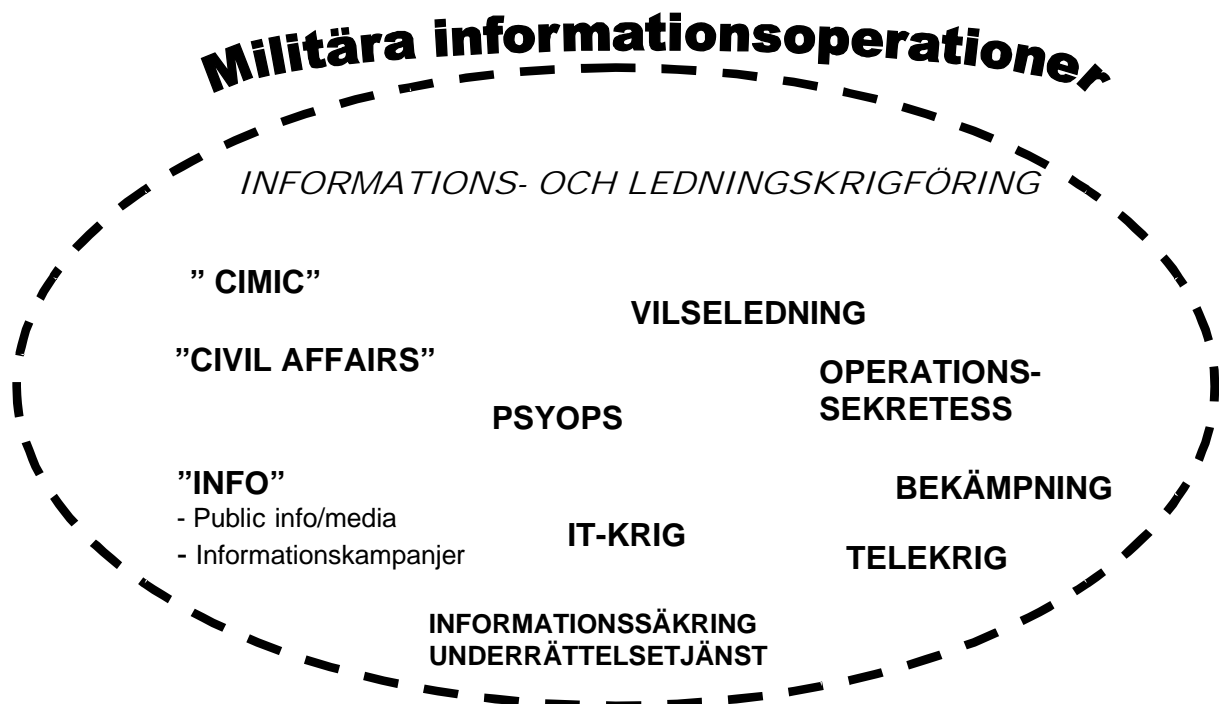
Försvarsmakten har under det gångna året ökat sina kunskaper om hur informationsdrifning genomförs och vilka krav detta ställer på egen förmåga i flera olika aspekter. Utifrån denna kunskap har Försvarsmakten påbörjat en planering av hur en utveckling mot egen utökad förmåga skulle kunna genomföras. Försvarsmakten har även påbörjat arbetet med att tydliggöra ambitionen för detta område.

De preliminära resultat som framkom under förra årets studieverksamhet bedöms fortfarande vara giltiga men vissa kompletteringar är nödvändiga. Utökad förmåga bör skapas inom områdena informationsdrifning, vilseledning samt inom området ledning av informationsdrifning.

Försvarsmakten har påbörjat eller utökat sina insatser inom informations- och ledningsdrifning för att bygga upp kunskaper och kompetenser inom ett antal områden, varvid särskild vikt lagts vid psykologiska drifning, vilseledning samt informationsdrifning.

Ett projekt med uppgift att utveckla ett IT-försvarsförband som har till uppgift att utöka Försvarsmaktens förmåga inom IT-krigsområdet har påbörjats under året (2002-2003). Projektets metoder skulle även kunna fungera som modell för övrig förmågeutveckling inom informationsdrifningsområdet.

Fördjupad kunskap har omsatts till de spelkort som utgör grunden för målbildsarbete. Erfarenheter från spel och annan kunskapsuppbyggnad utnyttjas som underlag för hur Försvarsmakten skall kunna öka sin förmåga att genomföra informationsdrifning. Detta arbete kommer att fortgå under nästkommande år och kunskaper från pågående studier och utredningsverksamhet kommer fortlöpande att inarbetas.

Figur 1 Exempel på komponenter som helt eller delvis kan ingå i informationsoperationer.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: MARKSTRIDSFÖRBAND

Inledning

Efter arbetet med fördjupningsområdet under året har ett antal slutsatser dragits angående markstridsförbandens framtida utveckling.

Många trender är gemensamma för tekniskt utvecklade länders markstridskrafter, t.ex. vad gäller deras uppträdande, organisation, utrustning och bedömning av vilka konflikter de förväntas bli inblandade i. Särskilt följande trender iakttas:

- En utbyggnad av ledningskoncept som baseras på nätverk. Detta sker som en direkt följdverkan av utvecklingen av modern kommunikationsteknik och IT.
- En utveckling som i allt större omfattning leder mot försvarsgrensgemensamma samt flernationella operationer och lösningar. Honnörsorden är i dessa sammanhang "combined", "joint" samt interoperabilitet.
- En växande professionalisering sker på bekostnad av värnpliktssystemen. Denna utveckling sker samtidigt som önskan att engagera reservförband eller kontraktspersonal i fredsfrämjande insatser ökar. Att rekrytera och behålla tillräckligt med personal av rätt kvalitet bedöms dock även fortsättningsvis vara svårt för många länder.
- Låg förlusttålighet och stor hänsyn till sidoskador (collateral damage). Detta har inneburit att då motståndaren besitter påtaglig militär styrka, är strävan att markförbanden sätts in först efter det att en omfattande förberedelse genomförts. Denna utveckling har också inneburit en ökad betydelse av precisionsvapen. Förlusttåligheten kan dock kopplas till vilken risktagning en nation är beredd att ta för att uppnå uppsatt mål.
- Obemannade farkoster införs i ökande omfattning. Av bl.a. samma anledning som ovan utnyttjas obemannade farkoster i större omfattning för spaningsuppdrag än tidigare.
- Markstridsförband utnyttjas alltmer i fredsfrämjande insatser och uppträdande i låga konfliktnivåer blir allt vanligare.
- Expeditionskrigföring och "out of area operations" ökar betydelsen av lätttrörliga enheter och resurser för att transportera dessa.
- Insatser i urbaniserad miljö ökar i betydelse. Särskild utbildning och materiel kan krävas för förband i denna miljö.
- Ett fortsatt utglesat slagfält och därmed ett behov av förmåga att kunna uppträda på detta fragmenterade slagfält.

Utveckling av svenska markstridsförband

I den väpnade striden är förmågan att kunna uppträda med olika typer av markstridsförband, beroende på den skiftande karaktären på de miljöer där dagens och framtidens konflikter kommer att äga rum, särskilt viktig. Detta ställer krav på olika typer av förband, inte minst markstridsförband. Av denna anledning behövs lätta, medeltunga och tunga förband i framtiden. Detta medger flexibilitet mellan insatser och förbandssammansättning. Ett exempel är 90 I (medeltung mekaniserad bataljon) där en medeltung kärna kan kompletteras med olika ”klossar” som telekrig, luftvärn, NBC, stridsvagnkompani etc.. På detta sätt kan även mängden personal varieras. Förbandet ”skräddarsys” för olika uppgifter och behov.

Troligtvis kommer frekvensen av våra internationella åtaganden öka de närmaste åren vilket innebär att vi måste ha en balans mellan våra tunga och lätta mekaniserade förband. Även om den internationella utvecklingen pekar på ett ökat behov av lätta förband, eftersom dessa snabbt kan vara på plats, kommer det finnas ett behov av tunga förband i framtiden. Dessa har en bättre eldkraft och skydd, vilket idag och under de närmaste tio åren inte kan uppnås med lättare förband.

Genom att ha både tunga och lätta förband ökar vår förmåga till deltagande i ett bredare spektrum av fredsfrämjande insatser.

Eldkraft, skyddsnivå, rörlighet och tillgänglighet kan på så sätt varieras utifrån de olika förhållanden som kommer att råda när fredsfrämjande insatser skall genomföras.

Med tillförseln av SSG 120 till våra mekaniserade bataljoner 122 / 90 är samtliga funktioner inom bataljonen splitterskyddade. Det innebär att vi har en bra grundplatta, och med tillförsel eller minskning av olika stridsfordonstyper kan vi få den variation som eftersträvas.

Det kommer att finnas behov i framtiden av direktriktad eld även om utvecklingen av förmågan till indirekt bekämpning med hög precision har utvecklats snabbt de senaste tio åren. Det måste även i framtiden finnas en förmåga att avge direkt eld för att kunna skydda olika objekt som sensorer (mänskliga och tekniska) och de vapensystem som levererar den indirekta elden. Det som styr balansen mellan direkta och indirekta system inom markstridsförbanden är konfliktens karaktär och de mål vi tänkt oss bekämpa i denna konflikt. Ett förband med förmåga till direktriktad eld har även förmåga att ta och hålla terräng, vilket ej är möjligt med indirekt eld.

En ökad rörlighet och tillgänglighet av våra markstridsförband erhålls genom tillförsel av luftburen förmåga och utveckling av befintlig amfibisk förmåga.

Om den luftburna förmågan skall utvecklas är det viktigt att bestämma hur markstridskomponenten skall utformas. Förutom genomförandet av traditionella markstridsuppgifter såsom ta och hålla terräng måste de kunna uppträda dolt och ha förmåga till invisning av indirekta bekämpningssystem. Eftersom skyddsnivån är lägre än för lätta mekaniserade förband blir tilltransport- och landsättningsfasen extra känslig, varför det krävs ett direkt understöd i dessa faser. Beväpnade helikoptrar är ett av flera vapensystem som kan ge ett direkt understöd.

Vår förmåga till amfibisk strid är särskilt avpassad till svenska förhållanden, främst skärgårdsmiljön. Det finns även behov av den förmågan i fredsfrämjande insatser i vissa miljöer. Amfibieförbanden kan också användas för att säkra hamnområden där sedan urlastning av mekaniserade förband kan ske.³

De frågeställningar som ställdes i rapport 6 har besvarats utom vad gäller den tekniska utvecklingen hos den enskilde soldaten och vilka övergripande krav som kan ställas på markstridsförbanden i en framtida nätverksbaserad insatsmiljö.

Under årets och nästa års arbete utgör slutsatserna från fördjupningsområdet en viktig grund i arbetet med målbildsstrukturer. Trots att markstridsförbandens utrustning inte är så kostsam får de ändå stor anslagspåverkan. Skälet är kostnaderna för personalförsörjningen. De använda spelkortet redovisar en stor personaltäthet. Det kan dock förväntas en viss minskning av personalbehovet om utbildningsnivån ökar och en soldat kan lösa fler uppgifter än tidigare. Även andra faktorer kan leda till ett minskat behov av personal i förbanden. Denna och andra frågeställningar måste fördjupningsområdet arbeta vidare med.

³ Amfibieförmågan är endast hanterad ur ett markstridsperspektiv vilket kan ge läsaren en alltför snäv bild. Svenska amfibieförband är fokuserade mot kontroll i kustzonen och löser uppgifter i mediaövergången hav-land.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: NATIONELLA SKYDDSSTYRKORS FRAMTIDA INRIKTNING

Det finns för Försvarsmakten i målbildsperspektivet ett uttalat behov av förmågor vid låga nivåer och i tidiga faser av konflikter i olika omvärldsbilder. Dessa förmågor är:

- Underrättelseinhämtning och ytövervakning
- Bevakning, gränsövervakning och skydd
- Målangivning och målutpekning
- Stärka samhället vid svåra påfrestningar
- Säkerhetstjänst och antisabotage
- Upptäckt och identifiering av NBC-insatser

Den i perspektivplaneringen framtagna indelningen av försvarsmaktstrukturen (insatsförband, grundorganisation, förstärkningsorganisation) innebär att insatsförbanden har varierande beredskap från 0-90 dagar. Nationella skyddsstyrkor har tidigare bestått av förband som till stor del varit tillgängliga först tidigast efter ett års återtagning/anpassning och till liten del varit omedelbart insatsberedda. Vissa förband har varit utrustade för att möta en felaktig hotbild (såsom t.ex. äldre mekaniserade- och artilleriförband). Årets arbete inom fördjupningsområdet har genom analys av olika strategiska typsituationer (STS:er) lett fram till att behovet av förmågor på kort sikt och i tidiga faser bör lyftas fram (det vill säga förband som är omedelbart insatsberedda). Behovet bör till största del vara tillgängligt utan att någon form av anpassning genomförts. Detta gör det svårt att hantera begreppet nationella skyddsstyrkor så som det tidigare definierats (se rapport 6 definitioner). Framtida nationella skyddsstyrkor föreslås samlas under begreppet skyddsförband med hänsyn till förmågan att kunna verka i tidiga faser av olika konflikter.

Förslag på definition: ”Insatsförband med hög beredskap avsedda att skydda och bevaka samhällskänslig, såväl civil som militär, infrastruktur i tidiga konfliktfaser och vid svåra påfrestningar på samhället.”

Beroende på graden av risktagning kan det naturligtvis övervägas huruvida något/några förband skall tillhöra förstärkningsorganisationen. Insatser skall kunna genomföras med mycket kort tid till förberedelser vilket ställer krav på hög beredskap och rörlighet. Vissa förband kan ha territoriellt knutna/bundna uppgifter, t.ex. förband avsedda för skydd av befolkningscentra (vissa storstadsregioner) och infrastruktur. Hemvärnet har en mycket tydlig och viktig roll att spela inom ramen för ovan nämnda förmågor. För att stärka samhället vid svåra påfrestningar antas att inga särskilda förband behöver konstrueras utan att detta löses av disponibla insatsförband.

Utifrån behovet av förmågor i olika STS:er har förslag på förband med uppgift och ambitionsnivå tagits fram och implementerats i målbildsarbetet. Dessa förband är endast grovt kostnadsberäknade. Andra faktorer som värderats är personal, utrustning, rörlighet och beredskap. Fördjupningsområdet fortsätter och bör bl.a. behandla krav på beredskap, utbildningsbehov, utformning av ledning. Dessutom behövs detaljerade kostnadsberäkningar av förbandsspelkort.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: MARKBASERADE BEKÄMPNINGSSYSTEM

Arbetet med fördjupningsområdet har under året syftat till att besvara följande frågeställningar från perspektivplaneringens rapport 6:

- Skall det som idag benämns artilleri/NY vara eldrörsartilleri, raketartilleri, robotar eller en blandning av dessa system?
- Försvarsmakten kommer att ha ett arv med sig in i framtiden och i det arvet ryms ett antal system som i olika grad svarar mot framtida behov. De lämpligaste av dessa system måste identifieras.
- Vid en ökning av de internationella insatserna är det nödvändigt att identifiera vilka former av graderad verkan och alternativa vapenlaster som blir aktuella inom den medellånga och långräckviddiga bekämpningsförmågan.

En stor del av underlaget som använts vid besvarandet av frågeställningarna har hämtats från följande studier:

- ATK00054S "Markbaserat försvarsmaktsgemensamt system för indirekt eld".
- ATK00148S "Framtida markmålsbekämpning".
- FOI-R-0016-SE "Årsrapport 2000 FoRMA/PE En visionsstudie om Försvarsmaktens insatsfunktion".
- FOI-R-0387-SE "Årsrapport 2001 FoRMA/PerP Årsrapport till Perspektivplaneringen".

Utöver ovanstående underlag har Försvarsmakten genomfört ett fördjupningsseminarium under två dagar med deltagare från Försvarets Materielverk, Försvarets forsknings institut, svensk försvarsindustri och Förvarsdepartementet. Resultatet finns redovisat i skrivelse: HKV 23 210: 68110 "Resultat av fördjupningsseminarium markbaserade indirekta bekämpningssystem".

Nedan följer en sammanfattning av resultat från seminariet:

- Det har varit tradition att indela den markbaserade bekämpningen i direkt och indirekt eld. Indirekt eld definieras som: "Skjutning med vapnet indirekt riktat mot ett mål som inte kan observeras från skjutplatsen. Eldreglering sker från annan plats än vid skjutande enhet." Ett exempel på en internationell definition är följande: "Fire delivered at a target which cannot be seen by the aimer".
- I och med införandet av nätverksbaserat försvar börjar betydelsen av denna indelning nedgå. I framtiden bedöms beslutsfattaren för både direkt- och indirekt eld vara på annan plats än både vapnet och sensorn. Flera system som idag nyttjar direkt eld (t.ex. stridsvagn) bedöms i framtiden även kunna skjuta indirekt eld. Definitionen indirekt/direkt eld kan finnas kvar men behöver därför kompletteras. En mer relevant indelning torde därför vara räckvidd och måltillgänglighet.

Följande definition är ett nytt förslag⁴

Räckvidd	Avstånd	Tid	Tänkbara mål
Lång (Stort djup)	>100 km	Kort: <30 min, dvs. kortare än anflygning	Nyckelpersonal byggnader
		Lång: >30 min	Flygbas, ledningscentral
Medel (Medelstort djup)	5-100 km	Kort: <2 min	Grupperad artpjäs. (Trackförmåga ger längre tid)
		Lång: 30 min	TOLO-plats, UFA, Stab. Statiska mål ex. broar ger oändlig tid.
Kort	< 5 km	Kort: sekunder – 1 min	Stridsvagn, prickskytte
		Lång: < 10 min	Förband (pluton/kompani)

Tabell 2 Förslag till definitioner av markbaserade bekämpningssystem (utifrån räckvidder och tidsförhållanden).

En intressant aspekt är hur tidsförhållandena skiljer sig åt beroende på den beslutsnivå som genomför bekämpningen.

Den grundläggande slutsatsen från årets arbete är att vi idag inte har förmåga till markbaserad långräckviddig bekämpning⁵. Den förmågan kan Försvarsmakten utveckla inom ett tioårsperspektiv genom att vidta ett antal åtgärder. Eftersom gränsen mellan robotar och granater vad avser räckvidd och målstyrning börjar suddas ut, kan vi, genom att satsa på en renovering och modifiering av Haubits 77 B till Haubits 77BD skapa en kapacitet i nuet som närmar sig långräckviddig bekämpning och har bäring mot framtiden då ammunitionsutvecklingen rymmer stora möjligheter. Försvarsmakten får genom införandet av BONUS och EXCALIBUR en varierad ammunitionsportfölj. Genom att öka räckvidden för dagens system får vi möjlighet att öva inom ramen för de tankar som finns om det nätverksbaserade försvaret. Dessutom innebär en modifiering till 77BD att artilleriet får kapacitet till internationella insatser.

En annan komponent i funktionen är att genom ArtDEMO (artilleridemonstrator) projektet skapa en handlingsfrihet och kompetensuppbyggnad inom bl.a. långräckviddig bekämpning för att längre fram kunna utveckla bekämpningsfunktionen. Vad framtida bekämpningsfunktionen skall bestå av (eldrör, raket eller robot) är svårt att ange idag, men det skall kunna uppfylla de krav som angetts i definitionen av bekämpning. Bekämpningsförloppen är oavsett avstånd mer eller mindre tidskritiska. Det är alltså i framtiden viktigt att kunna slå mot alla bekämpningsvärdiga mål, på alla avstånd, på den tid som krävs. Detta löses troligast genom att flera typer av bekämpningssystem utnyttjas.

⁴Underbilaga 1 i denna rapport, Begreppsförklaringar. Se även studien ATK00148S Framtida markmålsbekämpning (ATK 2002-02-11 21 120:60091).

⁵Underbilaga 1 i denna rapport, Begreppsförklaringar.

De av fördjupningsområdet dragna slutsatserna bekräftades på det fördjupningsseminarium som genomfördes i Försvarens regi i juni innevarande arbetsår 2002-2003.⁶

Under årets och nästa års arbete utgör slutsatserna från fördjupningsområdet en viktig grund i arbetet med målbildsstrukturer. Spelkortsunderlaget för markbaserade bekämpningssystem kommer under 2003 att utvecklas. Slutsatserna från studierna "Framtida markmålsbekämpning" och "Markbaserat försvarsmaktsgemensamt system för indirekt eld" kommer att inarbetas i målbildsstrukturerna.

⁶ Resultat av fördjupningsseminarium Markbaserade indirekta bekämpningssystem (skrivelse HKV 2002-06-20 23 210: 68110).

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: LÅNGRÄCKVIDDIGA BEKÄMPNINGSSYSTEM

Inledning

Nuvarande projekt för långräckviddig bekämpning (LR) bedöms inte fullt ut vara försvarsmaktsgemensamma och anpassade efter Försvarsmaktens nya anslagsram. Inriktningen av vissa system i rådande utvecklingsplan bedöms till delar ha tagit utgångspunkt i invasionsförsvarstanken. Därför bör ytterligare analyser av behovet genomföras innan nyutveckling och anskaffning sker.

Slutsatser i stort

Slutsatserna utgör en syntes av resultatet från ett antal fördjupningsfrågor som behandlats under året⁷ samt det värderingsarbete som genomförts inom ramen för perspektivplaneringen. Baserat på dessa slutsatser kan perspektivplaneringen lyfta fram två viljeinriktningar som bör utgöra grund för vidare analyser. Viljeinriktningarna är framtagna för att passa olika målbildsinriktningar. De olika viljeinriktningarna behöver inte leda till att Försvarsmakten anskaffar olika vapenuppsättningar.

I den första viljeinriktningen anskaffas något eller några system för att användas inom ramen för internationella insatser. Försvarsmakten accepterar en frånvaro av LR bekämpningsförmåga under några år. Målsättningen är att Försvarsmakten skall ha en ny försvarsgrensgemensam LR bekämpningsförmåga operativ i ett målbildsperspektiv. Försvarsgrenarna får inte ha olika verkanssystem med liknande egenskaper. Däremot finns det inget krav att alla försvarsgrenar skall ha ett visst verkanssystem. All nuvarande kunskap avseende LR bekämpning samlas under en ledning. Erfarenheter från pågående studier/demoprojekt skall tas omhand effektivt. Det övergripande syftet är att Försvarsmakten snabbt skall komma i gång med att utveckla och anskaffa en ny förmåga till LR bekämpning. Förmågan skall främst vara anpassad efter behovet inom internationella insatser, där fredsframtvingande utgör den dimensionerande uppgiften. Plattformarna i det nya konceptet bör i huvudsak utgöras av arvet och komplettering görs genom anskaffning av färdigutvecklad materiel. Ambitionen inom den LR bekämpningsfunktionen vägs mot kravet inom internationella insatser och den ekonomiska realiserbarheten. Hänsyn bör tas till Sveriges roll inom ramen för en internationell insats. Här kommer Försvarsmakten att verka tillsammans med aktörer som redan idag har en kvalificerad LR bekämpningsförmåga mot operativt gränssättande mål där det krävs stora verkansdelar. Försvarsmaktens LR-system bör kunna verka från havet, marken och luften beroende på insatsens geografiska läge och i samordning med övriga deltagande nationer. Behovet av egen personal för underrättelseinhämtning och eller målutpekning inne på motståndarens område bör begränsas. Försvarsmakten bör genom anpassningsåtgärder i målbildsperspektivet kunna genomföra en kvantitativ ökning av den LR bekämpningsförmågan, där åtgärder främst inriktas mot att öka den internationella förmågan. Anpassningsåtgärder

⁷ Exempelvis markbaserade bekämpningssystem, beväpnad helikopter, obemannade farkoster, JAS 39 fortsättning, ubåtsförband och ytstridsförband.

gärden bygger framförallt på att Försvarsmakten skaffar sig kompetens t.ex. genom förbandsdemonstratorer och optionsavtal med försvarsindustrin. Konceptet är främst dimensionerat mot målbildsinriktning X där internationella insatser är den dimensionerande uppgiften för försvarsmakten och där uppgiften försvara Sverige mot väpnat angrepp inte återfinns. Beroende på om de system som finns vara lämpliga för Sverige i internationell insatser även passar i ett långsiktigt nationellt behov kan inriktningen även användas för målbild Z.

Den andra viljeinriktningen bygger på att Försvarsmakten snabbt utvecklar och vidmakthåller den LR sjömålsförmågan samt utvecklar och anskaffar LR markmålsförmåga för att möta behovet vid ett begränsat väpnat angrepp mot Sverige. JAS39, korvett VISBY, ubåt och artilleriförband kan komma att utgöra bas för kompetens för fortsatt utveckling. I ett idébildsperspektiv bör en kvantitativ och kvalitativ ökning av den LR bekämpningsförmågan möjliggöras. Det sker genom att Försvarsmakten parallellt genomför en omfattande utveckling där ett antal förbandsdemonstratorer i samtliga medier utgör basen. Här måste dock ekonomiska aspekter vägas in för att verksamheten skall vara kostnadseffektivt. Personalvolymen samt kompetens är dimensionerade för hur snabbt ökningen kan ske. De kvantitativa anpassningsförberedelserna bygger i första hand på att Försvarsmakten tecknar optionsavtal med försvarsindustrin och att viss organisations- och effektbestämmande materiel stegvis anskaffas efter anpassningsbeslut. Konceptet är främst dimensionerat mot målbildsinriktning Y och Z där väpnat angrepp är Försvarsmaktens dimensionerande uppgift och där ambitionen inom internationella insatser kan varieras.

Frågor och målsättning från Rapport 6

Årets arbete inom fördjupningsområdet LR bekämpningssystem inleddes med att ett underlag sammanställdes avseende vilka möjligheter och begränsningar olika typsyste⁸ har till verkan med LR bekämpning. Här beaktades resultatet från övriga fördjupningsområden. Med ovanstående i beaktande studerades möjligheterna att ersätta/komplettera direkta bekämpningssystem. Det vill säga vilka effektvinster uppnås och vad kan eventuellt avvecklas inom olika typförband då striden kompletteras med LR bekämpningsförmåga. Olika typsyste⁸ kopplades mot ett antal typförband. I en matris sammanfördes och värderades sedan typsyste⁸ mot ett antal värderingsfaktorer⁹.

Arbetet inriktades därefter mot att ta fram Försvarsmaktens behov av långräckviddig bekämpning i det 20-åriga perspektivet. Hela konfliktskalan och förmågan till graderad verkan beaktades. Utöver detta arbete utgick arbetsgruppen från kravet på förmågor inom STS:er. En analys genomfördes där respektive förmåga och typsyste⁸ värderades mot varandra. Det övergripande syftet var att identifiera de typsyste⁸ som är relevanta inom respektive STS. Utifrån dessa typsyste⁸ kunde sedan variationsresonemang genomföras. Momentet fortsatte med en analys avseende huruvida intressant respektive typsyste⁸ var att komplettera ett typförband

⁸Typsyste⁸ representerades av UCAV, LTA (KEPD350), X-Rb (TOMAHAWK), Rb 15 (mod markmål), TCM granat, Fiberoptisk robot, ATACMS (markrobot)

⁹Överlevnad (motmedel m.m.), bekämpningsförmåga, krav på ledningsförmåga, krav på underättelse, sensor och prestanda, flexibilitet förmåga förutom bekämpning samt uppskattad kostnad.

inom en specifik händelse i STS A-F. Med ovanstående arbete som grund skapade arbetsgruppen avslutningsvis två olika LR viljeinriktningar. Inom ramen för dessa togs olika kombinationer av verkanssystem fram.

Hur inarbetas fördjupningsområdet i årets arbete

Olika kombinationer av verkanssystem omvandlades till typförbands- och systemspelkort. Dessa infördes i det ekonomiska beräkningsverktyget (EBV) och användes i framtagandet av årets målbildsstrukturer.

Fortsatt arbete

Nedan redovisas frågeställningar som bör avhandlas inom ramen för kommande rapport från perspektivplaneringen:

- Vilka former av graderad verkan med alternativa vapeninsatser som rymms inom de olika typsystemen?
- Vilken tillgänglighet och redundans har de olika typsystemen?
- Vilka trender och utvecklingar kan skönjas samt hur hanterar andra länder området?
- Vilka sensorstrukturer är nödvändiga att kopplat till långräckviddiga bekämpningssystem?
- Vilka måltyper skall bekämpas, i vilket syfte och vad krävs för resurser för att ge tillräcklig operativ effekt?
- Undersöka konsekvenserna av ett renodlat svenskt agerande jämfört med att Sverige agerar tillsammans med andra nationer/aktörer.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: BEVÄPNADE HELIKOPTRAR OCH LUFTBUREN FÖRMÅGA

Beväpnade helikoptrar

Slutsatser

Arbetet med fördjupningsområdet under året har syftat till att besvara frågeställningarna från rapport 6.

Fördjupningsområdet hade till uppgift att inhämta underlag om olika typer av beväpnade helikoptrar med skilda förmågor och användningsområden och jämföra dessa. Särskild vikt skulle läggas vid frågan om andra system/förband än beväpnad helikopter kan ge tillräckligt understöd till luftburen förmåga. Konsekvenser för den luftburna förmågan om det inte ingår beväpnade helikoptrar skulle beskrivas.

Försvarsmakten har vid flera tillfällen konstaterat att det finns behov av kompletterande bekämpningssystem med hög mobilitet och stor eldkraft. Beväpnade helikoptrar är ett alternativ för att fylla det behovet.

Följande definition för beväpnad helikopter har använts: "Helikopter som sträcker sig från, för bekämpningsuppgift, särskilt anpassad och tilläggsutrustad spanings/transporthelikopter till specialkonfigurerad attackhelikopter." Definitionen bör fortsättningsvis användas inom Försvarsmakten.

Attackhelikoptrar har noggrant belysts i Systemplan A (1996-1998) och Systemplan B (1999-2000)¹⁰. Den föreslagna attackhelikoptern som där redovisades motsvarande den amerikanska AH 64 D Longbow. Den bedömda höga anskaffnings- och driftskostnaden och visade sig vara faktorer som sköt planerad anskaffning på framtiden.

Med definitionen enligt ovan som utgångspunkt har värdering genomförts av tre olika beväpnade helikoptersystem mot olika förmågor/krav. Förmågekraven är tagna från strategiska typsituationer.¹¹ Vid jämförelsen framkom följande slutsatser:

En lätt "multirole" helikopter kan lösa mycket begränsade uppgifter som beväpnad helikopter. Den uppvisar stora begränsningar vad avser lastförmåga vilket innebär att det är svårt att tillföra system som sensorer, vapen, ledning samt att ut hålligheten (räckvidden) blir begränsad.

En medeltung "multirole" helikopter¹² kan ges ett flertal olika uppgifter som beväpnad helikopter eftersom den kan utrustas med markmålsrobotar, luftvärnsrobotar, attackraketer och automatkanoner. Den har en stor flexibilitet att lösa förmågor över hela konfliktskalan kopplat till Försvarsmaktens fyra huvuduppgifter, men sämre överlevnads, stryktålighet och bekämpningsförmåga än en attackhelikopter. Genom att helikoptern kan medföra personal ökar möjligheterna för bear-

¹⁰ Se Förslag till Systemplan A Arméhelikoptersystem (AFC1995-06-28 H 21 120:1012) och Systemplan B Stridshelikoptersystem (ArméC 2000-09-07 H 21 120:6016).

¹¹ Se underbilaga 5 i denna rapport.

¹² Exempel UH-60 Black Hawk DAP och Helikopter 14.

betning av underrättelser och ledning genom att medföra personal och utrustning för detta.

En beväpnad helikopter i 6 tons klassen specialkonfigurerad för attack- och spanningsuppgifter¹³ har mycket goda möjligheter till att lösa bekämpningsuppgifter över hela konfliktskalan. Den kan inte medföra extra personal eller materiel för bearbetning av underrättelser eller ledning.

Slutsatser

Med ovanstående resonemang som grund innebär det att Försvarmakten, om en anskaffning av en renodlad attackhelikopter ej är möjlig, genom anskaffning av en medeltung multirole helikopter kan erhålla ett system som till del tillgodoser de bekämpningsbehov som kan uppstå i framtiden. Det innebär att man inte erhåller de betydligt bättre egenskaperna som en attackhelikopter uppvisar i form av överlevnads och bekämpningsförmåga. Däremot får man en helikopter med högre flexibilitet i att lösa andra typer av uppgifter

Luftburen förmåga

Inledning

I regeringsbeslut 2002-10-10 Fö 2002/2250/MIL, Kompletteringsuppdrag till Försvarmaktens perspektivplanering, anges att Försvarmakten skall i sin redovisning av perspektivplaneringen den 1 mars 2003 bl.a. redovisa följande:

- Försvarmakten skall redovisa sin syn på luftburen förmåga
- Beskriva den luftburna bataljonens operativa ramvillkor, uppgifter, räckvidd m.m.
- Redovisa en bedömning av hur långt den helikopterkapacitet, som är planerad att anskaffas, räcker avseende transporter för en luftburen bataljon.
- Samt redovisa en bedömning av vad ett förband kostar, såväl när det gäller investeringar som drift

Luftburen förmåga avser de komponenter och resurser som medger förflyttning/verkan av personal, materiel, vapen- och informationssystem i, från eller genom luftrummet. Komponenterna och resurserna används i första hand i nära samverkan med och för att påverka markstriden. Förmågan utvecklas, beroende på en hög grad av samövning, främst av luftburet förband.

Luftburen förmåga är ett begrepp som berör den tredimensionella striden, sammanhanget mellan mark- och luftkomponenter.

Förmågan ger möjlighet att påverka främst markstriden med transporter, eldkraft och underrättelser burna genom eller från lufthavet. Luftburet förband tillför detta genom strid både i luften och på marken. Förbandet är samövat för denna typ av strid.

¹³ Exempel Ah-64 Longbow, Comanche och Tiger.

Utländska erfarenheter och doktrinutveckling stödjer ovanstående resonemang.¹⁴ Erfarenheterna pekar också på att det finns en skala i den luftburna förmågans kapacitet. Den lägsta graden är enbart lufttransport, medan utvecklingen går mot förmåga till manöverstrid från luften.

De operativa effekterna är främst knutna till förbandets räckvidd, snabbhet och flexibilitet. Effekter av förbandet på operativ och taktisk nivå är:

- Ökad förmåga till graderade insatser nationellt och internationellt.
- Ökad förmåga att bekämpa motståndarens kritiska nyckelfunktioner.
- Ökat djup i striden genom längre räckvidder.
- Möjlighet att vara i förhand.
- Ökad handlingsfrihet att välja tid, terräng och mål för insats.
- Ökad förmåga att möta oväntade händelseutvecklingar.
- Ökad möjlighet att överraska och att vilseleda motståndaren.
- Räckvidden i kombination med eldkraften skapar ett bekämpningssystem med lång räckvidd.
- Förbättrad lägesbild inom stridsområdet för egna förband.

Konsekvenser om beväpnad helikopter inte tillförs den luftburna förmågan

Under luftlandsättningsfasen kan inga andra system än det beväpnade helikoptersystemet följa rörelsen och erbjuda skydd och understöd till det luftburna förbandet. Svårigheterna att erhålla underrättelser, genomföra eldledning samt samordna luftrummet talar mot att den beväpnade helikoptern kan ersättas av andra system.

Under insatsen begränsas möjligheterna till att upprätthålla olika nödvändiga förmågor om beväpnad helikopter ersätts med andra bekämpningssystem. De kräver en utökning av antalet sensorer för målangivning/målutpekning. Förmågan till bekämpning av individmål och andra mål än markmål nedgår. Uppgifterna i internationella operationer blir svårare att lösa då andra bekämpningssystem har begränsad förmåga att genomföra ”force projection” och graderad verkan.

Ett beväpnat helikoptersystem kan ej ersättas med andra bekämpningssystem i den luftburna förmågan utan att kraftigt begränsa valet av uppgifter för det luftburna förbandet.¹⁵

Det beväpnade helikoptersystemet är i vissa uppgifter huvudkomponenten i den luftburna förmågan och det luftburna förbandet utnyttjas för att skydda och stödja insatsen.

Markbaserade och flygburna bekämpningssystem kommer docka att behöva användas i kombination med beväpnade helikoptersystem vid insatser med luftburna förbandssystem i höga hotnivåer.

¹⁴ Slutrapport Studien Luftburen förmåga (ATK 21 120 :60884).

¹⁵ Ibid.

Doktrinutveckling och ledning

Det luftburna förbandets karakteristik kräver en svensk doktrinutveckling. Som grund bör utländska erfarenheter användas. Dessa är främst att användande skall ske offensivt på våra villkor för att ta initiativ med utnyttjande av förbandets räckvidd och med hänsyn taget till den underhållskrävande helikopterdel.

Ledning av luftburen operation är ett komplext samspel mellan enheter på marken och i luften. Behovet av samordning är påtagligt och kan under vissa faser, främst vid lufttransport och luftlandsättning, närmast betecknas som synkronisering. En relativt stor planeringskapacitet krävs och karaktären på ledningen varierar över tiden och beroende på hotnivån. Gränstorna mot övriga förband är många och ställer krav på breda kompetenser.

En fullt utbyggd luftburen förmåga kräver en egen ledningsnivå för att samordna mark- och helikopterdelarna. En organisatorisk enhet ger därmed bäst möjligheter att leda hela operationen.

Utvecklingen av luftburen förmåga skall i ett Försvarsmaktsperspektiv ses som långsiktig kompetensuppbyggnad mot Försvarsmaktsvision 2020. Förmågan byggs stegvis mot 2010 (markstridsdel och tphkpdel) och därefter med sikte på 2015-2020 med en mer komplett kapacitet.

Luftburen bataljon

Luftburen bataljon (LbB) har roller och uppgifter i Försvarsmaktens samtliga uppgifter även om internationella insatser måste granskas och övervägas särskilt. Möjligheterna till internationella insatser tillsammans med andra nationer bör betonas.

Markstridsdelen i den luftburna förmågan, skall i ett Försvarsmaktsperspektiv ses som långsiktig kompetensuppbyggnad. Mot bakgrund av planerad anskaffning av nya transporthelikoptersystem och ett tillvaratagande av nu befintlig kompetens och materiel föreligger gynnsamma förutsättningar att omkring år 2010 realisera luftburen förmåga med de begränsningar som avsaknad av ett beväpnat helikoptersystem innebär.

Markstridsdelen bör, som ett första steg, utvecklas mot dagens lätta luftburna bataljon. En sådan markstridsbataljon bedöms inom ramen för luftburen förmåga kunna tillföra följande förmågor:

- Med en hög grad av samordning och med korta tidsförhållanden kunna lokalisera mål och invisa långräckviddiga bekämpningssystem och verifiera graden av verkan.
- Genomföra undsättningsoperationer (evakuering och förstärkning).
- Med hög precision kunna bekämpa motståndarens nyckelfunktioner på såväl taktiskt- som operativ nivå främst i betäckt och urban terräng under alla sikt och väderförhållanden.
- Övervaka ett område och med korta tidsförhållanden kunna genomföra en graderad insats mot motståndarens nyckelfunktioner.
- Tidigt ta och under begränsad tid försvara nyckelterräng.
- Verka i urbaniserad miljö.

Förbandet skall kunna uppträda samlat eller i flera flexibelt sammansatta stridsgrupper beroende på uppgiften. Det skall innehålla egen taktisk rörlighet och egen bekämpningsförmåga.

Ledningsfunktionen ansvarar för alla delar i den luftburna operationen det vill säga planering, genomförande och uppföljning. Ledningsfunktionen skapar förutsättningar för utveckling av förmågan i större enhet än bataljon.

För att passa in idébilder i det 20 åriga perspektivet måste markstridsdelen fortsätta att utvecklas efter 2010.

För att skapa förutsättningar att realisera ovanstående förmågor har följande slutsatser dragits angående utnyttjande och utformning av markstridsdelen inom ramen för luftburen förmåga:

- Den luftburna operationen och insatsen med markstridsdelen bör inriktas mot område, funktion eller verksamhet som är av avgörande betydelse för den egna eller motståndarens verksamhet.
- Generella förutsättningar för insats bedöms vara luftherravälde, uppdaterat underrättelsesläge, tillgång till långräckviddiga bekämpningssystem, möjligheter att skapa övriga samt möjlighet att luftlandsätta minst halva den luftburna insatsstyrkan i en omgång.
- Tillgången till långräckviddiga bekämpningssystem och markstridsdelens egen bekämpningsförmåga är av avgörande betydelse för ambitionsnivå med en luftburn operation. Möjlighet bör finnas att välja mellan direkt och/eller indirekta bekämpningssystem vid insats.
- Utan tillgång till beväpnade helikoptersystem nedgår effekten och ambitionen i uppgiften måste anpassas därefter. Detta kan inom ramen för en internationell uppgift kompenseras genom samarbete med andra nations luftburna resurser.
- Markstridsdelen bör ha egen bekämpningsförmåga som ett komplement till andra långräckviddiga bekämpningssystem samt för att kunna möjliggöra urdragnin, och kunna möta mekaniserade hot i situationer då tillgången på andra externa bekämpningssystem är begränsad.
- Markstridsdelen bör ha förmåga att flexibelt kunna uppträda såväl taktiskt/stridstekniskt samlad eller delad.
- Markstridsdelen bör ha egen taktisk rörlighet för att skapa handlingsfrihet vid val av plats för luftlandsättning samt medger ökad förmåga att medföra materiel.

Organisation

Bataljonen föreslås organisera 3 luftburna stridande skvadroner och en lednings- och underhållsenhet. Förbandet utrustas med lätta fordon för taktisk och stridsteknisk rörlighet samt system för ledning, indirekt- och direkt eld inklusive förmåga att bekämpa stridsfordon. Varnare och motmedelssystem skall utgöra en del av skyddet.

Lagd beställning av transporthelikoptrar medger en teoretisk förmåga att lyfta tre luftburna skvadroner jämte en bataljonsledning i ett helikopterlyft utan tyngre ut-

rustning och fordon. Det innebär att försvarsmaktens samtliga helikopterresurser intecknas.¹⁶ Med två lyft medges transport av hela bataljonen inklusive tyngre utrustning och lätta fordon för rörlighet. Förbandet skall ha en insatsuthållighet om 2-3 dygn.

150 km insatssträcka är grunden för dimensioneringen av förmågan att förflytta förbandet. 200 km minskar förmågan att transportera personal och/eller materiel med 10 % och 300km minskar med 30 %.

Den utbildningstid som erfordras bedöms generellt behöva vara minst 10 månader med hänsyn till kravet på urbaniserad strid, samövningsgraden med hkp, bredden på övriga uppgifter och att medge en rimlig möjlighet att ur bataljonen kunna sätta ihop olika luftburna insatsstyrkor.

Fortsatt utveckling av luftburen förmåga

Föreslagen utveckling (se Tabell 3 nedan) av markstridsdelen kan ge en operativ luftburen bataljon 2008. Denna utveckling bedöms kunna genomföras med totalt sett begränsade nyinvesteringar. Fortsatt utveckling och samövning med transporthelikopterkomponenten innebärande möjlighet att transportera och luftland-sätta luftburen bataljon utan beväpnade helikoptrar 2010.

Föreslagen utvecklingstakt bedöms lämplig bl.a. mot bakgrund av utländska erfarenheter som pekar på att förmågan tar lång tid (7-10 år) att bygga upp. Vidare att framtida utveckling omfattar främst eldkraft (egen jämfört med att utgöra sensor för andra bekämpningssystem), skyddsnivå och egen taktisk rörlighet.

Förbandsutvecklingsplan

Den övergripande utvecklingen av den luftburna bataljonen inriktas under perioden 2002 till 2008 enligt nedan:

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
UTOEM¹⁷		PTOEM¹⁸		STOEM¹⁹		Markdelar operativa
Studier (OMF ²⁰)	Studier (OMF)	Studier (OMF)	OMF (studier)	OMF (studier)	OMF (studier)	
Kompetensutveckling (GU ²¹)	Kompetensutveckling (GU)	GU	GU	GU	GU	GU
		Utkast FMR ²²		Förslag FMR		FMR

Tabell 3 Förbandsutvecklingsplan 2002-2008 för luftburen bataljon.

Samverkan mellan K 3 och Helikopterflottiljen påbörjas parallellt i syfte att skapa förutsättningar för samträning mellan markstridsdelar och helikoptersystemet.

¹⁶ Utom flygräddningshelikopter.

¹⁷ Utkast taktisk organisatorisk och ekonomisk målsättning.

¹⁸ Preliminär taktisk organisatorisk och ekonomisk målsättning.

¹⁹ Slutlig taktisk organisatorisk och ekonomisk målsättning.

²⁰ Organisations- och metodförsök.

²¹ Grundutbildning.

²² Försvarsmaktsreglemente.

Under den senare delen av tidperioden inriktas utvecklingen mot samträning av mark- och helikopterdelar i full omfattning.

Liggande förslag till plan för långsiktig utveckling av luftburen förmåga:

2001-2003	2004	2005-2007	2008	2009
Kompetensutveckling & påbörjande av grundutbildning	Grundutbildning av markstridsförband.	Organisations- och metodförsök luftburen bataljon	Luftburen bataljon operativ	Samträning med tphkpbat
2010	2011-2014	2015	2016-2019	2020
Luftburen förmåga operativ (ej beväpn hkp)	Integrering beväpn hkp. Fortsatt utb och utv markstrids- och tphkpdelar.	Påbörja samträning beväpn hkp	Samträning luftburen bataljon och beväpn hkp	Luftburen förmåga operativ

Tabell 4 Förslag till plan för långsiktig utveckling av luftburen förmåga.

Helikopterutveckling för transporthelikopter samt transportkapacitet

År	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Typ										
HKP 4 ²³ (26 soldater)	14	14	12	10	5					
HKP 6 ²⁴ (2 soldater)	10									
HKP 9 ²⁵ (3 soldater)	20	20	20	20	20	10				
HKP 10 (12-16 soldater)	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11
HKP 11 ²⁶ (8-10 soldater)	5	5								
Gamla	60	50	43	41	36	21	11	11	11	11
HKP 14 (16 soldater)			4	9	14	17	18	18	18	18
HKP 15 (4-5 soldater)	6	10	14	18	20	20	20	20	20	20
Nya	6	10	18	27	34	37	38	38	38	38
Totalt	66	60	61	68	70	58	49	49	49	49

Tabell 5 Utveckling av transporthelikoptrar, 2003-2012 (antal i styck).

²³ Avvecklas efter 2007.

²⁴ Avvecklas efter 2003.

²⁵ Avvecklas efter 2008.

²⁶ Avvecklas efter 2004.

Trupptransportkapacitet beräkningar

Antaganden (exempel)

HKP 14; 80 % tillgänglighet av 18 st =>

14 st HKP tillgängliga x 16 soldater = 224 soldater

HKP 15; 80 % tillgänglighet av 20 st =>

16 st HKP tillgängliga x 4-5 soldater = 64-80 soldater

HKP 4; 60 % tillgänglighet av 14 st =>

8 st HKP tillgängliga x 26 soldater = 208 soldater

HKP 10; 60 % tillgänglighet av 11 st = 6 st HKP 10 varav minst 4 måste stå i beredskap för flygräddning. Slutsats för trupptransport =>

2 st HKP x 12-16 soldater = 24-32 soldater

Som grund för respektive transportkapacitet har förutsatts att helikoptrarna medför bränsle för 45 minuter + 45 minuter + 20 minuters reserv.

En stridsutrustad soldat har antagits väga 120 kg.

Praktisk räckvidd/aktionsradie på ca 45 minuters flygning är beroende av om flygningen genomförs som taktisk lågflygning i låg fart under mörker eller som flygning rakt fram i marschfart.

Bedömd trupptransportkapacitet över åren 2003-2012.

Bedömt på ovanstående antaganden och nyttjande:

År:	2003	2004	2005	2006
Antal:	264-276 soldater	280-296 soldater	298-317 soldater	348-370 soldater
År:	2007	2008	2009-2012	
Antal:	342-366 soldater	296-320 soldater	312-336 soldater	

Investeringar för luftburen förmåga

I nu gällande materielplan är avsatt en ramreservation om ca 100 miljoner kronor för den Luftburna bataljonen exklusive helikopterdelar. Utöver detta bedöms cirka 100 miljoner kronor krävas för ledningsutrustning och övrig materiel.

Slutsatser

Den viktigaste övergripande slutsatsen är, att det är svårt att ersätta flexibiliteten hos ett kvalificerat beväpnat helikoptersystem. Det är dessutom sannolikt att alla dessa andra system inte finns tillgängliga över tiden under en luftburen operation, varför "luckor" och brister i tillgängligt understöd i den givna situationen kommer att vara regel snarare än undantag. Det är särskilt vid anflygningsfasen och luftlandsättningsfasen som andra system får svårt att verka eftersom samordningsproblemen blir för svårlösta.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: LUFTFÖRSVAR

Inledning

Området har bearbetats i luftförvarsstudien (LFS02), som behandlat luftförsvarets framtida miljö, förband och system. Därifrån har en stor del av materialet i fördjupningsområdet hämtats i enlighet med tidigare plan. I studien var ett begränsat angrepp med fjärrstridsmedel dimensionerande för luftförsvaret av Sverige. LFS02 valde att tolka fjärrstridsmedel som i första hand TBM och kryssningsrobotar som stöds av jaktflyg medan Regeringens proposition 2001/02:10 anger att: ”med fjärrstridsmedel avses attack- och bombflyg med stöd av jaktflyg samt med ökade inslag av precisionsbeväpning. Även så kallade kryssningsmissiler ingår”. LFS02 val betingades av en strävan att under den tid som stod till buds belysa den situation som inom uppgiftens ram bedömdes som dimensionerande och mest krävande för luftförsvaret. Studien behandlar inte heller luftförvarsbehov inom ramen för mark- och sjöstridskrafternas verksamhet. LFS02-studien pekar ut ett antal områden för djupare studier. Den visar på att man i vissa fall behöver ökad förmåga i närtid, medan man i andra kan bygga upp kompetens- och styrka successivt. Några slutsatser av LFS02 och av vidare överväganden inom perspektivplaneringen på särskilda punkter redovisas nedan.

Nätverket

NBF kan bl.a. ge bättre bild av omvärlden, kortare beslutscykler, och ökade möjligheter till samordning. Separation av sensorer och skjutande enheter kan i vissa lägen innebära en ökad förmåga till bekämpning, men främst bättre skydd av skjutande enhet eftersom den inte behöver sända ut radarsignaler. Vid internationella insatser kan interoperabilitetskrav förhindra denna separation om länkar och sambandssystem hos andra länders luftförvarssystem inte fungerar ihop med de svenska. På sikt är det sannolikt att dessa problem försvinner.

Sensorsystem

Ett utbyggt sensorsystem är nödvändigt för god omvärldsuppfattning. Upphöjda sensorer behövs mot anfall genomförda med flygstridskrafter och robotar på låg höjd. Mark-rörliga sensorer behövs i särskilda områden. Ny sensorteknik (främst elektriskt styrda antenner) ger bättre prestanda, större motståndsförmåga mot telekrigföring och skapar fler möjligheter till nyttjande än äldre. Även AASR, ett markbundet radarnät med många sensorer spridda över viktiga landområden, bedöms vara av intresse, främst för följning av kryssningsrobotar på låg höjd över land, något som annars bedöms som mycket svårt.

Stridsflygplan

LFS02 har inte närmare analyserat behovet av antal stridsflygplan. Inom perspektivplaneringen, bl.a. med stöd av underlag av LFS02, har balansen inom luftförsvaret behandlats översiktligt i framtagningen av olika strukturer. Man har exempelvis noterat ett behov av starkare sensorkedja. Dagens begränsade tillgång på vapen och dagens driftsutformning bedöms stämma överens med principerna för ett anpassningsförsvar. Dock måste det noteras att mycket måste tillföras i en anpassningssituation, men då måste vapensystemen redan sedan tidigare vara integrerade med våra luftförvarssystem. Framtida anpassning i form av inköp och i förekommande fall modifieringar beror av industriella förhållanden och affärsåtgärderna. Detta bör granskas noggrant i fortsatta studier och beaktas i målbilderna. Flera viktiga beslut om JAS fortsättning behöver fattas i närtid, närmast de förmågehöjningar som behövs för internationella insatser och som även kan påverka luftförsvaret av Sverige. Se fördjupningsfråga JAS fortsättning.

Jaktrobotar

Som väntat har de dyraste robotarna högst förmåga. Det är angeläget att fortsätta studera alternativ och komplement som kan vara kostnadseffektiva. Kostnaden för jaktroboten bör vara mindre än kostnaden för det anfallande systemet eller vapnet t.ex. kryssningsrobotar. Å andra sidan måste även den verkan och därmed kostnad som det anfallande systemet eller vapnet kan åstadkomma samtidigt beaktas. De höga kostnaderna för vissa robotar kan innebära att dessa bör anskaffas i begränsad omfattning för att man inte skall binda upp onödigt mycket ekonomiska resurser utan behålla handlingsfrihet för exempelvis utveckling och nyanskaffning. Demonstratorer och kompetensbevarare är härvid viktiga. Det är då väsentligt att säkerställa leveranser i en anpassningssituation. Framtida studier bör inriktas mot att ta fram en lämplig mix av vapen.

Luftvärn

Med nuvarande planering kommer luftvärnsförmågan att nedgå 2012-2014 då samtliga system utom RBS 90 och Lvkv utgår. Framtida luftvärnssystem, bl.a. demonstratorprojektet BAMSE, har under arbetet visat god förmåga att bekämpa kryssningsrobotar. Den slutsatsen bygger på utförda simuleringar av flygangrepp mot skyddsobjekt som är försvarat med ett flertal eldenheter. Förslagsvis avdelas resurser för att resultatet från dessa simuleringar ytterligare analyseras.

Som huvudprincip för funktionens fortsatta utveckling föreslår LFS02 följande:

- För att nå god effekt på prioriterade platser bör både korträckviddiga och medellånräckviddiga system anskaffas. Detta för att uppnå områdeskydd i kombination med punktförsvar.
- Under förutsättning att risken för vådabekämpning elimineras genom tekniska lösningar kombinerat med en högt utvecklad och pålitlig samordning, försvårar i vissa lägen lånräckviddiga luftvärnssystem för fiendlig jakt att hota vår jakt. Metoden förutsätter att egna jaktförband kan

förlita sig på ett 100 % -igt skydd från luftvärnsförbanden och full funktionalitet från IK-systemen.

- Luftförsvarsförmågan kommer att nedgå efter 2012 som ett resultat av att vissa luftvärnssystem planeras att avvecklas efter denna tidpunkt. Därför bör det snarast utredas hur luftförsvaret skall kompenseras för denna kommande förmågeförlust.

Slutsatser

En bedömning inom perspektivplaneringen är att det kommer att bli dyrt att utveckla ett luftförsvaret som kan hantera ett begränsat anfall med stora inslag av kryssningsrobotar. Det ryms inte inom nuvarande anslag vid bibehållen balans mot övriga funktioner i Försvarsmakten och utan samverkan med andra nationer. Är däremot inslaget av kryssningsrobotar litet bedöms möjligheterna för luftförsvaret som tillräckligt goda för att kunna lösa sina uppgifter, detta med bibehållen balans i förhållande till övriga funktioner i Försvarsmakten och utan krav på samverkan med övriga nationer.

Ingen eller mycket liten förmåga bedöms dock kunna finnas eller skapas att bekämpa taktiska ballistiska missiler, TBM. Sådan förmåga har inte funnits tidigare heller. Det som ökat intresset för TBM är möjlig ökad spridning och förekomst hos utbrytarstater. Lösningen kan ligga i varning och skydd grundade på tidig upptäckt och prediktering. Detta leder till intresse för så kallad OTH-radar (Over the Horizon), en teknik med än så länge en del osäkerheter.

Beträffande kryssningsrobotar har noterats osäkerheter i deras egenskaper och i hur man bäst bekämpar dem. Det gäller möjligheter till tidig upptäckt med olika sensorer, möjlighet till följning över land och till bekämpning. En viktig punkt är alternativa mindre kostsamma vapen. Här behövs djupare studier och undersökningar.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: OBEMANNADE FARKOSTER

Slutsatser

Det är viktigt att poängtera att en gemensam nämnare för utveckling och anskaffning av obemannade farkoster (OF) är kravet på mångfald och variation. I målbildsperspektivet bör OF-system inte utgöra egna typförband utan skall ses som komplement till bemannade system. Huruvida ett progressivt ökat införande av olika OF på kort sikt påverkar grundorganisationen har ännu inte utretts. Här utgör exempelvis nya krav på kompetens, utbildning samt operativt stöd, områden där ytterligare studier bör genomföras. I idébildsperspektivet finns det förutsättningar att OF-system i vissa fall kan ersätta vissa typförband. Huruvida en sådan utveckling förändrar premisserna för grundorganisationen bör studeras. Årets arbete har genererat två viljeinriktningar för utvecklingen av funktionen OF inom Försvarmakten. Viljeinriktningarna kan användas i det kommande strukturarbetet inom perspektivplaneringen.

Den första viljeinriktningen "OF koncept internationella insatser" bygger på att de obemannade farkosterna i huvudsak kompletterar befintliga typförband. Viss kostnad för utveckling och integration krävs. Typförband där OF kompletterar bemannade system utgörs av befintliga spelkort inom perspektivplanearbetet. Konceptet bygger på att Försvarmakten skall kunna verka oberoende av insatsens geografiska läge och i samverkan med övriga nationer. Genom att använda OF begränsas behovet av personal inne på en motståndares område. Framförallt där verksamheten präglas av "Dangerous, Dull and Dirty" situationer. Förmågan hos farkosterna skall dimensioneras för verksamhet inom internationella insatser och fredsframtvängande insatser. På lång sikt skall Försvarmakten genom anpassningsåtgärder kunna genomföra en kvantitativ ökning av förmågan. Anpassningsåtgärder skall främst riktas mot att förbättra den internationella förmågan. Anpassningsförberedelserna bygger på att Försvarmakten har ett fåtal demonstratorprojekt samt att Försvarmakten har optionsavtal med försvarsindustrin.

Den andra viljeinriktningen "Anpassning mot väpnat angrepp" bygger på att Försvarmakten efter anpassning i målbildsperspektivet skall kunna utveckla typförbandens förmåga att uppträda med OF i ett väpnat angrepp-scenario. Förutsättningen för detta är att Försvarmakten över tiden har ett stort antal demonstratorprojekt som bedrivs på stor bredd. Systemen skall så långt som det går, kunna komplettera varandra d.v.s. "system av system" tanken skall införas. Konceptet bygger på multinationellt materiel-/industri-/forskningssamarbete. Konceptet medger inte att insatsförband kan nyttja OF över tiden utan detta kan ske först efter anpassning. Undantaget utgörs av förmåga till information via kommersiella satelliter samt minröjning genom SAM/ROST. Kompetensutveckling sker inom grundorganisationen.

Slutsatser avseende Försvarmaktens behov av studier och FoT verksamhet utgör en viktig del av årets värderingsarbete. Ett antal viktiga områden har identifierats och dessa områden bör studeras parallellt med övrig utveckling av OF. Områdena utgörs framförallt av hur Försvarmakten skall hantera *systemsäkerhet*, *certifiering*, *ledningsfilosofi*, *autonomitet* samt *modularitet* kopplat till de OF-systemen.

Utöver ovan nämnda frågor bör områden som berör *konstruktion och produktionsteknologi* studeras. Det bör även analyseras om dessa studier bör ske nationellt eller om samarbete med andra nationer är möjlig.

Inom UAV området föreligger det för närvarande juridiska begränsningar. Frågan om de tillståndsbestämmelser som gäller för att UAV skall kunna operera i luft- rummet måste lösas. Därtill krävs en helt ny system- och farkostgeneration för att farkosterna skall användas i luftfartsystemet. Detta inkluderar anskaffandet av minst en luftvärdighets demonstrator. Nya demonstratorprojekt och studier bör därför inledas inom området.

Försvarsmakten bör utveckla förmågan till samverkan med andra nationer/aktörer inom satellit området. Rymdstudien som för närvarande genomförs inom försvarsmaktens ram bör redovisa resultatet i samordning med framtagandet av målbildersstrukturer. Rymdbaserade system bedöms i framtiden kunna nyttjas för tjänster i nätverk och system för såväl nationella som internationella insatser. Försvarsmaktens behov av tal- och datatrafik med stor bandbredd och/eller lång räckvidd, t.ex. vid internationella missioner, kan i flera fall endast tillgodoses genom att nyttja satellitkommunikation. Satellitkommunikation är redan idag en naturlig del i Försvarsmaktens infrastruktur för kommunikationstjänster såväl inom som utom Sveriges gränser. Rymdbaserade system kan stödja tjänster från beslutsfattare ner till enskild soldat²⁷.

Mätningar av miljö- och väderparametrar samt vattentemperaturer och strömmar sker alltmer från rymdbaserade system och ger både regional och global överblick.

Utvecklingstrenden inom satellitområdet går mot en kraftigt ökad satsning på civila kommersiella system med prestanda som i många fall är bättre än tidigare militära system. Det är här naturligt att Försvarsmakten utnyttjar Sveriges medlemskap i EU till att samarbeta med andra EU-nationer. Försvarsmakten bör eftersträva att medverka i militära europeiska rymdprogram, både bilaterala och multilaterala, i syfte att erhålla förmåga för kommunikation och spaning. Försvarsmakten bör ha förmåga att medverka i satellitprojekt rörande europeisk säkerhetspolitik. Försvarsmakten bör även ha förmåga att utnyttja EU-gemensamma markresurser. Kostnaderna för ett engagemang i satelliter bedöms inte som orimliga²⁸. Resultatet från värderingsarbetet inom perspektivplanarbetet påvisar att studier som berör förutsättningarna för utveckling av en egen satellit bör påbörjas. Det övergripande syftet är att analysera följderna av att Försvarsmakten, om det erfordras, förfogar över en egen nationell satellit inom fem år efter regeringsbeslut.

Försvarsmakten bör inleda en unmanned ground vehicle (UGV) studie för att bygga upp mer kunskap i området. Studien bör inledningsvis kopplas till utvecklingen av ett försvarsmaktsgemensamt splitterskyddat fordon. Förstudier och fält-demonstratorprojekt bör inledas där UGV studeras i olika roller.

Unmanned surface vehicle (USV) utgör ett område där stora kunskapsbrister tyvärr kan konstateras. Därför bör omgående ett antal studier påbörjas inom området. Resultatet från värderingsarbetet påvisar ett behov av en förstudie avseende USV i rollen som rörlig minjakt, sensor/nod för ytstrid. Även USV för amfibie-

²⁷ För bla kommunikation nyttjar Försvarsmakten redan idag kommersiella system som Inmarsat-C, Inmarsat mini-M, Inmarsat GAN, Globalstar och Iridium främst inom utlandsstyrkan.

²⁸ Rymd och försvar, FOI-rapport, 2001(FOI-R-0188—SE, ISSN 1650-1942), Sid. 44.

förband och USV med syntetisk apperturradar (SAR) funktion bör studeras. Studierna bör företrädesvis ha fokus på idebildsperspektivet.

Värderingsarbete som utförts inom perspektivplanarbetet konstaterar att utmaningarna inför framtidens unmanned under water (UUV) system främst utgörs av förmåga till kommunikation, räckvidd och uthållighet. Här påvisas även ett behov av att i idébildsperspektivet studera en större typ av UUV med kapacitet att utgöra moderfarkost för andra mindre farkoster. Utvecklingen bör samordnas med USV studien då en större UUV i vissa sammanhang kan fungera som en USV. I målbildsperspektivet bör en mindre UUV anskaffas som fältdemonstrationsprojekt. Farkosten skall kunna medföra sensor och verkansdelar mot Ubåt och ytfartyg. Farkosten skall ha extrem låg signatur, kunna docka med konventionell Ubåt och ytfartyg, genomföra minsökning, ledpenetrering, sjömätning samt genomföra insamling av hydrologiska data.

Fortsatt arbete

Inom ramen för arbetet med kommande årsrapport, finns behov av en fördjupad analys avseende vilka effektvinster som uppnås då OF kompletterar redan befintliga bemannade system inom respektive typförband. Här bör även en fortsatt analys genomföras där olika OF-koncept värderas tillsammans med typförband inom ramen för olika STS:er. De olika typförbands-, och systemspelkorterna bör utvecklas för att kunna användas i ekonomiberäkningsvertyget (EBV).

Nedan redovisas exempel på ytterligare frågeställningar som bör avhandlas:

- Inom vilka sensorstrukturer och verkanssystem obemannade farkosterna kan ingå?
- Hur påverkar ett progressivt ökat införande av olika OF på kort och lång sikt GRO utformning?
- Skall utvecklingen av OF ske nationellt eller i samarbete med andra nationer?

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: JAS FORTSÄTTNING

Inledning

Frågan om JAS-systemets fortsättning rymmer i huvudsak frågor på tre tekniska nivåer, vidmakthållande och driftstöd under systemets livstid, utveckling av systemets förmågor och anpassning till nya behov samt av teknikutveckling och typarbete för en efterföljare. De behandlas i det följande.

Situationen idag är att Försvarmakten börjat tillföras ca 80 flygplan av C/D-versioner (varav 14 är den tvåsitsiga D). 120 flygplan av A/B-versionerna har nyligen slutlevererats. C/D kan senare modifieras till E/F, genom införande av främst AESA-radarn. I JAS 39 systemet finns betydande NBF teknik och erfarenhet av NBF. Med dagens förmåga kan JAS 39 insamla information med bl.a. sitt radar- och VMS-system. Information av varierande typ kan sedan utbytas flygplan emellan, samt från stridsledningscentral till flygplan. Detta kommer att utvecklas i kommande editionsförändringar.

Kommande utveckling präglas i hög grad av behoven inför internationella insatser. JAS-systemet bedöms vara en tänkbar resurs som Sverige kan erbjuda för detta. Vad gäller inbyggda system (sensorer, vapenintegration, beslutstöd, etc.) är JAS idag ett av de mest lämpliga flygplanen på marknaden för sådana operationer. Inget syns tekniskt hindra att kompletterande utrustning tillförs. Särskilt för internationella insatser kan man önska tillföra SEAD/DEAD och ökad attackförmåga. En viktig del i detta och i spaning är införande av AESA-radar. Vad som behöver tillföras är en målbildsfråga. Ytterligare vapentyper kan komma att integreras. Telekrigförmåga kan tillföras.

Flygplanets storlek och därmed dess lastförmåga och aktionsradie eller tid i luften har diskuterats mot bakgrund av nya tiders krav inte minst inför internationella insatser. Jämfört med försvar av Sverige handlar det här om betydligt längre tid i luften och längre flygsträckor. Nuvarande tänkesätt är att allmänt använda lufttankning i internationella insatser oavsett flygplanstyp. Vid studium av de typuppdrag av olika slag som Försvarmakten bedömer gälla i internationella insatser syns JAS ha fullt tillräcklig aktionsradie och flygtid under förutsättning att lufttankning tillgrips.

Vidmakthållande

Vidmakthållande av systemet består av utformning av underhållsåtgärder, lösande av uppkommande tekniska problem och anpassning till nya förutsättningar. Till dessa kan höra nya krav, nya typer av komponenter, nya leverantörer osv. Möjligheten att klara av en sådan uppgift är beroende av en organisation som har erforderlig kompetens och resurser för såväl problemlösning och konstruktionsarbete som utförande. Detta i sin tur kräver en flygrelaterad verksamhet som i volym och kostnad är större än vad själva vidmakthållandet kräver. Denna senare verksamhet kan bestå av produktutveckling eller arbete med nya projekt.

Utveckling

Utveckling och anpassning under projektets livstid krävs för modernisering och anpassning till nya operativa behov. En del av de förmågor som förutsätts behövas hos JAS saknas idag. Dit hör spaningsförmåga och viss attackförmåga i form av ett långräckviddigt tungt attackvapen.

C/D-versionerna är utrustade för lufttankning, vapenbalkar av NATO-typ, syrgasalstring ombord m.m.. Vad som idag saknas för uppgifter i internationella insatser är främst identifieringssystem och radiolänkar av NATO-typ. Utvecklingen under livstiden kräver ungefär samma typer av kompetenser och resurser som vidmakthållandet men i betydligt högre grad. Den volym som behövs som komplement till vidmakthållandet, såsom beskrivits ovan, kan delvis utgöras av utvecklingen i form av införande av nya funktioner. Detta räcker dock inte med säkerhet under hela livslängden. Framförallt upprätthålls ingen verkstadskapacitet. Man kan behöva mer långtgående arbeten och mer volym. Vidmakthållande och utveckling av systemet kan alltså komma att kräva en betydande grundkostnad.

Därför kommer framtida exportorder att bli helt avgörande för systemets fortsatta utveckling. Dessa såväl medger som förutsätter bibehållen produktionsförmåga. Behoven dyker upp redan runt år 2008 (då C/D-produktionen är avklarad, Sydafrikaordern går i ganska långsam takt). Bortom detta måste man för en fortsättning tänka sig en roll i samprojekt med utlandet.

Framtida behov av antal flygplan är beroende av målbildsinriktning. Om man utgår från dagens situation med JAS-leveranserna kan man bedöma att i jämförelse med andra länder och till andra egna resurser kommer Sverige att ha ett stort antal flygplan för jakt, attack och spaning. Däremot kommer vi att ha ett knappt antal flygplan (C/D-versionen) lämpade för internationella insatser och för de svåraste uppgifterna i hemmaförsvaret (orsaken ligger bl.a. i avsaknaden av lufttankning och AESA-radar). Detta kan aktualisera en fråga om ombyggnad av A-flygplan till C-standard. Vidare skulle det vara önskvärt med en annan fördelning mellan C och D i form av fler tvåsitsiga flygplan (D-version) och färre ensitsiga (C-version).

Efterföljare

Ett program av möjligt framtida intresse är Future Combat Air systems, FCA, som är under definition inom WEAG och LoI-länderna. Ännu finns inte mycket ledning beträffande utformning av detta projekt. Dock bedöms i Sverige att andra länders operativa önskemål sammanfaller med Sveriges. Därmed kan projektet förväntas passa svenska behov. FCA är en fortsättning av teknologiprogrammet ETAP, där Sverige nu deltar.

FCA – om det kommer till stånd - förväntas bli tillgängligt 2027. Vid vilken tidpunkt en ersättare för JAS behövs beror på ett flertal faktorer, i huvudsak på storleken hos framtida struktur:

- Med ett flygtidsuttag som idag kommer nya flygplan att behövas runt 2020 för att ersätta dem som urfasas p.g.a. gångtid (de första A/B). Skulle Sverige behålla ett så stort antal flygplan att A/B-maskiner måste ersättas och väljer att ha FCA som framtida huvudkomponent behövs en tillfällig lösning, eventuellt den skisserade JAS 39 G/H-utvecklingen.
- Med en minskad struktur kan en ersättning sannolikt vänta, under förutsättning att man håller A/B-flygplanen tillräckligt moderna eller att de kan användas i roller där lägre modernitet kan godtas, alternativt att de ingår i ett anpassningsprogram.

Framtida budgetreservationer

JAS vidmakthållande finns kostnadsbedömt, likaså den kostnad som tillkommer i form av vissa utvecklingar av systemet. De senare kommer sannolikt inte att nå upp till den nivå och en fördelning som kompetenshållande och resurser kräver. Med osäkerheten om exportutvecklingen finns därmed osäkerhet om erforderliga reservationer för att underhålla och utveckla systemet.

Industri- och materieförsörjningsfrågor tas inte upp i detta avsnitt, men det måste noteras att ämnet berör sådana. Försvarsmakten och FMV har minskat sitt engagemang på teknisk nivå. Detta ökade beroende av industrin reser frågan om framtida organisation för ändamålet. Även beträffande vidmakthållande och fortlöpande produktutveckling och inte bara i fråga om ny flygplanstyp kan man behöva tänka på europeisk nivå och en konsoliderad flygindustri. Infrastrukturen som skall tillgodose behov av kompetens, ansvar och tekniska resurser kan behöva säkerställas under sådana förutsättningar. Självfallet är andra flygplanprojekt av betydelse för detta. Detta kan vara del i ett europeiskt flygplanprojekt likaväl som i ett UAV-projekt.

För den långtgående ersättningen kan det vara intressant för Sverige att delta i utvecklingen av ett nytt internationellt projekt. I så fall krävs budgetreservationer från omkring 2012 av större omfattning och ett beslut senast omkring 2010. För långsiktig bedömning av framtida strukturer efter det årtalet måste en uppskattning göras nu.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: UBÅT

Inledning

Omvärldsutvecklingen såsom den är beskriven i kapitel 2 har en stor inverkan på förutsättningar för det svenska ubåtsvapnet. Ett antal av de uppgifter som är relaterade till invasionsförsvar och territoriell integritet såsom anfallsföretag, ubåtsjaktföretag och mineringsföretag och som hitintills varit dimensionerande för funktionen kommer att få en markant minskad betydelse. Andra krav innebär däremot att uppgifter inom underrättelseinhämtning, special- och spaningsoperationer kommer istället få en ökad betydelse än tidigare i och med en ökad fokusering på internationella insatser huvudsakligen utanför Östersjön.

Teknikutveckling för konventionella ubåtar

Ubåtsindustrin har genomgått en fortsatt strukturrationalisering och idag sker nyutveckling och produktion av konventionella ubåtar endast i Frankrike, Japan, Ryssland, Sverige och Tyskland. Utvecklingen av de konventionella ubåtarna går mot luftoberoende maskineri (LOM) för att öka förmågan till långvarigt dolt uppträdande. LOM ger flera av atommaskineriets viktiga fördelar till en väsentligt lägre kostnad, dock har atomubåten en flerfaldigt högre marschhastighet i uläge. Vid ubåtsoperationer i kustnära och/eller mycket grunda vatten, då företrädesvis underrättelser och spaningsföretag genomförs samt även möjligheten att hämta och lämna personal i samband med specialföretag hör dock fortfarande till de icke atomdrivna ubåtarnas fördel.

Vi har i dag fem stridsubåtar varav tre enheter är ur Gotland-klassen alla med Stirlingmaskineri samt två enheter av Södermanland-klass som genom en pågående modifiering kommer att utrustas med Stirlingmaskineri och sluss för specialoperationer. Därmed kommer samtliga svenska stridsubåtar från och med år 2004 att vara LOM-ubåtar.

En av nästa generations ubåtar, VIKING, utvecklas gemensamt i Norra Europa. Anskaffning skulle kunna ske 2009-2017 för Danmark och Sverige. De förstudier som bedrevs inför VIKING var baserade på scenarion inom ramen för kalla kriget och den framtida svenska ubåtens huvuduppgift var invasionsförsvar och dess primärområde var i Östersjön. Det är väsentligt att den fortsatta utvecklingen av dagens ubåtar samt VIKING inriktas mot framtidens krav vad avser interoperabilitet, anpassning mot ett nätverksbaserat försvar samt en utökad förmåga att kunna verka vid internationella insatser.

Efter den senaste neddragningen har ubåtsvapnet idag en personell numerär som inte långsiktigt torde kunna kompetensförsörja förband, staber, skolor och FMV. För att uthålligt personalförsörja systemet beaktande en ökad fokusering på internationella insatser krävs i likhet med andra svenska förband förändringar av kompetensförsörjningen. Bland annat borde fler besättningar per ubåt och ökad andel specialister övervägas. Vidare är det tveksamt om nuvarande ubåtsnumerär utgör tillräcklig grund för fortsatt självständig teknikutveckling. Nuvarande samarbete med Norge och Danmark utgör möjligen en lösning i det korta perspektivet men

långsiktigt torde ett bredare samarbete behövas. Det bör undersökas om det finns möjlighet att finna europeiska samarbeten om konventionella ubåtar. Detta samarbete borde inte begränsas till materielförsörjning utan innefatta även gemensam utbildning, underhåll och räddningstjänst. Ett dylikt samarbete skulle förenkla möjligheterna att underhålla ubåtsinsatser inom ramen för europeisk krishantering.

Vilka förmågor kan erhållas genom ubåtssystemet

Ubåtssystemet nyttjas i hög grad till strategisk underrättelsetjänst vilken inte direkt är driven av operativa krav, men som har betydelse för vår tekniska underrättelsetjänst och vårt samarbete med andra länder. Vid en värdering av systemet måste denna aspekt värderas separat.

Ubåtssystemet har dessutom en betydelse för såväl vår förmåga som kompetensutveckling vad avser undervattensstrid. Direkt bidrar ubåtsvapnet genom förmågan till spaning och avancerad underrättelseinhämtning, ubåtsjaktföretag med torped, minröjning samt som arbetsplattform för dolda undervattensarbeten. Indirekt har ubåtssystemet en stor betydelse för vår egen kompetensutveckling avseende yt- och luftburen ubåtsjakt. Det är inte möjligt att utveckla och vidmakthålla förmågan inom ubåtsjaktfunktionen utan att ha ubåt att öva med.

Som tidigare nämnt i inledningen måste ubåtssystemet fortsätta att anpassas till nya förutsättningar skapat av ett förändrat omvärldsutveckling. Detta innebär att tidigare huvuduppgifter relaterade till ett invasionsförsvar kommer att förlora sin betydelse framöver och istället får andra uppgifter en mer framträdande roll. De nya förutsättningar innebär att även kunna möta nya hot situationer såsom terrorism och kriminalitet, vilket ställer krav på att befintliga förmågor måste vidareutvecklas. Dessa förmågor består bl.a. av avancerade underrättelseinsatser genom signalspaning och spaning inom området för undervattensstrid, dolda specialoperationer samt förmåga till att dolt upptäcka/lokalisera mineringar.

Redovisa vilka vapensystem som kan utnyttjas av ubåtssystemet

Utöver vapensystem såsom torped och minor, skulle ubåten kunna utrustas med system för långräckviddig precisionsbekämpning och därmed öka antalet scenarier i vilka systemet har väsentlig betydelse. Denna förmåga måste dock sättas i relation till de kostnader som ett långräckviddigt system innebär.

I avsikt att öka ubåtens roll vid internationella insatser måste ubåtssystemets förmåga till graderad insats utvecklas. Det är framförallt med nya typer av vapensystem vilka är kapabla att utveckla ickedödligt våld mot framtida hot situationer (enligt ovan). Förmågan att verka mot dessa hot måste utvecklas i kombination med förmågan till insättande av specialförband i avsikt att erhålla en helhetssynbaserad verkan mot dessa hot.

Redovisa vilka system som kan ersätta/ersättas av ubåtssystemet

Inom Försvarmakten finns idag inga andra system som sammantaget har ubåtens egenskaper. I det avseendet är ubåtssystemet unikt och kan heller inte efterliknas eller ersättas så länge dold militär verksamhet är en förutsättning för ett effektivt försvar.

Inga andra system i Försvarmakten har förmågan att kunna välja att uppträda dolt eller synligt. Havet är den enda miljö som under överskådlig ger denna möjlighet och det är det enda område där en aktör även framgent kan räkna med att förbli dold för upptäckt är under vattnet.

Beskriv vilka möjligheter och begränsningar som ubåtssystemet har inom ramen för internationella insatser

Ubåtssystemet kan användas för internationella insatser. Vid insats långt ifrån hemmavatten blir tiden för tilltransport lång (cirka två veckor till Medelhavet). Till stor del kan denna svaghet motverkas genom en förtänksam planering och tidigt påbörjad ombasering. Ubåtens förmåga att dolt uppträda i undervattensläge ger dels goda förutsättningar för att verka i högriskmiljö och dels goda möjligheter för tilltransport och insats vid svåra sjöförhållanden.

En ubåtsinsats ger ingen närvaro på marken, men kan på olika sätt stödja markförband i internationella insatser.

Beskriv ubåtarnas möjligheter till anpassning

Generellt för alla fartygssystem är att plattformarna är tekniskt komplicerade och att de utnyttjas för utbildningen av befälet (kompetensbevarandet). Det finns inga fartyg som är förrådsställda. Varje fartyg är därför en demonstrator i sig. De omfattande moderniseringar och modifieringar som alltid förekommer under ett fartygs livslängd är tydliga anpassningar till förändrade krav på uppträdande, såsom behov av nya sensorer m.m..

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: YTSTRIDSFÖRBAND

Regeringsbeslut

I Regeringsbeslut nr 9 (2002-05-02) ställdes uppgift till Försvarsmakten att redovisa tre huvudsakliga områden i Perspektivplaneringens Rapport 7:

- Alternativa förslag till operativ förmåga och vilken kompetens som bör utgöra grunden för den framtida sjöoperativa verksamheten samt alternativa sätt att lösa dessa, där utnyttjandet av och samverkan mellan sjö-, mark- och luftstridskrafter bör ingå i resonemanget.
- Alternativa typer av fartyg där minst ett alternativ skall omfatta enbart nationell verksamhet, ett andra alternativ internationell verksamhet i närområdet och ett tredje alternativ internationell verksamhet globalt. I de beskrivna alternativen skall en översiktlig kostnadsberäkning ingå.
- Alternativa förslag på sammansättning av ytstridsförband (exempelvis typer och antal). I de beskrivna alternativen skall en översiktlig kostnadsberäkning av systemkostnaden ingå.

Inledning

Havet och den maritima miljön kan utnyttjas av aktörer i olika syften på flera olika sätt. Den maritima miljön är aldrig enkel, utan består alltid av tre intimt sammanlänkade arenor, luften, havsytan och under ytan. Till detta kommer möjligheten att påverka och påverkas av skeenden i land. Ur denna synvinkel är havet i sig den förenande länken. Olika typer av ytstridsförband besitter i olika grad kombinationer av förmågor i denna miljö och måste bedömas mot detta.

YS i olika roller i jämförelse med andra stridskrafter

Marina stridskrafter är flexibla och kan lösa flera uppgifter samtidigt och snabbt byta uppgift när så erfordras. Därför kan ett fartyg inte bara bedömas utifrån en uppgift utan förmågan att i olika grad lösa flera uppgifter måste också beaktas. Idag består ytstridsförbanden av mångfunktionella plattformar där de ibland kan ses som överkvalificerade och alltför kostsamma plattformar jämfört med ett specifikt hot. Å andra sidan är den framtida hotmiljön så komplex och det är en fördel om våra förband är anpassningsbara och flexibla att möta nya hot i nya miljöer. Nedan beskrivs ytstridsfartyg i olika roller där några funktioner har jämförts med andra tänkbara förband.

Ytstrid: (sjömålsbekämpning inkl. graderad bekämpning)

- Att bedriva sjötrafikkontroll, hejda och undersöka fartyg kräver ofta lång närvaro i ett område eller vid ett fartyg. Även graderade insatser med allt från varning till verkanseld kan vara nödvändiga inslag. Det är bara fartygsförband som har förmåga till uthållig närvaro.

- Långa räckvidder på vapen gör att det blir mindre viktigt vem vapenbäraren är. Det blir en naturlig separation mellan sensorer och vapen vilket medför att alla system/förbandstyper som är vapenbärare blir beroende av extern sensorinformation. Långräckviddiga sjömålsvapen kan även bäras av såväl flyg som markbaserade system som båda har förmåga att räckviddmässigt täcka hela Östersjön.
- Avseende skydd är fartygen mer utsatta än ubåt och markbaserade bekämpningsförband eftersom fartygen är lättare att lokalisera. Detta kan till viss del motverkas genom en fortsatt utveckling av smyganpassade ytstridsfartyg.
- Vid eskort/skydd krävs kontinuerlig närvaro i närheten av skyddsobjekten, endast fartyg har denna förmåga. För att möta komplexa hot under eskortering krävs också andra resurser såsom t.ex. UAV eller helikoptrar som sensorbärare, eller UUV för att möta undervattenshot. Vid högre hotnivåer (hot både från luften och under vattnet) blir dock resursåtgången så stor att en framtida svensk marin med nuvarande nivå på ekonomiska satsningar endast klarar av att skydda enstaka fartygsgrupper åt gången. Eskort uppgiften har störst relevans i samband med internationella insatser när den löses gemensamt av flera länder.

UV-strid(bunden eller fri ubåtsjakt)

- Inget system klarar ensam uppgiften. Tillräcklig effekt kan kostnadseffektivt endast uppnås med en kombination av system.
- Efter att en ubåt upptäckts med något system finns stor risk att kontakt tappas och att återsökning måste göras innan vapeninsats kan ske. Av olika skäl (uthållighetsskäl eller som plattform för obemannade undervattenssensorer) behövs fartyg.

Luftförsvaret (utöver egen plattform)

- Ytstridsfartyg kan tjänstgöra som framskjuten sensorplattform. Emellertid blir sensorräckvidden för mål på låg höjd (ex. kryssningsrobotar) kort varför sensor tillskottet sett i förhållande till sensorbehovet vid luftförsvaret av Sverige blir lågt.
- Ytstridsfartygets roll i själva bekämpningen av luftmål är av naturliga skäl likartad med luftvärnets med de självklara begränsningar som finns i vilka områden som kan skyddas.

Markmålsbekämpning

För mindre fartyg är det mindre lämpligt med de största robotarna (t.ex. Tomahawk). Anledningen till detta är att fartyget endast kan medföra ett fåtal robotar av denna typ, vilket tvingar fartyget att lämna området för att hämta nya robotar. Att

avfyra mindre robotar från fartyg kan av räckviddsskäl vara ofördelaktig jämfört med flyg, men är sett ur förmåga till en långvarig närvaro i anslutning till konfliktområdet en fördel.

Ledning

Om möjligt placeras den operativa ledningen i land. I tidiga skeden av en internationell insats eller vid höga hot om sabotage/attentat är ledning från fartyg en fördel. För svensk del kan det vid en internationell insats vara tänkbart att placera ombord alla eller valda delar av en ledningsfunktion, såsom t.ex. logistikledning.

Krav i internationella insatser

Fartygsförband som används för internationella insatser har en högre grad av flexibilitet än mark- och flygförband då de lätt och enkelt kan avsluta sitt engagemang. Det är enkelt att påbörja och dra sig ur ett engagemang som bygger på närvaro med fartygsförband, då endast begränsad uppbyggnad och avveckling av basområde eller materiel i övrigt i aktuellt insatsområde är nödvändigt. Land- och lufttransporter sker i huvudsak på eller över annan nations territorium med krav på diplomatiska förhandlingar och diverse tillstånd, till skillnad mot marina transporter som oftast genomförs på internationellt vatten eller i dess absoluta närhet. Fartygsförbandet får sitt underhåll i ett "säkert" område väl skilt från insatsområdet.

Internationella insatser kräver generellt sett längre tid till sjöss och bättre förmåga att klara svåra sjötillstånd än vad uppgifter i Östersjön gör. Båda dessa krav leder till önskemål om större fartyg än vad som finns i marinen idag. Undersökningar visar att vid fartygsstorlekar med ett displacement på ca 2.000 ton går en gräns vid vilken det ur sjövärdighetssynpunkt inte lönar sig att bygga större fartyg. Däremot kan det av andra skäl, t.ex. krav på utrymme för helikopterbasering samt längre uthållighet, finnas behov av större fartyg. Idag har svenska ytstridsförband förmåga att kunna verka på havsytan och under ytan i så kallade litorala förhållanden. Frågan är huruvida denna förmåga kan vidmakthållas om marinen ändrar inriktningen mot större ytstridsfartyg, då större fartyg innebär en försämrad möjlighet att kunna uppträda i grunda till mycket grunda havsområden. Att kunna vidmakthålla denna förmåga eller att kunna verka under svåra sjötillstånd kan bli en viktig vägvals fråga för ytstridssystemet. Även för undervattenssensorer uppstår ett vägval om det skall optimeras mot användning i Östersjön eller mot användning i andra förekommande vattenförhållanden.

Vid genomgång av tänkbara framtida konflikter (se kapitel 3.7) är ofta uppgiften för fartygen någon form av sjötrafikkontroll t.ex. i samband med någon embargo-situation. Ibland sker detta i anslutning till någon högkonfliktnivå (fredsframtvängande operation). Hotet mot fartygen kommer mindre sannolikt att vara andra kvalificerade ytstridsfartyg, troligare är enklare farkoster, som dock kan vara utrustade med ett antal mindre robotar (upp till storlek motsvarande robot 12). Slutatsen blir att baskraven för ytstridsfartyg vid internationella insatser utgörs av lång uthållighet, förmåga att basera helikopter och förmåga till egenskydd och att kunna genomföra graderad verkan. I de fall när ytstridsfartygen behöver verka kustnära och detta innebär ett ökat hot torde smyganpassning kunna bidra till ökat skydd.

Anpassning

Ett generellt krav på den framtida försvarsmakten är att den skall vara anpassningsbar. Här finns ett vägval: antingen utrustas fartygen från början med flera funktioner. Ett annat alternativ är ett potentiellt mångfunktionsfartyg, men som inte får all utrustning från början. Härvid uppstår ett antal frågor. Om en enkel plattform (t.ex. begränsad smygförmåga och normalt dieselmaskineri) tas som utgångspunkt, hur bra kan den sedan bli genom att lägga till utrustning och vilka begränsningar går inte att komma förbi? Hur mycket dyrare blir det att utgå från ett högkvalitativt grundkoncept?

Om fartyget även är en plattform för avancerade obemannade undervattensfarkoster så kan kraven på god undervattensnatur minska i och med att avståndet till hotet ökar.

Vid utveckling mot nya plattformar är samprojekt av stort intresse. Vårt intresse skall därmed överensstämma med annan/andra nation/-er. Detta kan medföra att vi kanske inte får den skraddarsydd lösning som Försvarsmakten tidigare krävt/fått utan det kan innebära kompromisser för att kunna möjliggöra en materielomsättning. Det är även intressant att utreda vidare om var i utvecklingen som det internationella samarbetet skall komma in. Om det skall ske från första början i studiefasen eller först vid själva konstruktions- och produktionsfasen.

Alternativa typer av fartyg

Beskrivning av plattformar

I studien om framtidens ytstridsfartyg samt i ett särskilt arbete har fyra olika fartygskoncept utvecklats. Dessa koncept består av följande fartyg; ett fartyg på 900-1200 ton för nationella uppgifter inom närområdet, ett fartyg på 1200-1800 ton för internationella uppgifter i närområdet, ett fartyg på 2.000-2.500 ton för internationella insatser globalt samt ett bevakningsfartyg på 4.000 för enkla internationella insatser.

Fartyg med transporter som huvudsaklig uppgift har ej beaktats i fördjupningsområdets arbete.

Mångfunktionsfartyg hemma

Fartygstypen är avsedd för nationella uppgifter och har följande signifikanta egenskaper:

- Operationsområdet är Bottenhavet, Östersjön och Västerhavet, där operationer i Östersjön är dimensionerande.
- Förmågan till verkan mot olika hot är begränsad till antal insatser varför det är nödvändigt med omladdning efter genomförd operation under något dygn. Fartyget har en utökad luftförsvarsförmåga innebärande att fartyget kan bidra till det nationella luftförsvaret mot exempelvis kryssningsrobotar.
- Fartyget har en signifikant högre skadetålighet vid en träff än tidigare fartyg i marinen genom strukturella och tekniska åtgärder ombord.

- Fartyget har en uthållighet till sjöss i operationsområdet på ca 14 dygn med en besättningsstorlek på 55-60 man.
- Fartyget har en förmåga att kunna ta ombord (ej basera) helikopter 14 och 15, vidare har fartyget förmåga att basera UAV (Unmanned Aerial Vehicle).
- Fartyget är dimensionerat så att det kan verka i Försvarens samtliga fyra huvuduppgifter. Dock innebär fartygets storlek väsentliga begränsningar för dess förmåga att delta i internationella insatser.
- Fartyget beräknas ha ett displacement på 900-1200 ton och har en utvecklingspotential för framtida anpassning med 10-15 % i reservdisplacement och har också reserverad durk och däcksyta för en sådan anpassning.
- Fartyget har en hög taktisk tillgänglighet inom det dimensionerande området Östersjön innebärande att marina operationer i sjötillstånd som uppträder under 95 % av året kan genomföras.
- En översiktlig kostnadsberäkning, innefattande utveckling, FMV kostnader och konstruktion, ger ett pris per fartyg på 2-2,5 miljarder kronor vid egenutveckling. Vid internationell samutveckling blir styckepriset lägre.

Mångfunktionsfartyg internationellt - närområde

Fartygstypen avsedd för internationella uppgifter i närområdet har följande signifikanta egenskaper:

- Operationsområdet är Bottenhavet, Östersjön, Västerhavet samt havsområdet mellan Norge och Danmark där operationer i sjötillstånd motsvarande havsområdet mellan Norge och Danmark är dimensionerande.
- Förmågan till verkan mot olika hot är begränsad till antal insatser varför det är nödvändigt med omladdning efter genomförd operation under något dygn. Fartyget har en utökad luftförsvarsförmåga innebärande att fartyget kan bidra till det nationella luftförsvaret mot exempelvis kryssningsrobotar.
- Fartyget har en högre skadetålighet än den nationella fartygstypen genom än mer genomgripande strukturella och tekniska åtgärder ombord.
- Fartyget har en uthållighet till sjöss i operationsområdet på ca 14 dygn med en besättningsstorlek på 65-70 man.
- Fartyget har en förmåga att kunna ta ombord helikopter 14 och 15, vidare har fartyget förmåga att basera UAV.
- Fartyget är dimensionerat så att det kan verka i Försvarens samtliga fyra huvuduppgifter. Dock innebär fartygets storlek begränsningar för dess förmåga att delta i internationella insatser.
- Fartyget beräknas ha ett displacement på 1200-1800 ton och har en utvecklingspotential för framtida anpassning med ca 10-15 % reservdisplacement.

cement och har också reserverad durk och däcksyta för en sådan anpassning.

- Fartyget har en hög taktisk tillgänglighet inom det dimensionerande havsområdet mellan Norge och Danmark innebärande att marina operationer i sjöstillstånd som uppträder under 95 % av året kan genomföras.
- En översiktlig kostnadsberäkning, innefattande utveckling, FMV kostnader och konstruktion, ger ett pris per fartyg på 2,5-3,5 miljarder kronor vid egenutveckling. Vid internationell samutveckling blir styckepriset lägre.

Mångfunktionsfartyg internationellt - globalt

Fartygstypen avsedd för internationella uppgifter globalt har följande signifikanta egenskaper:

- Operationsområdet innefattar, förutom Bottenhavet, Östersjön, Västerhavet och havsområdet mellan Norge och Danmark, en global verksamhet, undantaget arktiska förhållanden. Det dimensionerande operationsområdet är ut till 200 nautiska mil från kust. Fartyget skall utan begränsningar kunna förflytta sig över hav till valt område för insats.
- Förmågan till verkan mot olika hot medger att fartyget under ett antal dygn (upp till en vecka) kan göra insatser under olika operationer utan omladdning. Fartyget har en utökad luftförsvarsförmåga innebärande att fartyget kan bidra till det nationella luftförsvaret mot exempelvis kryssningsrobotar.
- Fartyget har en högre skadetålighet än den nationella fartygstypen genom än mer genomgripande strukturella och tekniska åtgärder ombord.
- Fartyget har en uthållighet till sjöss i operationsområdet på ca 28 dygn med en besättningsstorlek på 80-100 man.
- Fartyget har en förmåga att kunna ta ombord upp till medeltung helikopter och också att basera helikopter 15 samt UAV.
- Fartyget är dimensionerat så att det kan verka i Försvarens samtliga fyra huvuduppgifter.
- Fartyget beräknas ha ett displacement på 2.000-3.500 ton och har en utvecklingspotential för framtida anpassning med ca 10-15 % reservdisplacement och har också reserverad durk och däcksyta för en sådan anpassning.
- Fartyget har en hög taktisk tillgänglighet på Nordsjön, (som ställer högre krav än många havsområden globalt) innebärande att marina operationer i förhållanden som råder under 90 % av året kan genomföras.
- En översiktlig kostnadsberäkning, innefattande utveckling, FMV kostnader och konstruktion, ger ett pris per fartyg på 4-5 mdr kr vid egenutveckling. Vid internationell samutveckling blir styckepriset lägre.

Patrullfartyg – närområde/globalt

Fartygstypen är avsedd för nationella och internationella uppgifter och har följande egenskaper:

- Operationsområdet innefattar, förutom Bottenhavet, Östersjön, Västerhavet och havsområdet mellan Norge och Danmark, en global verksamhet, undantaget arktiska förhållanden. Fartyget skall utan begränsningar kunna förflytta sig över hav till valt område för insats. Fartyget har isbrytande förmåga.
- Förmågan till verkan mot olika hot är kraftigt begränsad. Men fartyget kan under lång tid (månad) göra insatser under operationer utan omladdning.
- Fartyget har en högre skadetålighet än den nationella fartygstypen genom p.g.a. mer genomgripande strukturella och tekniska åtgärder ombord.
- Fartyget har en lång uthållighet till sjöss i operationsområdet (upptill 6 månader) med en besättningsstorlek på ca 60 man.
- Fartyget har en förmåga att hangarera/basera medeltung hkp (15 ton vilket är större än hkp 14 och 15) alternativt UAV.
- Fartyget är dimensionerat så att det innan anpassningsåtgärder, kan verka i Försvarens huvuduppgifter: väpnat angrepp med kraftiga begränsningar, territoriell integritet och internationella insatser inom deluppgifterna sjötrafikkontroll, ubåtsjakt och transport samt stöd till samhället. Vad avser verkan har fartyget en viss förmåga att genomföra luftstrid och övervattensstrid (egenskydd/prejskott) med lätt artilleri och torped.
- Fartyget beräknas ha ett displacement på ca 4.000 ton och har en anpassningsförmåga i olika funktioner. Till exempel kan fartyget tillföras sjömåls-, markmåls- och luftvärnsrobot.
- Fartyget har en transportkapacitet som kan ta en pluton och 4 st 20-fotscontainrar (alternativ till hkp)
- Fartyget har en hög taktisk tillgänglighet i många havsområden globalt, innebärande att marina operationer i alla sjöförhållanden utom de mest extrema, kan genomföras.
- Ingen översiktlig kostnadsberäkning, innefattande utveckling, FMV kostnader och konstruktion, vid egenutveckling är gjord. En grov skattning av kostnad baserad på erfarenhetsvärden ger en kostnad på cirka 1,25 mdr kr per fartyg.

Sammanfattning

De tre första fartygen är mångfunktionsfartyg av olika storlek och pris med förmåga att verka i undervattensstrid, strid mot yt- och markmål samt i luftförsvar, både för eget skydd och för skydd av andra. Den huvudsakliga skillnaden i egenskaper ligger i uthållighet, förmågan att uppträda i andra vatten och förmågan att basera helikopter. Samtliga tre mångfunktionsfartyg har god grundförmåga vad avser framdrivning och signatur över och under vattenytan.

Det fjärde fartyget är det största fartyget och har därmed längst uthållighet, förmåga att klara svåra sjöförhållanden och är ensamt om att kunna basera medeltung helikopter (den storleksklass som allmänt används i marina sammanhang internationellt). Däremot har fartyget en lägre grundförmåga avseende framdrivning, och signatur än mångfunktionsfartygen.

Avseende anskaffningskostnader enligt ovan bör det noteras att kostnadsuppgifterna för mångfunktionsfartygen och patrullfartyget förutsätter egenutveckling. Vid samutveckling eller anskaffning av redan utvecklat koncept bör kostnaderna för mångfunktionsfartygen minska avsevärt. För det enklare patrullfartyget finns inte samma vinster att göra vid samutveckling p.g.a. totalt sett låg utvecklingskostnad.

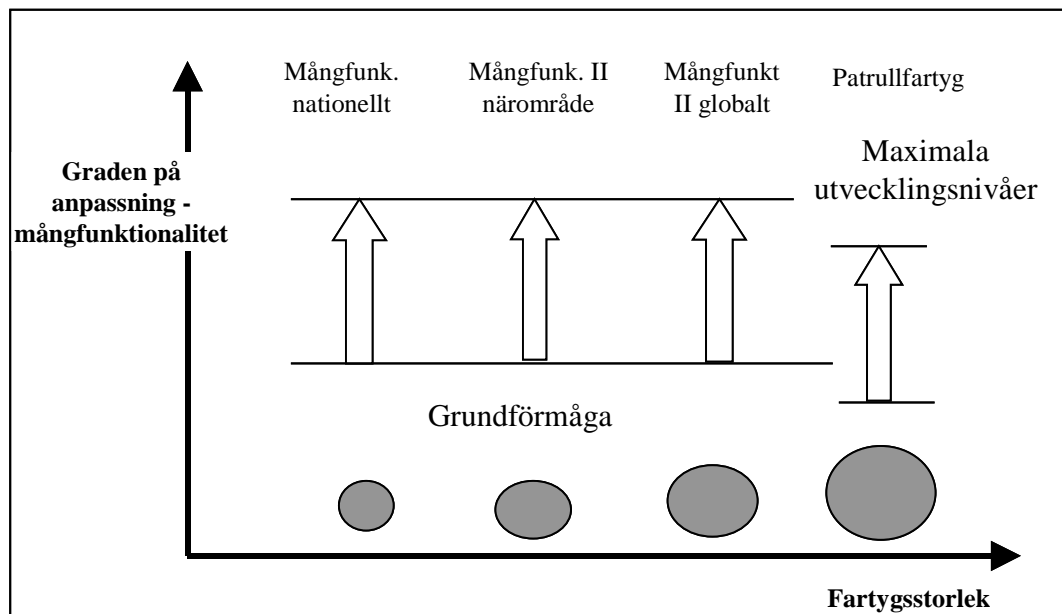
Anpassning av olika fartygskoncept

Sett ur ett anpassningsperspektiv skulle mångfunktionsfartygen kunna anskaffas utan att alla funktioner finns med. Komplettering med önskade funktioner kan sedan ske efter viss tid när behov uppstår. På motsvarande sätt skulle patrullfartyget kunna tillföras fler kvalificerade funktioner och till stora delar bli ett mångfunktionsfartyg. I och med att patrullfartyget i grund är ett enklare fartyg kommer det även efter anpassning till ett mångfunktionsfartyg att ha begränsningar avseende fart och signaturanpassning.

Beträffande kostnaderna kan det bli dyrare att komplettera ett fartyg med funktioner i efterhand jämfört med att anskaffa allt på en gång.

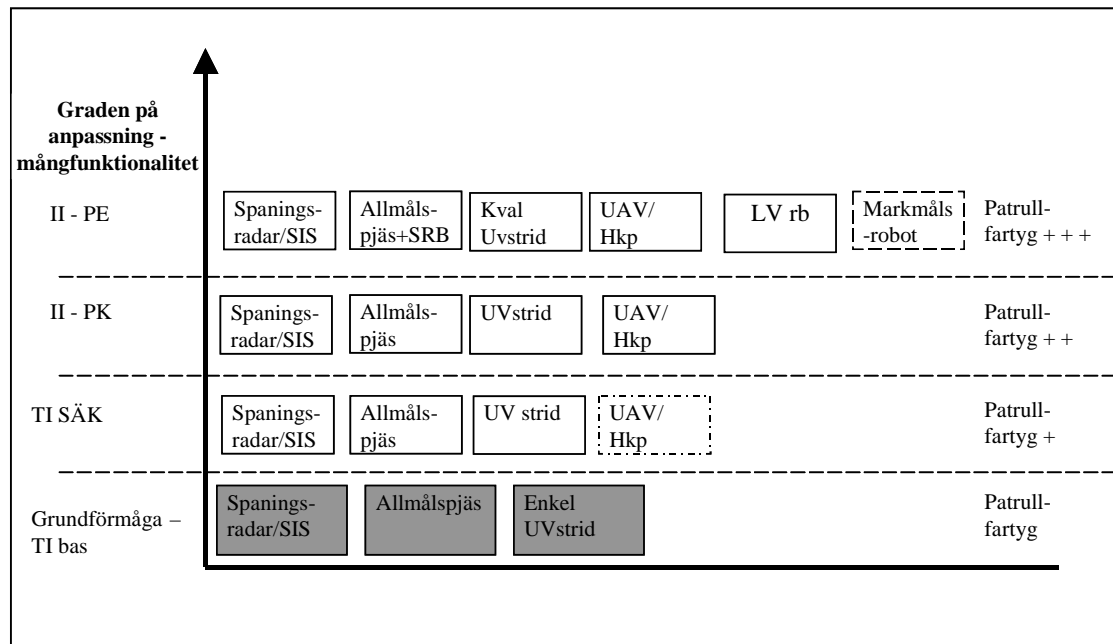
Fartygsplattformen och dess grundförmåga måste bestämmas mot bakgrund av vald målbildsinriktning och de krav på förmågor som målbildsinriktningen ställer. Funktionerna har sin utgångspunkt i de roller framtidens ytstridsfartyg kommer att behöva ha inom respektive målbildsstruktur. Exempel på en roll som ytstridsfartyget skulle kunna anpassas till är eskortering, vilket omfattar olika grader av funktioner för en ökad förmåga till sjömålsbekämpning, luftförsvar samt undervattensstrid. Andra roller är t.ex. förknippade med internationella insatser inom ramen för en fredsframtvigande uppgift och kan vara sjötrafikkontroll, embargo-uppgifter samt markmålsbekämpning i kustnära områden. Här skulle fartyget kunna anpassas till olika funktioner genom att skapa möjlighet för helikopterbasering, en ökad ledningskapacitet, tillförsel av markmålsrobot samt utökning av antal och typer av sensorer.

Figur 2 beskriver hur de olika fartygskoncepten och deras anpassningsförmåga förhåller sig till varandra. Av figuren framgår såväl de olika fartygskonceptens relativa nivå på grundegenskaper (framdrivning och signaturanpassning), som nivån till vilken de kan anpassas. Observera att de givna kostnadsuppgifterna för mångfunktionsfartygen inkluderar kostnader för en utveckling som ligger nära maximal utvecklingsnivå, medan kostnaden för patrullfartyget avser ett fartyg som inte utvecklas till mångfunktionsfartyg.

Figur 2 Beskrivning av hur olika fartygskoncept och deras anpassningsförmåga förhåller sig till varandra

Bilden ovan ger ett exempel på hur patrullfartyget skulle kunna anpassas till nya hot och andra uppgifter föranledda av ambitionshöjande krav. För patrullfartygets roll i territoriell integritet innehar den en viss grundförmåga där erforderliga delfunktioner framgår av klossarna. I samband med ökad ambition för territoriell integritet och internationella insatser (såväl fredsbevarande som fredsframtvingande) ges patrullfartyget fler delfunktioner.

Figur 3 Exempel på hur patrullfartyg kan anpassas till nya hot och andra uppgifter.

Slutsatser

Sannolikt bör olika vägar väljas för "YS-NY" beroende på vilken huvudsaklig målbildsinriktning som kommer att ligga till grund för utformningen av den framtida försvarsmakten. I t.ex. målbild W som innebär fokus på internationella insatser i begränsade konfliktnivåer kan det vara lämpligt att utgå från ett enkelt/okvalificerat fartygskoncept för internationella insatser. Detta fartygskoncept skulle vid en eventuell framtida förändrad inriktning av försvarsmakten mot mera högnivå konflikter internationellt (d.v.s. om inriktningen byts till målbild X) kunna tillföras funktioner. Det skulle t.ex. kunna röra sig om att skapa förmåga till markmålsbekämpning genom att tillföra markmålsrobotar.

För målbild X som har fokus på internationella insatser men vid höga konfliktnivåer är valet mindre självklart. Innan det går att avgöra om patrullfartygskonceptet med vissa tillförda funktioner är tillräckligt eller om det krävs ett kvalificerat mångfunktionsfartyg måste en noggrannare analys göras av hotnivåer och uppgifter vid tänkbara internationella insatser.

För både målbild W och X innebär ett val av stora fartyg att förmågan att agera i skärgårdsmiljö nedgår. Ingen av dessa målbilder förutsätter något större behov av att kunna agera i skärgård varför konsekvensen inte behöver bli så allvarlig.

Målbild Y har fokus på att kunna hantera eventuella framtida hot hemma nationellt. Här kan det vara lämpligt med det mindre mångfunktionsfartyget.

Målbild Z med sitt delade fokus mellan eventuellt framtida nationella behov och en ökad internationell ambition i höga konfliktnivåer är den målbildsinriktning där valet av fartygskoncept är minst klart. Ett nationellt hot på längre sikt talar för att de fartyg som anskaffas inte behöver vara fullt utrustade mångfunktionsfartyg från

början (tid finns för anpassning). Däremot medför den internationella ambitionen att ett relativt kvalificerat fartyg måste finnas tillgängligt med en gång, se målbild X ovan.

Ovanstående handlingsvägar skall bara ses som utkast och mer analys som bl.a. klarlägger med en större precision vilka systemkostnader som är förknippade med respektive alternativ måste göras innan någon inriktning kan bestämmas.

Noteras bör att de fartyg som diskuteras i fördjupningsområdet sannolikt kommer att ersätta äldre korvetter och därmed kommer dessa fartyg och Visby att utgöra ytstridsfartygen i Försvarmakten i målbildsperspektivet. Om anskaffning sker före eller efter 2014 kommer att bero på en mängd faktorer såsom vald målbildsinriktning, framtida försvarsanslag och tidpunkt för eventuella internationella utvecklingsprojekt för önskad fartygstyp.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: STRATEGISKA TRANSPORTER

Inledning

Den svenska regeringen har i regeringsbeslut nr 5, 2002-10-10 bl.a. begärt att: *"Försvarsmakten skall redovisa sin syn på frågor som hänger samman med operativ rörlighet både till lands, till sjöss och i luften. Frågan om utveckling av sjötransport- och transportflygförmågan skall belysas särskilt. Här bör också ett underlag avseende luftburen förmåga ingå"*. Nedanstående underlag utgör svar på regeringsfrågan, utom vad avser *luftburen förmåga*, vilken redovisas på annan plats (Fördjupningsområde: Beväpnad helikopter) i denna bilaga.

Som en följd av Sveriges ökande internationella åtaganden under det senaste decenniet och högre krav på att snabbt kunna transportera avdelade styrkor till ett insatsområde, har förmågan till strategisk transport fått en avgörande betydelse för ett lyckat genomförande av en insats. Frågan om ett svenskt behov av strategiska transportresurser är komplex och har både nationella och internationella aspekter då strategisk transportkapacitet har identifierats som ett kritiskt bristområde, bl.a. inom ramen för EU:s krishanteringsförmåga.

Perspektivplaneringen har i sitt arbete med olika strategiska typsituationer och strukturer försökt identifiera behovet av strategiska transportresurser för Försvarsmakten i framtiden. En särskild fördjupningsgrupp har också arbetat med frågan och ett omfattande underlag har utvärderats och diskuterats i gruppen. Arbetet har främst koncentrerats till flyg- och sjötransporter, landtransporter på väg och järnväg har endast perifert berörts. Två seminarier avseende flygtransport har genomförts.

De viktigaste slutsatserna i fördjupningsområdet redovisas här, men slutsatserna har också använts vid utformningen av de olika målbildsalternativen och därmed sammanhängande strukturer.

Läget i dag

Försvarsmakten disponerar i dag i realiteten inga egna strategiska transportresurser. Även om våra 8 C-130 Herkules (Tp 84) utnyttjas för strategiska transporter är de i grunden avsedda för taktiska transporter och fällning, och har stora begränsningar när de används på annat sätt. Ett flygplan har byggts om för att utnyttjas för lufttankning och bara 7 flygplan kvarstår som transportresurs. Av dessa genomgår normalt två stycken översyn, varför den regelmässigt användbara resursen utgörs av 5 flygplan.

Tp 84 har klara begränsningar vad avser lastförmåga vid långa transporter och vid insats till/från högt belägna landningsplatser och i heta klimat. Vid sådana förhållanden kan lastförmågan minska från normalt ca 17 ton ner till enstaka ton. De längre transportererna kräver också många mellanlandningar för tankning och för att besättningarna skall få erforderlig dygnsvila, vilket leder till omloppstider på flera dygn. Flygplanet har också begränsningar vad avser skrymmande last.

I övrigt utnyttjar Försvarmakten till stor del civila transportresurser som vid behov upphandlas på den internationella marknaden. Civila transportresurser används för "fredsmässiga" transporter i lugna lägen till "icke stridsområden". Civila resurser kan i regel inte användas in i akuta konfliktområden.

Dagens civila flygtransportresurser utgörs till stor del av före detta Sovjetiska militära transportflygplan som visserligen tar stor och skrymmande last över ramp men som börjar falla för åldersstreck, har en sämre säkerhet än övriga flygplan och till stor del inte får flyga över Europa p.g.a. miljöskäl.

Övriga resurser är huvudsakligen civila transportflygplan som är särskilda lastversioner av passagerarflygplan. Dessa är utmärkta för att transportera personal eller materiel som kan pallhanteras alternativt lastas i speciella flygtransportcontainers, men de saknar i regel ramp och kan i regel inte bära större fordon eller annan skrymmande last. De är också beroende av flygplatser med långa, hårdgjorda landningsbanor och med tillgång till särskild hanteringsutrustning för lasten.

För långa transporter av tung och / eller skrymmande materiel används oftast civila fartyg. Fartyg lastar betydligt mer än flyg, men har längre omloppstider. Tillgången till infrastruktur i form av RoRo-lägen, kajer och kranar m.m. är ofta gränssättande för hur nära insatsområdet man kan komma med fartyg. Ofta måste slutdelen av transporterna genomföras som långa landsvägsförflyttningar, vilket sliter hårt på fordonsmaterielen om inte särskilda tungtransportfordon (stridsvagnstransportsläp m.m.) används för att transportera främst bandfordonen.

Vid järnvägstransporter blir ofta banprofilerna (fri bredd och höjd i t.ex. tunnlar) gränssättande för vilken materiel som kan transporteras.

Försvarsmaktens behov

Styrande för behovet av strategiska och operativa transportresurser kommer att vara nivån på och utformningen av våra internationella insatser. Om kravet på våra internationella insatser ökas, kommer också kravet på säker tillgång till strategiska transportresurser att öka.

Transporter inom Sverige och till det omedelbara närområdet kräver som regel inga särskilda av Försvarmakten disponerade "strategiska" transportresurser. De flesta behoven kan lösas genom att utnyttja civila resurser. För övriga behov, t.ex. där kravet är att kunna lasta/lossa över ramp utan lasthanteringsutrustning eller för fällning av specialförband är ett antal livstidsförlängda Tp 84 lämpliga att ha kvar.

För operativa transporter av t.ex. mekaniserade förband torde en tungtransportresurs med kapacitet att transportera bandfordonen i en mekaniserad bataljon behövas som alternativ till järnvägs- och / eller sjötransport. En sådan resurs går också att använda för andra tunga transporter. Resursen skall (till del) kunna användas internationellt.

Civila transportresurser kan användas för "fredsmässiga" transporter i lugna lägen till "icke stridsområden" och om inte ett stort internationellt behov från många stater föreligger samtidigt. Försvarmakten bör ha mycket god förmåga att upphandla sådana transporter.

Alternativt kan militära resurser från någon typ av gemensam europeisk resurs-pool utnyttjas. Ett sådant samarbete vad avser militärt transportflyg finns redan, och Sverige bör undersöka möjligheten att delta i detta.

Vid stora internationella insatser från många stater räcker varken disponibla militära resurser eller civila resurser till. De stater som disponerar egna transportresurser prioriterar i regel egna transportbehov före våra. Priserna på eventuellt kvarvarande civila resurser stiger kraftigt. Detta innebär som regel att vi åtminstone initialt måste förlita oss på egna, av Försvarsmakten disponerade resurser, främst transportflyg. Resursen kan vara ägd eller leasad av Försvarsmakten eller tillhandahållas på kort tid genom avtal.

En sådan flygtransportresurs bör vara tillräckligt stor för att säkerställa snabb transport av främst rekognoserings- och förberedelsestyrkor, specialförband och för understöd av insatta förband med t.ex. specialreservdelar och ersättningspersonal. Resursen behöver för svensk del inte utformas för transport av större, mekaniserade förband men bör kunna transportera pansarfordon för t.ex. rekognoseringsstyrkans behov. Större lastkapacitet, längre räckvidd och högre marschfart än dagens Tp 84, samt inbyggda varnare- och motmedelssystem (VMS) kommer att krävas av dessa flygplan.

Vid ett utökat deltagande i internationella insatser och för transport av hela mekaniserade bataljoner är sjötransportresurser lämpliga, både för transport av egna resurser och / eller som en del av Sveriges bidrag till en internationell styrka. Dessa kan utgöras av något /några modifierade RoRo-fartyg.

En sådan resurs kan även användas för initial ledning och underhåll av en insatsstyrka på marken, som bas för helikoptrar och sjukvårdsresurser eller som stöd till sjöstridskrafter.

Eftersom det är tveksamt om en sådan resurs kommer att ha "heltidssysselsättning" inom Försvarsmakten bör det undersökas om en sådan resurs kan ägas eller merutnyttjas av andra intressenter. Till exempel skulle kanske en sådan resurs kunna ägas och utnyttjas av ett civilt rederi men Försvarsmakten betala för sina modifieringar och för att resursen snabbt kan disponeras av Försvarsmakten vid behov.

Civila behov

Flera myndigheter och organisationer har på samma sätt som Försvarsmakten statsmakternas krav på sig, att med hög beredskap och kort tid till insats kunna verka på plats vid en internationell insats. Problemen att hitta tillräckliga transportresurser, främst flyg, är desamma som för Försvarsmakten.

Försvarsmakten stöder i dag ett stort antal civila statliga och ickestatliga organisationer med flygtransporter, exempelvis Räddningsverket och Röda korset. Behoven väntas öka i framtiden.

Försvarsmakten transportflyg har utnyttjats vid större olyckor för t.ex. tp av räddningstjänstens mtrl samt för transport av skadade i ambulans. Behovet att transportera skadade vid civila olyckor kan minska då SAS kvalificerade ambulansflyg kommer i drift med kort (6 tim) beredskap i närtid.

Även om civila insatser som regel inte sker i ett stridsområde är kraven på att kunna landa på tillfälliga eller ej permanentbelagda banor eller fälla mtrl från luften ofta styrande för att endast militära transportflygplan kan användas.

Övrigt

Strategiska och / eller operativa transportresurser är dyra både att anskaffa och att utnyttja. En utveckling av denna förmåga kommer i nuvarande ekonomi att få ett stort genomslag på möjligheten att utveckla eller bibehålla andra förmågor. Förmågan bör därför behandlas som en vägvalsfråga i sammanhang med val av storlek och inriktning på våra internationella insatser. Observera också att ett modernt militärt transportflygplan, som kan lasta något eller några fordon, kostar lika mycket som ett till tre civila transportfartyg, som vardera lastar 300-400 fordon.

Det bör övervägas om inte våra strategiska transportresurser är en nationell resurs och inte enbart en försvarsmaktsresurs. I så fall bör en del av kostnaderna belasta en annan budget än Försvarsmaktens, alternativt att Försvarsmakten tillförs särskilda medel för att upprätthålla resursen.

Exempel på möjliga resurser för att fylla behovet i framtiden

Tp 84 (C-130 H)

Maxlast: ca 19 ton. Räckvidd i km med ton last: 3780/16

Våra Tp 84 kan efter livstidsförlängning kvarstå till ca 2015. Som komplettering och / eller ersättning i framtiden kan följande system vara aktuella.

C-130 J/ CC-130 J

Amerikanska Lockheed C-130 J är en utveckling av C-130 Hercules. De viktigare förbättringarna ligger i ökad räckvidd, stigförmåga och bränsleekonomi. En ca 5 meter förlängd version, CC-130 J, lyfter något lägre vikt men tar större volymer så att 5 CC-130 J motsvarar 8 vanliga C-130 J vad avser transport av t.ex. förnödenheter.

Maxlast: ca 19 ton. Räckvidd i km med ton last: 4540/16.

Varje flygplan kostar ca 70 miljoner US \$ eller ca 670 miljoner SEK i inköp (Källa: Jane's).

En ersättning av våra Tp 84 med C-130 J / CC-130 J skulle medföra en materiel förnyelse och lägre driftskostnader, något längre räckvidder men ingen utökad förmåga vad avser tunga och / eller skrymmande transporter.

A400M

Ett europeiskt samarbetsprojekt för ett militärt transportflygplan med kapacitet ungefär mitt emellan C-130 J och C-17. Möjlighet kan finnas för Sverige att delta i projektet även industriellt. Detta torde dock kräva beslut av regering (att vi skall ha flygplanet) och industrin (att den vill delta) i närtid. Alternativt är ett rent "köp över disk" vid ett senare tillfälle. Vad gäller lufttankning så kan A400M både ta emot och med tilläggsutrustning lämna bränsle från/till andra flygplan.

Flygplanet beräknas flyga tidigast 2007/2008 och med leveranser till de deltagande staterna 2008/2009-2014/2015. En eventuell leverans till Sverige (enligt "köp över disk") skulle då kunna bli aktuell tidigast ca 2016, vilket kan medföra krav på ytterligare åtgärder på Tp 84. Alternativt måste Sverige lyckas förhandla sig till en tidigare leverans på någon av deltagarstaternas bekostnad.

Maxlast: ca 37 ton. Räckvidd i km med ton last: 4400/32, 7400/16

Varje flygplan kostar ca 80 miljoner US \$ eller ca 780 miljoner SEK i inköp (Källa: Jane's).

En ersättning / komplettering av våra Tp 84 med A400M skulle medföra en materiell förnyelse och lägre driftskostnader, längre räckvidder och utökad förmåga vad avser tunga och / eller skrymmande transporter.

An 70

An-70 är ett nytt, medelstort transportflygplan från flygplanstillverkaren Antonov i Ukraina. En "NATO / västeuropeisk" anpassad version har föreslagits som ett alternativ till A400M.

Maxlast: ca 47 ton

Räckvidd i km med ton last: ? (troligtvis kortare än A400M).

Pris: ? (troligtvis lägre än A400M)

En ersättning / komplettering av våra Tp 84 med An 70 skulle medföra en materiell förnyelse, något längre räckvidder och en utökad förmåga vad avser tunga och / eller skrymmande transporter. Bristen på NATO-anpassning och förväntat höga driftskostnader i grundversionen gör dock flygplanet mindre lämpligt om inte en "västeuropeisk" version utvecklas

C-17

Boeing C-17 Globemaster III är ett strategiskt transportflygplan framtagen som ersättning för C-141 Starlifter.

Maxlast: ca 77 ton. Räckvidd i km med ton last: 3800/77, 9450/32, 11110/16.

Varje flygplan kostar ca 150 miljoner US \$ eller ca 1.350 miljoner SEK i inköp (Källa: Jane's).

C-17 kan troligtvis inte ensam helt ersätta våra Tp 84, eftersom det är ett alldeles för stort och dyrt flygplan för t.ex. taktisk fällning av små specialförband.

Några flygplan kan dock vara ett bra komplement till Tp 84 eller C-130 J. Storbritannien har valt att som en interimslösning i väntan på A400M köpa ett större

antal C-130J och leasa ett mindre antal C-17. Det får anses vara en dyr lösning, men ger onekligen tillgång till den största och bredaste förmågan då förmågorna hos de olika flygplanen kompletterar varandra.

Flygplan för Lufttankning och/eller Transport ?

Lufttankning används för att förlänga aktionstider och räckvidder för främst stridsflygplan, men på senare tid också för helikoptrar och transportflygplan. För transportflygplan kan effektiviteten, lastförmågan och räckvidden ökas väsentligt om flygplanet har förmåga att ta emot bränsle i luften.

Som tankningsflygplan används i regel ombyggda civila flygplan. Boeing 707 / KC 135 Stratotanker och Douglas DC 10 / KC-10 Extender är för närvarande de vanligaste, men en ny generation, grundade främst på Boeing 767 och Airbus A330, är under införande.

För tankning av helikoptrar används främst tankningsversioner av C-130.

Fördelen med att använda civila transportflygplan som grund för tankningsflygplanen är att de är betydligt billigare i anskaffning och drift än de militära transportflygplanen, att de flyger på höjder och i farter som lämpar sig för tankning av stridsflygplan, vilket inte C-130 gör, samt att det som regel räcker med att utnyttja lastutrymmet under passagerarplatserna för de extra bränsletankar som krävs. Det sista innebär också att när flygplanen inte används för tankningsuppgifter kan de utnyttjas för transport av personal och i viss mån förnödenheter utan ombyggnad.

Med tanke på kostnaderna för inköp och drift av speciella militära transportflygplan och den stora bristen på sådana, bör Sverige inte begränsa sin tillgång till den resursen genom att använda dessa som tankningsflygplan. En anskaffning av något / några (begagnade) tankningsflygplan grundade på civila modeller torde ge en betydligt större totaleffekt till en lägre kostnad. Alternativt kan tankningsförmågan skaffas genom internationellt samarbete i t.ex. EAG / ATARES (se nedan).

Bilateralt samarbete avseende flygtransport och lufttankning med mera

European Air Group (EAG) har initierat ett bilateralt samarbete i Europa avseende samordning av flygtransportresurser, där länder kan "låna" flygtimmar av varandra utan att involvera ekonomiska transaktioner. För att hantera verksamheten har European Airlift Co-ordination Cell (EACC) satts upp i Eindhoven. Idag deltar följande länder i EACC: Frankrike, Italien, Spanien, Nederländerna, Belgien, Storbritannien och Tyskland.

Under beteckningen ATARES (Air Transport, Air to Air Refuelling and other Exchange Services) möjliggörs ett fritt utbyte av olika "varor", inledningsvis flygtransporttimmar men i framtiden även lufttankningstimmar, simulatortimmar och andra "varor". Grunden är dock att respektive nation behåller full befälsrätt och kontroll över sina egna resurser.

EAG har vidare genomfört en studie avseende europeisk flygtransport, European Airlift Study. Syftet var att undersöka EAG-medlemmarnas nuvarande och kom-

mande transportflygkapacitet för att identifiera brister och föreslå lösningar. Studien visar att:

- behoven för EAG-medlemmarna har skiftat från taktisk flygtransport till strategisk flygtransport.
- Den nuvarande gemensamma kapaciteten har brister avseende strategisk flygtransport och lufttankning.
- De nuvarande anskaffningsplanerna kommer att medföra tillskott av fraktkapacitet med i stort sett bibehållande av antalet flygplan. Det beror på att mindre flygplan, såsom C-160 Transall, ersätts med betydligt större flygplan, t.ex. Airbus A400M.
- Behovet av civila inhyrda fraktflygplan kommer att kvarstå även i framtiden.
- Antalet lufttankningsflygplan kommer att öka marginellt, men totalt sett kommer den framtida tankerkapaciteten inte motsvara varken dagens eller morgondagens behov.
- Nuvarande anskaffningsplaner medför att underskottet av flygtransportkapacitet kommer att vara som störst under perioden 2007-2012.

Möjliga resurser för sjötransport i framtiden

Resurser för sjötransport kan utgöras av:

- Civila RoRo- / containerfartyg, standard eller lätt modifierade / specialbyggda för militära ändamål.
- Amfibiestridsfartyg av olika typer.

Amfibiestridsfartyg är främst avsedda för amfibieoperationer i hög hotnivå och har därför mycket höga anskaffnings- och driftskostnader och liten lastyta i förhållande till sin storlek. De bedöms för närvarande och med nuvarande inriktning och försvarsanslag inte vara aktuella för svenskt bruk och behandlas inte vidare här.

Civila RoRo- / containerfartyg i storleksklassen 20.000+ ton lastar materiel och ett förstahandsbehov av förnödenheter för en mekaniserad bataljon. Ett nyproducerat fartyg i denna klass kostar ca 350-700 miljoner SEK beroende på hur stora krav som ställs på extrautrustning och militärspecifika system. Driftskostnad per år är cirka 30-50 miljoner inklusive översyner men exklusive en eventuell halvtidsmodifiering. Praktisk livslängd utan halvtidsmodifiering är mer än 20 år.

Modifieringar kan utgöras av t.ex.:

- Negativ ramp (som kan sänkas ner under vattenytan för sjösättning av amfibiefordon)
- Kraftiga däckskranar för att kunna läktra material då tillgång till hamn saknas
- Förmåga att medföra läktringsmateriel, t.ex. MEXE-flottar

- Utökad lednings- och sambandsutrustning för ledning av förband m.m., eventuellt containerbaserade
- Utökad sjukvårdsförmåga, eventuellt containerbaserad
- Utökad förmåga att producera el och vatten för t.ex. containerbaserade sjukvårds- och ledningssystem ombord eller för förband iland
- Helikopterdeck och eventuellt hangar
- Beväpning för självförsvar (ger ofta hög extrakostnad p.g.a. krav på kringutrustning m.m.)

Att försvarsmakten äger ett sådant fartyg är endast rimligt om kravet på modifiering är stort och / eller försvarsmakten bedöms använda fartyget mer än 75 % av tillgänglig tid.

Ett alternativ till att försvarsmakten själv äger ett sådant fartyg kan vara ett samarbete med något svenskt rederi. Rederiet äger och driver normalt fartyget men försvarsmakten har ett avtal om att kunna disponera fartyget (med besättning) inom viss tid. Försvarsmakten får då betala de (inte alltför omfattande) militärspecifika modifieringarna vid anskaffningen, normala charteravgifter då försvarsmakten disponerar fartyget samt en viss "beredskapshållningsavgift" då fartyget inte utnyttjas av försvarsmakten.

FÖRDJUPNINGSSOMRÅDE: OPERATIVT STÖD

Inledning

Perspektivplaneringen har under året utnyttjat studien FOKLOG, Fokuserad Logistik, vid KRI UH som underlagslämnare vad avser kraven på framtida logistik. Studien kommer att slutrapporteras i slutet av år 2003. Nedanstående text är en sammanfattning av de slutsatser som hittills framkommit i studien. Underlaget har kompletterats med särskilt underlag från KRI SJV. Underlagen har även inarbetats i de olika Målbildsstrukturerna.

Förändrade krav på understöd som funktion av insatsförbandens utveckling

Framtida förband för operativ stöd kommer att möta många nya utmaningar som kommer att förändra deras sätt att uppträda. Tidsfaktorn blir mer dimensionerande för framtida stödförband än för dagens. Med ett snabbare strids-/verksamhetsförlopp och med flexibelt sammansatta funktioner/förband som skall understödjas, ökar komplexiteten i underhållet. Kraven på precision och snabbhet i planering, ledning och genomförande av understöd blir därmed mycket större än idag.

Lagerhållningen av förnödenheter vid förbandsnivån är ofta en kompromiss mellan säkerheten att hantera, ”ha kontroll”, över förnödenheterna och en minskad förmåga till rörlighet i uppträdandet. Att finna en optimal nivå över tiden och läget blir därmed ett av logistikens kärnproblem. När ”just-in-case”²⁹ principen överges till förmån för den resurssnålare ”just-enough” principen, minskar de marginaler inom logistiken som kan hantera oförutsedda situationer.

Med begränsade lagervolymer av förnödenheter och begränsad tillgång till teknisk kompetens på förbandsnivån ökar sannolikheten för att bristsituationer uppkommer. Brister som uppstår kan orsaka allt från tempoförlust till att funktioner i huvudverksamheten eller operationen helt uteblir. Med allt mer komplicerade plattformar kan sådana bristsituationer uppstå redan vid ”enkla förflyttningar”. Det behöver inte bara vara fientlig verkan som slår ut de tekniska systemen. För att kunna leda och styra stödfunktionen under sådana förhållanden blir behovet av kvalificerat beslutstöd ytterligare accentuerat.

Vidare kommer tillgång till kvalificerade transportmedel för stödfunktionerna, t.ex. flyg eller helikopter, att utgöra en nödvändighet för att kunna upprätthålla utställigheten hos insatsförbanden. Spetskompetenser och kvalificerade förnödenheter kommer endast att finnas i ett fåtal och vara tillgängliga på enstaka platser och måste därför kunna transporteras snabbt över stora avstånd. Detta gäller särskilt vid internationella insatser.

²⁹ ”För säkerhets skull.” Genom att ha en stor volym av förnödenheter och organisation, skapas handlingsfrihet vid insats. Denna princip är dock mycket kostnadsdrivande

Att ha tillgång till resurser betyder dock inte alltid att äga. Stödfunktionerna kommer i högre grad än idag att behöva utnyttja resurser från civila leverantörer och/eller andra staters försvarsmakter. Det blir då viktigare att vara en kompetent beställare än att vara ägare.

Faktorer som kommer att vara väsentliga för framtida operativ stödverksamhet.

Krav på ökad precision i understödet kräver:

- noggrann statusuppföljning i nära realtid av understödda förband
- noggrann lägesuppföljning av egna och disponerade förnödenheter och transportresurser
- noggrann lägesuppföljning av egna och disponerade kompetens- och teknikresurser
- möjlighet att genom simulering pröva tänkbara lösningar i syfte att finna den optimala lösningen som sedan realiserar eller ger underlag för Operativ och Taktisk planering
- kontinuerlig utvärdering av insatser för att vinna erfarenheter i ledningen och kunna uppdatera statusläget hos understödda förband. Återmatning av erfarenheter till stödsystemen för ökad precision i beräkningar måste gå att genomföra "lokalt" på ett enkelt sätt.

Detta medför att behovet av utveckling av informations- och ledningssystem inom den operativa stödfunktionen inte får underskattas och resurser härför bör avdelas.

Krav på att ökad rörlighet i understödet kräver:

- minskat behov av långa transportvägar för förnödenheter genom tillgång till alternativa leverantörer
- samutnyttjande av stridande förbands transportresurser för viktigare reservmateriel om transportresurserna är gränssättande
- mindre och snabbare transportmedel
- anpassning till civil (och NATO-) standard av containrar och andra komponenter i lasthanteringssystem

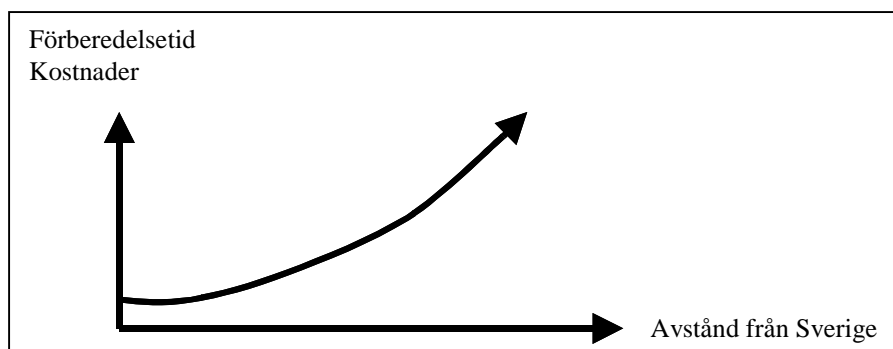
En försvarsmaktsgemensam utveckling av den tekniska tjänsten skapar bättre flexibilitet och uthållighet i understödsorganisationen. Den framtida materielen, som kommer att ha ett allt större innehåll av utländska och/eller civila eller modifierade civila komponenter, kräver att vi har förmågan att samordna civila och militära resurser för underhåll, även internationellt.

Internationella insatser

Den ökande omfattningen av internationella insatser kommer att öka kraven på logistikstödet på flera olika sätt. Utöver ökade kompetenskrav i egen lednings- och genomförandeorganisation ställs krav på att kunna genomföra insatser i internationellt integrerade förband. Mer internationella insatser och internationell sam-

verkan kräver även ett större utnyttjande av utländska civila resurser som kan leverera varor och tjänster.

En förändrad inriktning från att endast klara insatser inom Europa till att gälla även Europas närhet tillför ytterligare nya krav. I mer avlägsna insatsområden tillkommer begränsande faktorer för personal och materiel som följd av klimat, kultur och andra omvärldsfaktorer. Med begränsningar i infrastruktur, t.ex. vägar, kommunikationer, utbud av varor för försörjning m.m., följer motsvarande nedgång inom och ökande kostnader för logistiken.

Figur 4 Förberedelse tid och kostnader som funktion av avståndet från Sverige

Dessa begränsningar bedöms dock kunna hanteras med lämpliga förberedelser. Innebörden blir därför att det kan krävas längre tid från planering till dess att förbandet utvecklar avsedd förmåga. Det kan även innebära att ett tillskott av personal och materiel i förbanden blir nödvändigt för att kompensera bristerna ovan.

Hälso- och sjukvård

Kraven på kvalitet i Försvarets hälso- och sjukvård kommer att öka, särskilt om Försvarets deltar i internationella fredsframtvängande operationer. Mer avlägsna insatsområden med t.ex. tropiskt klimat kan även höja risken för sjukdomar.

Den enskilda individens psykiska och fysiska välbefinnande sätts i fokus inte endast av etiska skäl utan också för att han besitter för uppgiften speciella kunskaper och färdigheter som är svåra att ersätta.

För att möta kraven måste Försvarets hälso- och sjukvård organiseras så att sjuka och skadade ges ett omhändertagande och en vård med resultat som är minst lika bra som inom den fredstida civila sjukvården. Genom ett väl fungerande hälsoskydd kan uppkomsten av såväl fysisk som psykisk ohälsa och skada förebyggas eller minimeras.

Funktionen måste utvecklas mot att kunna stödja Försvarets i det allt bredare spektrum inom vilket denna engageras, vad avser såväl uppgifter som insatsmiljöer. Nationellt innebär detta bl.a. att förmågan utvecklas att stödja det civila samhället med prehospital sjukvård vid fredstida terroristbekämpning. Försvarets splitterskyddade sjuktransportfordon, bemannade med specialutbildad militär

eller civil sjukvårdspersonal kan i sådana situationer lösa uppgifter för vilka den civila sjukvården saknar resurser.

Behovet av en nära samverkan med den civila sjukvården på alla nivåer kommer att öka. Den är nödvändig för att upprätthålla en hög medicinsk kompetens inom Försvarmakten och för att kunna bemanna utlandsstyrkan med legitimerad sjukvårdspersonal. Den är också en förutsättning för att den civila sjukvården skall kunna stödja Försvarmakten med sjukhusvård vid ett väpnat angrepp och för att Försvarmakten skall kunna stödja samhället med sjukvårdsresurser vid svåra påfrestningar.

Vid internationella insatser måste sjukvården ha en sådan flexibilitet, tillgänglighet och hög operativ och strategisk rörlighet att den kan stödja Försvarmaktens förband i alla insatsmiljöer och uppgifter och inom de insatstider som kan bli aktuella. Fältsjukhuset är ur ett internationellt perspektiv en divisionsresurs för hälso- och sjukvård (role/level 3) och utgör såväl kompetensmässigt som materiellt grunden för att kunna skapa den brigadresurs (role/level 2+) som krävs vid insatser inom ramen för NATO/PfP. Tillgången till ett fältsjukhus är således en förutsättning för att Sverige skall kunna agera självständigt över bataljonsnivån. Det framtida fältsjukhuset skall lösa uppgifter som varierar från humanitärt stöd vid t.ex. översvämningar och hungersnöd till att stödja stridande förband vid fredsframtvingande operationer. Genom att välja mellan tält- och containerbaserade moduler, kan förbandet ges såväl hög operativ och strategisk rörlighet i ett inledningsskede av en mission som stor uthållighet i ett senare.

Försvarmaktens förmåga att delta med ett fältsjukhus eller en role/level 2+ enhet vid internationella insatser bedöms också vara nödvändigt för att uppehålla en tillräckligt bred kompetens inom militärmedicinen. Det är också en viktig faktor för att på sikt kunna rekrytera ett tillräckligt antal medicinalofficerare (yoff och resoff) med rätt kompetens.

Försvarmakten måste även i framtiden kunna bemanna sjukvårdsbefattningar på bataljonsnivån (role/level 1) med svensk personal. Detta gäller även högre nivåer (role/level 2 och 3) under inledningsskedet av en mission. En uthållig bemanning av dessa nivåer över tid kommer emellertid att förutsätta en multinationell bemanning.

Tidig tillgång till helikoptrar för akuta sjuktransporter kommer fortsatt att ha en avgörande betydelse för patientens överlevnad. Skall svenska förband kunna delta i väpnad strid vid internationella insatser måste vi disponera helikoptrar för sjuktransport.

Inom den civila sjukvården fortsätter utvecklingen mot ytterligare hög specialiseringsgrad hos den legitimerade sjukvårdspersonalen. Detta innebär att Försvarmakten vid en internationell insats måste ha tillgång till ett stort urval av specialister för att kunna anpassa sin sjukvårdsorganisation till den aktuella uppgiften. Samtidigt måste personalen ha genomgått utbildning som gett kunskaper för att uppträda i den militära miljön i allmänhet och att kunna lösa de befattningsanknutna militärmedicinska kraven. Utöver denna grundläggande utbildning måste personalen även genomgå missionsanpassad utbildning. Bästa sättet att tillgodose detta behov av rätt utbildade specialister bedöms vara att anställa och utbilda dessa som reservofficerare i medicinaltjänst. För att få tillgång till ett tillräckligt antal

bör man se över möjligheterna att korta ned reservofficersutbildningen för sådana specialistbefattningar.

Den snabba tekniska utvecklingen av personburna medicinska sensorer och möjligheten att snabbt överföra stora mängder medicinska data digitalt (telemedicin) skapar stora möjligheter att i NBF i nära realtid både följa den enskilda soldatens medicinska tillstånd och att skapa en helhetsbild av missionens hälsotillstånd. Med individuell GPS och "asset tracking"-teknik kan varje individ följas i insatsområdet. Systemet larmar med automatik då de medicinska sensorerna indikerar att soldaten har behov av medicinska insatser och ger sjukvårdsledningen underlag för att ge dessa rätt prioritet. Soldaten är sedan registrerad som patient och kan fortsatt följas i den del av det nätverksbaserade ledningssystemet, som är anpassat för att tillgodose kraven på medicinsk sekretess och medicinsk informations- och beslutsstöd på olika nivåer.

Ett antal faktorer och trender bedöms vara särskilt viktiga för utvecklingen av hälso- och sjukvårdens organisation och taktiska uppträdande. Exempel på sådana är:

- Ökande vapenverkan i konventionella stridsdelar och större förmåga till precisionsbekämpning innebär risk för plötsligt uppkomna stora skadefall på platser och tider som är svåra att förutsäga. Detta ställer krav på att snabbt kunna kraftsamla tillräckliga resurser för akuttransporter och kvalificerad första hjälp.
- En tydlig inriktning mot att tidigt efter livräddande kirurgiska ingrepp transportera svårt skadade patienter långa sträckor direkt till sjukhus med resurser för avancerad specialistsjukvård. Detta skapar behov av intensivvårdsresurser i hela sjukvårdskedjan, omfattande såväl flyg- och helikoptertransporter som landsvägstransporter.
- Det ökade utnyttjandet av specialförband och andra mindre enheter som uppträder över stora ytor på av motståndaren kontrollerat område och långt från medicinsk infrastruktur, genererar behov av särskilda resurser för avtransport av sjuka och skadade. De skapar också särskild vårdproblematik då sådan avtransport inte är möjlig eller kraftig fördröjs. Utnyttjande av telemedicin kan förbättra möjligheten till medicinsk experthjälp "on line".
- En motståndares användning av asymmetrisk krigföring kan innebära att folkrätten medvetet åsidosätts och kan göra hälso- och sjukvårdsorganisationen till ett primärt mål. Detta kan skapa behov av särskilt skydd.
- En ökad användning av B- och C-stridsmedel ställer krav på ett förbättrat medicinskt skydd i hela insatsorganisationen för att förebygga eller begränsa skadeverkningarna och en ökad förmåga att tidigt diagnostisera och ta om hand de som drabbats.
- Ett ökat internationellt engagemang med inriktning mot bl.a. väpnad strid och obligatorisk tjänstgöring för officerare att delta i ett flertal utlandsmissioner, kommer att skapa ökade problem med psykisk ohälsa. Försvarsmakten måste ha resurser för att tidigt kunna identifiera de som drabbats och att kunna ge dem ett adekvat omhändertagande.

REDOVISNING AV ”UPPDRAG AVSEENDE FRAMTIDA UTVECKLING AV FUNKTIONEN INDIREKT ELD”

INLEDNING

Denna underbilaga svarar på regeringsbeslut 20 ”Uppdrag avseende framtida utveckling av funktionen indirekt eld”, Fö2002/2766/MIL.

Avseende spårbarhet från Försvarets uppgifter, operativ förmåga, omvärld, målbild, händelser i en strategisk typsituation (STS), krav på förmåga inom funktionen indirekt eld och förband/system hänvisas till skrivelsen Spårbarhetsredovisning (HKV 2003-02-28 H 23 210:802 68 Spårbarhetsredovisning).

Resonemang och svar i denna underbilaga grundas på följande handlingar:

- Försvarets perspektivplanering, fördjupningsområde Markbaserade bekämpningssystem, intern arbetshandling.
- PerP fördjupningsseminarium Markbaserade bekämpningssystem, (HKV 2002-06-20 23 210: 681 10).
- FoRMA årsrapport 2001 (FOI-R--0387—SE).
- Generalinspektörens för Armén inriktning för –Arméns långsiktiga förmåge- och förbandsutveckling (ALFF) 2002, (ATK 01 615:60365).
- ATK 00054S Markbaserat försvarsmaktsgemensamt system för indirekt eld, (ATK 2002-12-09 21 500:61003).
- ATK 00148S Framtida markmålsbekämpning, (ATK 2002-02-11 21 120:60091).
- ArtDEMO årsrapport 2001, (A9 2002-03-12 23 386:70210).
- KRI Pm avseende möjliga alternativ och väg framåt för nytt artilleri, 2002-06-27.
- KRI redovisning av status i materielprojekt för Försvaretsdepartementet, 2002-09-27.
- FMV förslag till produktområdesstrategi för styrda vapen, (GD H 2002-11-05 33 100:4401/02).
- FMV förslag till sensorstrategi 02, (GD H 2002-11-05 33 100:4402/02).
- Uppdrag att se över möjligheterna att skapa goda förutsättningar för en i Sverige verksam industri för försvarsmateriel, FMV (GD 2002-11-20 23 751:52642/02).
- Uppdrag att se över möjligheterna att skapa goda förutsättningar för en i Sverige verksam industri för försvarsmateriel – Kartläggning och Analys, FMV (SYST H 2002-11-29 23 751:6374/02).

BEKÄMPNINGSFUNKTIONEN

Viktiga delar i den utveckling av västliga försvarsmakter som idag pågår är bl.a. att kompetensen för väpnad strid behålls och värnas, även om inriktningen går mot ett betydligt bredare uppgiftsspektrum där konfliktnivån varierar stort. Interoperabilitet och försvarsgrenssamordning ses mer och mer som en naturlig och oundgänglig del av en försvarsmakts utformning. Den breddade hotbilden där även stridande ickestatliga aktörer uppträder, innebär i en del fall att den ”ordinarie” försvarsmakten ges ytterligare uppgifter för att hantera även delar av detta hot (se bilaga 1 denna rapport, stycke 2.3.1).

För att idag och imorgon hantera de två högst prioriterade uppgifterna, skydda den egna nationen och delta i internationell krishantering, utvecklar de flesta västliga staterna försvarsmakter som till sin huvuddel består av någon typ av insatsförband. Dessa utformas för att klara flera eller samtliga av de uppgifter som de väpnade styrkorna tilldelats (se bilaga 1 denna rapport, stycke 2.3.1).

Våldet eller hotet om våld är medlet för att nå målet att försätta motståndaren i en situation som övertygar honom att det är bättre att avsluta konflikten på våra villkor än att fortsätta den. Våldet tar sitt främsta uttryck i den väpnade striden. Syftet med att använda militära medel kan vara att avhålla, förhindra, desorganisera eller förstöra.¹

Inom ramen för att kunna möta en motståndare som använder våld och vapenmakt, eller hotar med detta, spelar bekämpningsfunktionen en avgörande roll i hela konfliktspektrumet från fred till krig. Bekämpningsfunktionen syftar till att uppnå rätt avsedd verkan i ett specifikt mål vid en given tidpunkt och situation.

Sverige skapar idag ett försvar med förmåga att kunna möta olika former av hot samtidigt som anpassningsförmågan mot framtida behov är av stor betydelse.²

Hur den framtida militära insatsen kommer att se ut och vilka krav som därmed kommer att ställas på de väpnade styrkorna är omöjligt att förutse. Den osäkerhet som råder kring framtida militära insatser har inte minst att göra med det allt bredare spektrum inom vilket det militära instrumentet engageras - såväl uppgiftsmässigt som rumsligt. Denna utveckling bedöms fortsätta, med ytterligare krav på internationella insatser och t.ex. insatser inom ramen för den fredstida terroristbekämpningen (se bilaga 1 denna rapport, stycke 2.4.1).

Denna trend mot ett allt bredare spektrum av insatstyper innebär bl.a. att morgondagens insatsmiljö antas komma att skifta starkt innefattande såväl öken och tropisk skog som civil bebyggelse och städer. Typerna av aktörer som de väpnade styrkorna kommer att möta kommer med stor trolighet också att variera mycket - från högteknologiska militära enheter till enskilda civila individer. Likaså kommer vapen och våldsmedel att bli än mer varierande och allt svårare att förutse (se bilaga 1 denna rapport, stycke 2.4.1).

Nätverk av sensorer och bekämpningssystem bedöms bli avgörande för utvecklingen av den framtida kvalificerade striden. Det ökade nyttjandet av nätverksstrukturen bedöms innebära en utveckling mot en större flexibilitet där olika funktioner kan länkas samman utefter den specifika uppgiftens krav. Genom att

¹ Militärstrategisk doktrin 2002, sid 34-37.

² Ibid, sid 51.

kunna sammanlänka olika system till nya system - nätverk av nätverk - kan synergieffekter uppnås och tillgängliga resurser utnyttjas mer effektivt. I framtida militära insatser tros kampen om "informationsöverläge" - för att på så sätt kunna ligga steget före motparten - bli den duell som kommer att vara avgörande. I och med denna trend mot en allt mer central roll för kampen om informationsöverläge, och därmed ledningsförmåga, går utvecklingen allt mer mot att lednings-, informations- och verkanssystem byggs samman i olika former av nätverk. Denna användning av nätverksstrukturen tenderar därmed att öka möjligheterna till snabb bekämpning och uppföljning av verkans effekt efter upptäckt och identifiering av mål. Det innebär dessutom att både förutsättningarna för och kraven på att kunna genomföra försvarsgrensgemensamma insatser ökar. De ökade möjligheterna till och kraven på att i alla dimensioner kunna genomföra avvägda insatser avseende tid, rum och verkan betyder också, bl.a., en ökad betydelse av en upparbetad och smidig kommunikation mellan och samordning av stridens grundelement - bekämpning, rörelse, skydd, information och logistik (se bilaga 1 denna rapport, stycke 2.4.2).

Samtidigt går trenden mot en ökad såväl taktisk som strategisk rörlighet. En konsekvens av detta är bl.a. att insatsen kan röra sig över allt större områden. Utvecklingen av vapensystemens verkanskraft går också framåt - inte minst till följd av utvecklingen av bättre explosivämnen och elektromagnetiska vapen. Den konventionella bekämpningsförmågan ökar också genom de allt mer avancerade precisionsvapnen. Detta innebär bl.a. att hotet mot fasta mål - såsom infrastruktur kommer att öka. Hotet mot rörliga mål antas dock inom överskådlig framtid att fortsätta vara mer beroende av graden av informationsöverläge och möjligheterna till signaturanpassningsåtgärder (se bilaga 1 denna rapport, stycke 2.4.2).

Framtida bekämpningssystem skall ge möjligheter att bekämpa mål från vitt skilda geografiska positioner för att kunna kraftsamla mark- och sjömålsbekämpning mot ytor/punkter över hela det operativa djupet. Möjligheter att flexibelt kunna välja verkansform efter måltyp och målmiljö och syfte med bekämpningen ökar systemets användbarhet. Försvarsmaktens bekämpningssystem bör medge kostnadseffektiv insats, d.v.s. medge såväl "billig" insats mot okvalificerade mängd mål som "dyrare" insats mot kvalificerade högprioriterade mål. Det finns ett behov att kunna verka mot de mål man väljer att verka mot, eller hotas av, på alla avstånd. Vad som är dyrt och billigt måste ses mot syfte, verkan och etisk avvägning och inte endast mot vad vapensystemen kostar i anskaffning.

DEN INDIREKTA ELDENS ROLL INOM BEKÄMPNINGSFUNKTIONEN³

Bekämpningsfunktionen omfattar agerande som syftar till att frånta eller begränsa fientlig aktör hans förmåga eller handlingsfrihet permanent eller under en viss tid. Flera delfunktioner inom bekämpningsfunktionen har denna möjlighet men inom olika avstånd och inom olika tider. Bekämpningsfunktionen omfattar således system för både direkt och indirekt eld och kan nyttja system både till sjöss, på mark och i luft.

³ Delrapport 1 / Förstudierapport av Framtida markmålsbekämpning (ATK00148S) (ATK 2002-02-11 21 120:60091) och pågående studiearbete inom Framtida markmålsbekämpning.

Genom att studera målets krav på bekämpande system har två huvudinriktningar identifierats. Dels påverkar typen av mål och dels målets närmiljö valet av bekämpningssystem. Typen av mål omfattar bl.a. dess skyddsnivå mot genomträngning, att undgå upptäckt och exponeringstid. Målets närmiljö består bl.a. av väder-/ljusförhållanden, skyddande läge och den sociala miljön. Den sistnämnda tenderar att få en större betydelse i framtiden då denna omfattar hänsyn till civilbefolkning, miljöfarliga anläggningar och egen trupp.

För att erhålla *rätt* verkan i målet måste bekämpningssystemen uppnå direkt effekt utan att ge oönskad sidoverkan ("collateral damage") samtidigt som den indirekta effekten, så som övervåld och signaleffekt, inte får bli negativ. Utöver detta måste bekämpningssystemets stridsdel kunna överleva i dess bana fram till målet.

I framtiden bedöms kravet på graderad verkan finnas såväl i nationella som internationella insatser. En avgörande betydelse på hur höga krav på graderad verkan det finns i respektive insats är de "rules of engagement" (ROE) som är kopplad till situationen. Fredsfrämjande operationer bedöms därför ha högst krav på graderad verkan. Graderad verkan består i första hand av valbar precision men kommer i framtiden också få ett större inslag av valbar sidoverkan och icke-dödande vapen.

För att kunna uppnå rätt effekt i målet är det av vikt att det är en balans mellan sensorn och utskjutningsanordningen/stridsdelen. En stridsdel som har en precision på en meter kommer inte till sin rätt med en sensor som bara kan ange målet på 100 meter när. Om sensorn också har en möjlighet att följa målet under längre tid medger det att tillgänglig tid för insats ökar samtidigt som vi har möjlighet att välja bekämpningstillfälle när det råder mindre risk för oönskad sidoverkan. Detta ställer naturligtvis krav på förmåga till att kunna uppdatera stridsdelen i dess bana med ny målinformation.

Ett viktigt resultat när olika bekämpningssystem har prövats utifrån målets krav är att det krävs en bredd av system, bestående av både direkta och indirekta system. En verkansform som fungerar mot en typ av mål kan mot en annan måltyp vara helt verkningslös. Detsamma gäller systemens insatstid ("Time: Sensor to Effect") som skiljer stort både på korta och långa avstånd.

Varje system kommer att ha en minsta kritiska numerär som avgör om vi kommer att kunna bekämpa den mängd av prioriterade mål som förkommer i olika typer av insatser. Risken är annars att flera avropare av bekämpningssystem kommer att stå utan understöd eller bekämpningsförmåga. Försvarsmakten har dock svårt att i detta avseende dimensionera förband och uthållighet, bl.a. på grund av avsaknad av en fastställd hotbild.

Bekämpningssystem bestående av markbaserade indirekta eldsystem kommer att vara en viktig del av den totala mängden bekämpningssystem som Försvarsmakten behöver inneha. Övriga bekämpningssystem som kan komplettera de indirekta systemen är luftburna system, så som Gripen, attackhelikopter och olika former av obemannade attackflyg (unmanned combat arial vehicle (UCAV)), system för direkt eld, beväpnade obemannade farkoster (unmanned arial vehicle (UAV:er)) samt sjöburna system.

Inom system för indirekt eld återfinns eldrörs- och raketartilleri samt markbaserade robotar. Dessa har visat sig komplettera varandra vad avser möjligheten att avge *rätt* effekt mot olika typer av mål. Framförallt verkar de i olika räckviddsintervall med olika insatstider och dess verkansdelar har olika effekt mot olika mål.

Vissa system fungerar mot ytmål medan andra fungerar mot punktmål. Till detta bör hänsyn tas till ammunitionskostnaden för de olika systemen för att slå ut ett visst mål. Mindre prioriterade och okvalificerade mål bör inte slås ut av dyra och kvalificerade system om detta kan lösas med enklare medel.

BESKRIVNING AV MÖJLIG UTVECKLING AV FUNKTIONEN INDIREKT ELD

Utvecklingen av funktionen kommer att styras dels av materielarvet, teknikutveckling, framtida krav och tillgänglig ekonomi. Framtida rimliga krav på funktionen kommer t.ex. att vara lättare och autonoma enheter med gränssnitt till noder i det nätverksbaserade försvaret (NBF), ökad räckvidd och precision, möjligheter till graderad verkan, ökad förmåga till momentan verkan, kortare insatstider, ökat skydd samt högre grad av interoperabilitet. Några här beskrivna krav kräver utveckling, medan andra kan uppfyllas genom upphandling direkt på den internationella marknaden.

Internationell lägesbeskrivning

En översiktlig analys av förmågan till indirekt eld i Norden är att:

- Danmark och Norge disponerar raketartilleri (MLRS), dock f.n. enbart med äldre ammunition (ej precisionsvapen),
- Danmark och Norge disponerar äldre bandhaubitssystem (M 109G), dock utan modern ammunition
- Finland disponerar en stor mängd draget eldrörsartilleri samt raketartilleri av Sovjetiskt ursprung, d.v.s. med ej NATO kompatibel ammunition. Anskaffning genomförs av nytt system med dragen men självgående pjäs av ett koncept som liknar haubits 77, men är modernare
- Sverige disponerar draget eldrörsartilleri haubits 77B med BONUS ammunition.

I övriga Europa varierar förmågan, men de flesta länder har ett tämligen komplett system, med såväl raketer som eldrör. Eldrörssystemen är antingen dragna, lätta och oskyddade, eller tunga, skyddade och bandgående. De sistnämnda är inte möjliga att flygtransportera med nuvarande och kommande europeiska resurser.

Delsystem inom indirekt eld

Indelning av delsystem

Funktionen indirekt eld består, som tidigare nämnts, av flera delsystem; skjutande plattformar, ammunition, sensorer, vädermätssystem och ledningssystem. Ingående materiel i delsystemen och dess potentiella utvecklingsmöjligheter skapar en artillerifunktion som tekniskt sett ger goda framtida möjligheter till precisionsbekämpning.

Eldrörssystem kommer att kunna verka på kort tid inom räckviddsintervallet ca: 1-60 km. Eldrörsartilleri kännetecknas av tillgång till en mängd olika ammunitionsalternativ som möjliggör bekämpning av varierande måltyper med såväl precision som yttäckande verkan.

Raketartilleri kännetecknas av förmågan att bära större och ömtåligare laster samt möjlighet till längre räckvidd, upp mot 100 km. Standardammunition till raketartilleri är dyr jämfört med standardammunition till eldrör men innehåller en större stridsdel. Vad gäller precisionsammunition är kostnaderna i stort jämförbara. Raketartillerisystem kan uppnå relativt lång skottvidd men har begränsningar i att avge eld på korta avstånd.

Inom ramen för bekämpningsfunktionen ger robotar ytterligare möjligheter till ökad räckvidd mot över 300 km i framtiden. Plattformen för ett raketsystem kan också leverera robotar. Tyngre robotsystem kännetecknas av stora kostnader för varje skott, varför de lämpar sig bäst för insatser mot kvalificerade mål. Lätta robotsystem har ungefär samma räckvidder som eldrörssystem. Skillnaden mellan systemen ligger i ammunitionsportföljen, där robotarna är optimerade för punkt-mål medan eldrörsartilleri kan verka mot både punkt- och ytmål.

Funktionens totala effekt är beroende av att utvecklingen av såväl delsystemen, som utvecklingen av gränssnitten till omgivningens krav, taktas till tid, teknik och standarder. Materielutvecklingen har pågått under en längre tid och vi är idag delvis bundna av det arv som nu fortsatt används, levereras och utvecklas.

Till skjutande plattformar räknas även granatkastare. SSG 120 är en splitterskyddad bandgående granatkastare som är under utveckling och planeras anskaffas med leverans från 2008. Systemet har med planerad ammunition en räckvidd av ca 10 km och kan i vissa situationer lösa samma uppgifter som andra indirekta bekämpningssystem, men dess huvudsakliga uppgift är att leverera eld i nära anslutning till egna förband, för att möjliggöra manöverstrid. Denna uppgift bedöms redan i medelhöga konfliktnivåer maximera systemet, varför användning för andra bekämpningsinsatser inte är rimligt. Detta innebär dessutom att mekaniserade förband kan komma att behöva eldunderstöd av andra förband inom funktionen indirekt eld. Av dessa anledningar behandlas inte SSG 120 i utvecklingen av olika alternativ. Den är ett system för indirekt eld som är en förutsättning för mekaniserad strid i höga konfliktnivåer, men räknas logiskt in i mekaniserade förband.

Sensorer

Allmänt

Sensorer är en delkomponent i det indirekta bekämpningssystemet. Logiskt hänger sensorerna ihop med utskjutningsanordningarna med hjälp av ett ledningssystem. I enklaste fallet via en direktkopplad telefontråd, och i framtiden via nätverket. Redan idag finns ett ledningssystem som medger valfrihet vid val av vilken sensor som skjuter med vilken utskjutningsanordning.

Det finns ett visst logiskt sammanhang mellan räckviddskrav för sensorerna och räckvidd för vapenplattformarna, men det är inte linjärt på något sätt, då sensorerna normalt är baserade närmare målet än plattformarna. Även det motsatta kan inträffa. I viss mån är förhållandet planeringsbart, men oväntade händelseutvecklingar är normalfall i strid. I internationella scenarier kan sensorerna som leder el-

den med svenska plattformar mycket väl vara utländska, och vice versa. Av detta skäl avhandlas sensorer i denna redovisning skilt från utskjutningsanordningar.

Sensorernas viktigaste egenskap är förmågan att leverera målkoordinater och måldefinitioner. Normalt måste noggrannheten vara bättre än 50 m för att kunna starta en bekämpningssekvens. Hela processen upptäckt-klassificering-identifiering kan vara nödvändig att genomlöpa, främst i lägre konfliktnivåer. Prestanda är svår att jämföra mellan olika typer av sensorer, och ett av de viktigaste stegen inför framtiden är att skapa ett system inom NBF för sensorfusion, där olika sensorer bidrar med olika information. Lång räckvidd eller stor yttäckning ger alltid sämre upplösning, varför en metod är att en sensor med förmåga att upptäcka, triggar igång en annan sensor, som kan klassificera och i sin tur triggar igång en sensor som kan identifiera.

Sensorsystem

MARKUS är ett framtidskoncept med den stridande soldaten som sensor. Möjligheten torde vara att inom synhåll identifiera och lägesbestämma mål, samt att i nära realtid kunna överföra målinformationen in i nätverket. Styrkan är att många sensorer rapporterar mål, och svagheten är att vi måste "ha någon på plats". Räckvidden hos så små sensorer gör dessutom att MARCUS måste vara nära målet. Kanske för nära för att möjliggöra indirekt bekämpningsinsats.

EOI, bärbart eldledningsinstrument, gör innehavaren till en kvalificerad sensor dygnet runt, med möjlighet att identifiera och koordinatbestämma mål på ca 2 km avstånd. Instrumentet är beställt och planeras införas i jägarförband och eldledningsgrupper. Fördelarna är noggrannhet och snabbhet vid måluttag, och nackdelarna är att optisk sikt till målet krävs.

Samtliga svenska stridsfordonsburna enheter utgör med de inbyggda sikten, laseravståndsmätare och navigeringsutrustningar som finns, tämligen kvalificerade sensorer. I den framtida NBF-miljön och med de ledningssystem som planeras och är under införande, kommer varje stridsfordon att kunna uppträda som en sensor i nätverket. För- och nackdelar som EOI.

ARTHUR, artillerilokaliseringsradar, är en sensor med förmåga att upptäcka och lägesbestämma artilleri under eldgivning. Systemets målinformation kan användas för omedelbara bekämpningsinsatser vid högre konfliktnivåer. Målinformationen kan behöva kompletteras vid lägre konfliktnivåer då identifieringsmöjlighet saknas. En god egenskap hos dessa system är förmåga till "polisiär" övervakningsverksamhet. Det avslöjas omedelbart vem som sköt på vem. Egenskapen har använts bl.a. vid belägringen av Sarajevo.

ArtE 740 är en flexibel ledningsplattform med integrerad radarsensor, som med hög rörlighet i kombination med gott skydd mot olika former av vapenverkan och störningar ger möjlighet till underrättelseinhämtning, underrättelsedelgivning, ledning av insats mot luft-, sjö- och markmål samt viss förbandsledning. Liksom de flesta andra radarsensorer har ArtE 740 inte förmåga att själv klassificera mål.

UAV, obemannade flygande farkoster, är sensorplattformar som tillmätts en ökad betydelse. Idag finns taktiska system med vikt från ca 5 kg till strategiska system med vikt på flera ton. Det svenska systemet UGGLAN i 250 kg-klassen har en räckvidd från basstationen om ca 80 km och möjlighet att identifiera mål på ca

1.500 m avstånd från plattformen, dag som natt. Utvecklingen går mot att mindre farkoster kan få samma prestanda som större, men ingen revolution på området är synbar. Allt mindre farkoster studeras, men deras användningsområde är mer av typen "se runt hörnet" än måldatainsamlare. De större farkosterna kan beväpnas med samma typ av vapen som bemannade flygplan. En utvecklingstendens är att UAV beväpnas med enstaka stridsdelar för att möjliggöra punktinsats direkt när ett mål upptäckts. Fördelarna med UAV, är att den har förmåga att övervaka ett stort område, utan risk för förluster av människoliv. Nackdelarna är dels känslighet med avseende på väder och sikt, och dels att det område som faktiskt bevakas med upplösning som ger identifikation, vid en viss tid är litet. Komplexa scenarios ger ett stort behov av farkoster. Idag är alla UAV:er helt GPS-beroende för att med precision kunna genomföra mållägesbestämning.

Aerostater kan sägas vara en undergrupp till UAV, där sensorlasten hängs i en (oftast förankrad) ballong. Fördelarna är främst uthålligheten och lyftförmågan, nackdelarna är de samma som för övriga UAV:er, plus bristen på rörlighet och därmed stor känslighet för bekämpning vid högre konfliktnivåer.

Vädermätsystem

Ett nytt vädermätsystemet har utvecklats för funktionen och serieanskaffning är planerad till 2003. Aktuell information om väderläget i detalj är av största vikt för nyttjande av viss intelligent ammunition och vid längre bekämpningsavstånd.

Ledningssystem

Ledningssystemen har inte, förutom när det gäller skjutelementräknare och internkommunikationssystem, utvecklats specifikt för funktionen. Funktionen har traditionellt sett mer varit kravställare på ledningssystemutvecklingen. Utveckling av ny ballistikräknare och internkommunikationssystem pågår, den senare tillsammans med Norge.

Utskjutningsanordningar

Nedan följer en förteckning över tänkbara utskjutningsanordningar sett i tidsperspektiven nu, på kort sikt samt på längre sikt. Med raket avses en semiballistisk missil och med robot avses en flygande navigerande missil.

Dagens eldrörssystem

Dagens befintliga pjässystem i form av haubits 77B bedöms, utan åtgärder, ha en maximal återstående livslängd till som medför att utfasning av systemet måste påbörjas senast år 2007. Övrigt eldrörsartilleri är idag avvecklat. Det framtida granatkastarsystemet SSG120 är under utveckling i ett nordiskt samarbete. Svenska bandchassier är redan anskaffade till denna och anskaffningsbeslut kommer att krävas avseende hjulchassier och torn kring 2005.

Renovering av 77B (RENO77B) innefattar endast åtgärder som förlänger systemets livslängd. Inga effekthöjande åtgärder vidtas varför systemet inte klarar av att utnyttjas för en evolutionär utveckling av funktionen, kommande arbetsmiljökrav i form av tillåtet ljudtryck under utbildningen, bekämpa rörliga mål och att utnyttja hela räckviddspotentialen hos EXCALIBUR. Pjäsen kommer alltså att

vara dragen av ett terrängfordon, inget splitterskydd finns för besättningen. Av dessa anledningar återfinns inte RENO 77B bland redovisade alternativ. Pjäsens stridsvikt är ca 13 ton, skottvidden minst 25 km. En pjäsgrupp består av 10 soldater.

I syfte att bibehålla och utöka den svenska kompetensbasen inom funktionen genomförs nu projekt ArtDEMO. Projektet avslutas under 2003 och hanterar skjutande plattformar främst i form av eldrörspjäser men till del även raketer och robotar.

AS90 Braveheart (Storbritannien) och Panzerhaubitze 2000 (Tyskland) är två exempel på dagens eldrörssystem. Båda systemen är bandgående och har gott splitterskydd. Nyproduktion av PzH 2000 pågår till ca 2009, AS90 är slutlevererad till det brittiska försvaret, men kan eventuellt vara tillgänglig begagnad. Vid köp av begagnade AS 90 måste sedan uppgradering till AS90B-utförande ske om den skall få prestanda i nivå med PzH 2000. Holland och Tyskland har beställt fler PzH 2000 än vad de anser sig behöva och ha råd med, varför även de bör vara tillgängliga begagnat. Denna typ av system har en stridsvikt på ca 50 ton, skottvidd minst 40 km samt 5 mans besättning.

Dagens eldrörsammunition

"BONUS" är en 155 mm artillerigranat avsedd att kunna bekämpa hårda mål och är utvecklad tillsammans med Frankrike och leverans beräknas till svenska försvaret med början under 2003. "STRIX" är en 120 mm granat för granatkastare avsedd för hårda mål. Granaten är slutlevererad till förband och avsedd att användas till arvets system och SSG120. En stor mängd 155/120 mm spränggranater med lång livslängd och laddningar är tidigare anskaffade.

Dagens raketartillerisystem

MLRS (USA m.fl.) är ett raketartillerisystem som finns i 15 länder. Systemet är bandgående och har lätt pansarskydd. Systemet är inne i en moderniserings- och uppgraderingsfas avseende både ammunition och skjutande plattform. Erhållna egenskaper kommer att vara avsevärt bättre precision, längre räckvidd samt ökad autonomitet och förbättrat ledningssystem. Tillverkningen är avslutad, men tyska begagnade MLRS finns tillgängliga för köp omedelbart, uppgraderingspaket kommer att finnas tidigast 2005 samt styrd ammunition från 2007. MLRS är även intressant i ett långräckviddigt perspektiv eftersom det kan skjuta roboten ATACMS, vilket kan åstadkommas först efter en uppgradering av systemet. Systemet har en stridsvikt på ca 25 ton, skottvidd minst 45 km samt 3 mans besättning.

HIMARS är under utveckling som ett lättare och billigare hjulgående alternativ till MLRS men med samma ammunitionstyp.

ATACMS (USA, Army tactical missile system) är i grunden ett långräckviddigt ammunitionsalternativ till raketartillerisystemen MLRS/HIMARS. MLRS kan bära två ATACMS medan den mindre HIMARS endast en. ATACMS finns i en mängd olika utföranden med olika räckvidd och stridsdelsalternativ. Utveckling av systemet fortgår alltså. Utmärkande för ATACMS är den långa räckvidden (upp till minst 300 km) och den goda precisionen (CEP<10m). Begagnade MLRS

kan skjuta ATACMS utan större modifieringar, HIMARS kommer att ha dessa egenskaper redan vid leverans.

Dagens robotsystem

Idag finns operativa robotsystem typ TOMAHAWK. Dessa kännetecknas av mycket långa räckvidder och höga kostnader.

Morgondagens eldrörssystem (kort sikt – ca 2007)

På kort sikt finns inga helt nykonstruerade eldrörssystem tillgängliga utan det är frågan om uppgraderingar av befintliga system.

REMO Haubits 77B (renovering och modifiering) bedöms innebära en avsevärd effekthöjning av systemet. Kortfattat består de viktigaste delarna av denna åtgärd av en överflyttning av överlavetten till ett dumperchassie, införande av splitter-skydd för all personal, ett nytt ammunitionsmagasin med automatladdning, förmåga till bekämpning av rörliga mål, ökad momentan verkan samt ny pjäsdator. Om man väljer att byta eldrör så kommer räckviddpotentialen hos den framtida granaten EXCALIBUR att kunna nyttjas fullt ut. Haubits 77B på dumperchassie bedöms tillgänglig från ca 2007 under förutsättning att beslut fattas i närtid. Systemets stridsvikt kommer att vara ca 30 ton, skottvidd minst 30–40 km beroende av eldrörsalternativ samt 4 mans besättning.

En annan lösning är den lättare versionen av PzH 2000. Genom att korta chassiet ca 60 cm och minska ammunitionslasten bedöms vikten kunna reduceras från 54 ton till ca 41 ton. Helautomatisk ammunitionskedja, system för eldrörskylning samt möjlighet till ökad momentan verkan bedöms vara tillgängliga i denna lösning. I övrigt har grundversionen och den utvecklade versionen likartade egenskaper. Systemet bedöms kunna vara tillgängligt från ca 2007. Systemet har en stridsvikt på ca 41 ton, skottvidd minst 40 km samt 5 mans besättning.

I USA pågår inom ramen för utvecklingen av Future combat system (FCS) också studier av ett eldrörssystem till fordonsfamiljen (benämns FCS-C, där C står för Cannon). Det drivande kravet för FCS-familjen av fordon är totalvikten och yttermåtten som skall medge flygtransport i C-130.

Morgondagens raketartillerisystem (kort sikt – ca 2007)

HIMARS (USA) är en hjulgående lättviktsvariant av MLRS. Den har endast plats för hälften av MLRS vapenlast och har för närvarande lägre skyddsnivå, men systemet är istället lätttransportabelt i alla avseenden med små yttermått och en låg stridsvikt. HIMARS kommer att vara tillgänglig tidigast från ca 2006. HIMARS kan utan uppgraderingskrav skjuta all ammunition som är utvecklad för MLRS, inklusive den taktiska roboten ATACMS. Sannolikt kommer HIMARS att vidareutvecklas mot en något tyngre variant med högre skyddsnivå. Systemet har en stridsvikt på ca 16 ton, skottvidd minst ca 60 km samt 3 mans besättning.

Morgondagens robotsystem (kort sikt – ca 2007)

ATACMS (USA), som är framtagen för MLRS/HIMARS, utvecklas mot nya typer av verkansdelar, t.ex. en penetrerande stridsdel avsedd för bekämpning av fortifikatoriskt skyddade mål. Ytterligare utvecklingsspår leder till ökad räckvidd (mer än 400 km) samt förbättringar av precisionen.

POLYPHEM är ett medeltungt robotsystem med ca 60 km räckvidd som är under utveckling i två olika konfigurationer, en mark- eller ytfartygsbunden variant kallad TRIFOM och en ubåtsburen variant kallad TRITON. Utvecklingen bedrivs i samverkan mellan Frankrike, Tyskland och Italien, men även Storbritannien har visat intresse för projektet. En av de tänkta fördelarna med systemet är att operatören har förbindelse med robotens IR-målsökare via en optofiber. Genom detta har skytten möjlighet att välja mål eller undvika skenmål och icke bekämpningsvärda mål. Om detta är realiserbart återstår dock att bevisa. Polyphem kommer att vara tillgänglig tidigast från 2005. Storbritannien är intresserade av möjligheten att nyttja det befintliga MLRS som bärare av Polyphem inom ramen för framtidsprojektet LIMAWS (Lightweight mobile artillery weapons system).

Sjömålsroboten RBS 15 mkII kan stegvis utvecklas till mk II(+) med GPS-stöttad navigationsmod, och därigenom få förmåga att bekämpa markmål. Dock kommer verkansformen fortfarande vara optimerad för sjömålsbekämpning. En ny modell av RBS 15 studeras, RBS 15 mk III, med utökad räckvidd, mer än 200 km, och förbättrad markmåls- och stridsdelsfunktion. Systemet kan tidigast vara tillgängligt från 2006. Eventuellt kan samproduktion med Tyskland vara möjlig.

Framtidens eldrörssystem (lång sikt – ca 2012)

LWSP (Light weight self propelled) är en framtidsstudie av det brittiska företaget BAE Systems. I korthet utgörs systemet av ett 155 mm L39 eller L52 eldrör från lättviktspjäsen M777 integrerat med pansarterrängbil av typ Piranha. Fordonet är automatladdat med vapen och ammunition separerade från besättningen. I USA pågår studier av ett liknande koncept benämnt NLOS-G (Non line of sight gun). Det råder för närvarande osäkerhet om huruvida LWSP kommer att realiseras. LWSP bedöms, om det kan finansieras, vara tillgängligt tidigast från ca 2012. Systemen har en stridsvikt på ca 20 ton, skottvidd minst 40 km samt 3 mans besättning.

EXCALIBUR är en 155 mm precisionsstyrd artillerigranat avsedd för bekämpning på långa avstånd (upp mot 60 km). Utvecklingen sker tillsammans med USA och leveranser är planerade till ca 2010.

Framtidens raketartillerisystem (lång sikt – ca 2012)

Det finns idag inget känt raketartillerikoncept i tidsperspektivet bortom HIMARS. En sannolik väg är att sådana system utvecklas mot lägre signaturnivåer, bättre fysisk skyddsnivå och utvecklad ammunitionsportfölj. Ett exempel på det senare är Storbritanniens intresse för möjligheten att skjuta roboten Polyphem/TRIFOM med plattformen MLRS. Trolig utveckling kommer att innebära system som är kompatibla med MLRS/HIMARS samt att fler ammunitionsvarianter utvecklas.

Framtidens lätta robotsystem (lång sikt – ca 2012)

NETFIRES (USA) är ett alternativ. Det amerikanska framtidskonceptet, som i olika sammanhang benämns "eldpall", består i sin grundutformning av en utskjutningslavett med plats för 15 robotar och kommunikationsenhet, robotar av typen LAM (Loitering attack missile) och PAM (Precision attack missile) samt en dator för uppdragsplanering. PAM är en generation 3-robot med målsökare och programmerbara målkoordinater, LAM kan nyttjas som flygande sensor under ca 30 minuter innan den sätts in mot valbart mål. Avseende kostnader bedöms plattformarna bli relativt billiga medan robotarna blir dyra. En fördel med systemet är utformningen för att kunna kontrolleras i en nätverksmiljö, där auktoriserade användare kan nyttja systemet direkt via radio utan behov av överordnad lednings/eldledningsnivå. De tekniska osäkerheterna måste betecknas som stora. NETFIRES bedöms vara tillgängligt tidigast efter 2012. Räckvidden ligger på 40-70 km beroende av vilken version som används.

Lätt Enhetsrobot, ett framtidskoncept från SAAB Bofors Dynamics (SBD), består av robot, utskjutningstub och lavett. Systemet kan utnyttjas för såväl direkt som indirekt eld. Systemet skall kunna bekämpa såväl ytmål som punktmål (även hårda mål). En version av systemet kan vara en turbojetdriven kryssningsrobot med 150 km räckvidd. Systemet skall i likhet med Netfires kunna integreras i en framtida nätverkslösning. Roboten skall kunna skjutas från såväl mark- som fordonslavett. Systemet bedöms vara tillgängligt tidigast från ca 2012. Räckvidden kommer enligt SBD att vara 40-150 km beroende av vilken robotversion som används.

Framtidens tunga robotsystem (lång sikt – ca 2012)

En markbaserad variant av TAURUS/KEPD 350 kan vara tillgänglig från 2012⁴, och planeras kunna bära ett brett utbud av olika typer av nyttolast för både punktmål och ytmål, inklusive icke-dödande stridsdelar och medförda sensorer. Systemet är långräckviddigt, mer än 350 km, och har förmåga till terrängnavigering, taktikanpassning, och sekventiell bekämpning. Kommunikationslänkar bedöms utvecklas för kommunikation mellan markstation och robot samt mellan robotar i luften. Utvecklingen inom hela TAURUS-programmet drivs av industrin som samprojekt mellan Sverige och Tyskland.

ANSKAFFNING OCH FÖRSVARSIKONOMISKA ASPEKTER

Internationella samarbetsmöjligheter

Anskaffning kan ske på många sätt. Den kan utgå från att Sverige anskaffar ett komplett system eller ett delsystem direkt från utländsk industri (direktanskaffning). Internationellt samarbetet kan då bli begränsat till att avse brukandet av systemet och eventuellt vidmakthållande, t.ex. anskaffning av reservdelar och gemensamma modifieringar m.m. Ofta erfordras i dessa fall någon form av anpassning av systemet för användning i Sverige.

⁴ För markmålsbekämpning är utvecklingstiden mellan 8-10 år från beslut om utveckling och finns idag på idéstadiet.

Vinsten med samarbete ligger i att utveckling inte behöver bekostas. Oftast betalas dock del av denna genom att royalty tas ut på anskaffningspriset. Denna internationella samverkansform ger inte utrymme för att skapa beroendeförhållande mellan länder.

En högre grad av internationell samverkan är om länder i samma anskaffningsfas kan gemensamt utveckla och anskaffa system (samutveckling). Denna anskaffningsform leder i regel till bättre anpassade system än de som direktupphandlas enligt ovan. Besparingen ligger därvid i att länderna kan dela utvecklingskostnaderna och anskaffningen kan göras utan att royalty betalas. I stället kan royalty återfås om system säljs till länder som ej deltagit i utvecklingen. Samutveckling på detta sätt kräver en större personalinsats för genomförandet, främst från FMV men även från Försvarmakten. Denna anskaffningsform kan ge utrymme för att skapa beroendeförhållanden mellan länder.

Mellanformer kan förekomma. Internationell samverkan kan avse helt system eller delsystem, t.ex. sensorer, ammunition osv.

Möjligheter till samutveckling

Inom Norden

Flera försök har genomförts inom det nordiska samarbetet för att få till stånd en gemensam utveckling av eldrörsartillerisystem. Ännu har dessa försök inte kunnat ledas till ett beslut och genomförande. Under hösten 2002 startades en ny nordisk arbetsgrupp. Dess uppgift är att söka möjliga samarbetsområden för gemensamma anskaffningar inom hela området för indirekt eld, sett ur ett medellångt och långsiktigt perspektiv. Norge beslutade i februari 2003 att lämna denna arbetsgrupp för att fokusera samarbetet med i första hand USA, Storbritannien, Tyskland och Nederländerna.

Tidigare undersökningar har medfört projekt med i huvudsak bilaterala inriktningar. Projekten omfattar delsystem som eldlednings- och observationsinstrument (EOI) samt hörselskydd med internkommunikation (HKOM) där samarbete sker med Norge. Bilateralt sker också ett samarbete med Finland avseende splitterskyddad granatkastare (SSG120).

Det äldsta bilaterala samarbetet har Sverige och Norge om utveckling och anskaffning av ett artillerilokaliseringsradarsystem, ARTHUR. Detta samarbete är i avslutningsfasen men kommer att övergå i ett fortsatt samarbete mellan myndigheterna under systemets vidmakthållande.

Storbritannien

Sverige har inom Artdemoprojektet leasat det befintliga brittiska pansrade huvbitssystemet AS 90 Braveheart för prov i Sverige. Om ett framtida tungt, pansrat system skall upphandlas är detta ett alternativ.

Planeringen i Storbritannien inom området indirekt eld är omfattande. Stora anskaffningar planeras i nära framtid. Stor överensstämmelse synes föreligga avseende det Brittiska "Indirect fire precision attack system", IFPA. Inom detta projekt skall systemteknikval ske mellan eldrörsartilleri, raketartilleri och markrobotar. Det har därvid stora likheter med den svenska situationen. Det finns skillnader

i tidsplanen innebärande att den brittiska anskaffningen ligger något närmare i tiden. Andra anskaffningar kan vara aktuella men f n synes inte vara möjligt att samordna dessa i tiden med planerad svensk anskaffning.

Rekommendation: Det bör genomföras en analys av om samordning mellan kommande svenskt program och det brittiska IFPA.

Frankrike

Sverige har sedan några år ett samarbete med Frankrike avseende utveckling av BONUS. Samarbetet har varit framgångsrikt och har nått en seriefas där leveranser förväntas påbörjas under innevarande år.

Olika försök har gjorts att bredda samarbetet inom artilleriområdet men hittills inte medfört att ytterligare projekt startats. Huvudorsak har oftast varit skillnader i tid (när pengar disponerats) och i målsättning. F n föreligger inte planerade aktiviteter i länderna så att samarbete kan förutses.

Tyskland

Sverige har inom Artdemoprojektet leasat det befintliga tyska Panzerhaubitze 2000 för prov i Sverige. Om ett framtida tungt, pansrat system skall upphandlas är detta ett alternativ. Inom ramen för tekniksamarbete mellan länderna har artilleriområdet granskats men slutsatsen har blivit att samarbetsalternativ inte synes föreligga. Inom ramen för "high level-high tech" har gemensamma studier inom robotområdet granskats. Inom detta område kan gemensamma studier eventuellt komma i fråga. För svensk del är ett beslut om medel enligt Försvarets materielverk redovisade strategi för styrda vapen en förutsättning. Osäkerheten om tysk finansiering är stor.

USA

Inom området pågår ett samarbete mellan såväl myndigheter som industriföretag syftande till att utveckla och anskaffa en styrbar artillerigranat med lång räckvidd (EXCALIBUR-projektet). Denna granat skall kunna användas i flera typer av system men gemensamt är att den skjuts ur ett 155 mm eldrörssystem. Granaten ger en taktisk skottvidd på över 35-60 km beroende på system. USA avbröt under 2002 sin utveckling av en avancerad bandgående 155 mm artilleripjäs kallad CRUSADER. Vad som skall komma i stället är f n tekniskt odefinierat. Möjligheterna till ett för oss fruktbart bilateralt utvecklingssamarbete med USA bedöms som små med hänsyn till vår jämförelsevis mycket begränsade serieanskaffning och realistiska andel av utvecklingskostnaden.

USA planerar för att kvalificera BONUS och dess tyska motsvarighet SMARt för sina system, för att möjliggöra en eventuell anskaffning.

Slutsatser avseende möjligheter till samutveckling

Bästa förutsättningar för samarbete inom området indirekt eld synes föreligga inom det nordiska materielsamarbetet eller genom att etablera ett samarbete med Storbritannien inom projektet IFPA.

Forskning och teknikutveckling (FoT)

Funktionen indirekt eld berörs främst av FoT område10: vapen, verkan, skydd inklusive styrda vapen. Detta område utgör för Försvarmakten unik kompetens som är unik i samhället. Vapentechnik är f.n. ett med vissa utpekade delar strategiskt kompetensområde. Utvecklingen av nya explosivämnen, stridsdelar och framdrivningssystem gör det möjligt att skapa vapensystem med större räckvidd och ökad verkan. Detta kombinerat med den snabba utvecklingen av datorer, sensorer och informationsteknik leder till nya typer av vapen med dramatiskt ökad precision, t.ex. intelligent styrd ammunition.

Området omfattar för funktionen relevanta delar avseende:

- vapensystem,
- systemteknik,
- styr och navigeringsteknik,
- utskjutning/framdrivning/flygteknik,
- materielteknik för robotar,
- explosivämnen,
- stridsdelar och stridsdelseffekter,
- målsökare inklusive zonrör,
- värdering,
- pulsad kraft för utskjutning, och
- vapensystem för graderad verkan

Utvecklingen för markmålsrobotar karaktäriseras av sensorutveckling med målsökande robotar samt enklare billigare robotar. Utvecklingen för artillerisystem utmärks av en strävan att nå långa skjutavstånd med hjälp av nya utskjutningsteknologier, drivning i banan och glidflygande projektiler. Dessutom ökas precisionen med hjälp av slutfasstyrning och korrigerande under banfasen. Gränsen mellan artillerigranater och robotar blir därmed allt mer flytande. Eldhastigheten, och därmed den momentana eldkraften i målet, ökas genom användning av modulära laddningssystem. Därutöver söks efter nya bekämpningssystem med hög mobilitet, eldkraft och sensoraktiverade skydd. Materiel inom området är dyrbar och har lång omsättningstid. Goda kunskaper om teknikens möjligheter och begränsningar vid anskaffning, REMO och hotbildsbedömningar är av yttersta vikt.

Försvarsindustrins egen FoU har minskat drastiskt under senare tid. Försvarets forskningsinstitut och Försvarets materielverk svarar i allt större omfattning för den nationella kunskapen inom området. Internationellt samarbete i olika konsortier blir allt mer betydelsefullt för deltagande i framtida utvecklingsprojekt. För deltagande är svensk industri i hög grad beroende av god kompetens inom landet.

Försvarsindustriella möjligheter och konsekvenser

Utvecklingen inom den internationella försvarsindustrin innebär ökat gränsöverskridande och integration. Intensifieringen av gränsöverskridande samarbetspro-

jekt, allianser och samgåenden är särskilt tydlig inom Europa. Samtidigt ökar också den transatlantiska integrationen. Trenden är att allt fler företag knyts till några stora aktörer i Europa och USA. Dessa stora företag bedöms bli de centrala aktörerna i den framtida internationella försvarsindustristrukturen och driva flertalet större materielprojekt i framtiden.

Försvarsindustrin i Sverige är i betydande grad internationaliserad i termer av utländskt ägande och genom export. På grund av teknologiska förhållanden och därav följande krav på specifika kompetenser, nationell prestige och säkerhetspolitik samt inte minst trögheten hos både köpare och säljare, är gränsöverskridanden svåra och det har visat sig ta längre tid än förväntat att utveckla en verksamhetsmässig industriell integration. Det finns förutsättningar för företagen i Sverige att konkurrera med hög kompetens, goda produkter samt en flexibel inriktning.

Statlig ägarstyrning förekommer allttjämt i flertalet europeiska länder. Den har olika karaktär och medel. Den indirekta styrningen sker ofta genom exportkontroll, lagar om upphandling, offset-politik och statliga internationella samarbeten. Den direkta styrningen kan t.ex. gälla riktade beställningar, ekonomiska stöd, exportstöd, lokaliserings- och sysselsättningskrav, innehav av Golden Share, FoU-program m.m. Länderna använder ett batteri av åtgärder som prioriterar oklara säkerhets- och allmänpolitiska mål, men motverkar konkurrens och effektivitet. Det kan innebära problem i samarbeten som tillkommer under starkt politiskt tryck. Företagen bör ha en så fri ställning att samarbeten med företag i Sverige kan etableras primärt utifrån industriella effektivitetsaspekter. Även för dessa behövs givetvis myndigheternas stöd och sanktion.

Marknad

Ammunitions- och pjäsindustrin kännetecknas av en stark överkapacitet, med företag i de flesta länder, och det finns utrymme för en kraftig strukturrationalisering. Rent teoretiskt skulle kapaciteten hos en enda av Västeuropas krutproducenter vara tillräcklig för att förse hela Västeuropa med krut. Samtidigt strävar kunderna efter att industrin skall ta ett större systemansvar, vilket är en kompetens som kan behöva förstärkas hos stora delar av den europeiska och amerikanska industrin i dagsläget. En möjlig utveckling är en ökad vertikal integration, d.v.s. att vapenleverantörerna köper upp underleverantörer, eller att sensorföretag köper upp vapenföretag. Med en krympande marknad inom vapenområdet är slutsatsen att de mindre företagen sannolikt måste specialisera sig kraftigt, om de skall överleva.

Den militära marknaden är för liten för att alla komponenter skall utvecklas speciellt för denna. Även inom vapen- och ammunitionsindustrin är man alltmer beroende av civila underleverantörer, och den utveckling som sker på den civila marknaden. För explosivämnen gäller dock att utvecklingen drivs av militära krav. Företag i Sverige bedöms ha vissa möjligheter att integreras i det bedömda fåtal företag som kommer att kvarstå efter strukturrationalisering.

Robotindustrin är sannolikt den del av försvarsindustrin, tillsammans med flyginindustrin, där strukturuomvandlingen har kommit längst. Det är därtill sannolikt att en viss fortsatt koncentration kommer att ske. Det kommer sannolikt framöver att finnas åtminstone två robotindustrier i USA. Troligen kommer det även i Europa att finnas högst två konstellationer; MBDA och Thales. Möjligheterna för mindre aktörer att överleva bedöms som små och kommer att kräva en stark profile-

ring/specialisering i utvecklingsarbeten med en nära knytning till de stora, avseende industriella processer och god förmåga att underleverera.

Slutsatsen är att robotmarknaden är mycket svår att komma in på för mindre företag. Eftersom systemen är relativt komplexa, krävs en betydande systemintegration i plattformarna och det tar lång tid att bygga upp ett förtroende hos kunderna för utbildnings- och träningsstöd. Möjligheter för industrin i Sverige bedöms därför för långräckviddiga bekämpningssystem främst ligga i samarbeten som bygger på förtroende hos svensk kund och en plattformintegration som utförs i Sverige. För nya lätta robotsystem bedöms vissa möjligheter finnas, utifrån de generella faktorer som nämnts ovan.

Bofors Defence AB

Bofors Defence är inriktat mot den svenska och den internationella försvarsmarknaden med kvalificerade produkter och tjänster för smarta vapensystem inom områdena indirekta eldsystem, stridsfordonstorn, marina pjässystem och pjäsluftvärn.

Företaget är ett av de få som för närvarande har komplett systemkompetens "from sensor to effect". Tonvikten ligger idag på intelligent ammunition samt merutnyttjande av kompetens även för civila applikationer. Moderbolaget United Defence, den i USA ledande tillverkaren av både fartygs- och markartilleripjäser, finns representerat i stora delar av världen. Bofors Defence strategi och koncept baseras på att utveckla avancerad försvarsmateriel, där fokus huvudsakligen ligger på forskning och utveckling, systemintegration, service/logistik och support genom hela produktlivscykeln. Trots att företaget har sina kunder spridda i de flesta världsdelar bedöms hemmamarknaden, d v s Sverige, fortsatt vara den viktigaste för utvecklingskompetensen.

De idag viktigaste samarbetsprojekten är de som också är samarbeten på myndighetsnivå d.v.s. STRIX med SAAB, Excalibur med Raytheon i USA och BONUS med GIAT i Frankrike. Ett samarbete som är etablerat, men f.n. enbart fungerat med Sverige som kund, är strf 90 med Alvis Hägglunds.

Genomförande av REMO Haubits 77 B bedöms ha betydelse för bibehållandet av Bofors Defence pjästillverkningskompetens i ett kortare perspektiv, men framförallt skulle verksamheten förlänga tiden som företaget kan erbjuda pjästillverkning för export av egenutvecklade artillerisystem. Huvudinriktningen för Bofors Defence är dock intelligent ammunition som tillverkas av legoföretag för Bofors Defence.

Det svenska försvarets behov av indirekta eldsystem, som inbegriper eventuellt eldrörssystem i närtid, bedöms kunna påverka Bofors Defence möjligheter som systemleverantör positivt. Det viktiga för Bofors Defence är att svenska försvaret utgör en krävande kund som kontinuerligt söker allt effektivare systemlösningar för indirekt bekämpning och engagerar företaget i studier, experiment och utprovning.

SAAB AB har ett affärsområde med inriktning på vapensystem för alla slags stridsmiljöer. Saab Bofors Dynamics är inriktat mot Försvarsmakter över hela världen. Den svenska är den enskilt största kunden. Möjligheter beträffande indirekta eldsystem finns, dels utifrån befintliga produkter, dels som möjlig samarbetspartner i framtida projekt.

Saab Bofors Dynamics är systemleverantör av det egenutvecklade långräckviddiga RBS 15. Det är baserat på en turbojetdriven underljudsrobot, vilken i olika versioner vidareutvecklats för flera roller i sjö- och markmålsbekämpning. Företaget är medleverantör i det Tyska TAURUS/KEPD-programmet.

För korräcksviddiga indirekta eldsystem bedöms systemkompetens finnas utifrån målsökartillverkning till STRIX, som är en autonomt målsökande och slutfaskorrigeringande granatkastarammunition.

Utveckling av luftvärnsrobot Bamse har genomförts med egen systemkompetens och för närvarande pågår utveckling av det styrda pvsystemet NLAW för Sverige och Storbritannien.

Tillverkningskompetens finns för avancerade elektronikprodukter såsom målsökare m.m. till robot 15, STRIX-målsökare och IRIS/T-målsökare, men även för raketmotorn till Bamse samt slutmontering av robotar i relativt låg volymproduktion. För strids-/verkansdelar används underleverantörer, dock medverkar företaget i FoT-projektet TGV (tredje generationens verkanssystem), med elektronik- och systemkompetens för integrationen mellan sensor-, styr- och verkansfunktioner. En god kompetens erbjuds också för radarmålsmätningar, IR-mätningar samt verkansmodelleringar.

Det finns inte nu någon större utvecklingsverksamhet initierad vid Saab Bofors Dynamics, förutom deltagandet i Meteor- och NLAW-utvecklingen till 2007. För Försvarsmaktens behov av långräckviddiga indirekta bekämpningssystem innebär det industriella möjligheter i Sverige, dels till fortsatt egen vidareutveckling av RBS 15-versioner för precisionsbekämpning av markmål, dels till olika samarbetskonstellationer för alternativ, t.ex. versioner av KEPD 350.

Saab AB bedöms, med utgångspunkt i hela koncernens resurser, kunna behålla sin internationella position som tänkbar samarbetspartner i ett antal projekt för styrda vapen. För att Saab Bofors Dynamics skall upprätthålla sådan handlingsfrihet för ovan nämnda produkter till 2007, bedöms ett substantiellt försöks- och demonstrationsprogram nödvändigt.

Ekonomi

Rent allmänt kan konstateras att trenden mot anskaffning av färre vapensystem ger en ogynnsam balans mellan utveckling och seriekostnader. Med avsikt på anpassning kan det dock finnas ett egenvärde i utvecklingskompetens. Även vid direktanskaffning av redan utvecklade system finns anpassningskostnader som, i förhållande till små serier, blir stora.

Vi har i närtid investerat i 155 mm artilleriammunition i form av granaterna BONUS och utveckling av EXCALIBUR. Utvecklingen av EXCALIBUR har nysst startat i samarbete med USA. Eftersom detta är "sunk-costs" bör det dock inte få påverka senare val av system.

FMV har god uppfattning om systempriser för de flesta aktuella vapensystem. En jämförelse av priser är svår att göra, då alltför många kriterier saknas. Exempelvis får ammunitionskostnader en stor påverkan på systemkostnad, och då ammunitionsportföljens sammansättning och volym är variabel så kan en redovisad jämförelse ge helt missvisande resultat.⁵

ÖVERVÄGANDEN OCH ALTERNATIVA VÄGAR

Möjliga alternativa utvecklingsvägar för det indirekta eldsystemet har undersökts, värderats och redovisats i ATK 00054S Markbaserat försvarsmaktsgemensamt system för indirekt eld, ATK 2002-12-09, 21 500:61003. Ett grundvärde i alla alternativ är att beslut om ersättare till Haubits 77B som organisationsbestämmande materiel behöver fattas senast 2004 eftersom systemet (pjäsen och alla fordon ur 70-talets terrängbilsgeneration) faller för åldersstrecket 2007. Detta dimensionerar samtliga av nedanstående alternativ när det gäller de inledande åren.

Mot bakgrund av spännvidden i målbilderna (se bilaga 1, denna rapport) har även tidigare förkastade samt helt nya alternativ tagits fram. Nedan presenterade alternativ beskriver vägvalstidpunkter för olika beslut. Före dessa tidpunkter behöver kunskapsuppbyggande verksamhet genomföras. Som exempel på detta finns redan ett delprojekt i ArtDEMO som avhandlar raketartilleri, vilket avsevärt "förkortar startsträckan" om ett beslut om anskaffning tas.

Anledningen till att inget av alternativen innehåller införande av två olika system samtidigt är att organisationen inte bedöms kunna klara av detta. Nya ammunitionstyper kan däremot överlappa varandra.

Gemensamt för alla alternativ är att stor kraft läggs inom ledningsområdet, där utveckling av metoder och metodstöd inriktas mot att dels uppnå interoperabilitet, och del möjliggöra NBF.

Demonstratorprojekt

I ett av alternativen utgör under en tidsperiod demonstratorprojekt (demoprojekt) enda verksamheten inom funktionen. Nedan ges en beskrivning av dels vad ett demoprojekt innebär och dels dragna erfarenheter.

Övergripande beskrivning av demonstratorer

Teknisk/taktisk demonstrator (DEMO): Demonstratorprojekt som avser kompetensutveckling avseende ledning, sensorsystem, eldrörssystem, raketartillerisystem och robotsystem. Demonstratorn kan bevara och vidareutveckla kompetenser riktat mot önskade förmågor i framtida system.

Förbandsdemonstrator: Demonstratorprojekt som avser kompetensutveckling avseende ledning, sensorsystem, eldrörssystem, raketartillerisystem och robotsystem på högsta kompletta systemnivå. Demonstratorn kan bevara och vidareutveckla kompetenser riktat mot önskade förmågor i framtida system. Demonstratorn kan

⁵ För mer detaljerade ekonomiska uppgifter hänvisas till Försvarets materielverk.

dessutom utbilda värnpliktiga samt utgöra rekryteringsgrund och bedöms med vissa begränsningar, främst avseende uthållighet, lösa uppgifter som annars skulle ha lösts av insatsförband.

Erfarenheter av ArtDEMO

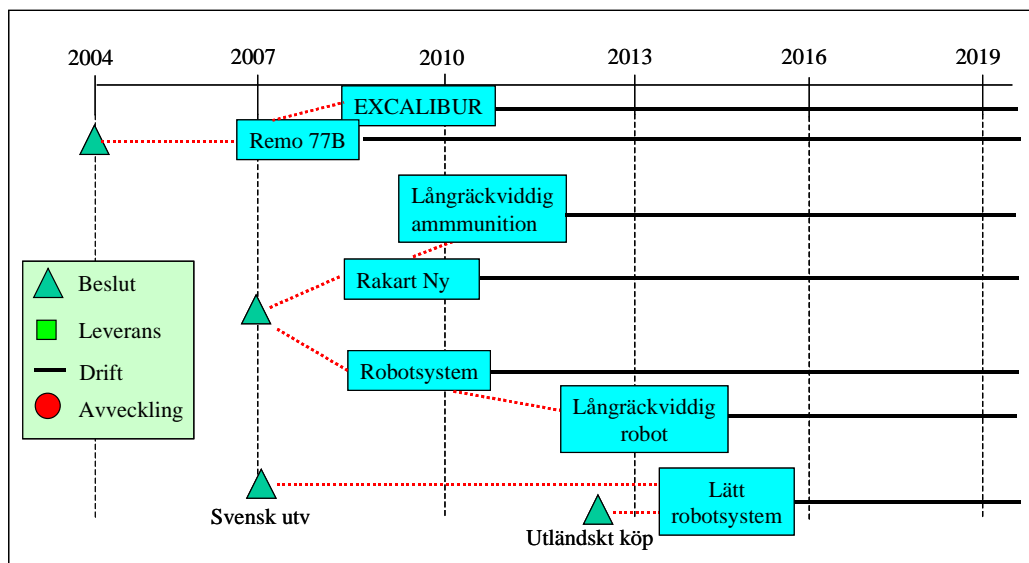
Artilleridemonstratorn var det första demonstratorprojektet som startades upp inom Försvarmakten sedan 50-talet. Utgångsvärdet för projektet var att det fanns:

- ett tydligt problem som behövde bearbetas
- en avdelad ekonomi
- en tidsram
- inga egentliga personella resurser avdelade (skulle definieras efter hand)
- handlingsfrihet för hur arbetet skulle bedrivas
- ingen klar uppfattning om vilka resultat som egentligen kunde uppnås

Erfarenheterna ur försvarmaktssynpunkt hitintills är att projektet varit ett framgångsprojekt. Det har ökat kompetensnivån inte enbart hos de direkt inblandade, utan har även genom avtappning av erfarenheter kunnat implementeras i ordinarie organisation och förbandsproduktion efter hand. Projektet har tagit avsevärda personella resurser i anspråk vilket givit negativa effekter i förbandsproduktionen. Sammantaget bedöms dock projektet tillfört mer än det förbrukat. Bland de saker som projektet tillfört förtjänas särskilt att nämnas utarbetande av metoder och stridsteknik som möjliggör ett flerfaldigt ökande av stridseffekten hos skjutande förband samt kravställningar avseende framtida skjutande plattformar och ledningssystem

För att få ut maximal effekt av demonstratorprojekt krävs tydlig uppdragsstyrning till Försvarets materielverk för att säkerställa att den interna styrningen möjliggör samverkan inom stödjande projekt. Det är väsentligt att i tid sätta upp ramvillkor för vad som kan åstadkommas inom given tidsram avseende anskaffning av demonstratormateriel. Förfarandet med stegvis upphandling efterhand som kraven tydliggörs är en ny situation för såväl Försvarets materielverk och Försvarmakten som industrin. Support, logistik och underhållsfrågor bör planeras tidigt även om osäkerheterna förefaller vara stora. Det krävs utveckling av nya rutiner och regelverk inom såväl Försvarets materielverk som Försvarmakten för att effektivt driva upphandling av demonstratormateriel.

Alternativ 1

Figur 1 Handlingsalternativ 1: REMO 77B tidigt

Alternativet förordas av artilleristudien. Det ger tidigt och mest kostnadseffektivt tillgång till eldrörssystem som kan använda BONUS och möjlighet att nyttja EXCALIBUR. Beslutstidpunkt för serieanskaffning är 2004. Alternativet innehåller även en bekämpningsdemonstrator som genomförs parallellt med REMO av 77B. Syftet med demonstratorn är kompetensuppbyggnad inom raketartilleri- och markrobotsystem. Detta medger handlingsfrihet inför beslutet 2007 avseende eventuell framtida anskaffning av markbaserad långräckviddig bekämpningsförmåga. Antingen väljs då vägen över semiballistiska raketer/missiler (Figur 1: Långräckviddig ammunition), eller navigerande/flygande kryssningsrobotar (Figur 1: Långräckviddig robot). Väljs raketvägen sker utveckling och tillverkning av långskjutande ammunition sannolikt oberoende av industri i Sverige, varför beslutstidpunkt om anskaffning kan varieras. Väljs sedan robotvägen tillkommer möjlighet för industriella samarbeten.

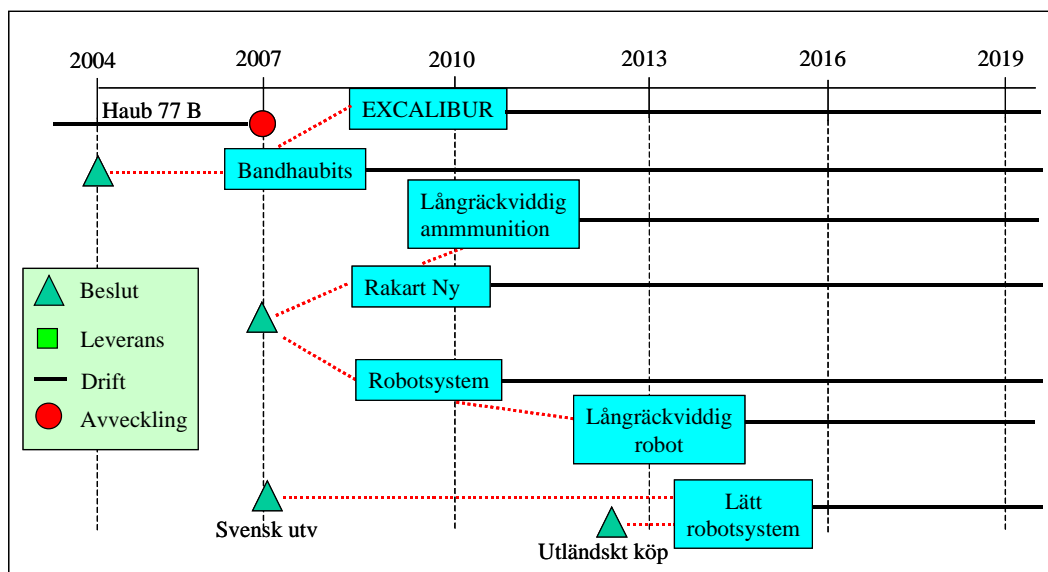
Alternativet ger goda möjligheter att bygga vidare på utvecklade kompetenser, vilket möjliggör stor kompetensbredd på lång sikt. På detta sätt erhålls handlingsfrihet i val av framtida indirekta bekämpningssystem.

Anpassningsförmågan är i huvudsak avhängigt av variationer i volymer vid beslutstillfällena. Det finns ett relativt stort antal länder och industrier som kan vara potentiella säljare av indirekta eldsystem av eldrörs- och rakettyp.

Alternativet möjliggör förmåga till indirekt eld i insatsorganisationen över tiden med deltagande i internationella insatser från 2008. Precisionsbekämpningsförmåga kan erhållas från 2010 och långräckviddig precisionsbekämpningsförmåga från ca 2012.

Alternativet stödjer Bofors Defence huvudinriktning mot intelligent ammunition och systemutveckling. Det kan även stödja Saab Bofors Dynamics möjligheter att ingå internationella samarbeten i markmålsrobotprojekt.

Alternativ 2

Figur 2 Handlingsalternativ 2: Bandhaubits tidigt

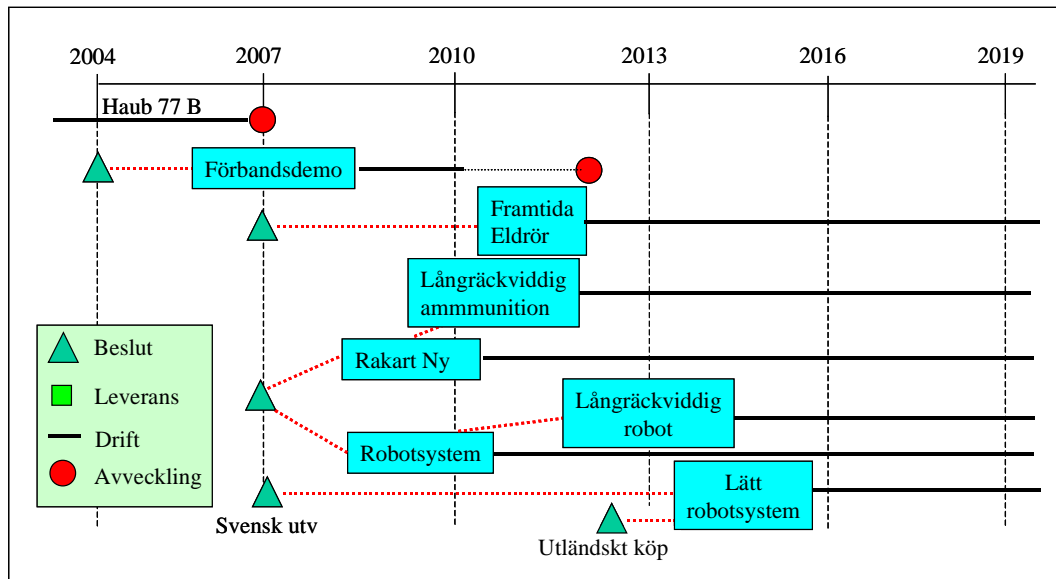
Alternativet kan bli aktuellt om inte REMO 77B fyller ekonomiska och tekniska krav men blir då sannolikt dyrare att genomföra än alternativ 1. Det ger tidig tillgång till eldrörssystem som kan använda BONUS och möjlighet att nyttja EXCALIBUR. Beslutstidpunkt för serieanskaffning är 2004. Handlingsfrihet inför beslutet 2007 innebär ett ställningstagande avseende eventuell framtida anskaffning av markbaserad långräckviddig bekämpningsförmåga med samma förutsättningar som i alternativ 1.

Alternativet ger med avseende på kompetensutveckling anpassningsförmågan med ungefär samma förutsättningar som alternativ 1.

Alternativet möjliggör i likhet med alternativ 1 förmåga till indirekt eld i insatsorganisationen över tiden och deltagande i internationella insatser från 2008. Precisionsbekämpningsförmåga kan erhållas från 2010 och långräckviddig precisionsbekämpningsförmåga från ca 2012.

Bofors Defence huvudinriktning mot systemutveckling och intelligent ammunition stöds, oavsett dess pjästillverkning kan komma att läggas ner.

Alternativ 3

Figur 3 Handlingsalternativ 3: Endast DEMO tidigt

Alternativets förbandsdemonstrator är utformat för att ge handlingsfrihet för senare investeringar. Inledningsvis sker däremot en avsevärd minskning av förmågan till indirekt eld i insatsorganisationen. Alternativet innehåller alla delsystem i tillräckligt stor volym för att kunna öva i bataljonsförband och därmed utveckla kompetenser mot framtiden. Olika utskjutningsanordningar krävs. Underlag för fortsatt utveckling erhålls därmed. Arvet av 15,5 cm am (inklusive BONUS) och EXCALIBUR kan tidigast användas vid insats ca 2012 om "Framtida eldrör" väljs, annars inte. Logiskt sett bör beslut om anskaffning av EXCALIBUR tas tidigast 2007. Funktionen får i detta alternativ ingen större stridseffekt mellan avvecklad haubits 77B kring 2007 och intill dess nya system är driftsatta. Om enbart robotsystem väljs 2007 bedöms inte förmågan till understödjande eld för mekaniserade förband i höga konfliktnivåer vara tillräcklig.

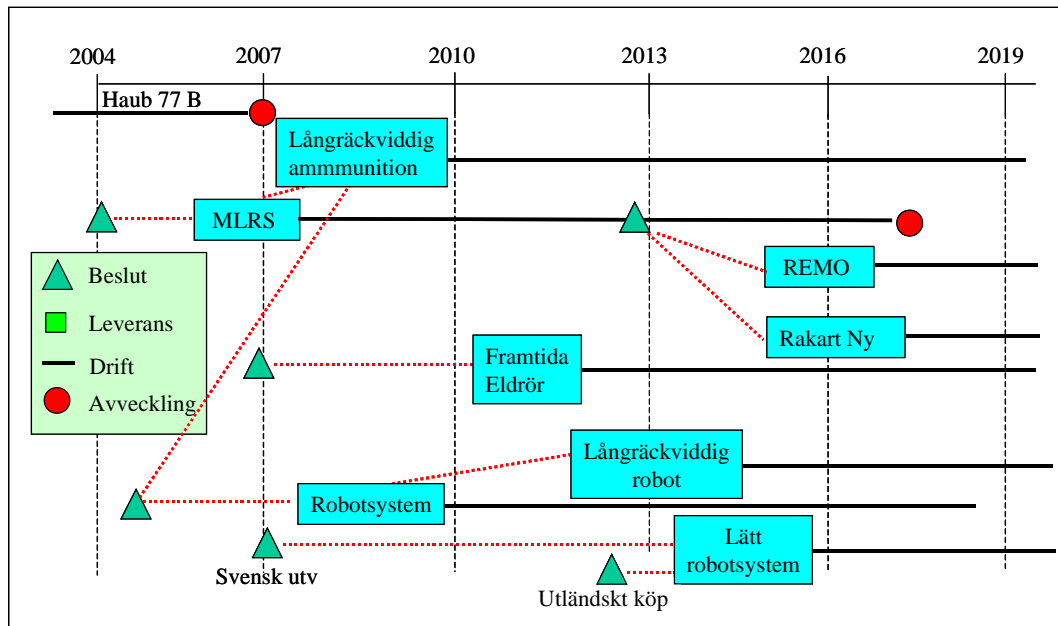
På lång sikt kan alternativet ge kompetens på stor bredd. Förbandsdemo som enda kompetensbärare är något osäkert, framför allt med avseende på de underhållsfunktioner som inte kan övas.

Anpassningsförmågan är i huvudsak avhängigt av variationer i volymer vid beslutstillfällena. Det finns ett relativt stort antal länder och industrier som kan vara potentiella säljare av indirekta eldsystem av eldrörs- och/eller raketttyp.

Alternativet möjliggör deltagande i internationella insatser från ca 2012. Långräckviddig precisionsbekämpningsförmåga kan erhållas från ca 2012.

Alternativet kan med industrins engagemang i förbandsdemonstrationer och teknisk/taktisk utveckling ge stöd för Bofors Defence huvudinriktning mot intelligent ammunition och systemutveckling samt även för Saab Bofors Dynamics möjligheter att ingå internationella samarbeten inför beslut 2007.

Alternativ 4

Figur 4 Handlingsalternativ 4: Raketartilleri tidigt

Här sker en tidig anskaffning av begagnade MLRS, vilket ger möjlighet till att tidigt utveckla långräckviddig markbaserad bekämpningsförmåga. Alternativet innebär att arvet av 15,5 cm am (inklusive BONUS) och EXCALIBUR säljs eller tidigast kan användas vid insats ca 2012 om "Framtida eldrör" väljs. Logiskt sett bör beslut om anskaffning av EXCALIBUR tas tidigast 2007 vid val att anskaffa ett framtida eldrörssystem.

I alternativ 4 finns ett underalternativ att mellan 2004 och 2007 fatta beslut om en tidig anskaffning av ett tungt robotsystem, som kan vara i förbandsdrift före 2010. Detta kan ge ett långräckviddigt robotsystem, utformat för markmål, i drift före 2015. Beslutet kan innebära en nationell utveckling och tillverkning eller ett internationellt materielsamarbete. Det andra underalternativet är möjligheten att utnyttja redan genomförd och pågående internationell utveckling inom raketområdet och delta i utvecklingen av långräckviddig förmåga baserad på anskaffning av nya generationen raketammunition.

På lång sikt kan alternativet ge kompetens på stor bredd men på kort sikt kommer eldrörskompetensen troligtvis nedgå (från senast 2007), vilket torde bli kostsamt att återta.

Anpassningsförmågan är i huvudsak god genom valet av ett artillerisystem som många andra länder valt. Det finns ett relativt stort antal länder och industrier som kan vara potentiella säljare av indirekta eldsystem av eldrörs- och/eller raketttyp.

Under perioden 2007-2012 ger alternativet en viss begränsning av förmågan till indirekt eld i insatsorganisationen. Framförallt är det möjligheten att verka mot flera typer av mål som nedgår under perioden. Alternativet möjliggör deltagande i internationella insatser från 2008. Långräckviddig precisionsbekämpningsförmåga kan erhållas från ca 2009.

SLUTSATSER

Med hänsyn till arvet av pjäser, ammunition och sensorer torde en modifiering av befintligt eldrörsartilleri under perioden 2004-2010 vara det mest kostnadseffektiva valet 2004. Om kraven på REMO av haubits 77B ej uppfylls bör en direktanskaffning av eldrörsartilleri övervägas. Genom dessa alternativ upprätthålls en indirekt förmåga i insatsorganisationen över tiden med möjlighet att verka med artilleriförband i internationella insatser före år 2010.

Nya krav, utöver den traditionella ytbekämpningen, ställer ökade krav på bekämpningssystemen. Tekniken möjliggör en snabb precisionsbekämpning med graderad verkan över stora ytor under alla väderförhållanden i en internationell miljö. För att kompetensmässigt ha en förmåga, att kravställa alternativ till nästa generations bekämpningssystem, torde en ny kompletterande demonstratoraktivitet innefattande ledning, sensorer, raketer och robotar, genomföras under perioden 2004-2007. Detta skulle ge en potential för utveckling av långräckviddig bekämpning.

Funktionen måste kompetensutvecklas för att kunna svara upp mot de framtida krav som NBF kommer att ställa. Även om det idag inte finns något som talar emot detta, är kraven som NBF genererar inte idag fullt ut kända.

Med anledning av närtida höga krav på interoperabilitet är det av vikt att implementera internationella standarder i så hög grad som möjligt i utvecklingsarbetet och i anslutning till kommande anskaffningar.

FÖRSVARSMAKTSVISION (FM-VISION)

Försvarsmaktsvisionen (FM-visionen) nedan är den FM-vision som presenterades i perspektivplaneringens rapport 6. I takt med perspektivplaneringens vidare arbete inför försvarsbeslutet kommer FM-visionen dock att behöva bearbetas.

"Framtidens försvarsmakt ska genom sin förmåga till kvalificerad väpnad strid vara ett grundläggande säkerhetspolitiskt instrument.

Försvarsmakten ska vara flexibelt uppbyggd för att medge säkerhetspolitisk handlingsfrihet och anpassning mot förändrade behov och uppgifter. Uppgifter ska kunna lösas över hela konfliktskalan såväl i Sverige som utomlands.

Försvarsmakten ska åtnjuta ett stort förtroende hos medborgarna. Förtroendet ska erhållas genom att verksamheten är känd för allmänheten, den uppfattas som meningsfull samt att Försvarsmaktens uppträdande är föredömligt.

Grundläggande för Försvarsmaktens verksamhet skall vara respekten för människovärdet och synen på varje individ som oersättlig. Försvarsmakten ska vara en attraktiv arbetsgivare och en tjänstgöring inom Försvarsmakten ska uppfattas som meriterande i samhället.

Försvarsmakten ska tidigt dra nytta av såväl den militära som den civila teknikutvecklingen. Insatsförbanden ska ingå i ett nätverk och utnyttja principerna för modern krigföring. Materielförsörjningen ska vara utformad så att den kan möta de utvecklingsbehov som en flexibel försvarsmakt ställer. Teknikutvecklingen kommer att ställa nya stora krav på människan i systemet, kompetensförsörjningen ska därför ständigt anpassas för att möta dessa krav.

Försvarsmakten ska ha ett fortsatt gott samarbete med övriga funktioner inom totalförsvaret samt med samhället i övrigt. Förutom statliga myndigheter och verk kommer detta samarbete på grund av samhällsförändringar i ökad utsträckning ske i närmare kontakt med näringslivet."

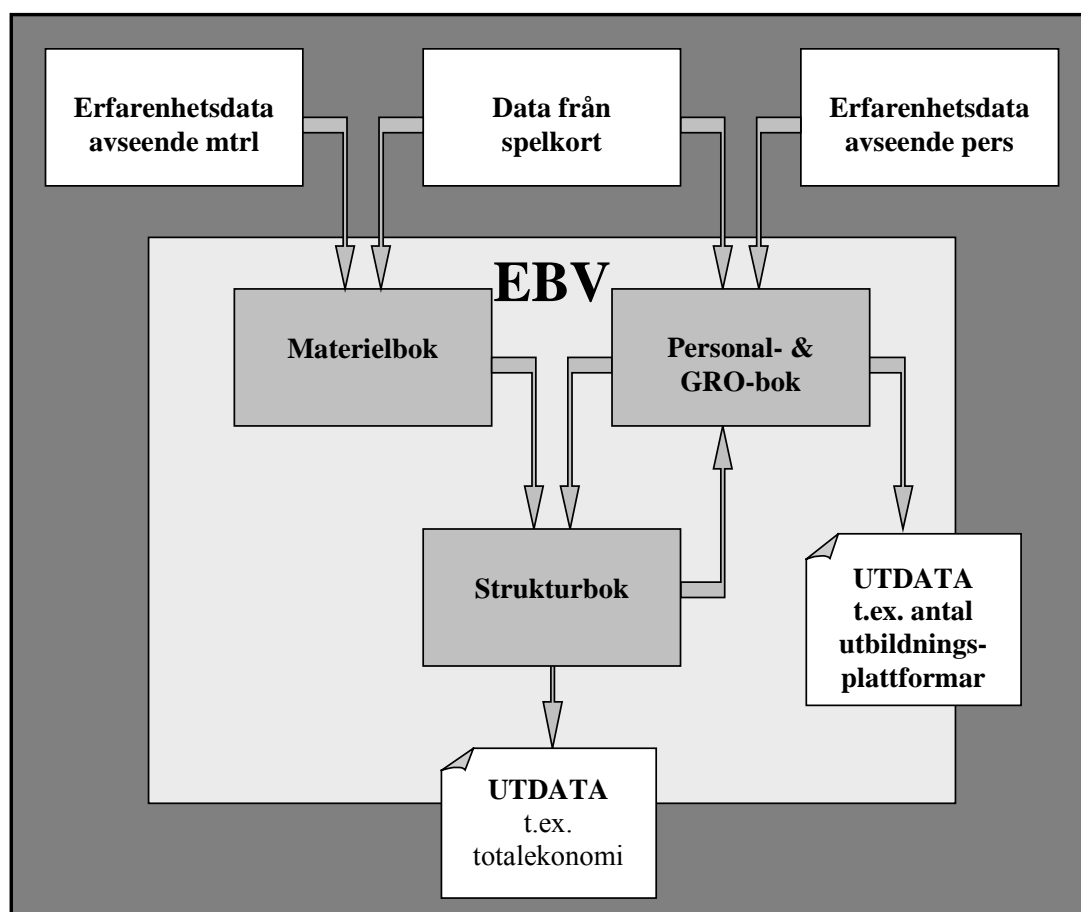
EKONOMIBERÄKNINGAR

I regeringsbeslut 5 (2002-10-10) anges att Försvarsmakten skall lämna förslag till modell för ekonomisk värdering av olika organisationsstrukturer och verksamheter. Nedan följer en översiktlig beskrivning av den modell som utvecklats och används inom perspektivplaneringen.

PERSPEKTIVPLANERINGENS EKONOMIBERÄKNINGSVERKTYG – EBV

Arbetet med ekonomiberäkningar utförs i en Excel-modell som kallas EBV (ekonomiberäkningsverktyg). EBV har tagits fram för att kunna beräkna om en föreslagen försvarsmaktsstruktur kan anskaffas och drivas (vidmakthållas) inom planeringsperiodens (idébild eller målbild) tilldelning av försvarsanslag.

Nedanstående figur beskriver schematiskt EBV:ns uppbyggnad och datakällor.

Figur 1 Schematisk uppbyggnad av EBV

Genom förbandsspelkort och erfarenhetsdata samlas data in till två databaser, en för förbandens materielsystem och en för personalsidan. Från dessa databaser finns sedan länkar till den strukturbok där valen (antal) av respektive typförband görs för att beräkna det ekonomiska utfallet över planeringsperioden.

I Strukturboken anges för varje tidsperiod antalet av respektive typförband som skall finnas organiserat som insatsförband, som insatta i internationella insatser (II), eller som anpassningsförband (A1 eller A5). Typförbanden insatta i II redovisas som en av två varianter – ”korta / snabba” respektive ”längre/kontinuerliga” – som representerar två olika nyttjandeprofiler. Detta innebär att kostnaderna för att genomföra internationella insatser antas, upp till en viss nivå – ”normal omfattning”, genomföras inom tilldelade anslag.

Inom varje tidsperiod matas också in, för respektive förbandstyp, om ytterligare personal måste utbildas, om extra materieluppsättning måste anskaffas av förslitnings- eller tillgänglighetsskäl, om materieluppsättningar måste utvecklas, genomgå RENO/REMO/(HTM/LTF/MLU) samt mängden materiel som måste kompletteringsanskaffas för att förbandet skall lyftas från A5 till A1. I övrigt räknar verktyget självt ut aktuella uppgifter.

Figur 2 nedan beskriver den strukturella uppbyggnaden för ett förband i Strukturboken och anger alla variabler som hanteras under två perioder. De celler som skall fyllas med uppgifter har färgats grå.

		Period 1		Period 2	
Org		Antal	Anslags- påverkan	Antal	Anslags- påverkan
IF	Alla IF				
	Varav II, snabba				
	Varav II, långa				
FO	A1				
	A5				
GRO	Upps nytt förband				
	X-tra mtrl				
	Utveckling				
	RENO/REMO				
	Ansk 0/A5 -> IF				
	Ansk 0 -> A1				
	Ansk 0 -> A5				
	Ansk A1 -> IF				
	Ansk A5 -> A1				
	Avv IF -> A1				
Avv IF/A1->A5/0					

Figur 2 Exempel på strukturbokens uppbyggnad för ett förband. Alla rader finns med, men inte alla kolumner.

I målbildsperspektivet har planeringsperiodernas längd avpassats för att stämma överens med den nu rådande längden på försvarsbeslutsperioderna. Således är målbildsperspektivet uppdelat i tre perioder om tre år vardera. Till detta kommer en kolumn där läget 2004 anges, samt själva målbilden efter den tredje planeringsperioden. Notera att detta innebär att målbilden endast innefattar nio år, tre

planeringsperioder om tre år, och att målbilden skall anses uppnådd efter det nionde (under det tionde) året. I ekonomiska termer innebär detta således att endast nio försvarsanslag kan utnyttjas för att uppnå målbilden.

Planeringsverktyget medger även en fortsatt planering fram mot idébilden genom att två ytterligare planeringsperioder, om fem år vardera lagts till efter målbilden, samt att en idébild anges. Notera att detta innebär att idébilden skall anses uppnådd efter det 19:e (under det 20:e) året. Även denna del av planeringscykeln är viktig att genomföra, om än mer översiktligt, för att erhålla kunskap angående behoven av att starta utvecklingsprojekt för anskaffningar som behöver genomföras efter att målbilden är intagen.

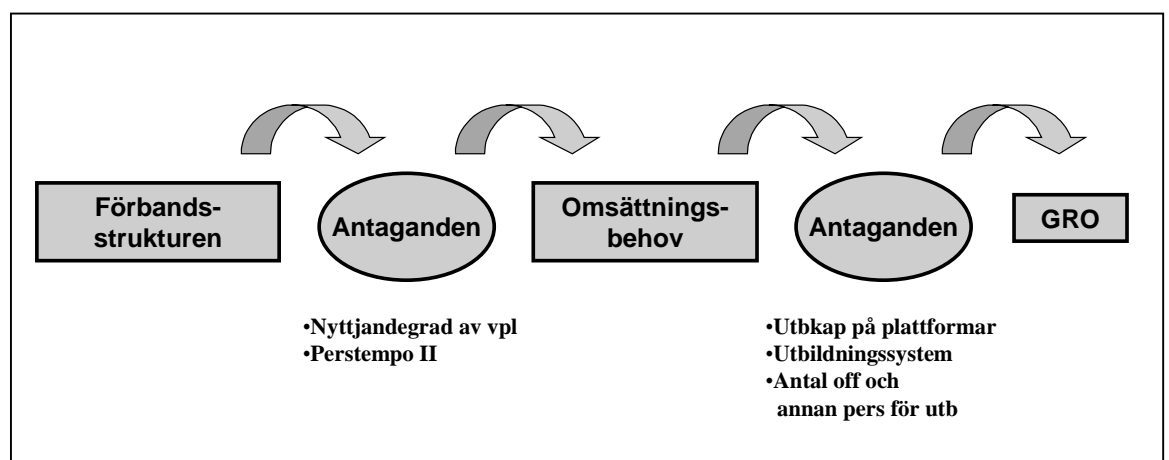
Metod för personal- och grundorganisationsberäkningar

För att räkna ut storleken på grundorganisationen, det vill säga antal utbildningsplattformar, antal officerare som behövs till utbildning, antal inryckande m.m., tas utgångspunkt i förbandsstrukturen i respektive målbild. Hänsyn tas till vilken driftprofil respektive förband i förbandsstrukturen har, det vill säga om förbandet är avsett för och/eller insatt i II, om det är en annan typ av insatsförband eller om det är ett förband i förstärkningsorganisationen.

I modellen kan antaganden göras om exempelvis hur stor andel av de värnpliktiga som skriver kontrakt för tjänstgöring i insatsförband samt över hur lång tid dessa kontrakt löper. Vidare kan antaganden om officerares karriärvägar göras. Hur länge och hur ofta officerare går på skola, hur ofta de tjänstgör i grundorganisationen respektive i insatsförband och hur stor del av den tiden de är på internationella insatser är parametrar som kan styras.

Allt detta leder fram till ett omsättningsbehov, eller ett inryckningsbehov om man så vill, av manskap och officerare.

Beroende på val av ytterligare ett antal parametrar kommer grundorganisationen att se olika ut avseende exempelvis, antal och storlek på utbildningsplattformar, officersvolymen i grundorganisationen och givetvis kostnader.

Figur 3 Schematisk bild av metod för personal- och grundorganisationsberäkningar

Modellens indata

Modellen matas med indata från ett antal olika källor. Spelkort är den viktigaste källan, men även HKV GRO och FMV lämnar signifikanta bidrag bestående av erfarenhetsdata och olika analyser, t.ex. priser för anskaffningar eller av liggande materielplan.

Spelkortet består till största delen av beskrivningar av typförband där uppgifterna anger förbandets:

- Bakgrund
- Operativt sammanhang
- Taktiska krav och målsättningar
- Organisation
- Uppgifter

Dessutom skall förbandets viktigare¹ materielsystem samt antalet personer som ingår i förbandet uppdelat i sex olika, mycket generella typer av personal anges. Dessa typer är:

- Officer (dyr)

Förhållandevis lång militär erfarenhet och/eller avancerad utbildning (militär eller civil) riktad mot specialistkunskap.

Exempel: Nivå 3 (motsvarande) och över, flygförare, ingenjörer, läkare, vissa typer av tekniker ...

- Officer

Exempel: Nivå 6-4 utan specialistkompetens.

- Soldat / Sjöman (dyr)

Förhållandevis avancerad utbildning (militär eller civil) och/eller stor militär erfarenhet.

Exempel: Sonaroperatör, stridsvagnsförare, klargöringspersonal, IT-specialist,...

- Soldat / Sjöman

Exempel: Skyttesoldat, matros (motsvarande), utan specialutbildning.

- Civil (dyr)

Akademiker, specialister

¹ Med "viktigare materielsystem" skall förstås stor enskild systemkostnad eller stort antal system, dvs. de materielsystem som står för 80-90% av förbandets totala ekonomiska påverkan.

Exempel: Civilingenjörer, IT-specialister,...

- Civil

Diverse stödpersonal

Exempel: Expeditionspersonal, förplägnadspersonal

Uppgifterna avseende befattningstyper matas in i databasen ingående i Personal- & GRO-boken, se Figur 1. Uppgifterna avseende materielsystemen ingående i varje typförband matas in i databasen i Materielboken och mynnar ut i en summering och beräkning för förbandet i 14 variabler. Dessa variabler är:

- Utgift för utveckling
- Utgift för anskaffning till IF
- Utgift för anskaffning till A1-förband
- Utgift för anskaffning till A5-förband
- Årlig drifts- och underhållskostnad, Grundutbildning
- Årlig drifts- och underhållskostnad, Internationella Insatser
- Årlig drifts- och underhållskostnad, Territoriell Integritet
- Årlig drifts- och underhållskostnad, A1-förband
- Årlig drifts- och underhållskostnad, A5-förband
- RENO/REMO/HTM/LTF/MLU, utgift för projektering.
- RENO/REMO/HTM/LTF/MLU, Pris/st
- Utgift för anpassning A1 → IF
- Utgift för anpassning A5 → IF
- Utgift för anpassning A5 → A1

Till detta har lagts tre variabler som fylls i när den ekonomiska påverkan av förbandsavveckling är av betydande storlek:

- Utgift för avveckling av helt förband
- Utgift för avveckling från IF till A1
- Utgift för avveckling från IF till A5

För varje typförband finns således dessa 14 (17) ekonomiska uppgifter summerade. När sedan typförbandet väljs i Strukturboken multipliceras det antal som valts med den summering som gjorts i Materielboken. Här bör noteras att för den materiel som redan nu finns eller kommer att finnas anskaffad före 2005 skall verktyget givetvis inte beräkna någon anslagspåverkan med avseende på de fyra första punkterna ovan, utveckling respektive anskaffning. Anslagspåverkan beräknad från materielboken tillsammans med den anslagspåverkan som beräknas från Personal- & GRO-boken summeras för varje planeringsperiod (3-års period) och skall rymmas inom ram. Detta innebär att även II skall rymmas inom tillgängliga anslag.

EBV:n arbetar utifrån ett antal antaganden och förenklingar som görs för att den skall bli överblickbar och hanterbar. Dessa antaganden kan sägas vara av tre olika typer, nämligen: grundantaganden för modellen; antaganden kring modellens in-data; samt antaganden kring de ekonomiska uppgifter som inte faller inom ramen för förbandsspelkortet. Dessa antaganden och förenklingar måste gälla för att EBV:n skall vara giltig att använda, men kommer av utrymmesskäl inte att redovisas här.

SPELKORT

Under arbetet med att beräkna den ekonomiska påverkan av olika försvarsmaktsstrukturer, har kunskapen om arbetsmetod och databehov ökat. Detta har lett till att nya anvisningar i form av en mall för hur spelkortens ekonomiuppgifter skall struktureras har tagits fram. Utformningen av denna mall grundar sig även i behovet av att skapa enhetlighet i lämnandet av uppgifter för förbandsspelkort och att ge förenklingar i överförandet till EBV:n.² Dessa anvisningar ersätter tidigare anvisning (*Anvisningar för förbands- och systemspelkort och kostnadsberäkningar för mtrl i PerP-arbetet 2001*, daterad 2001-09-17) avseende de ekonomiska variabler som krävs för varje spelkort.

Arbetet har visat på stora problem att erhålla ekonomiska uppgifter från olika delar av organisationen – för såväl befintliga förband som representerar typförband i modellen, som för de spelkortsförband som är framtagna för idé- och målbilder. Under arbetets gång har stora osäkerheter identifierats, och det kan dessutom konstateras att det ekonomiska utrymmet för materiell omplanering de närmaste åren efter 2004 är begränsat.

I det fortsatta arbetet med översyn av spelkortet är det av stor vikt att kompetensperspektivet lyfts in i spelkortet. Spelkortet bör kläs med befattningar och kompetenskraven definieras. Detta för att kunna analysera det framtida kompetensbehovet i Försvarsmakten och bilda ett relevant underlag för styrning av kompetenser.

NYTT INFORMATIONSSYSTEM

Under ÖB Controllers ledning pågår sedan i hösten –02 en behovsberedning och förstudie rörande ett integrerat system för resurs- och ekonomistyrning inom Försvarsmakten. Studien avses redovisas för ÖB och ledningscheferna vid HKV den 14/4 –03. Uppgiften för ÖB Controller är att undersöka möjligheterna och även skapa förutsättningar för en samordnad och stegvis utveckling av verksamhetsledningssystemen, dvs. stödsystemen för Försvarsmaktens resurs- och ekonomiledning. Denna utveckling skall följa av ÖB fastställd ”Utvecklingsstrategi för Försvarsmaktens informationssystem avseende resurs- och ekonomiledning” och ske inom ramen för ”Målbild FMLS 2010”. I ett längre perspektiv bör detta kunna innebära förbättrade möjligheter att erhålla data med bättre kvalitet till EBV.

² Anvisningar för förbands- och systemspelkort med ekonomiberäkningar för PerP 2002/03. (HKV 23 210:677 26)

